Sexualiteit en Nieuwe Cultuur

SEXUALITEIT EN NIEUWE CULTUUR

Dr. WILHELM REICH

SEXUALITEIT EN NIEUWE CULTUUR

Bijdrage tot de socialistische omvorming van den mens

Vertaald door RENÉ DE LANGE
Inleiding van MAX VAN PRAAG

VERENIGING ANARCHISTISCHE UITGEVERIJ
AMSTERDAM
1939

De redacteur van de „Garnrolle" (Garenklos), die de vraag „Waarom leven wij" heeft gesteld, schijnt lust te hebben zich in het struikgewas van de filosofie te begeven. Maar misschien heeft hem wel een zware siddering voor de nietigheid van het menselijke leven gegrepen. Dit laatste zou heel erg zijn en wel om de volgende redenen: „Leven óm te leven" is het enige antwoord op de gestelde vraag, hoe zonderling en eenzijdig dit ook klinken moge. Het hele doel, de hele zin van het leven bestaat voor den mens in het leven zelf. Om het doel en de zin des levens te begrijpen, moet men vóór alles het leven liefhebben, totaal onderduiken, zoals men dat noemt, in de draaikolk des levens; pas dan zal men de zin des levens kunnen vatten en leren begrijpen, waartoe men leeft. Het leven is iets, dat, in tegenstelling tot al wat de mens geschapen heeft, geen theorie nodig heeft; wie de practijk des levens kent, die leert ook de theorie des levens verstaan.

(Uit het dagboek van den scholier Kostja Rjabzew.)

Is de constructie van de toekomst en het oplossen van alle toekomstproblemen niet onze taak, zo is des te zekerder wat we tegenwoordig te volbrengen hebben, n.l. de niets-ontziende critiek op al wat bestaat, niets-ontziend zowel in deze zin, dat zij niet terugdeinst voor haar resultaten, als in die betekenis, dat zij niet het conflict met de heersende machten vreest.

Karl Marx.

INLEIDING

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van de V.A.U. om een kort voorwoord te schrijven bij dit boek. Het is geen gemakkelijke taak om de ideeën van Dr. Wilhelm Reich in te leiden bij de lezers van de V.A.U. Een groot deel der vrij-socialistische beweging staat vreemd en zelfs afwijzend tegenover de twee denkrichtingen, waaruit Reich's opvattingen en inzichten zijn gegroeid. Die twee denkrichtingen zijn het Marxisme of ruimer het dialectisch materialisme en de psycho-analyse. De grote en blijvende betekenis van Reich's arbeid is de geniale combinatie van Marxistische en psycho-analytische inzichten. Juist door die combinatie ontstond een ruimer, dieper en breder inzicht in de problemen van mens en samenleving; daardoor kwam Reich dan ook onvermijdelijk in botsing, zowel met de orthodoxe Marxisten als met de orthodoxe psychoanalysten. Geestelijk geworteld in beide kampen toetste hij de Marxistische inzichten aan de psycho-analyse en de psychoanalytische inzichten aan het Marxisme; zo groeide hij boven beide uit en werd het begin van iets nieuws. En dat nieuwe is veelbelovend; het opent wijde horizonten, het toont nieuwe mogelijkheden. Maar vreemd en argwanend, achterdochtig en vijandig, angstig en afwerend staat het overgrote deel der arbeiders tegenover dit nieuwe inzicht. Dit nieuwe inzicht echter is onmisbaar voor allen, die streven naar de bevrijding der arbeiders uit de kapitalistische slavernij. Daarom juichen we de vertaling van dit boek van Reich ten zeerste toe en hopen, dat de lezing ervan leiden zal tot een langzame overwinning van de weerstand tegen zijn ideeën.

* * *

Het nieuwe inzicht verovert men niet stormenderhand, niet in één keer en niet op een gemakkelijke manier. Men moet er zich voor inspannen. Ofschoon boeiend en helder geschre-

ven, is het werk van Reich geen gemakkelijke lectuur; het moet meer worden bestudeerd, dan gelezen. Maar wat in de allereerste plaats vereist is, dat is het besef, dat een nieuw inzicht, een nieuwe methode broodnodig is. Wie met het bestaande tevreden is, wie meent dat de traditionele socialistische wijsheden voldoende zijn, wie niet voelt, dat de socialistische beweging in zijn geheel in een doodlopend slop is geraakt, hoe zal zulk een de kracht vinden om een nieuw inzicht worstelend te veroveren? Eerst een bestaande diepe, innerlijke, knagende en pijnigende ontevredenheid met datgene, wat de traditionele socialisten, ongeacht of ze zich partij-socialisten of vrij-socialisten noemen, ons dagelijks voorzetten, maakt onze geest geschikt om tot een nieuw inzicht te komen. Voor dezulken is dit boek in de allereerste plaats bestemd en voor dezulken durf ik uit volle overtuiging verklaren, dat zij niet zullen worden teleurgesteld.

* * *

Nieuwe inzichten worden meestal geboren uit diepe ontgoochelingen. Ook bij Reich is dat het geval. De Duitse socialistische beweging werd door het fascisme weggevaagd en dat kon gebeuren, omdat de naoorlogse Duitse massaas achter het fascisme stonden. Het traditionele socialisme had een enorme toeloop naar de socialistische beweging verwacht onder de druk van de naoorlogse ellende; en inplaats daarvan ontstond een stormachtige massa-beweging *tegen* het socialisme, een massa-beweging tegen het socialisme, die tot diep in de proletarische rijen haar aanhangers vond. Dit schokkende feit bracht Reich ertoe zich af te vragen: „Hoe komt het, dat de massaas zich niet los kunnen maken van de oude wereld; dat ze leuzen en leiders volgen, dwars tegen haar meest wezenlijke belangen in?" Zijn Marxistische inzichten deden hem een omvorming in de ideeën der arbeiders in socialistische zin verwachten. Maar die socialistische omvorming bleef uit; de geheel nieuwe economische verhoudingen schreeuwden om een socialistische ordening der samenleving. Maar waar blijft dan toch de socialistische ideologie; wat bindt de arbeiders dan toch aan de oude wereld, wat houdt ze gevangen in de burgerlijke ideologie, ofschoon ze

door die ideologie materieel en geestelijk lijden en tenslotte ten gronde moeten gaan?

Zit dan die burgerlijke ideologie zo onwrikbaar vastgeworteld, dat de arbeidersklasse in de gruwelijke dood van de aanstaande wereldoorlog loopt, zoals een angstig paard rent in de brandende stal?

Het orthodox-Marxistische antwoord op deze vragen nl. dat de omstandigheden de mens tenslotte wel zouden omvormen, kon Reich niet meer voldoen. Niet dat Reich twijfelde aan de omvormende kracht der omstandigheden; daarvoor was hij te diep in de Marxistische denkwereld doorgedrongen, maar hij besefte, dat er diep in de ziel der arbeiders krachten aanwezig waren, die de omvorming van hun denken en voelen tegenwerkten. Die remmingen in de ziel der arbeiders moesten worden gevonden en uit de weg geruimd. Hier kunnen economische en politieke inzichten niet helpen; hier moest de oplossing komen van de kant der psychologie en juist, omdat Dr. Wilhelm Reich, behalve Marxist en politicus, ook een zielkundige was uit de school der psycho-analyse kon hij die oplossing vinden.

* * *

Allerlei economische en politieke opvattingen en inzichten omtrent de ontwikkeling der maatschappelijke verhoudingen zijn in een groot deel der arbeidersklasse langzamerhand gemeengoed geworden. Door talloze boeken en brochures, in talloze cursusvergaderingen werd de Marxistische maatschappijwetenschap aan de arbeiders gebracht. De klassebewuste arbeiders zijn thans op dit gebied min of meer thuis; althans ze zijn vertrouwd met vele begrippen en denkvormen, die op dit terrein gebruikelijk zijn. Heel anders is het met de nog zo jonge wetenschap der psychologie. Marx en Engels legden de grondslagen voor een socialistische economie en een socialistische maatschappij-leer, die van den beginne af aan zich scherp in tegenstelling met de burgerlijke economie en maatschappij-beschouwing plaatste. Burgerlijke en socialistische maatschappij-beschouwing stonden van toen af en staan nog steeds scherp en onverzoenlijk tegenover elkaar. De socialistische inzichten van Marx en Engels hebben zich

echter mede uit de burgerlijke inzichten van hun tijd ontwikkeld en zijn daar dan ver boven uit gegroeid.

Een dergelijk proces voltrekt zich in onze dagen op het gebied der zielkunde. Een socialistische psychologie is bezig te ontstaan; ze bevrijdt zich met moeite uit de kluisters der burgerlijke zienswijzen. Dit proces voltrekt zich echter geheel buiten het overgrote deel der arbeidersklasse om; dat kan ook nog niet anders, want een grote kennis van de burgerlijke psychologie is daarvoor nodig en die kennis is uiteraard slechts het eigendom van enkele theoretici. Van deze theoretici is Dr. Wilhelm Reich o.i. stellig de belangrijkste, ofschoon hij gelukkig niet de enige is. De inzichten van Alfred Adler en zijn school zijn in dit opzicht ook van grote waarde.

Hoe meer de socialistische psychologie zich ontwikkelt, des te scherper wordt haar tegenstelling met de burgerlijke wetenschap, waaruit zij is voortgekomen. De socialisten van thans staan voor de taak de socialistische psychologie te verstevigen en te verdiepen, haar te verdedigen tegenover de burgerlijke psychologen en die socialistische psychologie onder de arbeiders te brengen. Het laatste is het allermoeilijkste. Men wil van al die psychologie niets weten, vindt dat maar burgerlijk gedoe en oordeelt, dat al die psychologie maar afhoudt van de bevrijdingsstrijd. En toch is zonder die psychologie de bevrijding der arbeiders een onmogelijkheid.

De boeken van Reich zijn in een heldere en klare stijl geschreven; toch zijn ze zeer moeilijk leesbaar voor al degenen, die op het gebied der psychologische wetenschap vreemden zijn. Zijn boeken vooronderstellen een vrij grote kennis op psychologisch en zelfs op biologisch en sexologisch gebied, wil men er althans het wezenlijke van begrijpen. Het voorliggende boek behoort wel tot zijn meer populaire geschriften, maar is daarom voor den ongeschoolden lezer volstrekt nog niet zo eenvoudig. De behoefte aan inderdaad populaire en eenvoudige psychologische voorlichting der arbeiders blijft ondanks Reich's geschriften even brandend.

Het spreekt wel vanzelf, dat het volkomen onmogelijk is in dit voorwoord uiteen te zetten, hoe de socialistische psychologie zich uit de burgerlijke school van Freud heeft ontwikkeld en op welke punten zij met de officiële psycho-

analyse in tegenstelling is geraakt. Slechts op één punt, het allervoornaamste willen wij hier wijzen.

Sinds Freud weten we, dat het overgrote deel van onze ziel buiten ons bewustzijn ligt en dat toch die onbewuste krachten in ons, ons bewuste denken sterk beïnvloeden en zeer vaak ons gedrag bepalen. We weten, dat de mens voor het grootste deel een irrationeel wezen is, d.w.z. dat hij niet handelt uit redelijke, weloverwogen, verstandelijke motieven, maar gedreven door onbegrepen, onbewuste gevoelens, die machtiger zijn dan zijn verstand. Die onbewuste krachten dwingen ons verstand in een bepaalde richting, ze beletten ons verstand in een andere richting te gaan en meer dan eens brengen ze ons tot daden, die we niet wilden, die dwars tegen ons verstandelijk inzicht ingaan en die we desondanks toch doen, onweerstaanbaar gedreven door die innerlijke krachten van ons onbewuste. De nieuwere diepte-psychologie nu houdt zich bezig met het onderzoek van deze onbewuste drijfkrachten van het menselijk gedrag. Die onbewuste drijfkrachten worden aangeduid met het woord *driften*. We hopen, dat de lezer nu maar geen o-nou-weet-ik-het-wel-gezicht trekt, want hoe bekend en vertrouwd dat woord driften hem uit literatuur en omgangstaal ook moge zijn, inzicht in aard en functie dezer driften heeft hij daarom nog niet.

De problemen en tegenstellingen tussen de moderne psychologen draaien allemaal rondom de vraag van aard en functie van het menselijk driftleven. De burgerlijke psychologen zien het onbewuste van den mens als een complex van wilde, ego-centrische, sadistisch-moordlustige, heers- en hebzuchtige driften. Al die driften zijn door de cultuur verdrongen uit het bewustzijn naar het onbewuste, maar in dat onbewuste blijven ze als afzichtelijke roofdieren op de loer liggen, gereed om bij de eerste de beste gelegenheid los te breken. In het diepst van zijn ziel zou de mens een schrikkelijk wreed, agressief, ego-centrisch en a-sociaal wezen zijn. Hoe meer de cultuur zich ontwikkelt, hoe feller de tegenstelling tussen den verdrongen natuurlijken mens en den bewusten cultuurmens wordt. En altijd opnieuw zullen er tijden aanbreken, dat de verdrongen oermens de dammen der cultuur doorbreekt en zich in een woeste moord- en vernietigingsorgie

uitleeft. In deze zienswijze worden eeuwige vrede en broederschap onder de mensen tot een dwaze droom van slappe idealisten, die de werkelijkheid niet durven zien.

Deze burgerlijke kijk op den mens is niets anders dan de projectie van den huidigen, individualistischen mens in het verleden. De oermens wordt bij Freud en zijn volgelingen een soort met haar-begroeide Manchester-liberaal. Minder wetenschappelijk aangekleed vindt men deze zienswijze tot diep in de arbeidersklasse. De mens is nu eenmaal een egoïst; er is niets met hem te beginnen; elke poging om hem om te vormen tot een zachtaardig, sociaal en redelijk wezen is nutteloos, want de natuur laat zich nu eenmaal niet dwingen. In wetenschappelijk kleed vinden we in de burgerlijke psychoanalyse het christelijk ongeloof in den mens terug.

Nu is de onsterfelijke verdienste van Reich, dat hij in deze burgerlijke zienswijze een bres heeft geschoten, haar onjuistheid heeft aangetoond en de wegen heeft aangegeven, waardoor een werkelijke omvorming van den mens tot stand zou kunnen komen.

Reich toont aan, dat het agressief, moordlustig-sadistisch, heers- en hebzuchtig karakter van den modernen mens volstrekt niet zijn oorspronkelijke natuur is, maar juist een gevolg van *de onderdrukking* van zijn oorspronkelijke natuur. Van nature is de mens een ietwat traag, goedaardig sociaal wezen, maar de onderdrukking van zijn natuurlijke driftbevrediging maakt hem tot een tijger. Die onderdrukking der natuurlijke driftbevrediging begint bij het kind en moet daar beginnen, want op latere leeftijd zou het niet meer mogelijk zijn. En wie zorgt voor die onderdrukking van het kinderlijk driftleven? Dat doen de arbeiders zelf in hun gezinsleven. Natuurlijk zonder het te willen en zonder te begrijpen wat ze doen. Zelf bevangen door de burgerlijke moraal, brengen ze die vanzelf op hun kinderen over. Het gezin is een ideologie-fabriek, zegt Reich. In het gezin wordt de burgerlijke ideologie dag in dag uit door de arbeiders zelf opgebouwd. De remmingen, die de omvorming van den huidigen arbeider tegenhouden, worden dus door dien arbeider zelf gelegd. Hij biedt het tragische schouwspel van iemand, die uit alle macht bewust worstelt om zich van zijn ketenen te bevrijden

en tegelijk onbewust bezig is diezelfde ketenen te smeden. Zulk een ontdekking is inderdaad in staat iemand met ontzetting te vervullen, maar dan breekt het vreugdevol besef door, dat nu we dit eenmaal weten en doorzien hebben, dat we dit nu ook kunnen veranderen. De wegen, die tot de omvorming in socialistische zin van den mens leiden, liggen open. We hebben slechts te willen.

Maar tussen wil en daad ligt hier een grote afstand. Want het is gemakkelijker agitatie te voeren, propaganda te maken, vergaderingen te beleggen en redevoeringen af te steken, dan zichzelf totaal om te vormen, de strijd aan te binden met oude ingeroeste gewoonten en gebruiken. En toch is juist dat nodig; het is het eerst en het meest nodige. Er is één gebied, waarop die innerlijke en uiterlijke verandering het moeilijkst is. Dat is het gebied van het sexuele leven, van de sexuele verhoudingen. En juist dit moeilijkste punt is het meest gewichtige. De onderdrukking van de sexualiteit, die reeds in de kinderjaren aanvangt, maakt den mens voor zijn verdere leven meestal ongeschikt voor een gelukkig liefdeleven; die onderdrukking vervormt, misvormt de menselijke ziel tot iets kreupels en gedrochtelijks en vernietigt levensvreugde en levensmoed. En hoe moeten we zonder levensmoed en zonder levensvreugde de kracht vinden om deze vermolmde wereld om te bouwen?

Hoe geweldig groot de rol van de sexualiteit is, kan de lezer in dit boek lezen. Hij zal tot het inzicht komen, dat de oude bekende drie-eenheid God-Gezin-Gezag, inderdaad een echte drie-eenheid is, dat inderdaad het burgerlijke gezin de stut der burgerlijke maatschappij is. De omvorming van het gezinsleven van burgerlijke zin in socialistische zin is de grote taak van een nieuwe socialistische beweging. Een socialistische beweging kan eerst waarlijk nieuw heten als zij inderdaad deze taak als haar grootste en belangrijkste heeft erkend. Waarin nu het burgerlijke gezin met het socialistische verschilt, kunnen we in dit voorwoord niet uiteenzetten. Met Reich's critiek op de burgerlijke sexuele- en gezinsmoraal gaan we volledig mee, maar als het aankomt op de uitbouw van een positieve socialistische moraal daartegenover — en daar komt het hoofdzakelijk op aan — openbaren zich ver-

schillen, waarover we, hoe gaarne we dat ook zouden willen doen, hier niet kunnen schrijven. Men moet eerst Reich's denkbeelden begrijpen en doordenken, voor men er critisch tegenover kan gaan staan.

* * *

Dr. Wilhelm Reich komt uit het kamp der partij-socialisten. Hij was lid van de Duitse communistische partij. Zijn nieuwe gewonnen inzichten brachten hem echter in conflict met de partij en hij werd geroyeerd. Reich maakt o.i. onmiskenbaar een ontwikkeling door in de richting van het vrij-socialisme; zijn opvattingen over het noodlottige van een sexualiteit-vijandige en autoritaire gezinsopvoeding moesten hem onontkoombaar steeds meer met de officiële partij-communistische opvattingen in conflict brengen. De nieuwe inzichten van Reich zijn principiëel met partij-socialistische opvattingen in strijd en leiden onmiskenbaar in de richting van het vrij-socialisme. Het feit, dat Reich zelf deze waarheid niet inziet en dat vele van zijn aanhangers dat evenmin doen, doet aan deze waarheid niets af. Voor het vrij-socialisme zijn Reich's denkbeelden dus wel van zeer bijzondere betekenis, want met behulp van het door hem verkregen inzicht, zal het mogelijk blijken een vruchtbaarder propaganda te voeren dan tot nog toe kon worden gevoerd, omdat mede door Reich's denkbeelden het vrij-socialisme een nieuwe wetenschappelijke basis heeft gekregen, of althans bezig is te krijgen.

We verheugen ons daarom zeer over de uitgave van Reich's werk in de Nederlandse taal en hopen, dat het zeer veel zal bijdragen tot de zo noodzakelijke vernieuwing en verdieping van de vrij-socialistische beweging.

MAX VAN PRAAG.

Voorwoord bij de 2e Duitse druk

In October 1935 riepen 300 der meest bekende psychiaters de wereld tot bezinning op. Italië had juist de eerste overvallen op Abessinië gepleegd. Duizenden mensen, waaronder weerloze vrouwen, grijsaards en kinderen, waren bij de eerste aanloop neergeslagen. Men kon zich een denkbeeld vormen van de omvang van de massamoord ingeval van een nieuwe wereldoorlog.

Men had weliswaar verwacht, dat een massaal hongerlijdende natie, zoals de Italiaanse, op enkele individuële uitzonderingen na, met geestdrift of zonder tegenstand aan de oorlogsoproep gehoor zou geven, maar begrijpelijk was het toch niet. Het versterkte de indruk, dat de wereld niet alleen hier en daar geregeerd wordt door mensen aan wie de psychiaters tekenen van geestesziekte moesten toeschrijven, maar ook dat de mensen op heel de aarde inderdaad zielsziek zijn. Zij reageren geestelijk abnormaal, in strijd met hun eigen wensen en reële mogelijkheden. Het is een teken van abnormale psychische reactie om in overvloed te verhongeren; ondanks de aanwezigheid van kolen, bouwmaterialen en millioenen vierkante kilometers onbebouwde grond, te zijn blootgesteld aan regen en kou; te geloven, dat een goddelijke macht met een lange witte baard alles bestiert en men aan deze macht op leven en dood is overgeleverd; geestdriftig mensen, die nooit iemand iets deden, te vermoorden en te geloven, een land, waarvan niemand ooit gehoord had, te moeten veroveren; zelf in lompen te lopen en zich vertegenwoordiger te gevoelen van „de grootheid van zijn vaderland"; de klassenloze maatschappij te willen en de „volksgemeenschap" met de winstjagers daarvoor aan te zien; te vergeten wat een Nazi-leider beloofde, voor hij de leider der natie werd; één of meer z.g. grote mannen een allesoverheersende macht over eigen lot en leven in handen te geven;

niet te kunnen dóórdenken dat ook de z.g. grote leiders van staat en economie eten, slapen, sexuele storingen hebben, hun behoefte doen en net zo door onbewuste, ongecontroleerde gevoelens worden beheerst als gewone stervelingen; het slaan van kinderen ten dienste van „de beschaving" vanzelfsprekend achten; de jeugd in de bloei van haar leven het geluk der liefdesvereniging te verbieden. Men zou zo ongelimiteerd door kunnen gaan.

De oproep der 300 psychiaters was een daad, een officiële politisering van de anders zo wereldvreemde en z.g. onpolitieke wetenschap. Doch deze daad was onvolledig. Zij ging niet uit van de vraag naar het *wezen* van het geestesziek zijn van den tegenwoordigen mens. Zij vroeg niet naar de oorzaak van de mateloze opofferingsgezindheid der massa in dienst van de belangen der bewapeningsfabrikanten. Zij stelde niet de tegenstrijdigheid vast tussen werkelijke behoeftenbevrediging en illusoire bevrediging in de nationalistische roes, die zo na verwant is aan de extase der religieuze fanatici. De honger en de ellende der massa leidde bij bij toenemende productiviteit van de economie niet tot de redelijke planmatige economie van het leven (d.i. tot het socialisme), maar tot de beaming van de honger en de ellende door de massa zelf. De socialistische beweging geraakte achterop. Het probleem zit hier niet in de psychologie van de staatslieden, doch in die van de massa.

De tegenwoordige staatslieden zijn vrienden, broers, neven of schoonvaders van grootkapitalisten. Dat de massa van ten dele beschaafde en ontwikkelde mensen dit niet ziet en daarop niet logisch reageert is een probleem, dat niet door „individuële psycho-diagnostische onderzoekingen" is op te lossen. De zielsziekten — waartoe behoren: verstandsverbijstering, resignatie, onderworpenheid, zelfbeschadiging, onvoorwaardelijk geloof in een leider, enz. — zijn, tot de eenvoudigste formule herleid, alle uitdrukking van gestoorde harmonie van het vegetatieve, speciaal van het sexuele leven, ontstaan op de algemene grondslag van de klassenmaatschappij.

De groteske verschijnselen der geesteszieken zijn slechts grove vervormingen en vergrotingen van het mystisch-gelovige gedrag van volksmassa's, die de oorlog door gebeden af-

weren. In de krankzinnigengestichten, die over heel de wereld circa 4 op de 1000 mensen herbergen, wordt naar de regeling van het vegetatieve, *sexuele* leven evenmin gevraagd als in de politiek. In de officiële wetenschap werd het hoofdstuk sexualiteit nog altijd niet behandeld. En toch kan er tegenwoordig niet meer aan getwijfeld worden, dat de niet-bevredigde sexuele energie onder bepaalde omstandigheden abnormale zielsreacties veroorzaakt. Wij raken derhalve de kern van de kwestie der massale zielsziekte, als we het vraagstuk van de *sociale regeling van het menselijke geslachtsleven* aan de orde stellen.

De sexuele energie is de energie, waarmee het psychische apparaat is opgebouwd. Zij vormt de structuur van het menselijke voelen en denken. „Sexualiteit" is de productieve levensenergie zonder meer. Haar onderdrukking betekent niet alleen in medische, maar ook in algemene zin: verstoring van de fundamentele levensfuncties; de duidelijkste maatschappelijke uitdrukking daarvan is het ondoelmatige (irrationele) handelen van de mensen, hun razernij, mystiek, godsdienstigheid, oorlogsbereidheid, enz. De sexuele politiek moet daarom uitgaan van de vraag: *om welke redenen wordt het menselijke liefdeleven onderdrukt?*

Trachten wij kort samen te vatten op welke wijze de sexuele economie het verband tussen het menselijke zieleleven en het maatschappelijk-economische systeem opvat. De menselijke behoeften worden door de maatschappij vervormd en veranderd, in het bijzonder ook onderdrukt. Op die manier ontstaat de zielsstructuur van den mens. Deze is niet aangeboren, maar ontwikkelt zich bij ieder individueel lid van de maatschappij in de loop van de voortdurende strijd tussen behoefte en maatschappij. Een aangeboren drift*structuur* bestaat niet; deze structuur wordt verworven in de eerste levensjaren. Aangeboren is slechts een grotere of kleinere hoeveelheid vegetatieve energie. Door de inwerking van de *klassen*maatschappij ontstaat de structuur van den onderdaan, die gelijktijdig gehoorzaamt en rebelleert. De klassen*loze* maatschappij wil den „vrijen" mens; zij moet daarom niet alleen weten, hoe de burgerlijke zielsstructuur tot stand kwam, maar ook welke zielsstructuur de klassenloze maatschappij

tot stand wil brengen en van welke krachten zij zich daarbij moet bedienen.

De *kern* van de practisch-politieke psychologie is de sexuele politiek, want de kern van de psychische functie is de sexuele functie. Het karakter van de letterkunde en de filmproductie bewijzen dit reeds: 90 % van alle romans en lyrische dichtwerken, 99 % van alle films, toneelstukken enz. zijn producten voor sexuele behoeften.

De biologische behoeften (voeding en sexuele drift) noodzaken de mensen tot aaneensluiting, d.w.z. tot maatschappijvorming. De aldus ontstane „productieverhoudingen" wijzigen de biologische behoeften, zonder ze echter te doden en scheppen op die manier nieuwe behoeften. De gewijzigde en de nieuw ontstane menselijke behoeften bepalen nu hunnerzijds de verdere ontplooiïng der productie, resp. der productiemiddelen (werktuigen, machines, fabrieken enz.) en daarmee de onderlinge sociale en economische betrekkingen tussen de mensen. Op grond van deze productieverhoudingen *tussen de mensen* ontwikkelen zich bepaalde opvattingen over het leven, de moraal, de filosofie enz. Zij komen in grote lijnen met de stand van de techniek overeen, d.w.z. met de bekwaamheid van den mens van dat tijdperk, om zijn bestaan te begrijpen en te beheersen. De aldus ontstane maatschappelijke „ideologie" vormt harerzijds de menselijke structuur. Daardoor wordt zij een materiële kracht en zet zich in de structuur der mensen vast als „traditie". Alles hangt nu verder af van de vraag, of de hele maatschappij aan de productie der maatschappelijke ideologie deelneemt, of slechts een minderheid. Beschikt een minderheid over de politieke macht, dan beschikt zij ook over de inhoud en de aard van de productie der ideologieën en de vorming der zielsstructuur. Derhalve komt in de *klassen*maatschappij het denken der mensen overeen met de belangen van de economische en politieke machthebbers. In tegenstelling hiermee zou in de klassen*loze* maatschappij, waarin geen heerschappijbelangen van een kleine minderheid bestaan, de geproduceerde maatschappelijke ideologie in overeenstemming zijn met de levensbelangen van *alle* leden der samenleving.

Tot dusver dacht men zich de maatschappelijke ideologie

alleen maar als een som van voorstellingen, die zich over het economische proces „in de hoofden der mensen" vormen. Na de overwinning van de politieke reactie in Duitsland in de diepste crisis en na de ervaringen met de onredelijke gedragingen der massa, kan de ideologie niet langer als een blote weerspiegeling beschouwd worden. Zodra een ideologie de structuur der mensen in bezit genomen en gevormd heeft, is zij tot een *materiële, politieke* kracht geworden. Er is geen sociaal-economisch proces van historische betekenis, dat niet in de zielsstructuur van de massa verankerd was en niet in haar daden tot uiting kwam. Er bestaat geen zelfstandige „ontwikkeling der productiekrachten", maar slechts een ontwikkeling of remming der menselijke structuur, d.w.z. van het voelen en denken op de basis van economische en sociale processen. Het economische proces, d.i. de ontwikkeling der machines, is identiek met het proces van de menselijke zielsstructuur, omdat de mensen eerstgenoemd proces scheppen, voorwaartsdrijven, remmen en er weer door beïnvloed worden. Economie zonder menselijke, handelende driftstructuur is ondenkbaar, evenals het omgekeerde: menselijk voelen, denken en handelen zonder economische grondslag en resultaten. De eenzijdigheid van elk dezer opvattingen is enerzijds oorzaak van het psychologisme („de psychische krachten van de mensen alleen maken geschiedenis"), anderzijds van het economisme („de techniek alleen maakt geschiedenis"). Er is natuurlijk een dialectische, levende wisselwerking tussen mensengroepen, natuur en machines. Zij zijn als functie een eenheid en tegelijkertijd bepalen zij elkaar; maar het zal in geen geval gelukken het tegenwoordige cultuurproces practisch te beheersen als men niet leert begrijpen, dat de zielsstructuur in haar kern sexuele structuur is en het cultuurproces in wezen het behoefteproces der sexualiteit, dat zich op de basis van de instandhouding van het leven afspeelt.

Het gewone, armzalige, z.g. „a-politieke" sexuele leven van den mens, moet principiëel in samenhang met de kwesties der klassenmaatschappij onderzocht en gezien worden. De hoge politiek speelt zich in werkelijkheid niet af aan het diplomatendiner, doch in dit kleine leven. Daarom mag de politisering van het z.g. persoonlijke leven niet langer worden

uitgesteld. Indien de 1800 millioen bewoners onzer aarde de handelingen der 100 leidende diplomaten begrepen, dan zou alles in orde zijn; dan zou de maatschappij niet langer geleid en de menselijke behoeftenbevrediging niet langer geregeld worden in het belang van bewapening en politieke machinaties. Maar deze 1800 millioen mensen zullen hun lot niet in eigen hand kunnen nemen, zo lang zij zich niet van hun eigen, bescheiden, persoonlijke leven bewust worden. De innerlijke machten, die hen dat belemmeren, heten *sexuele moraal* en *godsdienst*.

Het economische systeem van het kapitalisme van de laatste 200 jaar heeft de menselijke structuur zeer veel veranderd; doch deze verandering is gering in vergelijking met de alomvattende menselijke misvorming, sedert voor duizenden jaren de onderdrukking van het natuurlijke leven, in de eerste plaats van het geslachtelijke, in deze wereld ontstond. De eeuwenlange knechting van het driftleven schiep pas de massa-psychologische basis, de autoriteitsvrees, onderworpenheid, ongelooflijke bescheidenheid aan de ene, sadistische grofheid, godsdienst en illusoire bevrediging aan de andere kant, waarop zich een 200 jaar oude kapitalistische winsteconomie kan handhaven en uitrazen. Intussen vergeten we niet, dat het sociale en economische processen waren, die duizenden jaren geleden aanleiding tot deze verandering van de menselijke structuur gegeven hebben. Maar het gaat tegenwoordig niet meer om het probleem van een 200 jaar oude machinale industrie, doch om een ca. 6000 jaar oude menselijke structuur, die tot dusver bewezen heeft onbekwaam te zijn, de machines in haar dienst te stellen. Hoe geweldig en revolutionnair de ontdekking van de wetten der kapitalistische economie ook was, zij alleen is niet toereikend om het probleem der menselijke onderdanigheid en zelfonderwerping op te lossen. Weliswaar vechten overal groepen mensen, *gedeelten* van onderdrukte klassen om „vrijheid en brood", doch de overgrote massa houdt zich afzijdig en *bidt*, of zij vecht om haar vrijheid aan de zijde van haar onderdrukkers. Elke dag en ieder uur lijdt deze massa onder een ontzettende nood. Dat men haar alleen brood wil geven en niet alle genietingen des levens, versterkt haar bescheidenheid. En wat vrijheid in werkelijkheid

is, zijn kan of zijn zal, werd de massa tot dusver niet concreet begrijpelijk gemaakt. Men heeft haar de mogelijkheden van algemeen levensgeluk niet tastbaar voor ogen gesteld. Waar men zulks trachtte te doen om haar te winnen, zette men haar de kranke, van schuldgevoel doordrenkte en armzalige genoegens van kleinburgerlijke danslokalen en feesten-met-bals voor. De kern van het levensgeluk is het *sexuele* geluk. Niemand, die politieke betekenis had, waagde het dit uit te spreken.

De sexualiteit zou een privé-zaak zijn en heeft met politiek niets te maken; dit was en is de algemene opvatting. De politieke reactie denkt er anders over! De kapitalistische klasse-moraal treedt op *tegen* de sexualiteit, zij schept dus de sexuele tegenstrijdigheden en de sexuele nood. De socialistische vrijheidsbeweging tracht de tegenstellingen op te heffen, doordat zij eerst ideologisch voor de sexuele behoeftenbevrediging in 't krijt treedt en deze laatste naderhand ook wettelijk, resp. door een nieuwe ordening van het sexuele leven bevestigt. Enerzijds vallen dus samen kapitalisme en sexuele onderdrukking, anderzijds „proletarische moraal" en sexuele behoeftenbevrediging.

Maar „nieuwe proletarische moraal" zegt op zichzelf niets. Deze nieuwe moraal krijgt haar waarde pas door haar inhoud en deze is: een geordende behoeftenbevrediging op alle gebieden, dus niet alleen op het gebied der sexualiteit. Indien de revolutionnaire ideologie niet zo begrepen wordt, dan spreekt men wel van nieuwe moraal, maar blijft in werkelijkheid in oude feiten vastzitten. Dit blijkt maar al te duidelijk uit de ontwikkeling van ideologie en werkelijkheid in de Sovjet-Unie. De nieuwe moraal is juist het overbodig maken van de morele regeling en het verwezenlijken van de zelfregeling van het maatschappelijk leven. Bij het stelen, resp. de moraal tegen diefstal, is dat zonneklaar en het blijkt ook uit de praktijk: wie geen honger lijdt, heeft geen behoefte aan stelen en heeft dus ook geen moraal nodig, die hem diefstal verbiedt. Dezelfde grondwet geldt inzake de sexualiteit: wie bevredigd leeft, overweldigt niet en heeft ook geen moraal daartegen nodig. Wij noemen de sexuele moraal van het socia-

lisme de „sexueel-economische regulatie" van het geslachtsleven; zij treedt in de plaats van de normatieve regeling.

Het communisme probeerde tot dusver, tengevolge van onklaarheid over de wetten der sexualiteit, de vorm van de burgerlijke moraal aan te houden en de inhoud te veranderen. Er ontstond in de S.U. zoiets als een „nieuwe moraal" ter aflossing van de oude. Dit is in feite onjuist. Zoals de staat niet enkel van vorm verandert, maar na enige tijd totaal „afsterft" (Engels, Lenin e.a.), zo verandert ook de moraal niet alleen, maar sterft ook zij af.

Aan de andere kant is het verkeerd, een *absolute* sexualiteit aan te nemen. Het is b.v. een fundamentele fout van de officiële, burgerlijke psycho-analyse, de driften als absolute biologische gegevens op te vatten. Dit ligt niet aan het wezen der psa., die specifiek dialectisch is, doch aan het mechanische denken der analytici, dat aan de andere kant, zoals altijd, gecompleteerd wordt door metaphysische stellingen.

Ook de driften ontstaan, wijzigen zich en vergaan. De tijdsruimten echter, waarin zich de biologische veranderingen voltrekken zijn zó groot, die van de maatschappelijke processen in vergelijking daarmee zó klein, dat de eerste ons de indruk geven van absolute grootheden, de tweede van relatieve, veranderende. Voor het onderzoek van concrete, zich binnen beperkte perioden afspelende maatschappelijke processen, is het voldoende vast te stellen, dat er een conflict bestaat tussen een gegeven biologische drift en de wijze waarop de maatschappelijke orde die drift opvat en hanteert. Voor de biologische wetten van het sexuele gebeuren, die zich pas in tienduizenden jaren wijzigen, kan hiermee niet worden volstaan; hier moet de betrekkelijkheid en veranderlijkheid van de driftaanleg duidelijk uitgewerkt worden. Als we b.v. het levensproces van de individuen moeten beschouwen als de eerste *voorwaarde* voor *ieder* maatschappelijk gebeuren, dan is het voldoende aan te nemen, dat het leven met zijn behoeften aanwezig is. Maar dit leven zelf is niet absoluut. Het ontstaat en vergaat reeds door de opeenvolging van de generaties, doch blijft tegelijkertijd onveranderd behouden in de vorm van de geslachtscellen, die van generatie op generatie voortleven.

Het leven als geheel beschouwd is — voorzover men met cosmische tijdruimten rekening houdt — iets dat uit het anorganische is ontstaan en dat eenmaal, indien de leer van de veranderlijkheid van de loop der sterren juist is, als geheel ten onder zal gaan, d.w.z. opnieuw tot het anorganische terug zal keren — een noodwendige consequentie van het dialectische denken. Wellicht is geen ander gezichtspunt geschikter om helder in te zien, hoe klein en onbeduidend de illusies der mensen over hun „geestelijke" en „bovenzinnelijke" taak is en hoe allesoverheersend daarentegen de samenhang van hun vegetatieve leven met de natuur in 't algemeen. Men zou dit zó kunnen uitleggen, dat dus ook de strijd tussen de klassen een kleinigheid is in vergelijking met de cosmische processen, waarvan mens en maatschappij slechts nietige stukjes zijn; men zou kunnen opmerken, dat het toch belachelijk is, dat mensen elkaar afslachten om de werkloosheid op te heffen of Hitler aan de macht te brengen en dan nationalistische wijdingsprocessen organiseren, terwijl toch in het wereldruim de sterren hun baan beschrijven en men dus veel beter deed zich alleen te wijden aan het genieten van natuurschoon. Een dergelijke uitlegging zou volkomen verkeerd zijn, want juist het natuurwetenschappelijke standpunt pleit *tegen* de reactie en vóór de wereldbeschouwing van het socialisme: de reactie tracht het menselijke gevoel van verbondenheid met de natuur en de cosmos, ja de oneindig grote cosmos zelf, te persen in de oneindig kleine idee van de sexuele ascese en de opoffering voor chauvinistische doeleinden.... wat haar nooit kan gelukken. Het socialisme daarentegen tracht — als wereldbeschouwing — het oneindig kleine, individuële en maatschappelijke leven der mensen te ordenen binnen het geweldige raam van het algemene natuurgebeuren. Het wil de tegenstellingen opheffen, door een „foutieve ontwikkeling der natuur" (6000 jaren uitbuiting, godsdienst en sexuele onderdrukking) in de maatschappij veroorzaakt, ook al was deze „noodzakelijk". Kortom: zij neemt stelling vóór de sexualiteit en tegen de tegennatuurlijke sexuele ethiek, vóór internationale planmatige economie en tegen uitbuiting en nationale grenzen.

In de nationaal-socialistische ideologie zit een redelijke kern

en die is het, welke aan deze reactionnaire beweging haar grote aantrekkingskracht verleent en zich uitdrukt in de frase van „verbondenheid met bloed en bodem"; in de nationaal-socialistische partij wordt daarentegen vastgehouden aan al die maatschappelijke krachten, die met het socialistische principe — verbondenheid van maatschappij, natuur en techniek — in tegenspraak zijn, d.w.z. aan de klassescheiding, die zich niet door de illusie van de volkseenheid en aan het privaatbezit der productiemiddelen, dat zich niet door een „gemeenschapsidee" uit de wereld laat helpen. Het nationaal-socialisme drukt in zijn ideologie mystisch uit, wat de socialistisch-revolutionnaire beweging als redelijke kern bevat: de klassenloze eenheid der mensen en hun eenheid met de natuur. En hoewel laatstgenoemde zich van haar ideologische gehalte nog niet ten volle bewust is, bezit zij daarentegen volkomen klaarheid omtrent de economische en sociale voorwaarden voor de verwezenlijking van haar rationele wereldbeschouwing, d.i. *de verwezenlijking van het levensgeluk op aarde.*

* * *

De in mijn praktijk als arts verworven sexueel-economische inzichten, leidden in de loop der jaren tot de critiek op de heersende sexuele toestanden en opvattingen, die in dit boek is neergelegd. Het eerste deel („Het bankroet der heersende sexuele moraal") verscheen voor ongeveer 10 jaren in het Duits onder de titel „Geslachtsrijpheid, onthouding, huwelijksmoraal", in het Frans als „De sexuele crisis"; voor de Hollandse vertaling werd de tweede, verbeterde en uitgebreide druk van 1936 gebruikt. Het tweede deel („De strijd om de levensvernieuwing in Sovjet-Rusland"), gebaseerd op een tien jaren lang verzameld materiaal, werd voor het eerst in 1936 in het Duits gepubliceerd. Uit de beschrijving van de remming der sovjetistische sexuele revolutie zal blijken, waarom ik mij in mijn vroegere geschriften steeds weer op Rusland beriep. Voor de laatste 7 jaren is veel niet meer van kracht, wat voordien juist was. In nauw verband met de algemene teruggang tot autoritaire principes in het maatschappelijk systeem, gaat ook de afbraak voort van wat in de sexuele revolutie verworven was.

Dit boek pretendeert niet alle zich opdringende problemen gesteld of ook maar bij benadering opgelost te hebben. Het had evenzeer een critiek op de tegenwoordige theorieën der zielsziekten als een uitvoerige behandeling van de godsdienst behoren te bevatten. Maar dat was onmogelijk, omdat het aantal problemen onuitputtelijk is en het boek dan eenvoudig onleesbaar geworden zou zijn. Voor de sexuele politiek van het fascisme en de functie van de kerk als sexueel-politieke organisatie van het patriarchaat, verwijs ik naar mijn boek „Die Massenpsychologie des Faschismus".[1]) Het hier geboden geschrift wil noch een sexueel-wetenschappelijk woordenboek, noch een geschiedenis van de huidige sexuele crisis zijn. Het beperkt zich bewust tot de behandeling van de algemene *grondtrekken* van de tegenstellingen van het sexuele leven van onze tijd. De hier gegeven sexueel-economische inzichten zijn niet het resultaat van studeerkamer-geleerdheid. Zonder tientallen jaren van innig contact met de jeugd uit het proletariaat, de handeldrijvende en de intellectuele middenstand, zonder de voortdurende contrôle van mijn ondervindingen met mijn medische behandeling van zieken, had geen letter van dit geschrift geschreven kunnen worden. Dit wilde ik bij voorbaat tegenover bepaalde soorten van critiek stellen. Hoe vruchtbaar en noodzakelijk de strijd der meningen ook is, hij heeft geen zin en betekent slechts tijd- en energieverspilling, als de critici zich niet persoonlijk naar die plaatsen van het maatschappelijk leven begeven, waar de levende bron van de directe ervaringen voor de sexuele wetenschap te vinden is: in het leven van de grote, ongecultiveerde of verkeerd gecultiveerde, lijdende, ten dele strijdende massa der „gewone" *mensen*.

Op grond van mijn practische ervaringen in Duitsland en Oostenrijk en van mijn praktijk als arts, durfde ik mij een oordeel over het verloop van de sexuele revolutie in Rusland veroorloven, zonder dat ik de sexueel-politieke omstandigheden in de S.U. onafgebroken heb meegemaakt. Het is zeer wel mogelijk, dat die omstandigheden hier of daar wat te fel gekleurd zijn. Maar het kwam er niet op aan de een of andere

---

[1]) f 1.45, Uitgave Sexpolverlag, Postbus 1030, Rotterdam.

absolute waarheid uit te spreken, doch de oorzaken van de algemene ontwikkelingstendenzen en de tegenstellingen bloot te leggen. Het spreekt vanzelf, dat ik met iedere zakelijke correctie van feiten in nieuwe oplagen van dit boek rekening zal houden.

Tenslotte wilde ik mijn bezorgde vrienden, die mij manen „die gevaarlijke politiek" te laten schieten en mij alleen aan mijn natuurwetenschappelijke werk te wijden, het volgende zeggen: de sexuele wetenschap is, voorzover zij de naam wetenschap verdient, politiek en *links*, of zij wil of niet. Wie zou in een in lichterlaaie staand huis met een rustig gemoed kunstzinnige verhandelingen over de kleurenzin bij krekeltjes gaan zitten schrijven?

November 1935. WILHELM REICH.

DEEL I

Het bankroet der sexuele moraal

HOOFDSTUK I.

De medische grondslagen van de sexueel-politieke critiek

1. Van het morele naar het sexueel-politieke principe.

De in dit boek ontwikkelde sexueel-economische opvattingen berusten op medische waarnemingen bij zieken, die in de loop van een karakter-analytische behandeling een omwenteling in hun zielsstructuur doormaken. Men zal terecht de vraag opwerpen, of dan de kennis, verkregen uit de omvorming van een zenuwziek tot een gezond mens, zonder meer op de problemen van de massa-ziel en haar omvorming toegepast kunnen worden. Het is beter om in plaats van theoretische bewijsvoeringen, de feiten voor zichzelf te laten spreken. Vast staat, dat inzicht in de massaal optredende irrationeel-onbewuste en ondoelmatige uitingen van het driftleven niet verworven kan worden, als men zich niet door de ervaringen met den individuelen zielszieke laat leiden. Principiëel handelt men daarbij niet anders als bij de bestrijding van een epidemie. Men tracht deze meester te worden door het aangetaste individu nauwkeurig te onderzoeken en de bacil en de uitwerking daarvan aan het licht te brengen, die voor alle slachtoffers der epidemie op dezelfde wijze van kracht zijn. De vergelijking kan nog een stuk verder door-

getrokken worden. Ook bij een besmettelijke ziekte werkt een uitwendige belediging op een voorheen gezond organisme in. Zo zal men zich b.v. bij cholera niet tevreden stellen met het genezen van den individuelen zieke, maar men zal tegelijkertijd het punt van waaruit de verbreiding van de bacil plaats vindt isoleren, en haar als epidemie-haard trachten te vernietigen. In het psychopatische gedrag van den gemiddelden massa-mens valt ons de overeenkomst met dat van onzen zieke op. B.v. de algemeenheid der sexuele afschuw; de dwangmatigheid der morele eisen, die zo nu en dan tot krasse grofheid stijgt (S.A.), de onbekwaamheid zich voor te stellen, dat driftbevrediging te verenigen is met vruchtbare arbeidsprestatie; het als uit de menselijke natuur voortkomende geloof, dat de sexualiteit van kinderen en jeugdigen een ziekelijke afwijking zou zijn; het zich geen andere vorm van het geslachtsleven te kunnen indenken dan dat van het levenslange monogame huwelijk; het ongeloof aan eigen kracht en oordeel en het daarmee verbonden verlangen naar een alwetende leidende, vaderlijke gestalte enz. De massa-individuen beleven allen principieel dezelfde conflicten, die in onderdelen — op grond van verschillende ontwikkelingsgang — echter ook van elkaar afwijken. Wil men de ervaringen met den enkeling ook op de massa overdragen, dan mag men zich slechts van die inzichten bedienen, die betrekking hebben op die typische conflicten, die allen gemeen hebben. Dan is het volstrekt correct uit de gebeurtenissen bij de omvorming van den individuelen zieke conclusies nopens de omvorming van de massa te trekken.

De zielszieken komen tot ons met typische tekenen van geestesverwarring. De arbeidscapaciteit is altijd enigermate verminderd en de werkelijke prestaties zijn niet in overeenstemming met de eisen die de betrokkenen zichzelf of de maatschappij hem stelt, noch met de krachten die hij bij zichzelf bespeurt. De sexuele bevredigingsgeschiktheid is zonder uitzondering sterk verminderd, zoal niet vernietigd. In de plaats van de natuurlijke genitale bevredigingsgeschiktheid zijn steeds niet-genitale (prae-genitale) bevredigingswijzen getreden: sadistische voorstellingen van de geslachtsdaad,

verkrachtingsfantasieën e.d. Men krijgt de onweerlegbare overtuiging, dat de verandering van het karakter en de sexuele gedragingen van den zieke gewoonlijk zo tussen het vierde en vijfde levensjaar duidelijke omtrekken en vormen verkregen; de psychische storing in de sociale en sexuele prestaties treedt vroeger of later voor elk duidelijk waarneembaar aan het licht. Iedere zieke draagt een, door de eenmaal bestaande neurotische sexuele verdringing, onoplosbare tegenstelling tussen drift en moraal in zich. De morele eisen, die hij zich stelt, onder de druk der durende maatschappelijke beïnvloeding, vergroten de opeenhoping van zijn sexuele en algemeen-vegetatieve verlangens. Hoe groter het aan zijn genitale potentie toegebrachte letsel is geworden, zoveel te meer stijgt de wanverhouding tussen bevredigingsbehoefte en bevredigingsgeschiktheid. En daardoor wordt weer versterkt de morele druk, die nodig is om de gestuwde hoeveelheid driftenergie eronder te houden. Daar het gehele conflict grotendeels onbewust verloopt en de betrokkene het niet begrijpt, kan hij het ook nooit zelf oplossen.

In het conflict tussen drift en moraal, tussen ik en buitenwereld, is het psychische organisme gedwongen zich zowel tegen de drift als tegen de buitenwereld te *pantseren,* zich „koud" te maken, zich af te sluiten. Deze „pantsering" van het psychische organisme heeft een meer of minder vérgaande inperking van de totale levensgeschiktheid en daadkracht tengevolge. Het is niet overbodig er de nadruk op te leggen, dat de meeste mensen onder deze starre pantsering lijden; tussen hen en het leven staat een muur. Zij is de belangrijkste basis van de vereenzaming van zovelen temidden van het collectieve leven.

De karakter-analytische behandeling heeft nu tot taak de levensenergieën uit hun bindingen in het psychische pantser los te maken. Dientengevolge worden *eerst* de a-sociale, perverse, wreedaardige behoeften en daarmee ook de sociale angst en de morele remming versterkt. Maakt men echter tegelijkertijd de kinderbindingen aan de ouders, aan de belevenissen uit de eerste kinderjaren en van de anti-sexuele geboden, die toenmaals opgenomen werden, los, dan stroomt steeds meer vegetatieve energie naar het genitale orgaan-

systeem toe, m.a.w. de natuurlijke genitale behoeften ontwaken tot nieuw leven of zij komen voor het eerst tot stand. Heft men nu verder de genitale remmingen en angsten op, verschaft men daardoor den zieke de geschiktheid tot volkomen orgastische bevrediging, heeft hij tevens het geluk een passenden partner te vinden, dan aanschouwt men stelselmatig een vérgaande en vaak verrassende verandering in het gehele wezen van den zieke. De belangrijkste daarvan zijn de volgende.

Stond het totale handelen en denken van den betrokkene vroeger onder de meer of minder scherpe en storende invloed van onbewuste, irrationele motieven, thans neemt voortdurend zijn bekwaamheid toe om op grond van de werkelijkheid en niet meer uit irrationele motieven te reageren. In de loop van dit proces verdwijnt b.v. vanzelf, zonder dat men den zieke daartoe „opvoedt" de hang naar mysticisme, de godsdienstigheid, onzelfstandigheid, bijgelovigheid, etc.

Was de zieke voorheen zwaar gepantserd, zonder contact met zichzelf en zijn omgeving of alleen maar met *onnatuurlijke* surrogaat-functies toegerust, thans krijgt hij steeds meer de geschiktheid tot direct contact, zowel met zijn driften als met de wereld. Het gevolg van *dit* proces is een duidelijk waarneembaar ontstaan van natuurlijke i.p.v. de vroegere onnatuurlijke gedragingen.

Bij de meeste zieken constateerden we a.h.w. een dubbel leven. Uiterlijk schijnen ze geestelijk misvormd, maar achter het ziekelijke kunnen wij duidelijk het gezonde speuren. De z.g. individuele differentiëring der mensen is *tegenwoordig* in wezen een uitdrukking van neurotische gedragsoverwoekeringen. Opvallend is nu, dat in het verloop van het genezingsproces de individuele differenties voor een groot deel verdwijnen en plaats maken voor een *vereenvoudiging* in de totale levenshouding. Het gevolg daarvan is, dat de gezonden wat hun ondergrond betreft, op elkaar gaan lijken, zonder echter daarbij hun individualiteit te verliezen. Iedere zieke b.v. motiveert zijn arbeidsstoring op een andere wijze. Verliest hij nu de arbeidsstoring, verkrijgt hij vertrouwen in zijn ik-functies, dan verliest hij ook al die karaktertrekken, die het minderwaardigheidsgevoel compenseren. Maar de zelf-

bewustheid, die zich op de vrijstromende arbeidsprestatie opbouwt, is bij alle mensen gelijk.

Hetzelfde geldt voor de instelling tot het geslachtsleven. Wie zijn eigen sexualiteit verdrongen heeft, ontwikkelt zeer verschillende vormen van morele en aesthetische zelfbescherming. Herwinnen nu de zieken het contact met hun sexuele behoeften, dan verliezen zij de neurotische differentiëringen. De instelling jegens het natuurlijke geslachtsleven wordt bij allen min of meer gelijk; dit geldt in het bijzonder voor de beaming van de lust en voor het verlies van 't sexuele schuldgevoel. Het vroeger onoplosbare conflict tussen driftverlangen en morele remming maakte, dat de zieke al zijn handelingen moest regelen naar de maatstaf van een boven of buiten hem zwevende norm. Alles wat hij dacht en deed, werd gemeten met de morele maat, die hij zichzelf geschapen had; tegelijkertijd was hij hiertegen in protest. Verwerft hij zich nu in de loop van zijn omvorming het inzicht, niet alleen in de noodzakelijkheid maar ook in de natuurlijkheid der genitale driftbevrediging, dan verdwijnt het morele keurslijf en daarmee de stuwing van zijn driftbehoeften. Had voorheen de sterk gespannen moraal de drift versterkt, resp. onsociaal gemaakt en de versterkte drift diensvolgens de verscherping der morele remming geëist, thans bewerkstelligt de gelijkmaking van de bevredigingsgeschiktheid aan de driftsterkte de afvloeiïng van de morele regulatie in den betrokkene. Daardoor verdwijnt ook het mechanisme van de zelfbeheersing, dat vroeger noodzakelijk was; aan de toen a-sociaal geworden driften wordt n.l. de meeste energie onttrokken. Er is nog maar weinig, wat beheerst zou moeten worden. De gezonde heeft practisch geen moraal meer in zich, maar ook geen aandriften, die een morele rem zouden vereisen. De beheersing van event. nog aanwezige a-sociale aandriften gelukt met gemak onder voorwaarde van de bevrediging der genitale grondbehoeften. Dat blijkt ook uit het praktisch gedrag van den orgastisch potent geworden mens: verkeer met prostituees wordt hem onmogelijk; bestaande lustmoordfantasieën verliezen hun kracht en betekenis; iemand tot liefde te dwingen of te overweldigen wordt iets vreemds en ondenkbaars; hetzelfde is het geval met vroeger misschien aanwezige im-

pulsen kinderen te verleiden. Anale, exibitionistische en andere perversiteiten verdwijnen gewoonlijk volkomen en daarmee verdwijnen ook de sociale angst- en schuldgevoelens. De incestueuze binding aan ouders, broers en zusters verliest zijn betekenis; dientengevolge komt de energie vrij, die haar voordien verdrongen gehouden had. Kortom: de hier geschetste gebeurtenissen moeten tezamen gezien worden als een teken, dat het zielsorganisme *zichzelf bestuurt.*

Het blijkt nu, dat mensen, die de geschiktheid tot orgastische bevrediging verwerven, heel wat beter tot monogamie in staat zijn, dan zij, wier natuurlijke ontspanningsvermogen gestoord is. Doch hun monogame houding berust niet op de remming van polygame impulsen of op morele overwegingen, maar op het sexueel-economische principe met denzelfden partner steeds opnieuw vreugdevolle lust te beleven. Voorwaarde daartoe is: volledig sexueel harmoniëren met den partner. Enig verschil tussen man en vrouw in dit opzicht kon niet vastgesteld worden. Ontbreekt evenwel de geschikte partner, wat t.a.v. het geslachtsleven onder de tegenwoordige omstandigheden de regel pleegt te zijn, dan slaat de geschiktheid tot monogamie in haar tegendeel om, in een niet te remmen jacht naar den juisten partner. Is de rechte man (of vrouw) gevonden, dan herstelt zich de monogame houding vanzelf en blijft zolang gehandhaafd als de sexuele overeenstemming en de bevrediging aanhouden. Gedachten nopens en wensen naar andere partners treden slechts heel zwak op, of worden wegens de interesse bij de wederpartij niet in een daad omgezet. De oude betrekking stort echter reddeloos ineen, als zij vermolmd is en een andere verhouding grotere lust belooft. Dit feit, dat onweerlegbaar vast staat, staat tevens in onoplosbare tegenstelling tot de gehele tegenwoordige maatschappelijk sexuele orde, waarin materiële banden en bezwaren wegens kinderen, met het sexueel-economische principe in strijd zijn. Op grond hiervan zijn onder de tegenwoordige sexueel-vijandige maatschappelijke omstandigheden juist de gezondste mensen aan het zwaarste subjectieve leed blootgesteld.

Het gedrag der orgastisch *gestoorde* mensen, dus van de meerderheid, is anders. Daar zij bij de geslachtsdaad minder

lust genieten, kunnen zij òf langere tijd zonder geslachts-partner toe, òf zijn zij minder kieskeurig: de coïtus betekent niet zoveel voor hen. Het maar met Jan-en-alleman verkeren is hier dus een gevolg van sexuele storing. De mensen, die aldus sexueel gestoord zijn, kunnen zich beter aanpassen aan een levenslang huwelijk; hun trouw berust echter niet op sexuele bevredigdheid, maar op morele remmingen.

Gelukt het den genezende den passenden partner te vinden, dan blijkt niet alleen dat alle nerveuze symptomen verdwijnen, maar hij kan nu ook met verbazingwekkend gemak — wat hem vroeger onmogelijk was — zijn leven regelen, conflicten evenwichtig afwikkelen en een automatische beslistheid in het besturen van zijn impulsen en sociale betrekkingen ontwikkelen. Daarbij volgt hij volkomen het principe der levenslust. De vereenvoudiging van zijn instelling tot het leven in zijn structuur, denken en voelen, ruimt vele conflictbronnen op uit zijn bestaan. Tegelijkertijd verwerft hij zich een critische instelling jegens de huidige morele orde.

Het principe van de *morele regulatie* van de psychische huishouding staat dus tegenover de *sexueel-economische zelfregulatie.*

In de tegenwoordige maatschappij, die sexueel verkommert en iedere hulp weigert, stuit het consequente genezingswerk op haast onoverwinbare hindernissen, in de eerste plaats op de zeldzaamheid van sexueel gezonde mensen, die voor den genezen mens als partner in aanmerking zouden kunnen komen. Doch bovendien doen zich de algemene beperkingen der sexuele moraal gelden. Men zou kunnen zeggen, dat de genitaal gezond geworden mens noodzakelijkerwijze van een onbewusten tot een bewusten huichelaar jegens zodanige instellingen en sociale omstandigheden wordt, die hem de ontplooiïng van zijn gezonde natuurlijke geslachtsdrift verhinderen. Anderen ontwikkelen de capaciteit hun omgeving zodanig te veranderen, dat de belemmeringen der tegenwoordige sociale omstandigheden kleiner worden of zelfs vervallen.

Ik had mij hier te beperken tot de kortst mogelijke uiteenzetting en verwijs verder naar de zeer uitvoerige behandeling van dit onderwerp in „Die Funktion des Orgasmus", „Charakteranalyse" en „Orgasmusreflex". Uit de bovenomschreven

medische ervaringen zou men principiële conclusies t.a.v. de *maatschappelijke* situatie kunnen trekken. De wijde perspectieven door deze conclusies geopend, b.v. in de kwestie der neurose-prophylaxe, van de strijd tegen mystiek en bijgeloof, van het oude probleem der z.g. tegenstelling tussen natuur en cultuur en van drift en moraal, werkten aanvankelijk verrassend en verwarrend. Doch een jarenlang toetsen van deze conclusies aan ethnologisch en sociologisch materiaal overtuigde mij, dat de gevolgtrekkingen uit de omvorming van het *morele* in het *sexueel-economische* zelfbestuursprincipe correct zijn. Zou het een sociale beweging gelukken de maatschappelijke verhoudingen zodanig te veranderen, dat in de plaats van de tegenwoordige sexualiteits-vijandigheid weer de algemene sexualiteits-beaming trad (met al haar economische voorwaarden), dan zou het principe van de omvorming op de massa der mensen toegepast kunnen worden. Dit moet natuurlijk niet zo begrepen worden, alsof men dan alle leden der maatschappij psychisch zou kunnen behandelen — want zo verkeerd wordt de grondgedachte der sexuele economie nog vaak verstaan. De ondervindingen uit de individuële omvorming kunnen ons slechts helpen algemene grondbeginselen voor een geheel andere opvoeding van den kleuter en den jongere te vinden. Natuur en cultuur, individu en maatschappij, sexueel en sociaal leven vormen daarbij geen tegenstellingen meer.

Doch de therapeutische ervaringen en haar theoretische resultaten, welke door de invoeging van de orgasme-leer in de psycho-therapie mogelijk werden, zijn in tegenspraak met zowat alle opvattingen, die door de betrokken wetenschappen tot dusver gevormd werden. De absolute tegenstelling van sexualiteit en cultuur beheerst de gehele moraal, de filosofie, de cultuur, de wetenschap, de psychologie en de psychotherapie als een onaantastbaar dogma. Ongetwijfeld neemt de psycho-analyse van Freud, die ondanks haar oorspronkelijke natuurwetenschappelijke ontdekkingen toch aan de bedoelde tegenstellingen vasthoudt, de belangrijkste plaats in. Het is onvermijdelijk hier in het kort uiteen te zetten aan welke zelfweersprekingen de psycho-analytische cultuur-theorie is gaan lijden en hoe haar wetenschappelijke werk metaphysisch

ontaardde. Tegenwoordig werkt zij alleen nog maar verwarrend.

2. Een weerlegging van de Freudiaanse cultuur-theorie.

a. Sexuele verdringing en driftafstand.[1])

Een ernstige discussie over de sociologische consequenties van de psycho-analyse, eist in de eerste plaats klaarheid in deze kwestie: is de z.g. psycho-analytische sociologie en wereldbeschouwing, zoals zij ons in de latere geschriften van Freud gegeven worden en zich in de geschriften van vele gewezen en nog erkende scholieren tot groteske gevolgtrekkingen verdichtten — o.a. bij Roheim, Pfister, Müller-Braunschweig, Kolnai, Laforgue — een rechtstreekse, logische consequentie van de analytische psychologie, of kwam zij juist tot stand door een misvatting van medische feiten. Indien men een sprong of breuk in de medische theorie zelf zou kunnen aantonen en tevens de betrekking, die er tussen de afwijkende medische opvattingen en de grondslagen der psycho-analytische maatschappij-beschouwing bestaat, dan zou men één der belangrijkste bronnen van fouten in de analytische sociologie gevonden hebben. (Een andere bron van talloze foutieve conclusies is de gelijkstelling van individu en maatschappij.)

Freud nam van oudsher het cultuur-filosofische standpunt in, dat de cultuur haar ontstaan te danken heeft aan driftonderdrukking resp. de driftafstand, hetgeen hij onlangs opnieuw aan het probleem van de uitvinding van het vuur trachtte te demonstreren.

De grondgedachte is deze, dat de culturele prestaties resultaat zijn van gesublimeerde sexuele energie, waaruit volgt, dat de sexuele onderdrukking resp. verdringing een noodwendige voorwaarde voor iedere cultuurvorming is. Historisch kon inmiddels reeds bewezen worden, dat deze opvatting niet klopt, want er bestaan hoge culturen zonder sexuele onderdrukking en met volstrekt vrij geslachtsleven.[2])

---

[1]) Driftafstand wordt hier gebruikt in de betekenis van: afstand doen van drift, in overeenstemming met: troonafstand, gebiedsafstand etc. Vert.

[2]) vgl. Reich „Der Einbruch der Sexualmoral", verkrijgbaar à f 1.65 Postbus 1030, R'dam.

Juist is in deze theorie slechts, dat de sexuele onderdrukking de massa-psychologische grondslag van een bepaalde, n.l. de *patriarchale cultuur* vormt, niet echter van alle cultuur in het algemeen. Hoe kwam Freud echter tot deze opvatting? Zeker niet op grond van *bewuste* politieke en wijsgerige overwegingen; integendeel, publicaties uit zijn beginperiode, zoals het artikel „De sexuele beschavingsmoraal als oorzaak der moderne zenuwzwakte"[1]) gaan in de richting van een sexueel-revolutionnaire cultuur-critiek. Maar in die richting is Freud nooit verder gegaan, integendeel, hij verzette zich tegen dergelijke pogingen en karakteriseerde ze mondeling eens als „niet in de lijn van de psycho-analyse liggend". Juist mijn pogingen tot een sexueel-politieke cultuur-critiek gaven tot onze eerste meningsverschillen van betekenis aanleiding.

Het is Freud geweest, die bij het analyseren van de psychische inhoud en het mechanisme van het onbewuste zieleleven een onderbewustzijn gevonden heeft, dat gevuld is met a-sociale en anti-sociale aandriften. Ieder, die zich van de overeenkomstige analytische methode bedient, kan deze ontdekking bevestigen. Bij iederen man vormen fantasieën om zijn vader te vermoorden en zijn moeder in diens plaats te bezitten, het middelpunt van het onbewuste. Wreedaardige impulsen, geremd door min of meer bewuste schuldgevoelens, zijn steeds aanwezig. Bij de meerderheid der vrouwen blijkt een heftige aandrang te bestaan mannen te castreren en zich het lid op de een of andere wijze toe te eigenen, b.v. door inslikken. De remming van deze aandriften schept niet alleen sociale aanpassing, maar ook een reeks zielsstoornissen (b.v. het hysterische braken, dat onze chirurgen door maagoperaties proberen te genezen). Gruwelijke fantasieën bij den man, b.v. de vrouw bij de geslachtsdaad te verwonden, te doorboren, neer te steken, veroorzaken verschillende soorten impotentie, indien zij door angst- en schuldgevoelens geremd worden en zijn de oorzaak van de lustmoord, indien het remmingsmechanisme gestoord is. Onbewuste wensen de eigen of anderer uitwerpselen op te eten, vervullen het onbewuste van een groot aantal mensen uit onze cultuurkring, geheel onafhan-

[1]) Hollandia Drukkerij, Baarn, 1914.

kelijk van de klasse, waartoe zij behoren. De ontdekking van de psa., dat de overbezorgdheid van een moeder voor haar kind of van een vrouw voor haar man in directe verhouding tot de sterkte van de onbewuste moordfantasieën staat, was voor de ideologische voorvechters van de „heilige moederliefde" en de „huwelijksgemeenschap" helemaal niet prettig. Wij zouden zo door kunnen gaan, maar keren voorlopig liever tot ons thema terug. De inhoud dan van het onbewuste, resp. van zijn verdrongen gedeelten, bleken overwegend overblijfselen te zijn uit de kinderlijke instelling tot de naaste omgeving: ouders, broers, zusters enz. Het kind moest deze impulsen overwinnen om zichzelf te kunnen handhaven en aan de cultuur aan te passen. De meeste mensen echter betalen deze overwinning reeds op jeugdige leeftijd met een min of meer zware neurose, d.w.z. met een ernstige benadeling van hun arbeidsgeschiktheid en hun sexuele potentie.

De vaststelling van het a-sociale karakter van het onbewuste is dus juist, eveneens de noodzaak van driftafstand ter verkrijging van aanpassing aan het maatschappelijke zijn. Hierin blijken evenwel twee elkaar weersprekende feiten te zitten: enerzijds moet het kind zijn driften verdringen om cultuurgeschikt te worden, anderzijds krijgt het meestal in ruil voor de driftbevrediging een neurose, die zijn cultuurgeschiktheid weer schaadt, zijn aanpassing vroeg of laat totaal onmogelijk en hemzelf weer a-sociaal maakt. Teneinde het individu dan toch nog aan te passen aan zijn bestaansvoorwaarden, moet men (in de analyse) zijn verdringing opheffen, de driften vrijmaken; dat is de voorwaarde voor de genezing, doch nog niet de genezing zelf, zoals Freud's eerste therapeutische formuleringen te kennen gaven. Wat diende echter in de plaats van de driftverdringing te treden? Onmogelijk toch juist die driften, die uit de verdringing bevrijd werden, want dit zou immers weer aanpassingsongeschiktheid betekenen.

Op verscheidene plaatsen in de analytische literatuur vinden wij de stelling (die notabene reeds practische wereldbeschouwing is), dat het blootleggen en bevrijden van het onbewuste, dus de erkenning van zijn bestaan, in geen geval ook de beaming van dienovereenkomstige daden betekent. Hier neemt

de analyticus zowel voor het leven als voor de situatie in de analytische behandeling principiëel het standpunt in: „Gij moogt en moet *zeggen,* wat ge wilt; dat betekent echter niet, dat ge ook kunt *doen* wat ge wilt". Toch stond en staat nog heden ten dage de vraag, wat er met de verdrongen en nu bevrijde driften gebeuren moet, nog altijd in haar grote draagwijdte voor den verantwoorden analyticus. De daaropvolgende uitweg heette: *sublimeren* en *veroordelen.* Daar evenwel slechts weinig patiënten in die mate sublimeringsgeschiktheid bleken te bezitten, als voor de genezing nodig zou zijn, komt weer de eis driftafstand met behulp van de veroordeling tot haar recht. Nu heet het, dat in de plaats van de verdringing de veroordeling moet treden. Ter rechtvaardiging van deze eis wordt dan gezegd, dat de driften, die indertijd in de kinderjaren tegenover een zwak, onontwikkeld ik stonden, hetwelk alleen maar verdringen kon, thans op een volwassen, sterk ik stoten, hetwelk zich door veroordeling verweren kan. Deze therapeutische formule weerspreekt weliswaar de belangrijkste medische ondervinding, maar zij is en blijft tegenwoordig de leidraad.

Dit gezichtspunt beheerst ook de analytische paedagogiek. Het wordt b.v. ingenomen door Anna Freud in de kwestie wat het kind met de uit de verdringing bevrijde driften zou kunnen beginnen. Naast de sublimering treedt de veroordeling, dus om zo te zeggen „vrijwillige driftafstand", in de plaats van de verdringing. Aangezien volgens deze opvatting het individu door driftafstand in stede van door verdringing cultuurgeschikt en daarmee ook cultuurdrager wordt, volgt daaruit, onder inachtname van de andere principiële opvatting, dat de maatschappij zich gedraagt als een individu en geanalyseerd kan worden, dat de maatschappelijke cultuur driftafstand tot voorwaarde heeft en daarop is opgebouwd.

De ganse constructie schijnt onberispelijk, zij verheugt zich in de instemming, niet alleen van de overwegende meerderheid der analytici, maar ook van de vertegenwoordigers van het abstracte cultuurbegrip in het algemeen, d.w.z. van de toonaangevende burgerlijke wereld. Want door de beschreven vervanging van de verdringing door driftafstand en -veroordeling, schijnt een dreigend spook geband, dat hevige

onrust teweeg bracht, toen Freud met zijn eerste ontdekkingen kwam, waaruit ondubbelzinnig bleek, dat de sexuele verdringing niet alleen ziek, maar ook cultuur- en arbeidsongeschikt maakt. De hele wereld raasde wegens de dreigende ondergang van zedelijkheid en ethiek, verweet Freud, dat hij — of hij wilde of niet — het „zich uitleven" predikte, de cultuur bedreigde enz. Het z.g. anti-moralisme van Freud was één van de sterkste wapenen zijner vroegere tegenstanders. Het spook verdween pas weer, toen de theorie van de veroordeling werd opgesteld. De oorspronkelijke verzekeringen van Freud, dat hij de cultuur aanvaardde, dat zijn ontdekkingen haar niet in gevaar brachten enz., hadden weinig indruk gemaakt. Dat wordt bewezen door het onuitroeibare gepraat over het Freudiaanse „pan-sexualisme". Maar nu maakte de vijandschap voor een gedeeltelijke acceptatie plaats, want nu de driften niet uitgeleefd werden, bleef het van „cultuur-standpunt" hetzelfde, of het mechanisme van de driftafstand of dat van de verdringing den helhond speelde, die de schaduwen uit de onderwereld niet aan de oppervlakte liet komen. Men kon bovendien zelfs enige vooruitgang boeken en wel die van de onbewuste verdringing-van-het-kwade tot het vrijwillige afstand doen van driftbevrediging. Aangezien de ware ethiek niet daarin bestaat, dat men a-sexueel is, maar juist de sexuele verleidingen weerstaat, kon men zich naar alle kanten met elkaar verenigen en de verfoeide psa. was zelf cultuurgeschikt geworden — helaas door „driftafstand", d.w.z. door afstand te doen van haar eigen driftleer.

Ik vind het jammer de illusie van alle deelnemers te moeten vernietigen: in de hele rekening zit n.l. een duidelijk aanwijsbare fout. Niet dat de vaststellingen der psa., waarop de conclusies zijn opgebouwd, onjuist zijn; integendeel: ze zijn treffend juist, ze zijn alleen onvolledig en ten dele zijn de formuleringen abstract en maskeren daardoor de ware consequenties.

b. Driftbevrediging en driftafstand.

Diegenen der Duitse psycho-analytici, die hetzij uit eigen burgerlijkheid, hetzij onder de zware druk van de politieke

verhoudingen in Duitsland, de gelijkschakeling van de psycho-analyse trachtten te bewerkstelligen, haalden ter rechtvaardiging van hun onwetenschappelijke gedrag juist die citaten uit de Freudse geschriften naar voren, waarin zij een motivering van hun gelijkschakelingsstreven geloofden te zien. Bij Freud zijn inderdaad formuleringen te vinden, die de psycho-analytische ontdekkingen hun cultuur-revolutionnaire uitwerking ontnemen, en die heel de tegenstelling tussen den natuurvorser en den burgerlijken cultuurfilosoof in Freud tot uitdrukking brengen. Een dergelijke passage luidt: „Een boosaardig en slechts door onkunde gerechtvaardigd misverstand is het te menen, dat de psa. de genezing van neurotische bezwaren verwacht van het „vrije uitleven" der sexualiteit. Het in de analyse bewustmaken van de verdrongen sexuele lusten, maakt veeleer een *beheersing* daarvan mogelijk, die door de voorafgegane verdringing niet bereikt kon worden. Men kan beter zeggen, dat de analyse den neuroticus van de ketenen zijner sexualiteit bevrijdt." (Freud, deel I, blz. 201 e.v.)

Als een 17-jarige dochter van een nationaal-socialistisch hoogwaardigheidsbekleder gaat lijden aan, laten we zeggen, hysterische aanvallen wegens verdrongen coïtus-wensen, zal allereerst in de psycho-analytische behandeling de coïtus-wens als incestieus herkend en als zodanig veroordeeld worden. Wat gebeurt er echter met de sexuele behoefte? Volgens bovenstaande formulering wordt het meisje van de ketenen harer sexualiteit „bevrijd". Medisch ziet de zaak er echter zo uit: als het meisje zich met behulp van de analyse van haar vader losmaakt, dan bevrijdt zij zich slechts van de ketenen van haar incest-wens, maar niet van haar sexualiteit in het algemeen. De Freudiaanse formulering veronachtzaamt dit centrale feit. Men mag zeggen, dat de wetenschappelijke strijd over de rol van de genitaliteit juist op dit punt van de medische probleemstelling ontbrandde en het kernelement uitmaakt van de verschillen tussen de sexuele economie en de (aangepaste) psycho-analyse. De Freudiaanse formule verlangt, dat het meisje van elk sexueel leven afstand doet. In deze vorm is de psa. ook voor den nazi-voorman acceptabel en voor Müller-Braunschweig een instrument tot het „kweken

van den heldenmens". Deze vorm heeft echter niets te maken met de psa., waarvan Hitler de geschriften liet verbranden. *Die* psa., die geen rekening houdt met burgerlijke vooroordelen, stelt kristalhelder vast, dat het meisje slechts genezen kan, als zij de sexuele verlangens jegens den vader overdraagt op een vriend en ze bij dien bevredigt. Maar juist dat is in tegenspraak met de hele nazi-ideologie en stelt de vraag naar het maatschappelijke sexuele systeem onverbiddelijk aan de orde. Want om te voldoen aan de eisen der sexuele economie moet het meisje niet alleen over haar vrijstromende sexualiteit beschikken, maar ook over een woning, voorbehoedmiddelen, een potenten, lustbeamenden, dus precies *niet* nationaal-socialistischen — d.w.z. sexueel-vijandigen — vriend, begripvolle ouders en een sexueel-vriendelijke maatschappelijke atmosfeer. En dit alles temeer, naarmate er minder geldmiddelen beschikbaar zijn, om de maatschappelijke grenzen van het jeugdige geslachtsleven te doorbreken.

De kwestie van de vervanging van het mechanisme der sexuele verdringing door dat van de driftafstand of de veroordeling zou in de analyse gemakkelijk op te lossen zijn overeenkomstig de Freudiaanse formulering, als niet de veroordeling en het afstand doen van de driftbehoeften zélf gebonden waren aan de economie van het driftleven. Het psychische apparaat kan n.l. slechts onder zeer bepaalde sexueel-economische voorwaarden de driftafstand presteren. En de driftsublimering is evenzeer aan bepaalde voorwaarden gebonden. De karakter-analytische behandeling leert, dat afstand doen van een pathogene of a-sociale aandrift op de duur slechts dan mogelijk is, als de sexuele huishouding geregeld is, d.w.z. indien geen sexuele stuwingen aanwezig zijn, die de te veroordelen aandrift juist haar kracht verlenen. *De regeling van de psycho-energetische huishouding vereist echter de mogelijkheid van de bij iedere leeftijd behorende sexuele bevrediging.* Dit betekent, dat men op volwassen leeftijd slechts dan van infantiele en pathogene verlangens afstand kan doen, als de weg naar de normale genitale bevrediging geeffend is en men deze bevrediging ook beleeft. Daar de perverse en neurotische bevredigingen, waartegen het maatschappelijke leven beschermd moet worden, zelf surrogaat-

bevredigingen van het genitale geslachtsleven zijn en alleen maar ontstaan door storing en belemmering van het laatstgenoemde, volgt hieruit dat we niet vaag en algemeen kunnen spreken over driftbevrediging en driftafstand, maar concreet moeten vragen, *welke* driftbevrediging en *welke* driftafstand. De analytische kuur kan practisch alleen een afstand doen van de *niet* tot een bepaalde leeftijd en bepaalde ontwikkelingstrap behorende behoeftebevrediging bereiken, indien zij niets anders doet dan de verdringing opheffen en niet ook moraal predikt. Zij zal dus b.v. een geslachtsrijp meisje, dat neurotische symptomen uit haar infantiele binding aan haar vader produceert, reeds tot veroordeling van haar kinderlijke incestwensen brengen, doordat zij haar deze bewust maakt. Maar dat betekent nog niet het verdwijnen van deze wensen, want de voortdurende sexuele prikkels blijven om ontspanning vragen. Tot afstand van sexuele bevrediging bij leeftijdsgenoten, zal men haar toch alleen maar met morele argumenten kunnen brengen, echter niet zonder zich daarbij op de grofste wijze aan de principes en doeleinden der geneeskunde te vergrijpen. Zij kan evenwel de fixering aan haar vader slechts kwijtraken onder voorwaarde, dat haar sexualiteit een ander, meer passend object vindt *en ook reële bevrediging verkrijgt*. Gebeurt dit niet, dan raakt zij de infantiele fixering niet kwijt of zij regredeert naar andere infantiele stadia en het probleem blijft voortbestaan. Ditzelfde geldt voor ieder zielsziekte-geval. De in het huwelijk onbevredigde vrouw mobiliseert onbewust haar kinderlijke geslachtsverlangens en zij kan die slechts opgeven, indien haar sexualiteit elders, hetzij buiten het huwelijk of in een nieuwe verbintenis bevrediging vindt. Zoals de veroordeling van de kinderlijke aandriften zelf voorwaarde is voor een nieuwe normale sexuele verhouding, zo zijn deze nieuwe verhouding en de effectieve bevrediging beslist noodzakelijke voorwaarden voor de absolute bevrijding van het ziekelijke streven. Een lustmoordenaar zal men pas dan van zijn sexuele doeleinden losmaken, als men hem de biologisch normale weg van het geslachtsleven opent. Het gaat dus niet om het alternatief: afstand doen of uitleven van de drift, maar: waar driftafstand en waar driftbevrediging?

Als men abstract van de slechtheid van het onderbewustzijn (het verdrongene) spreekt, dan verdoezelt men daarmee de feiten, die zowel voor de neurose-therapie en -prophylaxe, als voor de paedagogiek van doorslaggevende betekenis zijn. Freud ontdekte, dat de inhoud van het onbewuste bij de neurotici — d.w.z. bij de overwegende meerderheid der mensen in onze cultuurkringen — in wezen uit infantiele, wreedaardige, a-sociale impulsen bestaat. Dat is juist. Alleen werd hierdoor tekort gedaan aan het andere feit, dat men in het onderbewuste ook verlangens vindt, die volstrekt overeenkomen met de natuurlijke, biologische aanspraken, zoals b.v. de sexuele behoefte van puberielen en ongelukkig gehuwden. De latere intensiteit der infantiele en a-sociale aandriften zelf, komt zowel historisch als economisch tot stand uit de niet-bevrediging van deze natuurlijke aanspraken, doordat de onbevredigde libido ten dele primitief-infantiele gevoelens mateloos versterkt, ten dele geheel nieuwe, meest anti-sociale, behoeften schept, zoals b.v. de exhibitie-behoefte en de lustmoordimpuls. De ethnologie leert ons, dat dergelijke impulsen in primitieve maatschappijen tot aan een bepaald punt van de economische ontwikkeling ontbreken en pas met de maatschappelijke onderdrukking van het normale liefdeleven als surrogaat daarvan optreden.

Deze, pas door de maatschappelijke ontwikkeling der geslachtelijke vormen ontstane gevoelens, die onbewust moesten worden, omdat de maatschappij hun bevrediging — terecht — verbiedt, worden in de psa. gewoonlijk als biologische feiten opgevat. Deze opvatting is niet ver verwijderd van die van Hirschfeld, dat het exhibitionisme op speciale exhibitionistische hormonen zou berusten. Dit simpele mechanische biologisme is daarom zo moeilijk te ontmaskeren, omdat het in onze tegenwoordige maatschappij een bepaalde functie vervult, n.l. de probleemstelling van het maatschappelijke naar het biologische (en dat wil practisch zeggen ontoegankelijke) terrein te verschuiven! Want niet alleen de verdringing zelf is een maatschappelijk verschijnsel, maar ook dat wat de verdringing schept. Het onderzoek naar het ontstaan van de partiële driften zal zich aan ethnologisch materiaal moeten oriënteren en dan b.v. moeten uitgaan van het feit, dat bij

bepaalde moederrechterlijke stammen van een anale fase der libido-ontwikkeling — welke bij ons in normale gevallen tussen de orale en de genitale optreedt — weinig te zien is, omdat de kinderen tot hun derde of vierde jaar gezoogd worden, en onmiddellijk daarna genitale spelletjes spelen.

Het psycho-analytische begrip a-sociale aandriften is absoluut en leidt daardoor tot gevolgtrekkingen, die met de feiten in conflict geraken. Neemt men ze als relatief, dan voert dat tot fundamenteel andere consequenties, niet alleen voor de analytische therapie, maar ook — en wel doorslaggevend — voor de sociologie en de sexuele economie. De anale handelingen van een kind van 1 of 2 jaar hebben met „sociaal" of „a-sociaal" in het geheel niets te maken. Staande op het abstracte standpunt van de a-sociale aard van de anale aandriften van het kind, komt men tot de geliefde gewoonte het kind reeds in de zesde maand „schoon" (dus cultuurgeschikt) te krijgen, hetgeen later precies tot het tegenovergestelde, n.l. zware remming van de anale sublimeringen en anaal-neurotische stoornissen leidt. De mechanische opvatting van de absolute tegenstelling tussen sexuele bevrediging en cultuur, veroorzaakt ook bij analytische ouders maatregelen tegen de kleuteronanie. Op geen enkele plaats in de geschriften van Anna Freud is, vergis ik mij niet, uitgesproken, wat zij privé als de consequentie van de psa. toegeeft, n.l. dat de kleuteronanie als een physiologische ontwikkeling moet worden beschouwd en daarom *niet* ingeperkt moet worden. Uitgaande van de opvatting, dat anti-cultureel is, wat onbewust verdrongen is, moet men de genitale verlangens van den mens in de puberteitsperiode onder de druk van de veroordeling zetten, hetgeen gewoonlijk geschiedt met de welwillende bemerking, dat het realiteitsprincipe uitstel van driftbevrediging vordert. Dat dit realiteitsprincipe zelf relatief is, dat het tegenwoordig de belangen dient van en bepaald wordt door kerk en kapitaal, sluit men uit van de discussie als politiek, die niets met de wetenschap te maken heeft. Dat deze uitsluiting zélf politiek is, dat ziet men eenvoudig niet. Het ergste is, dat een dergelijke instelling voor het analytische onderzoek reeds het grootste gevaar heeft opgeleverd, doordat zij niet alleen de blootlegging van bepaalde feiten

in de weg stond, maar ook doordat zij vaststaande resultaten in hun practische toepassing door verbinding met burgerlijke cultuurbegrippen verlamde, ten dele zelfs vervalste. Daar de psycho-analyse zowel met de inwerking van de maatschappij op het individu, als met oordelen over gezond en ziek, sociaal en a-sociaal opereert, maar zich van het revolutionnaire karakter van haar methode en resultaten niet bewust is, beweegt zij zich in een tragische cirkelgang tussen de vaststelling van de cultuurvijandigheid der sexuele verdringing enerzijds en cultuurnoodwendigheid daarvan anderzijds.

Laat ons de feiten samenvatten, die de psycho-analyse over het hoofd gezien heeft, doch die een weerspreking vormen van haar cultuuropvatting: 1. het onbewuste is zowel kwalitatief als kwantitatief zelf door de cultuur bepaald; 2. de veroordeling van infantiele en a-sociale aandriften is slechts bereikbaar bij bevrediging van de physiologisch normale en noodzakelijke sexuele behoeften; 3. de sublimering als de meest wezenlijke culturele prestatie van het psychische apparaat vereist het vervallen van iedere sexuele verdringing en staat voor den volwassene alleen in tegenstelling tot de bevrediging van de prae-genitale, niet echter tot die van de genitale behoeften; 4. de genitale bevrediging als de (sexueel-economisch) beslissende factor in de neurosen-prophylaxe en van het bereiken der sociale arbeidsprestatie, staat in elk onderdeel lijnrecht tegenover de tegenwoordige staatswetten en iedere patriarchale godsdienst; 5. de opheffing van de sexuele verdringing, die door de psa. als geneesmethode en ook als wetenschap sociologisch ingeluid werd, staat in scherpe tegenstelling tot die cultuurelementen, die juist op deze verdringing berusten.

Voorzover de psa. haar burgerlijke cultuurbeaming handhaaft, geschiedt dit ten koste van de eigenlijke resultaten van haar onderzoek, want zij tracht de tegenspraak tussen de burgerlijke cultuuropvatting van de analytische onderzoekers en hun tegen die cultuur gerichte wetenschappelijke resultaten op te lossen ten gunste van de burgerlijke wereldbeschouwing. Daar zij de consequenties van haar eigen resultaten niet durft te trekken, roept zij de bescherming in van het z.g. a-politieke

karakter der wetenschap, terwijl ieder woord politieke feiten behandelt.

Wie de kerkelijke, fascistische en andere reactionnaire ideologieën op hun onbewuste psychische gehalte toetst, bemerkt, dat zij in wezen psychische afweervormingen zijn, ontstaan uit de angst voor het onbewuste inferno, dat ieder mens in zich draagt. Een rechtvaardiging van de ascetische moraal en de tegen het „duivelse" gerichte godsbegrip zou hieruit alleen maar af te leiden zijn, als de anti-sociale, onbewuste aandriften absoluut en biologisch waren; dan zou de politieke reactie gelijk hebben, maar dan zou ook iedere poging om aan de sexuele ellende een einde te maken zinneloos zijn. De burgerlijke wereld zou dan terecht kunnen uitroepen, dat de vernietiging van het „hogere", „goddelijke", „morele" in den mens, de chaos in zijn sociale en zedelijke gedrag zou bewerkstelligen. Het is dit, wat men onbewust met „cultuurbolsjewisme" bedoelt. De revolutionnaire beweging, met uitzondering van haar sexpolvleugel, kent deze samenhang niet en bevindt zich zelfs zeer vaak in één front met de politieke reactie, wanneer het om vragen inzake de grondslagen van de sexuele economie gaat. Zeker, zij keert zich om andere motieven tegen de sexueel-economische wetten, als de politieke reactie: zij kent die wetten en haar historische wijzigingen niet. Zij gelooft eveneens aan de biologische en absolute natuur van de slechte sexuele driften en dus ook aan de noodzaak van de morele remming en regeling. Zij ziet zomin als haar tegenstanders het feit, dat de morele regeling van het driftleven precies datgene schept, wat zij voorgeeft te kunnen ketenen: het a-sociale driftleven.

De sexuele economie leert evenwel, dat het onbewuste driftleven van den huidigen mens, voorzover het inderdaad a-sociaal is en dus niet alleen maar als zodanig door moralisten veroordeeld wordt, een product van de morele regeling is en slechts tezamen daarmee kan verdwijnen. Zij alleen kan de tegenspraak tussen cultuur en natuur opheffen, doordien zij tegelijk met de onderdrukking van de driften ook de perverse en a-sociale driften uit de weg ruimt.

3. Secundaire drift en morele regeling.

In de strijd tussen het z.g. „cultuurbolsjewisme" en het fascistische „anti-bolsjewisme", speelt de bewering, dat de sociale revolutie de moraal volkomen vernietigt en het maatschappelijke leven aan de sexuele chaos uitlevert een buitengewoon grote rol. Totnutoe trachtte men dit argument te ontzenuwen door te beweren, dat juist omgekeerd het verwoestende kapitalisme de maatschappelijke chaos heeft geschapen en dat de sociale revolutie volkomen in staat is de zekerheid in het maatschappelijke leven te waarborgen. Bewering stond hier tegenover bewering. En in de S.U. mislukte de vervanging van het autoritair-morele principe door het niet-autoritaire zelfbestuur.

Even weinig overtuigend als het tegenover elkaar stellen van beweringen, is de poging dit zo gewichtige politieke argument te ontzenuwen door met de bourgeoisie te concurreren in „zedelijkheid". Het gaat er in de eerste plaats om te begrijpen, waarom de burgerlijke mens aan het begrip moraal zulk een sterke binding heeft en waarom hij met de woorden „sociale revolutie" onvermijdelijk de voorstelling van sexuele en morele chaos verbindt. Gedeeltelijk kon het antwoord op die vraag reeds in mijn boek „Die Massenpsychologie des Faschismus" gegeven worden: sociaal-revolutionnair-zijn betekent voor het onbewuste gevoelsleven van den sexualiteitsverwerpenden, dus burgerlijken, mens het „uitleven van de sexuele zinnelijkheid". Zou daartegenover iemand het standpunt willen verdedigen, dat in de sociale revolutie de inzichten van de sexuele economie direct practisch kunnen worden toegepast, dan zou hij daarmee slechts het bewijs geleverd hebben, dat hij de denkmethode van de sexuele economie heeft misverstaan.

Zodra een maatschappij zich in het bezit stelt van haar productiemiddelen en het autoritaire, burgerlijke staatsapparaat vernietigt, staat zij onvermijdelijk voor de vraag, hoe de menselijke samenleving *nu* moet worden geregeld, d.w.z. moreel of „vrij". Reeds bij enig nadenken blijkt, dat van een vrijgave der sexualiteit of een opheffing der morele regelingen zo direct na de machtsverovering geen sprake kan

zijn. Wij stieten reeds vaker op het feit, dat de mens met zijn huidige zielsstructuur zich niet zelf reguleren kan, dat hij dus wel de economische democratie, niet echter de politieke onmiddellijk kan verwezenlijken. Dit is de hele betekenis van Lenin's formule, dat de staat slechts langzaam kan afsterven. Indien men echter de morele regeling afschaffen en in haar plaats de zelfregulatie stellen wil, dan moet men weten, in hoeverre de oude morele regeling noodzakelijk was en in hoeverre zij persoonlijk en maatschappelijk gezien onheil bracht.

Het morele standpunt van de politieke reactie ziet een absolute tegenstelling tussen biologische drift en maatschappelijk belang. Dientengevolge beroept zij zich op de noodzakelijkheid van de morele regeling, want, zo heet het, zou men de „moraal opheffen", dan zouden de „dierlijke driften" alles overstromen en „de chaos bewerkstelligen". Het is duidelijk, dat deze formule van de maatschappelijke chaos, die in de politiek zulk een overwegende rol speelt, niets anders is als de angst voor de menselijke driften. Is de moraal dus noodzakelijk? Ja, voorzover driften inderdaad het gemeenschappelijke samenleven bedreigen. Hoe is het dan mogelijk de morele regeling af te schaffen?

Dat wordt direct duidelijk, zodra men bij de ontdekkingen der sexuele economie te rade gaat: de morele regeling van de *natuurlijke* vegetatieve verlangens der mensen, schept door onderdrukking, niet-bevrediging enz., *secundaire, ziekelijke, a-sociale* driften; *zij* zijn het, die noodzakelijk geremd moeten worden. De moraal vindt dus niet zijn oorsprong in de behoefte driften, die de samenleving stoorden, te onderdrukken, want de moraal was reeds vóór deze a-sociale driften aanwezig. Zij ontstond in de voor-historische maatschappij als gevolg van het belang, dat een zich ontwikkelende, economisch tot macht en heerschappij komende groep verkreeg bij de onderdrukking van de natuurlijke, op zichzelf *de samenleving niet storende* behoeften.[1]) De rechtvaardiging van haar bestaan verwierf de morele regeling pas op het ogenblik, dat datgene, wat zij had doen ontstaan, het maatschappelijke

---

[1]) Zie „Der Einbruch der Sexualmoral".

leven *inderdaad* begon te bedreigen. Zo schiep de dienovereenkomstige onderdrukking van de bevrediging der voedingsbehoefte pas de neiging tot diefstal en deze maakte weer de morele regel noodzakelijk, dat men niet mag stelen.

Als wij dus discussiëren over de vraag of de moraal noodzakelijk is, of dat zij afgeschaft kan worden, of in de plaats van de ene moraal de andere komen moet, of dat alle morele regulering door zelfbestuur vervangen kan worden, dan komen we geen stap verder als we geen onderscheid maken tussen de *natuurlijke,* biologische driften en de *secundaire, door de moraal gekweekte anti-sociale driften.* Het onbewuste zieleleven van den mens is vervuld van beide soorten van driften. Het ligt voor de hand, dat bij de (gerechtvaardigde) onderdrukking van de a-sociale driften ook de natuurlijke, biologische daaraan ten offer vallen, want een scheiding in de onderdrukking is niet mogelijk. Terwijl nu, gelijk gezegd, de politieke reactie met het begrip drift bij voorbaat het begrip „a-sociaal" associëert, opent ons de genoemde onderscheiding een uitweg:

Zolang de omvorming van de menselijke ziel niet zo ver gelukt is, dat de regulering van zijn vegetatieve energiehuishouding iedere tendens tot a-sociale handelingen vanzelf uitsluit, zo lang kan ook de morele regulering niet worden afgeschaft. Daar het omvormingsproces vermoedelijk zeer veel tijd zal vergen, mag men zeggen, dat de afbraak van de morele regeling en haar vervanging door de sexueel-economische slechts mogelijk zal zijn, naar mate en in zoverre de a-sociale, secundaire driften zullen zijn ingeperkt ten gunste van de natuurlijke biologische behoeften. Wij zijn gerechtvaardigd dit op grond van het proces van omvorming bij het individu door een karakter-analytische behandeling, met zekerheid te voorspellen. Ook daar zien wij, dat de mens zijn morele instanties slechts afbreekt, naarmate hij zijn natuurlijke sexualiteit herwint. De zieke verliest met de morele regulatie-door-het-geweten, ook zijn a-socialiteit en wordt in dezelfde mate „moreel" als hij genitaal geneest.

De sociale revolutie zal dus de morele regulering niet van vandaag op morgen afschaffen, maar zij zal vooreerst de mensen zodanig omstructueren, dat zij geschikt worden om

in een gemeenschappelijk verband te leven en te werken, zonder autoriteit en morele druk, zelfstandig en met een vrijwillige discipline, die niet kan worden opgedrongen. De morele remming van deze overgangstijd zal vanzelfsprekend alleen voor de a-sociale driften gelden (om een voorbeeld te noemen: dus de wet, dat het verleiden van kinderen door volwassenen zwaar bestraft wordt) en zij zal niet worden opgeheven, zolang in de massa der volwassenen de impuls om kinderen te verleiden, aanwezig zal zijn. In zoverre zou de toestand na de revolutie nog identiek zijn aan de toestand onder het kapitalisme. Het verschil tussen beide zal zich echter daarin uitdrukken, dat de socialistische maatschappij de natuurlijke eisen volledig ruim baan en bevredigingszekerheid zal geven. Zij zal dus een liefdesverhouding tussen twee jonge mensen van verschillend geslacht niet alleen niet verbieden, doch zelfs met alle maatschappelijke hulp steunen. Zij zal de kleuter-onanie niet alleen niet verbieden, maar integendeel waarschijnlijk besluiten iederen volwassene, die het kind in de ontplooiïng van zijn sexualiteit hindert, streng te straffen.

Nu mogen we ons ook een „sexuele drift" niet te absoluut en te star voorstellen; want ook de secundaire drift wordt niet alleen bepaald door wat zij wil, maar eveneens door het tijdstip van haar ontwikkeling en door de omstandigheden, waaronder zij haar bevrediging poogt te bereiken. Een drift kan in het ene geval en op een bepaald tijdstip natuurlijk zijn en in een ander geval en op een ander tijdstip a-sociaal. Ter verduidelijking het volgende: als een kind tussen het eerste en tweede jaar in bed watert of met zijn eigen uitwerpselen speelt, dan is dat een natuurlijk ontwikkelingsstadium van zijn prae-genitale sexualiteit. Op die leeftijd is de drift met faecaliën te spelen, natuurlijk, biologisch gegeven. Een bestraffing van het kind voor deze natuurlijke handeling, verdient zelf de zwaarste straf. Als echter hetzelfde kind op zijn veertiende jaar zijn uitwerpselen zou willen opeten of ermee spelen, dan zou dit reeds een secundaire, a-sociale, ziekelijke drift zijn. Het kind zou dan niet gestraft, maar naar een geneeskundige inrichting gestuurd moeten worden. Doch ook daarmee mag een socialistische maatschap-

pij zich niet tevreden stellen. Zij zou veeleer tot voornaamste taak hebben de opvoeding zo in te richten, dat voor dergelijke gebeurtenissen geen impulsen meer zouden bestaan.

Om een ander voorbeeld te noemen: als een 15-jarige jongen met een 13-jarig rijpend meisje een liefdesverhouding zou willen aanknopen, dan zou een socialistische maatschappij niet alleen daaraan niets in de weg leggen, maar zulks bevorderen en beschermen. Als echter dezelfde jongen van 15 jaar, kleine, 3-jarige meisjes tot sexuele spelen zou willen verleiden of een leeftijdsgenote tegen haar wil zou willen dwingen, dan zou dit een a-sociale handeling zijn, die bewijst, dat hij neurotisch geremd is in het met gezonde middelen kiezen van een partner van gelijke leeftijd. Samenvattend mogen we dus zeggen: in de overgangsperiode na de machtsverovering geldt de stelling: morele regulering voor secundaire, a-sociale driften, sexueel-economische zelfregulatie voor natuurlijke, biologische behoeften. Het doel der ontwikkeling is de secundaire driften en daarmee de morele dwang (resp. het omgekeerde) steeds verder uit te schakelen en geheel door het sexueel-economische zelfbestuur te vervangen.

Mijn formulering van de secundaire driften zou door moralisten of ziekelijke lieden gemakkelijk zo uitgelegd kunnen worden, dat zij *hun* doeleinden zouden kunnen dienen. Maar het zal ongetwijfeld gelukken zodanige klaarheid over het verschil tussen de natuurlijke en de secundaire drift te verschaffen, dat het moralistische „oppermensdom" van het patriarchaat niet opnieuw door een achterdeurtje het maatschappelijk leven kan binnensluipen. Principiëel achten wij de opvatting der arbeidersbeweging, dat de oude moraal moet worden vervangen door een „proletarische", foutief en misleidend. De aanwezigheid van strenge morele voorschriften was nog altijd een teken, dat de biologische, in 't bijzonder de sexuele behoeften der mensen, niet bevredigd waren. Iedere morele regulering is onvermijdelijk op zichzelf sexueel-afwijzend, een loochening van de behoefte. Iedere moraal is levensvijandig en de sociale revolutie heeft waarschijnlijk geen belangrijker taak dan de menselijke wezens eindelijk de bevrediging en verwerkelijking van hun eigen leven mogelijk te maken.

De Sexpol streeft dus naar het „morele gedrag", evenals de morele regulering dat doet. Zij wil dat echter anders funderen en verstaat onder moraal ten dele ook iets geheel anders: niet een tegenstelling tegenover de natuur, doch *volledige harmonie van natuur en cultuur*. Zij bestrijdt de morele regulering, niet de moraal in haar levens*beamende* betekenis.

4. Onze „moraal".

De socialistische revolutionnairen vechten over heel de wereld — hier onder gunstiger, ginds onder slechter omstandigheden — om een nieuwe ordening van het maatschappelijke leven. Ze strijden hun strijd niet alleen onder de moeilijkste maatschappelijke en economische omstandigheden, maar ook geremd, verward en bedreigd door hun eigen zielsstructuur, die zij met den burgerlijk-gezinden mens gemeen hebben. Het doel der cultuur-revolutie is het vormen van menselijke structuren, die tot zelfbestuur in staat zijn. De tegenwoordige revolutionnairen, die dit doel moeten bereiken, leven vaak reeds volgens principes, die naar dit beeld gevormd zijn; doch het zijn nog maar „principes". Het is hoogst belangrijk helder voor ogen te houden, dat er momenteel nog geen mensen met een rustig ontwikkelde, doorwrochte sexualiteitsbeamende structuur bestaan, want wij allen zijn door de burgerlijk-godsdienstige, sexueel-vijandige opvoedingsmachinerie beïnvloed geworden. Desondanks veroveren wij ons in de vorming van ons persoonlijke leven een houding, die men sexueel-economisch kan noemen. Wie tientallen jaren in de arbeidersbeweging geleefd en met haar zogenaamde voorhoede samengewerkt heeft, die weet uit ervaring, dat een stuk van het toekomstige sexueel-economische leven in het persoonlijke leven van die kringen nu reeds hier en daar aanwezig is.

Aan enkele voorbeelden moge worden gedemonstreerd, wat wij tegenwoordig al onder „onze moraal" verstaan en hoe zij op de „moraal der toekomst" vooruitloopt. Ik wil er onmiddellijk aan toevoegen, dat wij met deze doelstellingen en levenshouding niet een soort eiland vormen. Zulke opvattingen kunnen we alleen koesteren, een dergelijk leven alleen leiden, doordat zich in het totaalproces der menselijke samen-

leving die gedragslijn en die „morele principes" reeds beginnen door te zetten, geheel zelfstandig, van binnen uit, onafhankelijk van vreemde wil en partij-parolen.

Voor ongeveer 25 jaar was het voor een ongetrouwd meisje een schande géén maagd meer te zijn. Tegenwoordig beginnen de meisjes uit alle kringen — hier bewuster, daar wat verwarder — de mening te ontwikkelen, dat het een schande is, met 18, 20 of 22 jaar nóg maagdelijk te zijn.

Nog niet lang geleden achtte men het een moreel vergrijp (dat streng gestraft werd) als een jongen en een meisje, die wilden huwen, elkaar voor het huwelijk ook lichamelijk leerden kennen. Tegenwoordig breekt zich, geheel vanzelf, in brede kringen der bevolking de opvatting baan — dwars tegen de invloed van de kerk, conservatieve doktoren, filosofen, enz. in — dat het onhygiënisch, onvoorzichtig en voor het geluk van de partners hoogst twijfelachtig is, als een man en een vrouw zich duurzaam aan elkaar binden, zonder zich van tevoren te hebben overtuigd, of zij ook in de grondslag van hun verbintenis, n.l. in het geslachtsleven, bij elkaar passen.

Het buitenechtelijke geslachtsverkeer, dat voor enkele jaren nog een schande was (voor de Duitse wet zelfs „tegennatuurlijke ontucht") is tegenwoordig in Centraal-Europa, zowel onder de proletarische- als onder de middenstandsjeugd, een vanzelfsprekendheid, een levensnoodzakelijkheid geworden.

De voorstelling, dat een 15- of 16-jarig geslachtsrijp meisje een partner had, klonk een paar jaar geleden absurd, was ondenkbaar; tegenwoordig vormt deze kwestie reeds het onderwerp van de discussies en binnen enkele jaren zal het even vanzelfsprekend zijn als tegenwoordig het feit, dat een ongetrouwde vrouw zich het recht neemt een partner te hebben. Over 100 jaar zal men net zo verbaasd glimlachen over de eis, dat leraressen geen geslachtsleven mogen hebben, als men dat tegenwoordig doet over de tijd, dat de mannen hun vrouwen kuisheidsgordels omdeden.

In de kringen der bourgeoisie heerst algemeen de mening, dat men een vrouw verleiden moet en dat zij zelf niet zou mogen verleiden. De praktijk spot met deze ideologie.

Het was jarenlang voor de vrouw een onbekend ding, dat

men geen geslachtsverkeer heeft, als de partner niet wil. Het begrip „huwelijksplicht", dat in het burgerlijk wetboek staat en ook gevolgen heeft, bewijst dit. Doch in onze voorlichtingsbureaux en medische praktijk zien wij, hoe zich tegen alle maatschappelijke ideologieën in, als vanzelfsprekend de houding doorzet, dat een man met zijn vrouwelijke partner geen geslachtsverkeer uitoefent, als zij niet wil. Enkele jaren terug (maar ook tegenwoordig nog vaak) was het een wijdverbreid feit, dat de vrouw de geslachtsdaad over zich heen liet gaan, zonder er zelf aan deel te nemen. Een stuk van onze moraal is het dus, geen geslachtsverkeer te hebben als beiden niet met volle overgave willen. Hierdoor vervalt dus ook automatisch de verleidingsideologie en de houding der vrouw, dat zij verleid of althans zacht overweldigd moest worden. Voor enkele jaren was men algemeen van mening, dat men naijverig te waken had over de trouw van den partner en de statistiek van de moorden uit minnenijd e.d. overtuigt ons bij de eerste blik, hoe enorm groot de maatschappelijke rotheid op dit gebied is. Maar langzamerhand zet zich met meer of minder klaarheid het inzicht door, dat geen mens het recht heeft, zijn partner te verbieden met anderen een enkele keer of voortdurend geslachtsverkeer te hebben. Hij heeft alleen maar het recht òf zich terug te trekken òf den partner te herwinnen, eventueel het te dulden. Deze instelling, die absoluut overeenkomt met de resultaten van de sexuele economie, heeft niets te maken met de hyperradicale ideologie, dat men helemáál niet jaloers mag zijn, dat het „je helemaal niets doet" als je partner een andere verhouding aangaat. Smart bij de voorstelling, dat een *geliefde* partner met een ander verkeert, is absoluut natuurlijk. Maar deze natuurlijke jaloezie moet streng onderscheiden worden van de bezitsjaloezie. Zo natuurlijk het is, een geliefde partner niet in de armen van een ander te willen weten, zo onnatuurlijk (en gelijk aan een secundaire drift) zou het zijn, als men in een huwelijk of een duurzame verbintenis, zelf geen geslachtsomgang meer zou hebben en desondanks den ander een verhouding met een derde zou verbieden.

Wij volstaan met deze enkele voorbeelden en beweren, dat het tegenwoordig zo gecompliceerde persoonlijke en vooral

sexuele leven van den mens, zich met de eenvoud der vanzelfsprekendheid zelf zou regelen, als de structuur der mensen in staat zou zijn, automatisch al die conclusies te trekken, welke uit het streven naar levenslust resulteren. Het wezen van de sexueel-economische regulatie bestaat juist daarin, dat men het stellen van absolute voorschriften of normen vermijdt en het belang van de levenswil en de levenslust als regulatoren van de menselijke samenleving aanvaardt. Dat dit laatste, als gevolg van de verwrongen menselijke structuur, tegenwoordig slechts door uiterst weinigen aanvaard wordt, pleit slechts tegen de morele regeling, die deze structuren vormde, maar niet tegen het principe van de auto-regulatie.

Er bestaat dus *tweeërlei „moraal"*, doch slechts één soort morele regeling. De „moraal", die door iedereen vanzelfsprekend beaamd wordt (niet overweldigen, niet moorden, enz.) is slechts te verkrijgen op grond van de volledige bevrediging der natuurlijke behoeften. Doch die andere „moraal", die wij verwerpen (ascese voor kinderen en jongeren, absolute eeuwige trouw, kerkelijk gesanctionneerd huwelijk), is zelf ziekelijk en schept juist de chaos tot bestrijding waarvan zij geroepen meent te zijn. Haar zullen wij onverbiddelijk bestrijden.

Men verwijt het socialisme, dat het het gezin wil vernietigen. Men kletst van de „sexuele chaos", die het gevolg zou zijn van de bevrijding der liefde. De massa luistert naar zulke kletskousen, omdat ze pandjesjassen en gouden brillen dragen en zo vaderlijk kunnen redeneren. Het gaat er maar om, wat men bedoelt. De *economische* slavernij van vrouwen en kinderen moet vernietigd worden. De *autoritaire onderdrukking* eveneens. Pas wanneer dat gebeurd is, zal de man zijn vrouw, de vrouw haar man, zullen de kinderen de ouders en de ouders de kinderen liefhebben. Zij zullen n.l. geen reden meer hebben elkander te *haten*. Wat wij dus vernietigen willen, is de haat en de „liefdevolle", *onontkoombare* dwang, die door het gezin gekweekt worden. Als de gezinsliefde het grootste menselijke goed is, dan moet zij dat zelf bewijzen. Indien een vastgebonden hond niet wegloopt, dan zal niemand hem alleen op grond daarvan voor een trouwen makker houden. Geen redelijk mens zal het liefde noemen, als een man een aan armen en benen gebonden vrouw beslaapt. Alleen een vent

van niks is trots op de liefde van een vrouw, die hij met voedsel of overmacht koopt. Geen waarachtig rein mens zal liefde nemen, welke hem niet vrijwillig gegeven wordt. De dwangmoraal van huwelijksplicht en gezinsautoriteit is een moraal van lafaards en impotenten, die bang zijn voor het leven en niet in staat zijn door natuurlijke energieke liefde datgene te beleven, wat zij zich met hulp van politie en huwelijksrecht tevergeefs trachten te verschaffen.

Zij willen de hele mensheid in hun keurslijf persen, omdat zij de zon niet in het water kunnen zien schijnen. Zij ergeren zich en worden groen van nijd, omdat zijzelf graag anders zouden willen, maar niet kunnen. *Wij* willen niemand dwingen de gezinsgemeenschap op te geven, maar wij willen ook niemand toestaan, hem te dwingen, die deze gemeenschap *niet* wenst. Wie zijn hele leven monogaam leven kan en wil, die doe dat; wie dit echter niet kan, wie daaraan kapot dreigt te gaan, die moet de mogelijkheid hebben zijn leven anders in te richten. Doch de inrichting van een ander, „nieuw leven", vereist de kennis van de tegenstrijdigheden in het oude.

HOOFDSTUK II.

De mislukking van de sexuele hervorming

De sexuele hervorming wil misstanden uit het maatschappelijke sexuele bestaan verwijderen, die in laatste instantie wortelen in het economische bestaan en tot uitdrukking komen in het zieleleven van de leden der maatschappij. In de klassenmaatschappij worden de tegenstellingen tussen de geldende moraal, die door de heersende klasse tot instandhouding en bevestiging van haar macht de hele maatschappij opgedrongen wordt, tezamen met de economische en ideologische conflicten enerzijds en de natuurlijke geslachtsbehoeften der individuele personen anderzijds, op een bepaald tijdstip tot een in het kader der bestaande maatschappij onoplosbare crisis. Nog nooit in de geschiedenis der mensheid heeft echter deze tegenstelling tot zo krasse, objectief wrede en vernielende consequenties geleid, als in de laatste 30 jaren van de burgerlijke maatschappij-orde. Daarom werd dan ook nooit zoveel over sexuele hervorming geschreven en gesproken als tegenwoordig, terwijl ook nog nooit alle pogingen er zo glad naast waren als in het huidige „tijdperk van techniek en wetenschap". De tegenspraak tussen de moordende sexuele ellende en de enorme vooruitgang van de sexuele wetenschap, is het sluitstuk van die andere tegenspraak tussen de economische nood van de werkende massa's en de enorme productietechniek van het kapitalistische tijdperk. Het is slechts schijnbaar krankzinnig, dat in de tijd van de steriele operaties en de volmaakte chirurgie van 1920 tot 1932 in Duitsland circa 20.000 vrouwen per jaar aan afdrijving stierven en 75.000 vrouwen per jaar zware abortus-koorts kregen, zoals het ook slechts schijnbaar krankzinnig is, dat met de vooruitgang

van de rationalisatie der productie steeds meer mensen werkloos worden en met hun gezin physiek en moreel te gronde gaan. Als men deze tegenstrijdigheden niet los van de economische en maatschappelijke structuur, waarin zij ontstonden en onoplosbaar werden, onderzoekt, dan blijken zij juist uitermate zinvol. Dan blijkt zowel de sexuele misère als de onoplosbaarheid van het sexuele probleem een onafscheidelijk bestanddeel van de burgerlijke maatschappijvorm.

Ook het sexueel-reformistische streven valt binnen het raam van de cultuur-politieke strijd. De burgerlijke liberaal, zoals b.v. Norman Haire, bestrijdt met de sexuele hervorming wel een gebrek van de burgerlijke maatschappij, maar wil haar zelf niet aanvallen. De vredelievende socialist, de „reformist", gelooft met de invoering van hervormingen een stuk socialisme binnen de burgerlijke maatschappij te verwerkelijken. Hij tracht de ontwikkelingsgang om te keren, het doel te bereiken nog vóórdat de economische structuur veranderd is.

Nu heeft Marx aangetoond, dat zich in de schoot van de oude maatschappij reeds de elementen van de nieuwe vormen, niet alleen de materiële, maar ook de ideologische. De collectivering en rationalisering van de arbeid, de industriële trusts, de wereldeconomie enz., zijn vormen van organisatie, die slechts van bezitter der productiemiddelen behoeven te verwisselen (i.c. in de plaats van den kapitalist den producent te stellen) om socialistisch te kunnen heten. Het proletarische klassebewustzijn is een ideologisch product van het kapitalisme en tegelijkertijd een beslist noodzakelijke voorwaarde voor de sociale revolutie. Precies zo ontwikkelen zich in de schoot van de burgerlijke maatschappij sexuele ideologieën die een reactie zijn op de specifiek burgerlijke sexuele moraal en die de kiemen vormen van de sexuele moraal der toekomstige maatschappij („gelijkberechtiging der vrouw, dito van het onechte kind e.d.").

Maar — en hier komt het op aan — zij ontwikkelen zich slechts in die mate, als de economische tegenstellingen bereids socialistische tendenzen te voorschijn doen komen. Waar de burgerlijke sexuele moraal geen economische verankering vindt, zoals b.v. in de onderste lagen van het proletariaat, daar zijn uiteraard de belangrijkste burgerlijk-sexuele instel-

lingen (huwelijk en gezin) losser. Aan de andere kant zien wij, dat het betrekken van de vrouwen uit de middenstand in het productieproces reeds binnen de burgerlijke maatschappij, de burgerlijke sexuele ideologieën ontwortelt en bij haar sexuele opvattingen te voorschijn roept, die beslist op het niveau van socialistische ideologieën liggen, hoe verward, tegenstrijdig en vaak onbewust ze ook zijn, geheel in overeenstemming met het mengsel van *nog* burgerlijke denkwijze en *reeds* proletarische bestaanswijze. In weer andere gevallen zien wij, dat de als kruitdamp uit de economische veldslagen opstijgende socialistische ideologieën overslaan op groepen, die naar hun economische situatie vlak bij de kapitalistenklassen staan, maar toch enigen hunner naar het productieproces afvaardigen.

Vrouwen, die het economisch niet nodig hebben, gaan een beroep uitoefenen, voorzichtig, zonder zich al te zeer te binden, uit protest als men wil, om individueel-psychologische redenen, maar zij doen het en zij hadden dit 20 jaar geleden in dezelfde situatie en met dezelfde zielsconflicten niet gedaan. Zij zijn door het socialisme „aangestoken" zonder het te weten, of zij wenden zich uit oppositie tegen ouderhuis of echtgenoot tot het socialisme. Doch geen dezer onloochenbare feiten verandert iets aan het andere feit, dat de kapitalistische trust geen socialistisch grootbedrijf, de kapitalistische wereld-economie kapitalistisch is en dat de nieuwe sexuele opvattingen, die binnen de burgerlijke maatschappij zijn ontstaan, de burgerlijke sexuele ideologie wel weerspreken en zelfs kiemen der toekomstige opvattingen in zich dragen, maar toch geen *socialistische* sexuele vormen zijn. Zomin als de burgerlijke sociale politiek, die tracht het levenspeil van den arbeider te verbeteren — in het belang van den kapitalist nota bene — dezen ooit de socialistische levenswijze zal brengen, zomin vermag de sexuele hervorming binnen het raam van de burgerlijke maatschappij een organisatie te scheppen, die de sexuele nood (welke onafscheidelijk tot de burgerlijke economie behoort) opheft. Uiteraard kan men alleen die moeilijkheden uit de burgerlijke maatschappijvorm verwijderen, die niet tot zijn centrale zenuwstelsel behoren. En het sexuele vraagstuk in de burgerlijke maatschappij te

willen oplossen, zou betekenen schikkingen treffen, die zowel economische voorwaarden alsook een ideologische beinvloeding vereisen, welke de hartader van het burgerlijke lichaam zouden raken.

De burgerlijk voelende mens zal, ook al zijn onze argumenten nog zo steekhoudend, nooit begrijpen, dat de sexuele nood één der onvermijdelijke kenmerken van de door hem verdedigde maatschappij-orde is. Hij ziet de oorzaak in de slechtheid van de mensen, in een mysterieuze „Ananke" (bovenaardse dwang) of in een niet minder mystieke wil tot lijden, indien hij althans niet gelooft, dat de sexuele nood alleen zo groot is, omdat men zich niet aan zijn ascetische en monogame eisen houdt. En wij kunnen toch moeilijk van hem vergen, dat hij erkent, medeschuldig te zijn aan de totstandkoming van dat, wat hij — ongetwijfeld in goed geloof — door middel van hervormingen uit de weg wil ruimen. De consequentie van een dergelijk inzicht zou, onder bepaalde omstandigheden, zijn economische basis kunnen ondergraven. Hij heeft nog niet ondervonden, dat het kapitalisme in ernstige dingen geen grapjes verstaat en dat het zonder meer den grootmoedigen liberaal door den beul vervangt, als 't om zijn leven gaat.

De burgerlijke sexuele hervorming tracht reeds sedert vele jaren de sexuele ellende te lenigen. De prostitutie, geslachtsziekten, sexuele nood, vruchtafdrijving en lustmoorden, benevens het neurose-vraagstuk staan steeds in het middelpunt van de openbare belangstelling. Geen enkele der genomen maatregelen heeft de sexuele nood werkelijk kunnen verminderen, sterker: *de voorstellen tot sexuele hervorming hinken altijd achter de werkelijke veranderingen in de betrekkingen tussen de geslachten aan.* De vermindering van het aantal huwelijken, de toename der echtscheidingen en echtbreuken dwingen tot de discussie over huwelijkshervorming; het buitenechtelijke geslachtsverkeer verovert zich steeds meer burgerrecht, dwars tegen de inzichten van ethisch ingestelde vertegenwoordigers van de burgerlijke sexuele wetenschap in; het geslachtsverkeer van de jeugd tussen 15 en 18 jaar is over het algemeen een feit geworden, terwijl het sexuele reformisme pas toe is aan het probleem of de onthouding

voor den puber niet tot na zijn 20ste jaar doorgezet zou kunnen worden, of dat de onanie misschien natuurlijk genoemd zou kunnen worden. De „criminele" afdrijving en het conceptionele verkeer breiden zich tot steeds grotere kringen uit, terwijl de sexuele hervorming nog met de vraag worstelt, of men misschien ook de *sociale* indicatie voor de abortus provocatus moet aanvaarden.

Uit dit achteraanhinken in het hervormingsstreven en het feit, dat de concrete veranderingen in het geslachtsleven mijlen ver vooruit zijn bij de nauwelijks noemenswaardige bemoeiïngen van de sexuele reformisten, blijkt duidelijk, dat er in het inwendige van het hervormingsstreven iets rot is, *dat een innerlijke tegenstrijdigheid als een rem iedere beweging belemmert en alle inspanning tot vruchteloosheid doemt.*

Wij staan dus voor de taak, de verdekte betekenis van het fiasco der burgerlijke sexuele hervorming op te sporen en na te gaan, hoe de burgerlijke sexuele hervorming en de mislukking daarvan organisch met de burgerlijke maatschappijorde is verbonden. Deze samenhang is lang niet eenvoudig en vooral het probleem van de sexuele ideologie-vorming moest apart en diepgaand onderzocht worden.[1]) In dit boek wordt slechts een deel van het complex van problemen behandeld en wel:

1. Het huwelijksinstituut als rem van de sexuele hervorming.
2. Het burgerlijke gezin als opvoedingsapparaat.
3. De eis van onthouding-voor-de-jeugd als de van burgerlijk standpunt volstrekt juiste maatregel voor de opvoeding tot monogaam, levenslang huwelijk en burgerlijk gezin.
4. De tegenspraak tussen burgerlijke huwelijkshervorming en burgerlijke huwelijksideologie.

Veel van deze onderlinge betrekkingen zijn tot dusverre onopgemerkt gebleven, omdat de burgerlijke sexuele hervorming vooral de uiterlijke zijde van het sexuele leven (woningkwestie, afdrijving, huwelijkswetten enz.) inplaats van de

---

[1]) Zie „Einbruch der Sexualmoral" f 1.65, en „Massenpsychologie des Faschismus" f 1.45 — Uitgeverij voor Sociale Psychologie, Postbus 1030, Rotterdam.

sexuele behoeften, mechanismen en gebeurtenissen op de voorgrond bracht. Aan háár critiek kan intussen weinig meer worden toegevoegd. Zij is grondig geleverd, zowel van socialistische zijde in de kapitalistische landen (Hodann, Hirschfeld, Brupbacher, Wolff e.a.) als bijzonder indrukwekkend door de omwenteling van de sexuele wetten in de S.U. tussen 1918 en 1921.[1])

Maar de beoordeling van de psychische en culturele gevolgen van de burgerlijke sexualiteits-orde voor de individuele en maatschappelijke sexuele economie, vereist de kennis van de geestelijke en lichamelijke mechanismen van de sexualiteit. Voorzover de medische critiek hier de sociologische bevestigt, steunt zij geheel op de ervaringen uit de karakter-analytische kliniek en het orgasme-onderzoek.

---

1) Zie de geschriften van Genss over de abortus-kwestie in Rusland, verder Wolfson „Soziologie der Ehe und Familie", Batkis „Sexuelle Revolution in der Sowjet-Union" e.a.

HOOFDSTUK III.

Het huwelijk als oorsprong van de tegenstellingen in het burgerlijke geslachtsleven

Het verband tussen huwelijk en privaatbezit is reeds zo vaak uiteengezet, dat wij hier niet in een overbodige herhaling willen vervallen. Wij komen er in het hoofdstuk over het huwelijk nog wel op terug.

De sexuele hervorming wordt bedreven onder inachtname van de huwelijksmoraal. Achter haar staat de instelling, die we „burgerlijk huwelijk" noemen, dat zelf weer in de belangen van het privaatbezit der productiemiddelen vast verankerd is. De huwelijksmoraal is de scherpste ideologische exponent van dit privaatbezit in de ideologische bovenbouw der maatschappij en doordrenkt als zodanig het denken en handelen van iederen burgerlijken sexoloog en sexuelen hervormer, terwijl ze ook de sexuele hervorming onmogelijk maakt.

Hoe ziet het verband tussen privaatbezit en huwelijksmoraal er uit? Het eerste gevolg van het privaatbezit is het belang van den man bij de voorechtelijke kuisheid en de echtelijke trouw van de echtgenote. De Münchense sexuele hygiënist Gruber heeft dit beslissende motief op de juiste waarde geschat:

> „Wij moeten de kuisheid van de vrouw als hoogste volksgoed waarderen en behoeden, want in de kuisheid der vrouw is de enige zekere waarborg gelegen, dat we werkelijk de vaders van onze kinderen zijn, dat we voor ons eigen bloed zorgen en zwoegen. Zonder deze waarborg bestaat er geen goed verzekerd, innig familieleven, deze onontbeerlijke grondslag voor het gedijen van volk

en staat. Daarin en niet in zelfzuchtige willekeur van den man vindt men de diepste grond, dat wet en zede strengere eisen aan de vrouw inzake kuisheid vóór en trouw gedurende het huwelijk stellen, dan aan den man. Bij háár ongebondenheid staat veel meer op het spel dan bij de zijne." (Hygiene des Geslechtslebens, blz. 53—54).

Doordat het erfrecht met de voortplanting verbonden is, zit het jammerlijke huwelijksprobleem onverbrekelijk aan het geslachtsleven vast. Daardoor is een sexuele verbintenis tussen twee mensen niet meer een kwestie van geslachtsleven. Een getrouwde vrouw kan haar huwelijkstrouw op de duur niet zonder een grote portie sexuele verdringing handhaven; daarom is de eerste consequentie de eis van kuisheid voor het meisje. Deze samenhang kwam pas aan het licht, toen de kerk met haar ascetische ideologieën in nauw contact met het privaatbezit trad. Oorspronkelijk en tegenwoordig nog bij de primitieven, die reeds de particuliere productiewijze kennen, mag het meisje sexueel leven zoals het wil; eerst met de intrede in het huwelijk verplicht het zich tot buitenechtelijke kuisheid.[1]) In de burgerlijke maatschappij, het scherpst rond de jaren 1880—1910, werd maagdelijkheid voor het sluiten van een burgerlijk huwelijk onvoorwaardelijk als eis gesteld. *Strenge trouw van de echtgenote en voorechtelijke kuisheid van het meisje* vormen in dit stadium de twee hoekstenen van de burgerlijke sexuele moraal, welke door het burgerlijke huwelijk en het gezin, middels de op sexuele angst berustende zielsstructuur, gesteund moest worden. Tot zover is deze ideologie de consequente uitdrukking van de hoogste vorm van het privaatbezit, het kapitalisme. Hier begint evenwel de tegenstrijdigheid. De eis tot kuisheid voor het burgerlijke meisje onttrekt aan de mannelijke jeugd der heersende klasse (en ook der overheerste, voorzover de ideologieën der heersenden die der overheersten werden) liefdesobjecten. Daardoor zijn opeens verscheidene sexuele feiten ontstaan, *die weliswaar door de maatschappelijke orde niet bedoeld zijn,*

---

[1]) Vergelijk: Bryk „Negereros" (Marcus en Webers, blz. 77), Ploss-Bartels „Das Weib" (Leipzig 1902, 1e deel blz. 449) en in het bijzonder Malinowski: „Das Geschlechtsleben der Wilden" (Londen 1929).

maar die noodzakelijkerwijs tot het systeem van haar geslachtsleven behoren: het monogame huwelijk krijgt als tegenpool de even oude *echtbreuk;* de kuise maagden worden door haar tegendeel, de *prostituees*, gecompleteerd. Aldus zijn de echtbreuk en de prostitutie der vrouwen onafscheidelijke bestanddelen van de dubbele sexuele moraal, welke den man zowel in als vóór het huwelijk toestaat, wat zij de vrouw uit economische gronden ontzeggen *moet.* De natuurlijke wetten der sexualiteit maken echter, dat de strenge sexuele moraal het tegendeel bereikt, van wat zij bereiken wil. En de immoraliteit in burgerlijke zin — dus de echtbreuk en de buitenechtelijke geslachtelijke betrekkingen — groeien in twee richtingen tot groteske verschijnselen: de sexuele perversie en het verlagen van de sexualiteit tot een geldzaak, ook buiten het huwelijk. Waar de lichamelijke sexuele daden buiten het huwelijk tot koopwaar geworden zijn, lijden daaronder natuurlijk de tedere betrekkingen tot den sexuelen partner, het ergste bij de prostitutie; de beter gesitueerde jongeman splitst zijn geslachtsleven door zijn lichamelijke behoeften bij een vrouw uit de overheerste klasse te bevredigen, zijn tedere gevoelens evenwel aan een meisje van zijn eigen klasse te wijden. Deze splitsing van het liefdeleven en de vervlechting van zinlijk beleven met geldverdienen, heeft een totale vernedering en vergroving van het liefdeleven tengevolge, hetgeen zijn scherpste uitdrukking vindt in de omvangrijke verbreiding van de *geslachtsziekten,* die zo, eveneens onbedoeld, een wezenlijk bestanddeel van de burgerlijke sexuele orde wordt. De strijd tegen prostitutie, buitenechtelijk verkeer en geslachtsziekten, wordt onder het parool „Ascese" gevoerd, overeenkomstig de opvatting, dat alleen het huwelijksverkeer moreel is, waartoe dan als schijnbewijs de gevaarlijke gevolgen van het buitenechtelijke verkeer dienst doen.

De burgerlijke auteurs bevestigen zelf, dat de onthoudingseis geen afdoend middel tegen de geslachtsziekten is, maar zij kunnen niet uit het slop van de huwelijksmoraal en tot de juiste gevolgtrekkingen komen. Want weliswaar worden de geslachtsziekten door bacillen veroorzaakt, maar hun verbreiding hebben zij aan de vernedering van het buitenechttelijke geslachtsverkeer te danken en aldus wordt het morele

contrast met het wettelijk gesanctionneerde huwelijksverkeer geëtaleerd. En deze tegenstelling is het, die de burgerlijke sexuele onderzoeker — of hij wil of niet — zolang hij bourgeois blijft, ideologisch moet helpen schragen.

In de kwestie van de abortus zien wij dezelfde tegenstrijdigheid tussen feitenvaststelling en het stellen van eisen; ook hier zit er de huwelijksmoraal en de instandhouding van het huwelijk achter. Eén van de argumenten van de verburgerlijkte socialisten tegen de afschaffing van de abortus-paragraaf is het argument van de „zedelijkheid". Waar zou het heengaan, als men de afdrijving vrij gaf? De paragraaf is toch een rem tegen „teugelloos geslachtsleven"! Men streeft naar bevolkingstoename en bereikt het tegendeel: voortdurende daling der geboortecijfers. Men weet, dat het vrijgeven en legaliseren van de vruchtafdrijving in Sovjet-Rusland de volksvermeerdering niet ongunstig beinvloedde, doch dat integendeel de nodige sociale voorzorg in verbinding met de legale abortus een geweldige groei der bevolking tengevolge heeft.[1])

Maar men heeft nationale overmacht en kanonnenvoer nodig, men streeft dus naar vergroting van het geboortecijfer.

Het is onjuist te menen, dat hier het kapitalistische belang voor het verkrijgen van een industriële reserve-armee de drijfveer is. Dat was waarschijnlijk vroeger wel het geval, toen reeds een geringe werkloosheid loondrukkend werkte, maar wij leven tegenwoordig in heel andere tijden. De massale werkloosheid in de laagconjunctuur heeft dit motief waardeloos gemaakt; de massa-werkloosheid werd voor het kapitalisme zó gevaarlijk, dat het hier en daar de geboorte-regeling ging dulden, of zelfs zijdelings bevorderen. Maar de direct-economische motieven voor het niet toelaten van een rationele geboorten-regeling zinken in het niet, vergeleken bij de ideologische en filosofische motieven, die tenslotte natuurlijk ook op economische belangen gegrond zijn. Het kernelement van de bestraffing van abortus is de

---

[1]) Genss: „Was lehrt die Freigabe der Abtreibung in Sowjet-Russland?" (Agis-Verlag 1926).

angst voor het gevaar voor de burgerlijke „zedelijkheid". Vrijgave van de afdrijving kan niet alleen voor getrouwden, maar moet ook voor ongetrouwden gelden. Daarmee rechtvaardigt men echter de buitenechtelijke verbintenis en heft de morele dwang tot trouwen, na de intrede van zwangerschap, op. Men zou de instelling „huwelijk" schade toebrengen. Maar juist ideologisch moet, ondanks alle tegenstrijdigheden in het geslachtsleven, de huwelijksmoraal gehandhaafd blijven, daar het huwelijk de ruggegraat van het burgerlijke gezin en dit weer *de kweekplaats van burgerlijke ideologieën* en menselijke structuren is, hetgeen aanstonds uitvoerig zal worden aangetoond. Intussen: de noodzaak om het gezin en het huwelijk in stand te houden is zowel voor het kapitaal als voor de kerk van het allergrootste gewicht.

Deze factor werd tot dusver in de discussie over de afdrijvingsparagraaf al te zeer veronachtzaamd. Men zou kunnen tegenwerpen, dat de bourgeoisie uit de Russische praktijk de halve consequentie zou kunnen trekken door de abortus wél voor getrouwde, doch niet voor ongetrouwde vrouwen toe te staan. Dan bleef het huwelijk gespaard. Deze tegenwerping zou juist zijn, indien niet een ander feit uit de burgerlijke sexuele ideologie haar zou weerleggen. *Het is een grondelement van de burgerlijke sexuele moraal, dat de geslachtsdaad niet een van de voortplanting onafhankelijke behoefte- en lustbevrediging mag zijn. Officiële* erkenning van de sexuele bevrediging-los-van-de-voortplanting zou met één slag alle burgerlijk-officieuze en kerkelijke opvattingen over het geslachtsleven wegvagen. Zo schrijft b.v. Max Marcuse in het grote werk „Die Ehe" (Het huwelijk) (hoofdstuk: Het echtelijke conceptionele verkeer, blz. 393): „Zou het werkelijk gelukken door een inwendig medicament de vrouw tijdelijk te steriliseren, dan wordt het de meest dringende taak die methode van verkrijgbaarstelling en verkoop van dit middel te vinden, die.... de winst voor de hygiëne waarborgt, maar het enorme gevaar voor de sexuele orde en de moraal, ja heel het leven en de cultuur (lees: *burgerlijk* leven en cultuur) afwendt."

Met deze grootste ethische zorg van den burgerlijk-liberalen sexoloog Max Marcuse uit het jaar 1927, werd door

het Duitse fascisme van de jaren 1933/35 terdege rekening gehouden: circa 1500 sterilisaties hebben in het Derde Rijk weliswaar geen hygiënische winst gewaarborgd, maar het „enorme gevaar (de scheiding van sexualiteit en voortplanting) voor de sexuele orde en moraal, ja voor heel het leven en de cultuur afgewend", in het belang van de botte reactie.

Wij kunnen aan een eenvoudige berekening demonstreren, wat deze zinnen werkelijk betekenen. Geen vaderlandslievende en om het voortbestaan der mensheid bekommerde burgerlijke sexuele reformist kan van een proletarische vrouw vergen, dat zij meer dan, laten we zeggen, vijf kinderen baart. Dat zou betekenen, dat men vijf maal in zijn leven geslachtelijk mag verkeren, als de coïtus slechts als voortplantingsmiddel wordt opgevat. De menselijke natuur is echter, waarschijnlijk om de sexuele hervormers zoveel hoofdbrekens te bezorgen, aldus ingericht, dat de mens: ten eerste ook sexuele spanningen ondervindt en geslachtelijk verkeren wil als hij geen trouwboekje heeft en ten tweede, deze drang gemiddeld één maal in de drie dagen bespeurt: d.w.z. hij cohabiteert van zijn veertiende tot zijn vijftigste jaar ongeveer drie tot vierduizend maal, als hij zich niet aan de burgerlijke moraal stoort. Wilde Marcuse alleen de rasvermeerdering garanderen, dan zou hij moeten voorstellen en doorzetten, dat de proletarische vrouw in de overblijvende 2995 gevallen veilige voorbehoedmiddelen gebruiken mag, indien ze die maar vijf maal — of zo vaak als nodig is, om vijf kinderen te leveren — niet gebruikt.

Maar in werkelijkheid drukt den burgerlijken sexuelen hervormer niet de zorg om de „vijf" voortplantingsdaden, doch de angst, dat de mens inderdaad — en nog wel *met toestemming der overheid* — niet alleen 3000 lustvolle geslachtsdaden zou begeren, maar zelfs volvoeren. Waarom drukt hem die angst?

1. Omdat het *huwelijk* voor dit natuurfeit niet is ingericht en desondanks als kernelement van de burgerlijke ideologiefabriek, het gezin, behouden moet blijven.

2. Omdat hij onontkoombaar voor het probleem van de *jeugdsexualiteit* gesteld zou worden, dat hij thans met het

slagwoord „ascese" of „sexuele voorlichting" meent te hebben afgedaan.

3. Omdat zijn theorie van de *monogame* aanleg der vrouwen, ja van de hele mensheid, door de biologische en physiologische feiten geschokt, jammerlijk ineen zou storten.

4. Omdat hij onder dergelijke omstandigheden in heftig conflict met de kerk zou komen, welke de bourgeoisie tot verdomming der massa nodig heeft; met de kerk verdraagt hij zich alleen maar zolang hij, zoals Van de Velde in „Het Volkomen Huwelijk", de erotisering *binnen het raam van het huwelijk* propageert, waarbij hij natuurlijk uitvoerig moet aantonen, dat zijn streven niet in strijd is met de kerkelijke dogma's.

De ideologie van de burgerlijke zedelijkheid is een steunpilaar van het burgerlijke huwelijksinstituut; zij weerspreekt de erkenning van de sexuele bevrediging en heeft de sexualiteits-ontkenning tot voorwaarde. Van de instelling huwelijk gaat dus de eigenlijke remmende invloed inzake de abortuskwestie uit.

HOOFDSTUK IV.

De invloed van de burgerlijke sexuele moraal

1. „Objectieve, a-politieke" wetenschap.

Afwijzing, ontkenning, verlaging van de sexualiteit, dat is het specifieke karakter van de sexueel-ideologische atmosfeer onzer dagen. Voor ieder individu in de burgerlijke maatschappij is het resultaat hiervan het proces van de *sexuele verdringing*. Het doet er hierbij niets toe, welk deel van de sexuele behoeften door de verdringing getroffen wordt, in welke mate dit geschiedt en welke gevolgen dit voor elk individuele geval heeft. Van belang is voorlopig slechts vast te stellen, van welke middelen de „openbare mening" — waartoe we ook de burgerlijke sexuele wetenschap rekenen — zich tot dit doel bedient en welke algemene resultaten zij daarmee bereikt.

De voornaamste en invloedrijkste draagster van deze ideologische atmosfeer is de *burgerlijke sexuele wetenschap*. Wij zullen bij de bespreking van het huwelijksprobleem en de jeugdsexualiteit in detail daarop ingaan, terwijl wij hier slechts enkele typische voorbeelden van de burgerlijk ethische vooringenomenheid der z.g. objectieve sexuele wetenschap willen geven. Timerding schrijft in zijn referaat over „Sexuele ethiek" in Marcuse's „Handwoordenboek" (een werk, dat ongetwijfeld de mening der burgerlijke sexuele wetenschap tot uitdrukking brengt):

> „Voor de hele opvatting van het geslachtsleven bleek de ethische instelling steeds zeer belangrijk te zijn; de voorstellen tot hervormingen op sexueel gebied worden bijna altijd door ethische principes gerechtvaardigd." (Tweede druk, blz. 710.)

„De werkelijke betekenis van de sexueel-ethische beschouwingswijze ligt daarin, dat zij de verschijnselen van het geslachtsleven in het grote verband van de totale persoonlijkheids-ontplooiïng en de maatschappelijke orde leert zien." (Blz. 712.)

Als van maatschappelijke orde gesproken wordt, dan gaat het, gelijk wij weten, om de *burgerlijke* orde, terwijl de ontplooiïng van de persoonlijkheid betekent, het zich *in deze orde* leren schikken. Iedere officiële burgerlijke sexuele ethiek is echter noodgedwongen sexueel-ontkennend, ook al heeft zij in de strijd met de reële verschijnselen van het sexuele leven menige concessie aan de sexuele bevrediging moeten doen en al leidt en bevordert de heersende klasse een sexueel leven, dat met de officiële ethiek in strijd is. Wegens deze innerlijke tegenstrijdigheid komen vele vorsers tot formuleringen, die in tegenstelling staan tot de maatschappelijke atmosfeer. Maar practisch heeft deze natuurwetenschappelijke tegenpool geen betekenis, het komt nooit tot een concrete actie, die de grenzen van de burgerlijke maatschappij overschrijdt. Dat moet natuurlijk tot inconsequenties, ja tot absurditeiten leiden. Zo schrijft b.v. Wiese:

„.... Naast de religieuze ascese bestaat er (gewoonlijk in wat zwakkere vorm) juist *tegenwoordig* veel ascese, dus principiële abstinentie, die zijn motivering ontleent aan de filosofie, de ethiek, sociale doelmatigheidsoverwegingen, erotische ziels- of lichaamszwakte, een neiging tot spiritualisme of een mengsel van al deze aandriften met overgeleverde religieuze instincten. Vaak gelooft men vergeestelijking of bezieling van het menselijke verkeer alleen maar met (een bepaalde mate van) ascese te kunnen bereiken. Dit is altijd gebaseerd op geringschatting van de sfeer van het lichamelijke en de voorstelling van scheiding en concurrentie tussen lichaam en ziel. Deze moderne, vaak slechts theoretische, of uit de nood een deugd makende ascese, kan maar zelden gelijkwaardig worden geacht aan de echte religieuze ascese. Zij is het vaak zeer zwakke resultaat van oververzadiging of te ge-

ringe levenskracht, die het pathos of het bonte wisselspel van de zinnelijkheid niet vermag te verdragen.

Voor iedere vorm en iedere graad van ascese geldt de waarneming, dat een sterke natuurdrift niet uitgeschakeld, maar slechts afgeleid en omgezet kan worden. De ascese „verdringt" de geslachtsdrift. Hoezeer men zich ook voor vele overdrijvingen uit de Freud-school moet hoeden, zo zeer moet men de leer van de verdringing van het sexuele instinct in het onbewuste door ascese, in haar grondgedachten beslist aanvaarden. Veel fanatisme, overspanning, mensenhaat, onkuisheid in de fantasie kan uit ascese ontstaan." (l.c. blz. 40.)

En verder:

„Een natuurlijk onthoudingsinstinct (niet te verwisselen met het voorbijgaande, tijdelijke verzwakken der drift of de verkoeling bij toenemende ouderdom) bestaat bij gezonde mensen niet; de ascese is in hoofdzaak van sociale, niet van biologische oorsprong. Somwijlen is het een verschijnsel van aanpassing aan onnatuurlijke levensvoorwaarden, soms een ongezonde ideologie." (Blz. 40.)

Over het algemeen juiste beschouwingen, maar de remming der practische consequenties ligt bij Wiese reeds in de onderscheiding tussen een religieuze en een anders geaarde ascese, een onderscheiding, die over het hoofd ziet, dat ook de religieuze ascese uit een „neiging tot spiritualisme" en niet uit „overgeleverde religieuze instincten" voortkomt. Door het tussenvoegen van de religieuze instincten laat hij voor de, in wezen sociaal bepaalde onthouding, een godsdienstig achterdeurtje open, waardoor zij weer naar binnen kan wandelen, nadat de exacte onderzoeker haar door de vaststelling, dat de gezonde mens „geen natuurlijk onthoudingsinstinct heeft", de voordeur had uitgejaagd.

Een ander ethisch achterdeurtje van de burgerlijke sexuele wetenschap is de „verethisering" en „vergeestelijking" der geslachtelijke betrekkingen. Men heeft oorspronkelijk de zinnelijkheid verdoemd; deze keerde, ieder individu, dat met deze verdoeming instemde vertrappend, als furie weer; wat

te doen met een verschijnsel, dat zo fel stelling neemt tegen de „zedelijke", d.w.z. ascetische en kuise levenswandel? Er blijft maar één mogelijkheid over: „de vergeestelijking" en „verzedelijking" van de furie! Die „veredeling van de geslachtsdrift", hèt slagwoord van een brede kring van burgerlijke, sexuele reformisten, bedoelt — ook al schijnt de uitdrukking een vage algemeenheid — iets zeer concreets, n.l. weer niets anders dan de verdringing of verlamming van die drift.

Interessant voor hem, die de betrokken tegenstrijdigheden onderzoekt, is de onzin, die het resultaat is van de vermenging van feitenbeschrijving en sexuele ethiek. Zo zegt Timerding:

„Weigert men de ongehuwde vrouw het recht op liefde, dan moet men ook van den man de geslachtelijke onthouding tot aan het huwelijk eisen. *Dat de volledige kuisheid vóór het huwelijk, indien zij verwerkelijkt zou kunnen worden, de menselijke gemeenschap een verzekerd voortbestaan waarborgt en den enkeling veel leed en strijd bespaart, moet wel worden toegegeven. Als deze echter een maar zelden te bereiken ideaal blijft* en alleen tot veroordeling van anderer, niet echter tot richtsnoer voor het eigen handelen dient, dan is maar weinig gewonnen. De *kuisheidsgedachte* zou zich als *individueel* ethische norm eerst algemeen moeten doorzetten, hetgeen evenwel, hoe meer de eenvoudige levensvoorwaarden van vroeger verdwijnen en daarmee ook de mogelijkheid om onmiddellijk na de intrede van de geslachtsrijpheid te kunnen huwen, steeds onmogelijker wordt. De enkele *sociaal*-ethische eis, die de bescherming van het gezin wil dienen, wordt door den enkeling licht als lastige dwang van de schouders geschud." (l.c. blz. 721.)

„Het is kenmerkend, dat deze opvatting tegenover de tegenwoordige levensomstandigheden gefaald heeft en in de feitelijke rechtspleging haast tot een farce geworden is." (Blz. 714.)

Wij hebben hierboven de volgende inconsequenties in de logische argumentatie: als de vrouw voor het huwelijk kuis

moet leven, waarom dan niet ook de man? Juist! De mogelijkheid, de kuisheidsgedachte als individueel-ethische norm door te zetten, wordt steeds kleiner. Juist! Maar deze kuisheidsgedachte *moest* zich eigenlijk doorzetten, hoewel „deze opvatting.... faalde.... en tot een farce geworden is." Wij hebben ook gehoord, dat de doorvoering van de „kuisheid voor het huwelijk de maatschappij een verzekerd voortbestaan zou waarborgen". Het bewijs voor deze bewering blijft gewoonlijk uit. Het is een typische frase, die echter zin heeft, omdat men het voortbestaan der *burgerlijke* maatschappij meent. Dit hebben we reeds trachten aan te tonen.

Verder:

„De hygiënische beoordeling van het geslachtsleven loopt naar twee verschillende richtingen uiteen. Enerzijds wordt de schade voor de geestelijke en lichamelijke gezondheid, die met de gewelddadige onderdrukking van de geslachtsdrift gepaard gaat, aangevoerd, en daarom voor den mens de waarborging van een met zijn aanleg overeenkomend gezond geslachtsverkeer geëist, dat onafhankelijk van zijn economische omstandigheden moet zijn. Anderzijds wordt met beslistheid de onschadelijkheid van de volstrekte onthouding verdedigd en daarentegen gewezen op de gevaren, die aan een ongeregeld geslachtsverkeer vastzitten; het gaat dan voornamelijk om de inderdaad zeer verbreide en verderfelijke geslachtsziekten. — Het enige zekere afweermiddel hiertegen is inderdaad de volledige geslachtelijke onthouding. Daar men die echter natuurlijk hoogstens in uitzonderingsgevallen eisen kan, keert men terug tot het ideaal van het alleen in het strenge enkel-huwelijk uitoefenen van het geslachtsverkeer. Met *de absolute verwezenlijking van dat ideaal zou het gestelde doel practisch bereikt worden.* (Door den schrijver gecursiveerd.) De geslachtsziekten zouden dan snel afnemen. *Maar ook dit ideaal zal wel nooit te verwezenlijken zijn* (door schrijver gecursiveerd) en het reinhouden van het eenmaal gesloten huwelijk kan niet veel helpen, daar het grootste besmettingsgevaar juist vóór het huwelijk ligt. Derhalve kan slechts een algemene *verscherping van het geweten* in geslachtelijke zaken helpen, zodat men tenminste de onvoor-

zichtige en vaak wisselende geslachtelijke betrekkingen vermijdt. *Men zou zich zelfs kunnen indenken, dat de bevrijding van de dwang, waaronder het op sterke persoonlijke aantrekking berustende geslachtsverkeer door de opvattingen der burgerlijke maatschappij en ten dele ook door de wettelijke voorschriften gesteld is, langere, ja misschien wel altijd durende verbintenissen zou begunstigen, de openlijke en geheime prostitutie zal opheffen en daardoor niet alleen de geslachtsziekten, maar ook andere lichamelijke en psychische gevaren belangrijk zouden verminderen. Het kan in elk geval niet geloochend worden, dat de personen van beiderlei kunne, die tot sexueel handelen neigen, zich nooit door de eisen der goede zeden hebben laten weerhouden om hun drift te volgen.* Wellicht worden zij juist des te bandelozer, naarmate zij om de schijn te bewaren, steeds meer in het geheim moeten doen. Aan de andere kant kan het ideaal van met slechts één mens in geslachtelijke betrekkingen te treden en bij hem durend de volle lichamelijke en geestelijke bevrediging te vinden, zeer wel vastgehouden worden, want het is een feit, dat hij wien dat gelukt, slechts gelukkig te achten is." (l.c. blz. 714, 715.)

We zien het, de burgerlijke sexuele hervormer komt zelf dicht in de buurt van de practische oplossing van de misère, maar hij kan niet loskomen van de monogame huwelijksideologie. Deze vertroebelt zijn oordeel en drijft hem in het slop: „aan de andere kant kan het ideaal vastgehouden worden", want „hij wien dat gelukt" is slechts gelukkig te achten. Dat is best mogelijk, maar wien gelukt het? En heeft de sexuele ethicus niet zelf het fiasco van dit ideaal verkondigd? De tegenspraak is ook hier te verklaren uit de economische gebondenheid van de ideaalstelling en de sexueel-economische onmogelijkheid van de verwerkelijking van het ideaal.

Zo slingert men tussen de kuisheids- en huwelijksideologie heen en weer, want daartussen grijnst het monster „geslachtsziekte", dat men niet overwinnen kan, omdat het practisch de tegenpool van de huwelijks- en kuisheidsideologie

is. Men heeft weliswaar zelf vastgesteld, „dat de bevrijding van het geslachtsverkeer van de dwang (der burgerlijke opvattingen en wetgeving) langdurige verbintenissen bevorderen en de geslachtsziekten verminderen zou", maar van de „zedelijke orde" en de „dwang" kan — en dat menen wij volkomen ernstig — geen afstand worden gedaan (.... door de bourgeoisie natuurlijk!) en zo blijft alleen nog „de algemene verscherping van het geweten" over. Van die taak heeft zich de meester op sexueel-hygiënisch gebied, Gruber-zelf als volgt gekweten:

„De wellust der creaturen is vermengd met bitterheid. De lezer dezer bladzijden heeft de waarheid van deze spreuk van Mr. Eckhart reeds veelvuldig bevestigd gezien. En toch hebben we over de ergste euvelen, die het geslachtsverkeer kan brengen, nog in het geheel niet diepgaand gesproken." (Hygiëne van het geslachtsleven, blz. 121.)

De wellust der creaturen is vermengd met bitterheid. Dat klopt. Maar niemand, die dit feit vaststelde, is het ingevallen, zich af te vragen, of deze bitterheid van maatschappelijke of biologische oorsprong is. De stelling: „omne animal post coitum triste" (ieder levend wezen is na de geslachtsdaad terneergeslagen) werd tot een wetenschappelijk dogma. Men moet weten, dat zulke uitspraken van autoriteiten zich diep nestelen in het gevoelsleven van hen, die met eerbied de woorden van een Gruber volgen, zó diep, dat zij niet alleen hun eigen waarnemingen, die daarmee in tegenspraak zijn, vervalsen, doch bovendien, beneveld en verdoofd door de hoogdravende frase, ieder zelfstandig denken opgeven. En dit had hen juist op de kwestie van de huidige maatschappelijke situatie gebracht, waarin zich wellust met bitterheid vermengen *moet*.

Men moet zich eens volledig verplaatsen in de gedachten van een puber, die de volgende woorden leest van een sexoloog van naam als Fürbringer:

„Nieuwe opgaven ontstaan gedurende de *jongelingsleeftijd,* in de eerste plaats de medische stellingname jegens het *geslachtsverkeer* met zijn gevaren (nadelige terugwer-

king op de algemene toestand en infectie). Het is geen geheim meer, dat de grote meerderheid der jonge mannen in onze cultuurstaten zich voor het huwelijk sexuele omgang verschaft. Wij behoeven ons niet over de vraag uit te laten, of en in welke omvang deze gewoonte door de maatschappij geduld, om niet te zeggen gebillijkt wordt." (Handwoordenboek, blz. 718.)

De jonge mens neemt de volgende suggesties in zich op:

1. De medische stellingname, dus die, waarvoor de leek het grootste respect heeft, is dat het geslachtsverkeer de „algemene toestand benadeelt". — Wie gezien heeft, hoe jongeren op zulke zinnen reageren, hoe ze daarvan uitgaande, in de verschrikking van het sexuele conflict, in een neurose en hypochondrie vervallen en hoe de kinderbelevenissen zich van zulke uitspraken bedienen als aanleiding tot de productie van een neurose, zal het met ons eens zijn, dat tegen dergelijke autoritaire uitspraken niet alleen geprotesteerd, maar ook krachtig opgetreden moet worden.

2. De arts stelt vast, dat de geslachtsomgang tot infectie kan leiden. Gruber beweert immers, dat elke buiten of vóór het huwelijk verkerende vrouw verdacht is. Men zou kunnen adviseren alleen met iemand te verkeren, die men goed kent en waarmee men tedere betrekkingen heeft; verder met den partner overeen te komen, elkaar voor de duur der verhouding trouw te zijn, of enkele weken niet met elkaar te verkeren na verkeer met een anderen partner e.d. Waar blijft dan echter de eerbied voor de zedelijkheid? Daar Gruber, Fürbringer en andere onderzoekers van gelijke gezindheid, ieder buitenechtelijk geslachtsverkeer door een bordeelbril zien, zoals Engels zich eens uitdrukte, („De oorsprong van het gezin, de particuliere eigendom en de staat", vert.) arbeiden zij geheel in de geest van de burgerlijke sexuele ideologie als de volgende „zedelijke vermaningen" het resultaat zijn:

„Gezien het weerzinwekkende en gevaarlijke van de prostitutie" — schrijft Gruber — „zullen zich velen gedwongen voelen in een zogenaamde „verhouding" bevrediging te zoeken, tot het tijdstip, dat zij in staat zijn

een huwelijk te sluiten. Zij gelieven echter het volgende ter harte te nemen: volkomen beveiliging voor besmetting zou zulk een verhouding alleen dan bieden, als zij met een onberoerde maagd werd aangegaan en als beiderzijds strenge trouw werd bewaard, want bij de tegenwoordige verbreiding der geslachtsziekten is, zoals vroeger reeds nadrukkelijk gezegd, ieder polygaam verkeer in hoge mate gevaarlijk. Bij een meisje, dat zich lichtvaardig, of tegen een of andere vergoeding in welke vorm ook, tot zulk een „verhouding" leent, mag men echter niet op trouw rekenen. Als het, wat zo vaak het geval is, reeds van hand tot hand is gegaan, dan is zij nauwelijks minder gevaarlijk dan de openlijke prostituée. Ook daarvoor zou een naar hoger dingen strevende jongeman zich moeten hoeden, daar het samenleven met een meisje, dat naar geest en gemoed laag staat, dat geen begrip voor zijn doeleinden heeft en slechts platte genietingen kent, zijn eigen beschavingshoogte vernederen moet. Zulk een „liefdesverhouding" bevuilt de ziel veel meer dan een enkel bezoek aan een prostituée, dat het wezen van een lichaamsverrichting heeft, zoals het bezoek aan een openbaar privaat." (Hygiëne, blz. 142—143.)

Om echter ook de uitweg, om met een „onberoerd meisje" in verkeer te treden bij voorbaat uit te sluiten, volgt reeds op de volgende bladzijde de bloem van de burgerlijke sexueel-ethische gezindheid:

„Een eerbaar, hoogstaand meisje tot een „tijdelijke liefdesverhouding" te verleiden, is ook dan een onverantwoordelijke daad, als dit met volledige openhartigheid ten opzichte van de uiteindelijke bedoeling geschiedt.

Ik wil het er niet over hebben, dat reeds de ontmaagding op zichzelf het meisje benadeelt, want haar later het aangaan van een huwelijk bemoeilijkt, aangezien de man met volstrekt juist instinct aan de onberoerde vrouw als echtgenote de voorkeur geeft (sic!).

De hoofdzaak is, dat zij niet zonder schade of letsel aan de vrouwelijke ziel plaatsvindt. De wens naar moederschap is de rechtgeaarde vrouw ingeboren. Alleen dan,

als het geslachtsverkeer haar de hoop op moederschap opent, geeft het haar volmaakt geluk. Wie een vrouw met erbarmelijke kunstgrepen tot geslachtsverkeer weet te brengen, berooft haar van het uur der diepste gelukzaligheid, dat het redelijke huwelijk haar met de eerste onbeperkte geslachtsdaden had kunnen brengen." (Blz. 144/5.)

Zo worden in het belang van het huwelijksinstituut „wetenschappelijke" feiten „vastgesteld": de vrouw beleeft slechts dan geslachtelijk geluk, indien het uitzicht op moederschap daarmee verbonden is. Wij kennen dezelfde mening uit de analyse van frigide, de sexualiteit verwerpende vrouwen en hoe de „eerste onbeperkte cohabitaties.... in het redelijke huwelijk" er in werkelijkheid uitzien, weten we uit de medische behandeling van door „het redelijke huwelijk" ziek geworden vrouwen.

Wie zou voor een dergelijke sexueel-morele massa-beinvloeding beter geschikt zijn dan een beroemd professor? De heersende klasse is handig in het uitzoeken van haar propagandisten. Het toppunt van gevaarlijk gebruik van wetenschappelijke autoriteit in dienst van de heersende klasse was de bewering van Gruber, dat de onthouding helemaal niet schadelijk is, doch integendeel in hoge mate nuttig, omdat het zaad weer wordt opgezogen en dat betekende „toevoer van eiwit". „Van enig nadeel bij de terughouding van het zaad in het lichaam is geen sprake. Het zaad is geen schadelijke uitscheidingsstof, geen stofwisselingsafval zoals urine en ontlasting." Toch heeft Gruber er enig bezwaar tegen, deze onzin zo zonder meer te laten staan. Dus:

„Men zou natuurlijk kunnen denken, dat de opzuiging van zaad alleen dan nuttig is, als een bepaalde hoeveelheid niet overschreden wordt, dat dus een tevéél schadelijk zou kunnen worden. Hiertegenover moet worden opgemerkt, dat de natuur door de onwillekeurige, nachtelijke polluties — die iets heel gewoons zijn, als ze niet al te vaak optreden — er reeds voor zorgt, dat geen overmatige opeenhoping van zaad plaatsvindt; *verder, dat de afscheiding van zaad vanzelf afneemt, als de geslachtsdelen niet gebruikt worden. Met de zaadballen gaat het precies als*

met de andere lichaamsdelen. Als ze niet gebruikt worden, krijgen ze minder bloed toegevoerd en als ze minder bloed toegevoerd krijgen, daalt hun voeding en daarmee hun gehele levenskracht. (Door mij gecursiveerd, W. R.) Ook daardoor wordt schade voorkomen." (l.c. blz. 72/3.)

Men leze deze zinnen met de aandacht, die ze verdienen. Wat Gruber hier open en eerlijk uitsprak, is het geheim van de gehele burgerlijke sexuele wetenschap: in het belang van de zedelijke orde, de cultuur, het volk en de staat, propageert men de verkwijning van het sexuele apparaat. Hadden wij het gewaagd, zoiets zonder bewijs te beweren, men had ons geen wetenschappelijke blik waardig gekeurd. Wat hier is uitgesproken, maakt de kern van de burgerlijke sexuele ideologie uit: *sexuele atrophie!* Zo gezien behoeft men er zich niet over te verbazen, dat 90 procent der vrouwen en 60 procent der mannen sexueel gestoord, de neurosen tot massaprobleem geworden zijn.

Als men de mensheid troost met eiwit-toevoer, zaadstortingen en zaadballenverkwijning, dan ontbreekt alleen nog de castratie als *actieve* maatregel. Dan echter zou deze „objectieve" wetenschap zich zelf opheffen, wat in het belang van de „menselijke vooruitgang" en „de verheffing der cultuur" moet worden vermeden! In de fascistische sterilisatie is nochtans dit hoogtepunt van onze „cultuur" bereikt.

Daar Gruber's „Hygiëne van het geslachtsleven" in 400.000 exemplaren uitgegeven is, d.w.z. op zijn minst door één millioen mensen, overwegend jongeren, gelezen werd, kan men zich de uitwerking op de publieke opinie voorstellen. Zij veroorzaakte op zijn minst evenveel gevallen van impotentie en neurose.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat het boosaardig is, juist Gruber te citeren, daar de meerderheid der sexuele onderzoekers zich niet met hem identificeert en van andere zijde de betekenis der sexualiteit naar voren gebracht is. De vraag is geoorloofd, welke van de sexologen, die zich niet met Gruber identificeren, een geschrift tegen hem hebben uitgegeven, om zijn invloed te neutraliseren. Ik heb het hier niet over de kletsverhandelingen betreffende oorzaak en wezen van pol-

luties en onanie, die de wetenschappelijke tijdschriften onleesbaar maken. Ik bedoel een consequente toepassing van een wetenschappelijke overtuiging in overeenkomstige daden, zoals b.v. het uitgeven van populaire brochures, als tegenmaatregel tegen die honderdduizenden van schunnige boekjes, welke door gewetenloze en ondeskundige artsen geschreven worden, omdat — gelijk de verkoop leert — de honger der onwetende massa's naar een weinig klaarheid in de warboel waarin zij ten gronde gaan, een mooi inkomen garandeert. De weerwolf „geslachtsziekte" en het spookbeeld „onanie" en de daarmee verband houdende z.g. cultuurbelangen kunnen niet door verborgen verhandelingen in tijdschriften bestreden worden. Achting voor collega's of „standsbelangen" kunnen hier niet als verontschuldiging dienen. De zaak staat geheel anders. Wie zich met de duidelijke uitspraak van een Gruber niet solidair wil verklaren, omdat hij ze uit wetenschappelijke overwegingen moet afwijzen, die aarzelt toch, zijn juiste opvattingen en wetenschappelijke overtuiging consequent ten einde te denken en uit te spreken, omdat dit hem rechtstreeks buiten de burgerlijke grenzen der wetenschap voert, maar daarmee ook buiten zijn positie in de burgerlijke maatschappij en dat riskeert men niet graag. Het ontbrak weliswaar niet aan pogingen, de betrokken opvattingen te bestrijden, maar haar halfheid verraadt de bevangenheid der auteurs.

De narigheid zit evenwel nog veel dieper: het feiten constateren zelf en de theorievorming zijn moreel bevooroordeeld en dat tot ver in de kringen van auteurs, die op andere gebieden niet burgerlijk bevangen zijn. Geen wonder, waar toch de burgerlijke sexuele ideologie de meest algemene en diepst verankerde is.

Het is bekend, dat de sexuele koelheid van de vrouw op een remming van de schedegevoeligheid berust en dat door opheffing van de verdringing der algemene en vaginale erotiek, de vaginale prikkeling en orgastische geschiktheid ontwaken. Paul Krische schreef een populaire brochure: „Vernieuwing van de liefde", een „Sociologie van het geslachtsleven". Daar lezen we over de vaginale ongevoeligheid:

„De enige verwekker van het geluksgevoel voor de vrouw is de clitoris, niet zoals zelfs mannen der wetenschap (artsen) nog veelvuldig beweren, daarnaast ook het inwendige van schede en baarmoeder, want de voorwaarden voor het gevoel van de roes zijn de caverneuse lichaampjes en de eindlichaampjes van Krause en die bevinden zich alleen in de clitoris. Noch de baarmoeder, noch het inwendige van de schede kunnen dus de dragers der sexuele lustgevoelens zijn, temeer, waar zij behalve bevruchtingsingang ook de geboorteuitgang voor de rijpe vrucht vormen.... Om de geboorte niet tot een ondragelijke pijn te maken, heeft de natuur de gevoelige caverneuse lichaampjes van de vrouw kleiner doen worden, zodat de schede-uitgang ongevoelig werd voor de geboorte.... Hierdoor heeft de natuur een conflict tot stand gebracht, dat zij in de geschiedenis der mensheid niet vermocht op te lossen: om de geboorte mogelijk te maken, maakte zij de schede-uitgang ongevoelig en verhinderde aldus de wenselijke gelukgevoelens voor de vrouw bij de gemeenschap." (Blz. 10.)

Het feit, dat bij het Germaanse ras „minstens 60 procent der vrouwen bij regelmatige sexuele gemeenschap nooit of slechts zelden het sexuele geluk beleven", (hoe nu? de rest beleeft het dus toch; maar hoe kan dat, de natuur heeft het toch anders ingericht?) wijt Krische aan de z.g. grotere *dislocatie* van clitoris en schede. De sexuele functie wordt finalistisch uit de functie van de instandhouding der soort verklaard, als zo vaak in de officiële sexologie, maar de invloed van de burgerlijke moraal komt een bladzijde verder weer tevoorschijn:

„De beste leeftijd voor het moederschap ligt tussen het 20ste en 25ste jaar. De ei-rijping begint echter reeds bij het 14-jarige meisje. Om een voortijdige zwangerschap te voorkomen, heeft de natuur daarom de geringe sexuele gevoeligheid van het jonge meisje als bijzondere bescherming ingesteld." (Blz. 10.)

Waarom de natuur dan zo onhandig was, niet ook de eirijping naar het 25ste jaar te verleggen, is ondoorgrondelijk. Dat zij echter een groot percentage meisjes (diegenen n.l. die

ondanks al deze voorzienigheid van die moderne god „natuur" zwaar lijden onder haar sexuele verlangens) bedoelde bescherming niet verleend heeft, is nog minder te begrijpen. En bijzonder pijnlijk is het te bemerken, dat de meisjes niet pas op hun 14de, maar reeds op hun derde en vierde jaar onaneren en met poppen spelen en van hun vaders kinderen willen hebben. Of zou zich de natuur bij nader inzien misschien als de speciale economische positie van de vrouw in de kapitalistische maatschappij en als daarbij behorend braaf en „zedelijk" gevoel ontpoppen? Want hoe staat het met de 14-jarige negerinnen en Kroaatsen? Haar heeft de natuur dan zeker vergeten! — Dergelijke theorieën zijn objectief niets anders dan methoden van afleiding van de wetenschappelijke belangstelling van de werkelijke sociale en psychische oorzaken der sexuele storingen.

De overwegend of uitsluitend biologische opvatting, dat de geslachtsdrift slechts dient tot instandhouding van de soort (mens) is één van de verdringingsmethoden van de burgerlijke sexuele wetenschap. Deze gedachte ontspruit aan een finale, dus spiritualistische beschouwingswijze, die in al wat gebeurt, een bepaald doel legt. Welk doel onvermijdelijk door een bovenmenselijke instantie gewild moet zijn, anders is deze doelwetenschap logisch totaal onhoudbaar. Daardoor voert zij dus weer een metaphysisch begrip in, d.w.z. zij is godsdienstig of mystisch bevangen.

2. De huwelijksmoraal als rem op iedere sexuele hervorming.

a. Helène Stöcker.

Wij hebben in het voorgaande getracht aan te tonen, dat het vastlopen van iedere soort burgerlijke sexuele hervorming veroorzaakt wordt door het vasthouden aan het z.g. biologische, doch in werkelijkheid door het privaatbezit bepaalde, huwelijk en dat uit de huwelijksideologie, door middel waarvan het privaatbezit rechtstreeks de gehele sexuele situatie beïnvloedt, consequent alle sexuele nood resulteert. Ook de beste en meest vooruitstrevenden onder de burgerlijk-gezinde sexuele hervormers, die overigens ook naar onze mening zeer

juiste thesen opstellen, lijden schipbreuk op dit ene punt — en zijn juist daardoor tot onvruchtbaarheid veroordeeld.

De Duitse sexuele hervormingsbeweging is vernietigd geworden. Maar in alle andere landen dringt de sexuele hervormingsbeweging door, zij het ook belast met alle tegenstrijdigheden, die uit de afwijzing van het geslachtsleven der jongeren volgen. Onderstaande overwegingen gelden vrijwel ongewijzigd voor iedere soort vooruitstrevend, liberalistisch, sexualiteits-reformisme.

De „Duitse bond voor moederbescherming en sexuele hervorming", waarvan rector Helène Stöcker de oprichtster was, stelde een aantal richtlijnen vast (uitgeverij „Die neue Generation", Berlijn), die aangenomen werden op de vergadering van afgevaardigden van de Bond op 25/26 November 1922. Deze richtlijnen bevatten veel, waarmee wij ons van sexueel-economisch standpunt volkomen kunnen verenigen; aan de andere kant tonen zij aan, hoe iedere hervormingspoging, die het huwelijksprobleem niet recht in de ogen durft zien, onherroepelijk vastloopt.

In het gedeelte „Inhoud en doel der beweging" van de Richtlijnen werd de „radicale uitroeiïng van de werkelijke oorzaken" der sexuele nood op de voorgrond gesteld; dat de „zedelijkheid" de belangen der heersende klasse dient, werd juist ingezien en uitgesproken; dat voor den mens „een sexueel leven overeenstemmend met zijn wezen en behoeften voorwaarde voor innerlijke en uiterlijke levensharmonie" is, klopt volkomen met de resultaten van de studie der sexuele economie. Maar reeds met de formule, dat dit alles de weg is „tot de volmaakte, scheppende vormgeving van het menselijke zijn en wezen in moederschap en vaderschap", sluipt een onbewezen en onbewijsbare stelling binnen, die de inleiding vormt tot een zin, die al het tot daartoe gezegde met één slag omverwerpt. Het is de klip, waarop tot dusver iedere beschouwing over het sexuele leven strandde, n.l. het jongeren- en het huwelijksprobleem.

„Wij vinden het nodig, dat de jeugd van beiderlei kunne gestaald, dat zij tot zelftucht, alsook tot achting voor het andere geslacht en zijn taak, opgevoed wordt, dat in het

bijzonder de *mannelijke jeugd bijtijds met de menswaardigheid, het ziele- en driftleven van de vrouw rekening leert houden. Wij eisen derhalve onthouding tot de volle lichamelijke en geestelijke rijpheid.* Wij erkennen echter de natuurlijke aanspraken van den volwassen en mondigen mens, zowel man als vrouw, op geslachtsverkeer, overeenkomstig aanleg en neiging en in vrij overleg met zijn liefdespartner, vooropgesteld, dat het verkeer plaatsvindt in het besef van de verantwoordelijkheid van *de mogelijke gevolgen en zonder inbreuk te maken op de rechten van andere personen.* (Zoals b.v. op geslachtelijke trouw.)"

Wij hebben hier de volgende tegenspraken tot wat vroeger gezegd werd:

1. Het rekeninghouden met de „menswaardigheid" van de vrouw. Dat het hier niet maar gaat om de oude sexualiteits-vijandige opvatting inzake vrouwelijke sexualiteit wordt bij de volgende zin onmiddellijk duidelijk:

2. „Wij eisen *derhalve* onthouding tot het bereiken van de volledige lichamelijke en geestelijke rijpheid." Hier wordt niet concreet onderzocht waaróm tegenwoordig (in deze maatschappij) de geslachtsdaad voor de vrouw een belediging van haar menswaardigheid betekent. Geldt dat algemeen, abstract? Verder wordt niet concreet gezegd, *wanneer* de jeugd als geestelijk rijp moet worden beschouwd, welke criteria daarvoor gelden. Want lichamelijk rijp voor voortplanting is de jonge mens op onze breedtegraad gewoonlijk tussen de 14 en 15 jaar. Geestelijk ontwikkelt de proletariër zich zeer vroeg, n.l. zodra hij in de fabriek komt; de burgerlijke jongere daarentegen heeft een vertraagde geestelijke ontwikkeling tot ongeveer zijn 30ste jaar. — Wij zien hier reeds een menigte tegenstrijdigheden, die door de algemene formulering van de lichamelijke en geestelijke rijpheid in geen enkel opzicht worden opgelost.

3. Erkenning van de natuurlijke aanspraken van den „volwassen en mondigen mens" (wanneer „volwassen"? wanneer „mondig" of „onmondig"?.....) op geslachtsverkeer in overeenstemming met zijn aanleg en neiging, vooropgesteld, dat het verkeer plaatsvindt „zonder belediging van de *rechten*

van andere personen, zoals b.v. op geslachtelijke trouw". Dat betekent: de echtgenoot heeft recht op het lichaam van de echtgenote en omgekeerd. Welk recht? Dat wat hem door het burgerlijke huwelijksinstituut gegeven wordt, anders geen. Dus een gezichtspunt, dat zich op geen enkele wijze onderscheidt van dat van het burgerlijke recht, dat de directe belangen van het privaatbezit vertegenwoordigt, van welks invloed de uitgevers van de „Richtlijnen" de sexualiteit willen bevrijden.

Dan de volgende tegenstrijdigheid:

„Voor ons is het wezen van het huwelijk en haar *„zedelijkheid"* niet, zoals tegenwoordig gewoonlijk het geval is, uitgeput met de *vervulling van bepaalde formaliteiten.* De heersende opinie laat, als de voorgeschreven vorm maar bewaard is, de gezindheid, die tot de huwelijksgemeenschap geleid heeft, buiten beschouwing; zij vraagt evenmin of en hoe de daarmee verbonden plichten vervuld worden. Zij verklaart alle formeel-wettelijk afgestempelde liefdesbetrekkingen voor alléén „zedelijk" en brandmerkt alle overige — zonder haar innerlijke rechtmatigheid, haar waarde en wil tot verantwoordelijkheid te toetsen — als „onzedelijk". Zij houdt tenslotte met *wettelijke dwang* zelfs dan nog een huwelijk in stand, als de gemeenschap naar de wil en het gevoelen der betrokkenen zin- en doelloos en slechts tot smartelijke gebondenheid geworden is, als zij innerlijk of zelfs in feite reeds is ontbonden."

Maar:

„Wij beschouwen het rechtsgeldige enkel-huwelijk als de hoogste en meest wenselijke vorm van de menselijke geslachtsbetrekkingen, het best geschikt om een durende ordening van het sexuele verkeer, de gezonde opbouw van het gezin en de instandhouding der menselijke gemeenschap te waarborgen. Wij ontkennen echter niet, dat het levenslange, streng monogame huwelijk altijd en overal slechts als een voor weinigen bereikbaar ideaal bestaan heeft en bestaat. Het grootste deel van het geslachtsleven speelt zich inderdaad *voor en buiten het huwelijk* af. Om

economische en *psychologische* redenen is het wettelijk gebonden huwelijk niet in staat, alle mogelijkheden van gerechtvaardigde liefdesverhoudingen in zich op te nemen, d.i. deze in alle gevallen tot duurzaam „enkelhuwelijk" te doen worden."

Men treedt dus voor het „rechtsgeldig erkende enkelhuwelijk" (door wien erkend?) in het krijt, men „ontkent echter niet" dat het levenslange, monogame huwelijk bestond en bestaat als een voor slechts weinigen bereikbaar ideaal en dat zich de facto het grootste gedeelte van het geslachtsleven buiten het huwelijk afspeelt. De principiële verdediging van het huwelijk heeft niet eens de gedachte aan een wetenschappelijk onderzoek van de geschiedenis en de maatschappelijke functie van het huwelijk laten opkomen. Men decreteert, dat het de beste van alle sexuele vormen is, hoewel men zelf in één adem het tegendeel vaststelt. Op die manier kan men natuurlijk niet anders dan zijn sexueel-reformistische bedoelingen in algemeen gehouden, niets zeggende stellingen van de volgende soort formuleren:

„Derhalve strijden wij:

a. voor handhaving van het rechtsgeldig erkende huwelijk op de grondslag van de *werkelijke* rechtsgelijkheid der geslachten, de *bevordering* van de economische mogelijkheid om te kunnen trouwen, maar ook van de psychische mogelijkheid door opvoeding tot huwelijk en ouderschap, alsook door gemeenschappelijke opvoeding der geslachten en andere geschikte maatregelen om elkaar beter en grondiger „te leren kennen";

b. voor uitbreiding van de wettelijke echtscheidingsgronden als de redenen voor het huwelijk zijn vervallen, verder als het huwelijk de doeleinden van een langdurige levensgemeenschap niet meer vermag te vervullen (in 't bijzonder vervanging van het schuldprincipe als reden tot echtscheiding door het principe van de ontreddering van het huwelijk);

c. voor zedelijke en rechtsgeldige erkenning van verbintenissen, die het bewustzijn van de verantwoordelijkheid der daaruit ontstane verplichtingen in zich dragen en blijk

geven deze te willen vervullen — ook dan als de wettelijke formaliteit niet vervuld wordt;

d. voor bestrijding van de „prostitutie" door hygiënische maatregelen, alsook door psychische en economische middelen tot opheffing van de oorzaken."

1. *De „werkelijke rechtsgelijkheid der geslachten"* is een frase in de burgerlijke maatschappij; zij is slechts te verwerkelijken onder socialistische productieverhoudingen en bij zelfbeschikking over het eigen lichaam. Daarmee houdt echter het huwelijk op huwelijk te zijn.

2. *De bevordering van de economische mogelijkheid om te trouwen* is onder economische crisisomstandigheden een zin zonder inhoud. Wie zal bevorderen? Dezelfde maatschappij, waaraan crises en werklozenreserves specifiek inhaerent zijn?

3. *Opvoeding tot het huwelijk.* Dat gebeurt toch al onafgebroken vanaf de kinderjaren en het is juist om de gevolgen van deze opvoeding te bestrijden, dat de „Bond" is opgericht. Een instituut dat tot zijn handhaving de sexuele verdringing nodig heeft (zie hoofdstuk VII), is bij voorbaat in strijd met een „gemeenschappelijke opvoeding der geslachten" en „een elkaar grondiger leren kennen", als deze zinnen iets anders willen zijn dan fraseologie.

4. *De uitbreiding van de wettelijke echtscheidingsgronden* is een halfslachtigheid, want òf de economische positie van vrouw en kinderen is zo, dat de scheiding economisch niet mogelijk is, en dan heeft de massa niets aan de „uitbreiding" van de wet, òf de productieverhoudingen worden door de revolutie zo veranderd, dat de economische zelfstandigheid der vrouw en gemeenschapsopvoeding van de kinderen mettertijd mogelijk worden, maar dan biedt de scheiding ook geen moeilijkheden meer.

5. *Bestrijding van de oorzaken der prostitutie.* Dat zijn de werkloosheid van de meisjes en de kuisheidsideologie van de bourgeoisie. Deze te bestrijden, daartoe behoort meer dan hygiënische maatregelen. En wie zal ze nemen? Dezelfde burgerlijke maatschappij, die het werkloosheidsvraagstuk niet kan oplossen en de kuisheidsideologie niet mag opheffen? Aan de

sexuele misère kàn men met dergelijke middelen geen einde maken. Zij is een wezenlijk bestanddeel van de tegenwoordige maatschappelijke structuur!

b. August Forel.

Van de socialistische sexologen heeft stellig geen een zo scherp als (de ook in Nederland zeer populaire) August Forel, de hygiënische nadelen op de voorgrond gesteld van het tot koopwaar verlagen van de sexuele functie. Hij heeft alle principiële moeilijkheden van het sexuele leven, die uit de kapitalistische levensomstandigheden voortspruiten, juist gezien, zij het zonder de dieper wortelende economische oorzaken der sexuele nood begrepen te hebben. Dientengevolge monden zijn constateringen in klachten uit, inplaats van in een consequent doordenken van de oorzaken, in goed gemeende raadgevingen om de misstanden te verhelpen, inplaats van in de wetenschap van de specifieke samenhang tussen de misère en de heersende productiewijze. De filosofische bevangenheid komt dan ook onvermijdelijk tot uiting in tegenstrijdigheden in zijn eigen opvattingen. In een brochure „Sexuele ethiek" verdedigde hij, zolang de formuleringen algemeen bleven, het ethische standpunt, dat „de bevrediging van de sexuele drift, zowel bij den man als bij de vrouw, op zichzelf in het algemeen ethisch indifferent" is. „We hebben daarom de moed te verklaren, dat een bijslaap, die noch den enen, noch den anderen deelnemer, noch derden en ook niet de kwaliteit van een evtl. daarbij verwekt kind schaadt of schaden kan.... niet immoreel kan zijn" (blz. 20). Het is, zegt Forel, doelloos de ethisch indifferente bevruchtingen te verhinderen. „Zolang zij niet schadelijk zijn, moet men ze tolereren, temeer waar menselijk geluk en gezonde en vreugdevolle arbeid vaak van een normale driftbevrediging afhangen" (blz. 20). Grootse zinnen voor de tijd, dat Forel ze schreef. Nadat nog vastgesteld werd, dat de man „instinctief meestal polygaam aangelegd is" (blz. 19) (Waarom alleen de man? Dubbele sexuele moraal, die de feitenvaststelling vertroebelt!), volgt deze goede raad (blz. 20):

„Het ethische sexuele ideaal is stellig het op wederkerige, duurzame liefde en trouw berustende, met enige

kinderen gezegende monogame huwelijk.... Zó zeldzaam als onze moderne pessimisten beweren, is dit verschijnsel niet; maar het komt ook niet bijzonder vaak voor. Opdat echter dit huwelijk geheel datgene wordt, wat het zijn moet en kan, moet het volstrekt vrij zijn, d.w.z. beide echtelieden moeten absoluut gelijkberechtigd zijn en geen andere uiterlijke dwang dan de plichten jegens de kinderen mag de ouders binden. Hiertoe is vóór alles de scheiding van goederen en de juiste waardering van de arbeid, zowel van den man als van de vrouw, nodig."

Doch dan heft het huwelijk zichzelf immers op, want de laatste eis ontneemt het zijn basis: de economische en sexuele onderdrukking van de vrouw.

En in de praktijk ziet de zaak er zo uit:

„Polygaam conflict: „Sinds lang beheerst mij voor een vrouw een hartstocht, die ik vergeefs tracht te bestrijden. Als getrouwd man, in het bezit van een allerhartelijkste vrouw, met wie ik sedert 32 jaar in vrede heb geleefd.... zie ik wel in, dat zulk een verhouding in geen enkel opzicht gerechtvaardigd of te verontschuldigen is. Desondanks ben ik steeds weer te zwak om de hartstocht te weerstaan."

„Bestrijding door suggestie moet eerst geprobeerd worden." *„In dergelijke gevallen is goede raad duur"*, (door mij gecursiveerd) zegt Forel zelf. Ongetwijfeld is goede raad duur, als bij ieder lid van de burgerlijke maatschappij er ingehamerd is, dat een betrekking tot een andere vrouw of een andere man „in geen enkel opzicht te rechtvaardigen of te verontschuldigen is".

c. Het einde van de Wereldliga voor Sexuele Hervorming.

De liberale humanist en socialist Magnus Hirschfeld, heeft omstreeks 1927 in de „Wereldliga voor Sexuele Hervorming" zijn arbeid organisatorische vorm gegeven. Deze organisatie omvatte indertijd de meest vooruitstrevende sexuele onderzoekers en hervormers van de wereld. Haar program bevatte de volgende punten:

1. *Politieke, economische en sexuele gelijkberechtiging van de vrouw.*
2. *Bevrijding van het huwelijk (in het bijzonder van de echtscheiding) van kerkelijke en wettelijke voogdij.*
3. *Geboortenregeling in de geest van verantwoordelijke voortplanting.*
4. *Eugenetische beïnvloeding van de nakomelingschap.*
5. *Bescherming van de ongehuwde moeder en het buitenechtelijke kind.*
6. *Juiste beoordeling van de inter-sexuele variaties, in 't bijzonder van de homosexuele mannen en vrouwen.*
7. *Voorkoming van de prostitutie en de geslachtsziekten.*
8. *De bevordering, dat de sexuele driftstoringen niet, zoals totnutoe, worden opgevat als misdaden, zonden of ondeugden, doch als min of meer ziekelijke verschijnselen.*
9. *Een sexueel strafrecht, dat alleen werkelijke inbreuken op de geslachtsvrijheid van een ander bestraft, doch niet zelf in geslachtelijke handelingen ingrijpt, die berusten op de geslachtelijke overeenstemming tussen volwassen mensen.*
10. *Planmatige sexuele opvoeding en voorlichting.*

De Deense sexuele politicus Leunbach, die één van de drie presidenten van de W.L.S.R. was en sedert 1934 op het standpunt der Sexpol staat, heeft de grote verdiensten, maar ook de innerlijke zwakte van de Liga aan een diepgaande critiek onderworpen. („Van burgerlijke sexuele hervorming naar revolutionnaire sexuele politiek", Zeitschrift für politische Psychologie und Sexualökonomie 1935/2.) De kern van zijn critiek betrof in hoofdzaak: *a.* de pogingen van de Wereldliga om de sexuele hervorming a-politiek door te voeren; *b.* haar liberale vrijheidsopvatting, die zover ging, dat men ieder land afzonderlijk overliet, zich naar de daar heersende wetten te richten; *c.* het niet aanvaarden van de infantiele- en jongeren-sexualiteit; *d.* de beaming van het huwelijk enz.

Na de dood van Hirschfeld legden Norman Haire en Leunbach de volgende verklaring af:

Mededeling
aan alle leden en secties van de Wereldliga voor Sexuele Hervorming.

Wij, Dr. Norman Haire, Londen, en Dr. Leunbach, Kopenhagen, de overlevende presidenten der W.L.S.R., hebben de treurige plicht kennis te geven van het overlijden van onzen eersten president Magnus Hirschfeld. Hij is 14 Mei 1935 te Nice gestorven.

Wij zouden thans het liefst een congres bijeenroepen, om over de toekomst van de W.L.S.R. te beslissen. Dat blijkt echter op 't ogenblik onmogelijk te zijn om dezelfde redenen, die ons verhinderden sedert het laatste congres in Brno (1932) een nieuw te houden. De politieke en economische omstandigheden in Europa hebben niet alleen het houden van internationale congressen, maar ook de verdere arbeid van de W.L.S.R. in vele landen onmogelijk gemaakt. De Franse sectie bestaat niet meer, de Spaanse heeft sedert de dood van Hildegart alle actie opgegeven, de secties in de meeste andere landen eveneens. Voorzover wij konden vaststellen, is de Engelse sectie de enige die nog actief functionneert. Bij gebreke aan een internationaal congres, voelen de twee overlevende presidenten zich gedwongen vast te stellen, dat de handhaving van de W.L.S.R. als een internationale organisatie niet meer mogelijk is. Daarom verklaren wij de Wereldliga voor ontbonden. De landelijke secties moeten zelf beslissen, of zij als zelfstandige organisatie verder willen werken, of zich ontbinden willen.

Onder de leden van verscheidene secties zijn gewichtige meningsverschillen gerezen over de vraag, in hoeverre de Liga haar oorspronkelijke, niet-politieke karakter moest handhaven. Enige leden verdedigen de mening, dat het onmogelijk is, de eisen der Wereldliga te verwezenlijken, zonder tegelijkertijd voor een sociale revolutie te strijden.

Dr. Haire staat erop, dat alle revolutionnaire actie buiten het program van de Wereldliga gehouden wordt. Dr. Leunbach meent, dat de Wereldliga niets zal kunnen bereiken, omdat zij zich niet bij de revolutionnaire arbeidersbeweging aangesloten heeft en niet kan aansluiten. Dr.

Leunbach's standpunt werd in het „Zeitschrift für politische Psychologie und Sexualökonomie", band 2, nr. 1/1935, gepubliceerd. Dr. Haire's antwoord hierop werd gepubliceerd in nr. 2, jaargang 1935.

Nu de Wereldliga ontbonden is, kunnen de leden der landelijke secties zelfstandig over deze problemen beslissen.

NORMAN HAIRE. J. H. LEUNBACH.

Dat was het einde van een organisatie, die *binnen het raam van de burgerlijke maatschappij* de sexualiteit wilde *bevrijden.*

3. De sexuele voorlichting in het slop.

Het crisiskarakter van de tegenwoordige opvoeding in 't algemeen en van de sexuele opvoeding in 't bijzonder, heeft ook de vraag op de voorgrond gebracht, of men de kinderen „sexuele voorlichting" geven moet en aan de aanblik van het naakte menselijke lichaam, precies gezegd, de menselijke geslachtsdelen, moet wennen of niet. Weliswaar is men het er over eens — althans in kringen die niet al te rechtstreeks onder de invloed van de kerk staan — dat de sexuele geheimzinnigheid oneindig veel meer nadeel dan nut brengt; weliswaar bestaat ook de redelijke en energieke wil de troosteloze toestanden in de opvoeding te overwinnen, maar er bestaan ongetwijfeld ook ernstige tegenstrijdigheden en remmen binnen de groep van opvoedingshervormers. Zij vallen uiteen in twee soorten: die van individuele en die van maatschappelijke aard. Ik beperk mij hier tot de behandeling van enkele principiële moeilijkheden, die zich reeds voordoen zodra men zich „naaktopvoeding" en „sexuele voorlichting" ten doel stelt.

Onder de sexuele driften bevinden zich ook de alom bekende kijk- en toonlust, waarvan het bekijken, respectievelijk tonen van erotische lichaamsdelen, in het bijzonder van de geslachtsorganen, het doel is. Deze drift pleegt onder de tegenwoordige gemiddelde opvoedingsomstandigheden gewoonlijk zeer spoedig aan de onderdrukking ten offer te vallen. Het kind merkt al spoedig, dat het noch zijn eigen

geslachtsorganen vertonen, noch die van andere personen bekijken mag en het ontwikkelt daaruit twee ondervindingen: ten eerste, dat het iets zeer verfoeilijks doet, als het desondanks aan zijn verlangens toegeeft, waarbij het schuldgevoelens produceert; ten tweede krijgt door de verborgen en „verboden" genitaliën al het geslachtelijke een mystisch karakter; dientengevolge wijzigt de oorspronkelijke natuurlijke kijklust zich in geile nieuwsgierigheid. Om zich te onttrekken aan het conflict tussen kijklust en kijkverbod moet het kind de aandrift verdringen. Geheel in verhouding tot de graad der verdringing ontwikkelt zich de afschuw en de schaamte of de geilheid sterker. Gewoonlijk bestaan beiden naast elkaar, waardoor in de plaats van het oude, een nieuw conflict is getreden. Voor de verdere ontwikkeling bestaan twee extreme mogelijkheden: òf er ontstaat een gestoord liefdeleven, met neurotische symptomen door het vasthouden aan de verdringing van de kijklust, òf er ontstaat een perversie: exhibitionisme. Welke van de beide mogelijkheden zich vormt, is nooit met zekerheid te voorspellen. De ontwikkeling van de sexuele structuur uit de sexueel-vijandige opvoeding, die noch het sociale bestaan, noch het subjectieve gevoelen stoort, is bijna uitsluitend een kwestie van toeval en van de samenloop van vele andere factoren, zoals ondervindingen in de puberteit, losmaking van de ouderlijke en deels overwinning van de maatschappelijke autoriteit, vóór alles echter het vinden van een weg naar een gezond geslachtsleven.

Wij zien dus, dat de onderdrukking der kijk- en toonlust tot resultaten leidt, die geen opvoeder wenselijk kan achten.

De tot dusver plaatsvindende sexuele opvoeding gaat gewoonlijk van negatieve waardering der sexualiteit en van ethische, niet-hygiënische argumenten uit, met als resultaat neurosen en perversiteiten. Verwerping van de „naaktopvoeding" betekent instemming met de gebruikelijke sexuele opvoeding, want het ene is niet te scheiden van het andere. Instemming met de naaktopvoeding daarentegen en overigens de sexuele opvoeding en de opvoedingsdoeleinden onaangetast laten, zou betekenen een tegenstrijdigheid in het leven roepen, die bij voorbaat iedere practische poging illusoir

maakt, of den pupil in nog moeilijker omstandigheden zou brengen. Een compromis echter op het gebied van de sexuele opvoeding is, uit hoofde van de innerlijke wetmatigheid der sexuele drift, nauwelijks mogelijk. Voordat men de kwestie der sexuele voorlichting stelt, moet men zich ondubbelzinnig voor sexualiteits-beaming of voor sexualiteitsverwerping, voor of tegen de heersende sexuele moraal uitspreken; zonder een dergelijke klaarheid omtrent zijn eigen stelling jegens het sexuele vraagstuk is iedere discussie vruchteloos; zij is de voorwaarde om in deze dingen tot overeenstemming te geraken. Waartoe echter een dergelijke verheldering van inzichten leidt, moge uit het onderstaande blijken.

Wij nemen dus aan, dat wij de sexualiteits-*vijandige* opvoeding wegens de gevaren voor de gezondheid verwerpen en voor het tegendeel, de sexualiteits-*beamende,* stelling nemen. Men zal dan wellicht zeggen, dat dit in het geheel niet zo gevaarlijk is: men erkent de waarde van de sexualiteit en moet alleen de „sublimering" van de sexualiteit bevorderen. Maar daar gaat het hier helemaal niet om. Het komt hier niet op de sublimering aan, maar op de zeer concrete vraag, of de mensen hun afschuw voor het ontbloten van de genitaliën en de overige erotische lichaamsdelen, moeten verliezen of niet; nog concreter: of opvoeders en opgevoeden, ouders en kinderen, badenden en spelenden naakt, of in zwempakjes voor elkaar moeten verschijnen, of de naaktheid een vanzelfsprekendheid moet worden. Wie de vanzelfsprekendheid van naakt baden, spelen enz. onvoorwaardelijk aanvaardt — een beperkte beaming bestaat slechts in de burgerlijke verenigingen voor naaktcultuur, waarin men de naaktheid als oefening tot sexuele onthouding bedrijft, om later geen raad te weten met de veelvuldig optredende stijfheid van het lid —; wie niet naar eilanden in de maatschappelijke moraal, maar naar veralgemening van de naaktopvoeding en de natuurlijke sexualiteit streeft, die zal het verband nagaan tussen de naaktheid en het verdere sexuele leven. En hij zal dan moeten beslissen of ook de consequenties van zijn streven — de doorvoerbaarheid voorlopig buiten beschouwing gelaten — overeenkomen met zijn bedoelingen.

De medisch-psychologische ervaring leert, dat sexuele onderdrukking ziek, pervers of geil maakt. Laten we trachten de voorwaarden en gevolgen van een sexualiteits-*beamende* opvoeding te raden. Toont men tegenover het kind geen schaamte voor de geslachtsdelen, dan zal het geen schuwheid of schunnigheid produceren, maar ongetwijfeld nadat zijn sexuele nieuwsgierigheid bevredigd en dus verminderd is, ook om bevrediging van zijn sexuele wéétgierigheid vragen. Men zal hem deze moeilijk kunnen weigeren, want anders zou een veel zwaarder conflict ontstaan en de verdringing zou het kind veel meer moeite kosten. Bovendien zou verhoogd gevaar voor perversie dreigen. Men zou in dat geval natuurlijk ook niet tegen de onanie mogen optreden, die men reeds lang als iets natuurlijks aanvaard heeft en dan heeft het kind ook recht op een verklaring van de voortplantingsdaad. Aan de eis van het kind deze gebeurtenis ook te *zien,* zou men zich kunnen onttrekken, als de verhouding zo is, dat men het kind kan leiden. Dat zou evenwel beslist reeds een inperking van de sexualiteits-beaming betekenen, want wat zou men een cynisch ethicus kunnen antwoorden, die nu vraagt, waarom het kind het geslachtsverkeer niet mag zien. Beluisterd heeft, naar de analytische ervaring leert, haast ieder kind haar, ook in de best gesitueerde families. Waarom mag het kind die daad dan niet zien ook? In bijzondere verlegenheid zou onze ethicus ons brengen, als hem de vraag inviel, wat dan tegen het mede-aanzien van de geslachtsdaad van het standpunt van het kind, dat die gebeurtenis zich vaak op straat tussen honden ziet afspelen, in te brengen is, als men het consequent heeft ingelicht? Wij zouden dan, indien wij de moed hadden, eerlijk moeten bekennen, dat wij daartegen geen argument weten aan te voeren, tenzij een ethisch — hetgeen dan natuurlijk de positie van onzen tegenstander van sexuele voorlichting versterken zou. Of we zouden zo heldhaftig kunnen worden toe te geven, dat we helemaal niet in 't belang van het kind, maar in dat van ons streven naar ongestoorde lust handelen, als we het niet willen laten toekijken. Aldus in het nauw gedreven, bleef ons slechts het alternatief ons weer tot de sexuele ethiek, die noodwendigerwijze altijd sexualiteits-vijandig zijn moet, te bekeren, of de

pijnlijkste aller vragen, n.l. die inzake ons standpunt jegens het geslachtsverkeer op te werpen.

Toch blijken al deze kwesties onlosmaakbaar aan een zakelijke en zinvolle „naaktopvoeding" en sexuele voorlichting vast te zitten. Nemen wij, voorlopig een concessie doend, eens aan, dat we er het kind in *ons* belang van afgebracht hebben de geslachtsdaad te willen mee-aanzien, dan zouden we ons toch in onoplosbare tegenstellingen verwikkelen en alles wat we met zoveel moeite opgebouwd hebben weer afbreken, als we op de onvermijdelijke vraag van het kind, wanneer het zelf de geslachtsdaad kan volbrengen, niet een strikt waarheidsgetrouw antwoord gaven. Het heeft gehoord, dat de kinderen in het lichaam van de moeder groeien; het heeft ook goed begrepen, dat de vader daartoe z'n plasser of z'n slangetje in het gaatje van de moeder gestoken heeft. Als de ouders moedig waren, hebben ze het ook medegedeeld, dat dit „prettig is", net als wanneer het met z'n plassertje speelt (men vergete niet, dat wij zinvol, d.w.z. consequent en niet zinneloos willen handelen als we voorlichten). Als het dit echter weet, dan zullen we het waarschijnlijk maar kort kunnen troosten met „als je groter bent". Want als het kind in de puberteitsperiode treedt, geslachtelijke gemoedsaandoeningen, zaaduitstortingen, resp. menstruatie optreden, dan zal het zeker de wissel presenteren die we het in de kinderjaren gegeven hebben. Zouden we dan uitstel pogen te bereiken, dan zou de ethicus, die ons beslist ad absurdum wil voeren en wien dat zeer goed gelukt, ons vervolgen met de vraag — die dan zeker ironisch zou klinken — wat wij dan eigenlijk tegen de geslachtsdaad in de tijd der sexuele rijpheid in te brengen hebben. Hij zal er zich direct op beroepen, dat bij het industrieproletariaat, voorzover het niet doordrongen is van de kerkelijke en burgerlijke moraal, en ook bij de boeren, het beginnen van het geslachtsleven bij het bereiken van de sexuele rijpheid (dus omstreeks het 15e of 16e jaar) tot de vanzelfsprekende dingen behoort. Wij zullen ons ongetwijfeld bij de gedachte, dat onze zoons en dochters op 15- of 16-jarige leeftijd — misschien zelfs al vroeger — hun recht op natuurlijk sexueel leven zouden kunnen opeisen, pijnlijk beroerd gevoelen en zouden na enig

aarzelen naar verlegenheidsargumenten zoeken voor het betrekken van een niet zeer hoopvolle positie. Wellicht valt ons het argument „culturele sublimering" in: ascese in de puberteitsperiode is noodzakelijk voor de geestelijke ontwikkeling. Men doet beter de jeugd (die tot dusver lichamelijk ongedwongen is opgegroeid!) verstandig te beïnvloeden, haar de onthouding „voor bepaalde tijd" in haar eigen belang aan te bevelen. Onze boosaardige en goed georiënteerde ethicus zal hier echter twee argumenten tegen inbrengen, waartegen we niet opgewassen blijken. Ten eerste klopt de bewering omtrent de ascese niet, want er zijn sexologen en analytici, die ernstig beweren, dat bijna 100 % van alle pubers onaneren en hij kan tussen de geslachtsdaad en de onanie geen principiëel onderscheid zien. Integendeel: de onanie voert weliswaar de sexuele spanning af, precies zoals de geslachtsdaad, maar er zitten oneindig veel meer conflicten aan vast, dus is ze zeker ook storender. Ten tweede — zo zal hij in aansluiting hieraan terecht tegenwerpen — als de bewering van de algemeenheid van de onanie juist is, dan kan ook de stelling ten aanzien van de noodzakelijkheid van de ascese voor de geestelijke ontwikkeling niet kloppen. Hij heeft horen beweren, dat niet de onanie, maar integendeel haar uitblijven in de kinder- en puberteitsjaren een zwaar pathologisch teken is; men heeft nog niet kunnen vaststellen, dat de ascetisch levende pubers op de duur ook de geestelijk actieveren zouden zijn, ja, volgens sommigen is het tegendeel juist. Ons zou bij die gelegenheid zelfs kunnen invallen, dat Freud eens de algemene geestelijke minderwaardigheid van de vrouw aan haar grotere sexuele denkremming heeft geweten en heeft beweerd, dat het sexuele leven de maatstaf voor het sociale dito is. Hij weersprak zich daarna zelf toen hij nadrukkelijk op de culturele noodzaak van de sexuele onderdrukking wees. Hij maakte geen onderscheid tussen bevredigde en onbevredigde sexualiteit. De eerste bevordert, de tweede remt de culturele prestatie. Op die paar slechte gedichten, die er bij ascese zo nu en dan ontstaan, komt het toch tenslotte niet aan.

Waar we nu verstandelijk overtuigd zijn, gaan we eens de motieven voor onze houdingloze argumentatie na en dan

vinden we allerlei interessante en voor ons niet zeer aangename tendenzen, die tot onze verbazing in het geheel niet met onze vooruitstrevende begrippen blijken te stroken. Ons argument omtrent de geestelijke ontwikkeling, zal zich ontpoppen als de rationalisering van een onbewuste vrees om de sexualiteit haar natuurlijke loop te laten. Dat zullen we onzen ethicus wel wijselijk verzwijgen, hem evenwel oprecht de waardeloosheid van onze argumenten toegeven en een ernstiger argument naar voren brengen. Wat moet er met de kinderen gebeuren, die uit deze eerste verbintenissen zullen voortkomen? Er bestaat toch geen economische mogelijkheid ze op te voeden. Verwonderd zal onze tegenstander vragen, waarom wij dan niet alle schoolkinderen in de puberteit over voorbehoedmiddelen inlichten. Een visioen van het koppelarij-artikel in het wetboek van strafrecht zal ons weer op de begane grond, de maatschappelijke werkelijkheid, terugbrengen. Daarbij zal ons nog van alles invallen, b.v. dat wij met ons streven naar naaktopvoeding, sexuele voorlichting — niet over de bevruchting van bloemen maar van mensen! — en andere mooie dingen bezig zijn, de ene steen na de andere uit het gehele gebouw van de burgerlijke moraal los te werken, het ideaal van de onberoerd in het huwelijk tredende maagd dan ook zijn houvast verliest en eveneens dat van de eeuwige monogamie en daarmee het huwelijk zelf. Want dat mensen, die een serieuze, volstrekt consequente, wetenschappelijk-gefundeerde, dat is een waarachtige sexuele opvoeding genoten hebben, zich in de dwang van de heersende zeden en moraal zouden schikken, dat zal geen zinnig mens willen beweren.

Triomfantelijk zal onze ethicus, die ons zover gebracht heeft als hij ons hebben wilde, nu vragen of wij werkelijk geloven, dat ook maar één van al die eisen, die automatisch uit het eerste ernstige begin — de oprechte sexuele opvoeding — volgen, zich in de bestaande maatschappij laat doorzetten en of wij er ons wel rekenschap van gegeven hebben of wij dit alles ook wenselijk achten. Hij zou, weer zeer terecht, hieraan toevoegen, dat hij ons slechts heeft willen bewijzen, dat men alles moet laten zoals het is: de sexueel-vijandige opvoeding, de sexuele verdringing, de neurosen, de perver-

sies, de prostitutie en de geslachtsziekten, als men, zoals hij van ons verwacht, de hoge goederen van huwelijk, kuisheid, gezin en burgerlijke maatschappij onaangetast wil laten. Menig voorlichtings-fanaticus zal hierop de vlucht nemen en hij zal eerlijker en bewuster handelen, eerder zijn ware standpunt begrepen hebben, dan degene die, om zijn vooruitstrevendheidsgevoel niet te verliezen, zal trachten vol te houden, dat dit allemaal overdreven is, dat de sexuele voorlichting helemaal niet dergelijke gevolgen kan hebben, dat ze in het geheel niet zo belangrijk is. Maar nu vragen wij: waartoe dan al die moeite?

Individueel zullen de ouders de opvoeding van hun kinderen naar eigen smaak en overtuiging kunnen inrichten. Zij zullen er zich dan van bewust moeten zijn, dat zij bij een consequente, wetenschappelijk-gefundeerde sexuele opvoeding van veel afstand moeten doen, wat ouders anders zeer in hun kinderen plegen te waarderen: aanhankelijkheid aan de familie tot lang na de puberteit, een naar burgerlijke begrippen „fatsoenlijk" sexueel leven, invloed op voor het leven hunner kinderen belangrijke beslissingen, een naar burgerlijke begrippen goed huwelijk e.d. De weinige ouders, die volgens hun overtuiging zullen handelen en opvoeden, verdwijnen volkomen in de massa, hebben absoluut geen maatschappelijke invloed. Zij zullen er echter ook aan moeten denken, dat zij hun kinderen aan zware conflicten met de bestaande maatschappelijke orde en moraal blootstellen, al blijven hen wellicht neurotische conflicten bespaard. Wie echter, ontevreden met de maatschappij, gelooft door arbeid in het groot, b.v. in scholen, aan het bestaande te kunnen tornen, zal spoedig bemerken, dat hem hetzij door bemoeilijking in zijn bestaansmogelijkheid, hetzij door veel scherper maatregelen (psychiatrie of gevangenis), de kans ontnomen kan worden met ons te discussiëren over de methode, die het best geschikt is om de maatschappij te veranderen. Wij hoeven geen bewijzen te leveren, dat de maatschappelijke groepen, die materiëel belang hebben bij de bestaande toestand, wel weinig betekenende hervormingspogingen dulden en zelfs bevorderen, maar onmiddellijk bruut worden en alle te harer beschikking staande middelen tot verhindering aanwenden, zodra het

ernst blijkt met de pogingen om aan het voortbestaan van haar materiële en daartoe behorende ideële wereld, te tornen.

De sexuele opvoeding brengt, naar mijn overtuiging, ongemeen ernstiger problemen en gewichtiger gevolgen met zich, als de meeste sexuele hervormers menen. En juist daarom komt men op dit gebied in 't geheel niet verder, ondanks al de kennis en de middelen, die de sexuele wetenschap ons ter beschikking heeft gesteld. Wij hebben met een machtig maatschappelijk apparaat te vechten, dat voorlopig passieve weerstand biedt en bij het eerste ernstige streven onzerzijds tot actieve tegenstand zal overgaan. En alle talmen en voorzichtigheid, alle wankelmoedigheid en neiging tot schipperen in de kwestie der sexuele opvoeding, zijn niet alleen te wijten aan de eigen sexuele verdringing, maar ongeacht de eerlijkheid van de betrokken paedagogen, terug te voeren tot de vrees ernstig in conflict met het burgerlijke staatsapparaat te geraken.

Tenslotte moge ik hier aan twee typische gevallen uit de sexologische praktijk demonstreren, hoe het medische geweten tot maatregelen dwingt, die niet alleen met de burgerlijke moraal, maar ook met de sexuele hervorming van de hier geschilderde soort, lijnrecht in strijd zijn.

Een 16-jarig meisje en een 17-jarige jongen, beiden krachtig en goed ontwikkeld, komen schuw en angstig op het voorlichtingsbureau. Na lange aanmoediging stelt de jongen de vraag, of het werkelijk zo schadelijk is, als men voor z'n 20e jaar geslachtelijk verkeert.

„Waarom geloof je, dat het schadelijk is?"

„Dat heeft de groepsleider van de Rode Valken gezegd en dat zegt iedereen, die over het sexuele vraagstuk spreekt."

„Spreken jullie bij de Rode Valken over deze dingen?"

„Zeker, we lijden er allemaal ontzettend onder, maar niemand heeft de moed openhartig er over te spreken. Nu is een groep jongens en meisjes uit onze afdeling getreden en heeft een eigen groep opgericht, omdat zij niet met den groepsleider kunnen opschieten. Die zegt ook altijd, dat het geslachtsverkeer schadelijk is."

„Hoe lang ken je je vriendin?"

„Drie jaar."

„Hebben jullie al geslachtsomgang gehad?"

„Neen. Maar we houden erg van elkaar en wij moeten van elkaar gaan, omdat we elkander altijd zo verschrikkelijk opwinden."

„Waarmee?"

Langdurig zwijgen.

„Nu ja, we kussen elkaar enz. Maar dat doen de meesten. En nu zijn we alle twee al bijna gek. Het erge is, dat we vanwege onze functies altijd moeten samenwerken. Zij heeft in de laatste tijd heel vaak huilbuien en ik kan op school niet meer meekomen."

„Wat denken jullie zelf dat het beste is?"

„Wij willen van elkaar gaan, maar dat gaat niet; de hele groep, waarvan wij de leiders zijn, zou uiteenvallen en dan komt vast weer hetzelfde met een ander."

„Doen jullie aan sport?"

„Ja, maar dat helpt niemandal. Als we bij elkaar zijn, kunnen we aan niets anders denken dan aan dat ene. Zegt U ons nu alstublieft eens of het werkelijk schadelijk is."

„Nee, het is niet schadelijk, maar het brengt vaak grote moeilijkheden met de ouders."

Ik zette hen nu de physiologie van de puberteit en het geslachtsverkeer uiteen, de maatschappelijke hindernissen, het gevaar voor zwangerschap en de voorbehoedmiddelen. Met de raad de zaak te overdenken en terug te komen, liet ik ze uit.

Twee weken later kwamen ze weer: verheugd, dankbaar, vol arbeidslust. Zij hadden alle innerlijke en uiterlijke moeilijkheden overwonnen. Ik hield het geval nog enige maanden in het oog en wist nu zeker twee jonge mensen voor ziekworden bewaard te hebben. Mijn vreugde werd slechts overschaduwd door de ervaring, dat dergelijke successen door middel van eenvoudige voorlichting slechts sporadische uitzonderingen zijn, tengevolge van de neurotische fixaties van de raadzoekende jongeren.

Als tweede voorbeeld het geval van een 35-jarige, nog zeer jeugdig uitziende vrouw, die het voorlichtingsbureau in de volgende aangelegenheid wilde raadplegen. Zij was 18 jaar

getrouwd, had een volwassen zoon en leefde met haar man in een voor het uiterlijk vreedzaam huwelijk. Sinds 3 jaar had haar man een verhouding met een andere vrouw. De raadzoekende wist en duldde dit, wel begrijpende, dat men na zulk een lang huwelijk naar anderen gaat verlangen. Zij was haar man, hoewel hij sinds 2 jaar niet meer met haar verkeerde, trouw gebleven. Sedert enige maanden leed zij onder de onthouding, maar was te trots om haar man tot verkeer te bewegen. In de laatste tijd traden hartbezwaren, slapeloosheid, prikkelbaarheid en neerslachtigheid steeds vaker en intensiever op. Tot echtbreuk met een vriend, kon zij op grond van morele bezwaren niet komen, hoewel zij zelf de onzinnigheid van deze bezwaren inzag. De man pochte altijd op de trouw van zijn echtgenote en zij wist zeker, dat hij niet bereid zou zijn haar hetzelfde recht te geven, dat hij zich als een vanzelfsprekendheid nam. Wat zij moest doen, vroeg ze. Zij hield het zo niet langer uit.

Men bekijke dit geval eens goed. Verdere abstinentie zou zeker een neurose betekenen. Haar man storen in zijn verhouding ging niet, om twee redenen: 1e zou hij zich niet hebben laten storen en toegegeven hebben, dat zij hem geslachtelijk niet meer aantrok; 2e omdat zij zelf haar man ook niet meer begeerde. Dus bleef slechts de echtbreuk met den geliefden vriend over. Er was echter één lelijk ding: zij was economisch volkomen afhankelijk en de man zou onmiddellijk echtscheiding eisen als hij iets bemerkte. Ik zette de vrouw al deze mogelijkheden uiteen, liet haar de tijd om tot een besluit te komen en hoorde na enige weken, dat zij besloten had met den vriend te verkeren en zich niet door den man te laten betrappen; haar actueel-neurotische bezwaren verdwenen na korte tijd. Zij had de kracht tot deze beslissing geput uit mijn succesvolle poging haar morele bezwaren te ontzenuwen. Volgens de wet had ik mij aan een misdrijf schuldig gemaakt; ik had een onbevredigde, aan de rand van een zenuwziekte staande vrouw geholpen echt te breken.

HOOFDSTUK V.

Het burgerlijk gezin als opvoedingsapparaat

De belangrijkste kweekplaats van de ideologische atmosfeer van het conservatisme is het burgerlijk gezin. Haar grondtype is de driehoek: vader, moeder, kind. Terwijl de burgerlijke beschouwingswijze het gezin als de grondslag, of zoals velen zeggen „de kiemcel" van de menselijke samenleving in het algemeen opvat, zien wij het, rekening houdend met zijn veranderingen in de loop van de historische ontwikkeling en zijn maatschappelijke functie, als het *resultaat* van bepaalde economische verhoudingen. Wij beschouwen het gezin dus niet als bouwsteen en grondslag, doch als het gevolg van een bepaalde economische structuur der maatschappij (matriarchale of patriarchale familie, polygaam en monogaam patriarchaat etc.).

Als echter de burgerlijke sexuele wetenschap, de burgerlijke sexuele ethiek en de rechtspleging onafgebroken van het gezin als de grondslag van staat en maatschappij spreken, dan hebben zij gelijk in die zin, dat het *burgerlijke* gezin onafscheidelijk behoort tot de *burgerlijke* staat en de *burgerlijke* maatschappij. Zijn maatschappelijke betekenis wordt bepaald door drie fundamentele eigenschappen:

1. *Economisch:* het was in het begin van het kapitalisme het economisch kleinbedrijf en is dit tegenwoordig nog in het boerenbedrijf, de kleinindustrie en de kleinhandel.

2. *Sociaal:* het heeft in de burgerlijke maatschappij de gewichtige functie de economisch en sexueel ontrechte vrouw en kinderen te beschermen.

3. *Politiek:* terwijl de familie in de voorkapitalistische tijd van het privaatbezit en in het begin van het kapitalisme een direct economische grondslag in het familiegewijze kleinbedrijf

(zoals tegenwoordig nog in het landbouw-kleinbedrijf) had, voltrok zich met de ontwikkeling van de productiviteitskrachten en de collectivering van het arbeidsproces een *functiewisseling*. Zijn directe economische basis verloor aan betekenis en wel in de zelfde mate als de vrouw in het productieproces betrokken werd; wat aan economische basis verloren ging, werd door zijn politieke functie vervangen. Zijn kardinale taak omderwille waarvan het gezin door de burgerlijke wetenschap en het burgerlijk recht het meest verdedigd wordt, is zijn eigenschap als *fabriek van burgerlijke ideologieën* en conservatieve structuren. Het is het opvoedingsapparaat, waarmee bijna zonder uitzondering, ieder lid der burgerlijke samenleving van zijn eerste ademtocht af, bewerkt wordt. Niet alleen als instituut van burgerlijk karakter, maar ook krachtens zijn eigen structuur beïnvloedt het gezin het kind in de geest van de burgerlijke wereldbeschouwing; het is de middelaar tussen de economische grondslag van de burgerlijke maatschappij en haar ideologische bovenbouw, het is doordrenkt van de burgerlijke atmosfeer, die zich onontkoombaar en onuitwisbaar grift in de ziel van elk harer leden.

De gezinsvorm, alsook de directe invloed, die van de ouders uitgaat, kweken in het kind een burgerlijke en behoudende gezindheid jegens de bestaande maatschappelijke orde. Maar bovendien oefent het gezin door de sexuele structuur, waaraan het zijn ontstaan te danken heeft en die het weer voortplant, directe invloed uit op de sexuele structuur van het kind in conservatieve geest. Het is geen toeval, dat de instelling van de jeugd voor, respectievelijk tegen de heersende orde tot op zeer grote hoogte evenredig is aan haar instelling voor resp. tegen het gezin.

Het is ook geen toeval, dat de conservatieve en reactionnaire jeugd in het algemeen, afgezien van individuele uitzonderingen, familie-gebonden en -verdedigend is, de revolutionnaire jeugd daarentegen familie-vijandig en -vernietigend en zich geheel of gedeeltelijk van het gezinsverband losmaakt. Dit hangt ten nauwste samen met de sexualiteits-vijandige sfeer en structuur van het gezin en met de betrekkingen van de gezinsleden tot elkaar.

Wij moeten dus, indien wij de betekenis van de gezinsop-

voeding onderzoeken, twee feiten afzonderlijk nagaan: de invloed van de concrete maatschappelijke ideologieën, die zich van de gezinsopvoeding bedienen om de jeugd in haar geest te vormen en de rechtstreekse invloed van de „driehoekstructuur" zelf.

1. De invloed van de maatschappelijke ideologieën.

De grootkapitalistische gezinnen zijn niet gelijk aan de kleinburgerlijke en die verschillen weer van de proletarische. Alle zijn evenwel onderhevig aan dezelfde sexueel-morele atmosfeer, die intussen de specifieke klassenmoraal niet uitroeit, maar deels als tegenstelling naast de andere blijft bestaan, deels er compromissen mee sluit.

Het dominerende gezinstype, het kleinburgerlijke, is ver buiten de grootte van de maatschappelijke groep „kleinburgerdom" doorgedrongen tot het grootkapitalisme en nog verder in het industrieproletariaat. De grondslag van de kleinburgerlijke familie is de betrekking van den vader tot zijn vrouw en kinderen. Hij is, om zo te zeggen, de exponent en vertegenwoordiger van de staatsautoriteit in het gezin. Hij is wegens de tegenstelling tussen zijn plaats in het productieproces (ondergeschikte) en zijn functie in het gezin (heerser), consequent een typische huistyran: hij likt naar boven, zuigt de heersende meningen volkomen in zich op (vandaar zijn nabootsingstendens) en trapt naar beneden; hij geeft de overheids- en openbare opvattingen verder en zet die door in het gezin.

In *sexueel-ideologisch* opzicht valt in de kleinburgerlijke familie de maatschappelijke huwelijks-ideologie samen met de kern van het gezin: het levenslange monogame huwelijk. Hoe miserabel en troosteloos, ellendig en ondragelijk het gezinsleven en de familie-constellatie ook zijn, ideologisch moeten zij, naar binnen en naar buiten, door de gezinsleden verdedigd worden.

De maatschappelijke noodzaak van dit bestaan, dwingt tot het verdoezelen van de misère en het ideologisch hooghouden van huwelijk en gezin. Het kweekt ook de wijdverbreide

familiesentimentaliteit en slagwoorden over „gezinsgeluk", „het eigen vertrouwde thuis", het „hoekje bij de haard" en het geluk, dat het gezin voor de kinderen zou betekenen. Uit het feit, dat het er in de burgerlijke maatschappij buiten het huwelijk en het gezin nog troostelozer uitziet, omdat daar iedere materiële, juridische en ideologische bescherming ontbreekt, concludeert men tot de *natuur*noodwendigheid van het gezin. Het verbloemen van de werkelijkheid, alsook de sentimentele slagwoorden, zijn psychologisch noodzakelijk, want zij steunen het volhouden onder de psychisch oneconomische familie-omstandigheden. Zo laat zich verklaren, waarom de behandeling van neurosen zo gemakkelijk het gezins- en huwelijksverband vernietigt; zij houdt n.l. opruiming onder de illusies en de waarheid treedt onverbiddelijk aan de dag.

Opvoeding tot huwelijk en gezin is het doel van de opvoeding van het kind vanaf het allereerste begin. De opvoeding tot een beroep komt er pas veel later bij. De sexueel-vijandige en leugenachtige opvoeding wordt niet alleen door de maatschappelijke atmosfeer gedicteerd, maar is ook een onvermijdelijk gevolg van de sexuele verdringing van de volwassenen. Het zou niet mogelijk zijn in de gezinsatmosfeer te leven zonder vérgaande driftafstand. In de typisch kleinburgerlijke familie neemt de beïnvloeding van het sexuele driftapparaat bepaalde, bij haar behorende, vormen aan, die bij het kind de bodem bereiden voor „huiselijkheid en familiezin". De praegenitale erotiek wordt n.l. door overdreven beklemtoning van de eet- en ontlastingsfuncties gefixeerd, terwijl de genitale handelingen totaal overwonnen worden (onaniebestrijding). De genitale remming en de praegenitale fixering verschuiven de sexuele belangstelling naar het sadistische; de sexuele weetgierigheid van het kind wordt actief onderdrukt. Dit alles geraakt in tegenspraak met de woontoestanden, de algemene sexuele ongegeneerdheid der ouders en met de onvermijdelijke sexuele sfeer in het gezin.

De kinderen nemen toch alle gebeurtenissen waar, zij het ook verwrongen en doordrenkt met verkeerde verklaringen.

De ideologische en paedagogische remmingen van het sexuele enerzijds, het mede-aanzien en medebeleven van de intiemste gebeurtenissen onder de volwassenen anderzijds,

leggen in het kind reeds vroeg de grondslag voor de sexuele huichelarij.

Dat is wat minder in de proletarische gezinnen, waar de nadruk op het eten en ontlasten minder sterk, de genitale handelingen daarentegen sterker bezet en minder verboden zijn. De tegenstrijdigheden zijn daardoor geringer, de baan voor de genitaliteit is vrijer. Dit hangt ten nauwste samen met de economische bestaansvoorwaarden van het proletarische gezin. Klimt een proletariër economisch op tot de arbeiders-aristocratie, dan wijzigt zich zijn mentaliteit dienovereenkomstig; zijn kinderen komen sterker onder de druk van de burgerlijke moraal. De veelgesmade „verbonzing" houdt hiermee innig verband. Terwijl in de klein-burgerlijke families de sexuele onderdrukking zich bijna volkomen doorzet, geraakt zij in het proletarische milieu in strijd met het uiteraard geringere toezicht op de kinderen, die meestal aan zichzelf zijn overgelaten.

2. De driehoekstructuur.

Terwijl het gezin, aldus beïnvloed door de ideologische atmosfeer van de maatschappij, op het kind inwerkt, ontstaat uit zijn *driehoekstructuur* bovendien een specifiek daaruit resulterende constellatie van het kind, die rechtstreeks in de richting van de conservatieve tendens der maatschappij gaat.

De Freudiaanse ontdekking, dat overal waar deze driehoekstructuur bestaat, het kind in zeer bepaalde sexuele betrekkingen van zinlijke en tedere aard tot zijn ouders komt te staan, is beslissend voor het begrip van de individuele sexuele ontwikkeling. Het z.g. Oedipus-complex omvat al die betrekkingen, welke quantitatief, vooral echter in haar eindresultaat, door de verdere omgeving en door de structuur van het gezin bepaald worden.

Het kind richt zijn eerste genitale liefde-gevoelens (van de praegenitale zien we hier eenvoudigheidshalve af) op de naaste personen in zijn omgeving en dat zijn meestal de ouders. Gewoonlijk bemint het kind den ouder van het andere geslacht, terwijl het die van hetzelfde geslacht bijna haat. Jegens dezen laatsten ontwikkelt het jaloezie en haat, maar

tegelijkertijd ook schuldgevoelens en angst. De angst betreft in de eerste plaats de eigen genitale gevoelens voor den ouder van het andere geslacht. Deze angst, tezamen met de reële onmogelijkheid van bevrediging van de incestwens, brengt deze, alsook het genitale streven, tot verdringing.

Deze verdringing leidt primair tot de meeste storingen in het latere liefdeleven.

Nu mogen twee kardinale feiten, die voor de gevolgen van deze kinderlijke belevenis van het grootste belang zijn, niet over het hoofd worden gezien. Ten eerste zou er geen verdringing tot stand komen, als de maatschappij den jongen, die natuurlijk van zijn moeder afstand moet doen, genitale spelletjes met leeftijdsvriendinnetjes, alsmede het onaneren zou veroorloven. Men geeft niet gaarne toe, dat dergelijke sexuele spelen (doktertje, verpleegster, enz.) altijd plaats vinden, waar kinderen langere tijd bijeen zijn; ze vinden intussen plaats met een helder besef van hun verwerpelijkheid en dus met schuldgevoelens en schadelijke fixaties aan deze spelen. Het kind, dat deze spelletjes, als de gelegenheid zich biedt, niet durft te spelen, is een zeker candidaat voor een zware stoornis in zijn sexuele leven, maar is een volmaakt product van de principiële gezinsopvoeding.

Men zal niet lang meer deze feiten kunnen loochenen en voor de consequenties, die zij opdringen, uit de weg kunnen gaan. Al zal de officiële en openbare discussie daarover niet onder het kapitalisme plaats vinden en ook niet zo lang als de gezinsopvoeding, ook na de sociale revolutie, economisch en politiek verankerd blijft. De verdringing der vroegste sexuele aandriften wordt qualitatief en quantitatief bepaald door de wijze waarop de ouders over de sexualiteit denken. Veel hangt af van de gestrengheid, waarmee de ouders de verdringing doorzetten en of de onanie er bij inbegrepen is of niet, enz.

Het feit dat het kind juist in de kritieke leeftijd tussen 4 en 6 jaar zijn genitaliteit in het ouderlijke huis beleeft, dwingt het een bepaalde, precies voor de gezinsopvoeding specifieke, oplossing op.

Een kind, dat vanaf zijn derde jaar in gemeenschap met andere kinderen en niet beïnvloed door ouderbinding zou

zijn opgevoed, zou zijn sexualiteit heel anders ontwikkelen. Men mag ook niet het feit onderschatten, dat de gezinsopvoeding practisch individualistisch is, de gunstige invloed van een kindergemeenschap uitsluit, ook dan, als het kind enige uren per dag in een kinderhuis doorbrengt. De gezinsideologie beïnvloedt practisch veel meer het kinderhuis dan omgekeerd.

Het kind is dus *gedwongen* gezinslid en brengt daardoor in sexueel en autoritatief opzicht een ouderbinding tot stand. Het wordt reeds als gevolg van zijn physieke kleinheid door de ouderlijke autoriteit terneergedrukt, of deze streng is of niet. De autoritaire binding overwoekert spoedig de sexuele, dringt haar in de toestand van onbewust bestaan en staat later, als de sexuele belangstelling zich wenden wil tot objecten buiten het gezin, als machtige hindernis tussen sexueel belang en werkelijkheid. Juist wijl de autoritaire binding zelf voor een groot deel onbewust wordt, is zij aan de bewuste beïnvloeding onttrokken. Het betekent niet veel, als de onbewuste binding aan de ouderlijke autoriteit vaak als het tegendeel, als neurotisch revolteren, tot uitdrukking komt, want ook dit vermag de sexuele interessen niet tot ontplooiïng te brengen, behalve dan in de vormen van onvrijwillige en onbeheerste sexuele daden, als ziekelijke compromissen tussen sexualiteit en schuldgevoel. De voorwaarde voor een gezond sexueel leven is de losmaking van de binding aan de ouders. Deze lukt tegenwoordig slechts enkelen en het gemakkelijkste alleen dan, als een bestaand socialistisch collectief idealen en doelstellingen geeft, welke de binding aan de ouders vervangen.

De ouderbinding, zowel de sexuele gebondenheid als de onderworpenheid aan de ouderlijke autoriteit, verzwaart in de puberteit de stap naar de sexuele en sociale realiteit, als zij die niet totaal onmogelijk maakt.

Het kleinburgerlijke ideaal van den braven zoon en de brave dochter des huizes, die nog tot diep in de puberteit in de kinderlijke situatie vastzitten, is het extreme tegendeel van de socialistische richting der zelfstandige jeugd. *Het gezin en haar opvoeding drukt als een loden last ook op de meerderheid der proletarische jeugd. De in de kleuterjaren*

ondergane gezinsopvoeding en de invloeden die uitgaan van de gemeenschappen der puberilen, weerspreken elkaar en scheppen voor de jongeren haast onoplosbare conflicten.

Een verder kenmerk van de gezinsopvoeding is, dat de ouders, in 't bijzonder de moeders, voorzover zij niet gedwongen zijn in een fabriek te werken, steeds meer in haar kinderen *de* inhoud van haar leven zoeken en tot aller nadeel ook vinden. Dat de kinderen daarbij de rol van schoothondjes spelen, die men vertroetelen, maar ook naar believen treiteren kan, dat de affectieve instelling der ouders hen voor de opvoeding totaal ongeschikt maakt, dat is al zo vaak vastgesteld, dat we ons daarmee hier niet uitvoerig behoeven bezig te houden.

Wat aan huwelijks-ellende niet rechtstreeks in de echtelijke conflicten kan worden uitgeleefd, komt op de hoofden van de kinderen terecht. Dat kwetst opnieuw hun zelfstandigheidsgevoel en sexuele structuur, schept echter ook een nieuwe tegenstelling, n.l. die tussen huwelijks-*tegenzin* wegens het medebeleven van de ouderlijke huwelijkstwisten en de latere economische huwelijks-dwang. In de puberteit spelen zich juist dan tragedieën af, als de jongens zich succesvol gered hebben uit de beroerdigheid van hun sexuele opvoeding en nu ook in de sexualiteit de gezinsketenen verbreken willen. Maar dit komt nog maar weinig voor.

De sexuele beperking, die de volwassenen op zich moesten nemen om het huwelijk en het gezin te kunnen verdragen, brengen zij op hun kinderen over. En daar die later om economische redenen terug moeten in de gezinssituatie, plant zich de sexuele inperking van generatie op generatie voort.

Daar het gezin economisch met het kapitalisme vergroeid is, moet men wel volslagen blind zijn voor de feiten, indien men haar gevolgen binnen de burgerlijke maatschappij hoopt uit te roeien. Deze gevolgen liggen in de structuur van het gezin zelf en zijn door de onbewuste mechanismen der driftstructuur in de individuen onuitroeibaar verankerd. Bij de directe sexuele remming, die uit de verhouding tot de ouders resulteert, voegen zich de schuldgevoelens uit de mateloze haat, die het kind in het jarenlange gezinsleven heeft opgepot.

Blijft deze haat bewust, dan kan hij tot een machtige individuele revolutionnaire motor worden; hij wordt de drijfkracht waarmee de losmaking van de familie wordt doorgezet en kan dan gemakkelijk op de rationele doeleinden van de revolutionnaire beweging als haat tegen de heersende klassen overgedragen worden. Dat geldt in het bijzonder voor den revolutionnair uit de middenklasse, minder voor den proletariër, bij wien de klasse-positie meer beslissend is.

Wordt echter de haat verdrongen, dan ontwikkelen zich daaruit de tegenovergestelde gevoelens van trouwe aanhankelijkheid en kinderlijke gehoorzaamheid, die zeer zeker tot hinderlijke factoren worden, als rationele overwegingen den betrokkene later tot de socialistische beweging brengen. Men ontmoet dan het type van den socialist, die misschien zelfs de dictatuur van het proletariaat voorstaat, maar zijn kinderen godsdienstonderwijs laat geven en die zelf (in tegenstelling tot zijn overtuiging) niet uit de kerk treedt, omdat hij „zoiets zijn ouden vader en moeder niet kan aandoen". Men bespeurt in hem echter ook trekken van talmen en treuzelen, onbeslistheid, gebondenheid door het rekening houden met de familie enz. Hij is zeker niet het type van den socialistischen voorvechter.

Uit dezelfde familieomstandigheden kan echter de „revolutionnair" uit neurotische oorzaken ontstaan. Deze komt maar zelden voor in het proletariaat, waarbij eerder het niet-revolutionnair zijn door familiebinding ontstaat, maar zeer vaak bij de groepen der vrije beroepen. Daarom behoeft de revolutionnaire waarde niet minder te zijn. Maar de verbinding met schuldgevoelens maakt de aldus gevormde revolutionnaire persoonlijkheid tot een problematische aangelegenheid.

De sexuele opvoeding in het gezin moet door haar aard het sexuele leven van het individu schade toebrengen. Gelukt het dezen of genen toch zich een gezond sexueel leven te veroveren, dan geschiedt dit gewoonlijk ten koste van zijn gezinsbinding. De onderdrukking van de sexuele behoeften, ook die van het kind, heeft bovendien een algemene verzwakking van de verstands- en gevoelsfuncties ten gevolge, in de eerste plaats van het zelfvertrouwen, de wilskracht en

de capaciteit tot critiek. Het gaat de autoritaire maatschappij-orde in het geheel niet om de moraal zelf.

De veranderingen in het psychische organisme, die het gevolg zijn van de verankering der sexuele moraal, scheppen pas die ziels-structuur, welke de massa-psychologische basis vormt van iedere autoritaire maatschappij-orde. De onderdanenstructuur is een mengsel van sexuele impotentie, hulpeloosheid, steunbehoevendheid, leidersverlangen, autoriteitsvrees, levensangst en mysticisme. Zij kenmerkt zich door gelijktijdige opstandigheid en onderworpenheid. De sexuele vrees en sexuele huichelarij vormen de kern van wat men kleinburgerlijkheid noemt. Aldus gevormde mensen zijn ongeschikt voor democratie. Op hun structuren stranden de pogingen waarlijk democratisch geleide organisaties op te bouwen, of in stand te houden. Zij vormen de massa-psychologische bodem, waarop zich de dictatoriale lusten en bureaucratische neigingen van de democratisch gekozen leiders kunnen ontwikkelen.

De politieke functie van het gezin is dus tweeledig:

1. Het reproduceert zichzelf doordat het de mensen sexueel knauwt; doordat het patriarchale gezin zich dus handhaaft, blijft ook de sexuele onderdrukking met haar gevolgen voortbestaan: sexuele storingen, neurosen, geestesziekten, sexuele misdaden.

2. Het kweekt den levensbangen en autoriteitsvrezenden mens en schept aldus steeds opnieuw de mogelijkheid de massa's door een handvol machthebbers te doen overheersen.

En zo verkrijgt het gezin voor de bourgeoisie zijn bijzondere betekenis als bolwerk van haar maatschappij-orde. Vandaar, dat het in de burgerlijke sexuele wetenschap één der felst verdedigde stellingen is. Want het is het „behoud van volk en staat" — in burgerlijke zin. De waardering van het gezin mag ons derhalve als maatstaf dienen voor de beoordeling van het algemene karakter van een maatschappij.

HOOFDSTUK VI.

Het probleem van de puberteit [1])

Op geen enkel ander gebied heeft de burgerlijke wereldbeschouwing de sexuele wetenschap zo weten te beïnvloeden, als op dat van de sexualiteit der jongeren. Het a b c van alle onderzoek is de sprong van de vaststelling, dat de puberteit toch in wezen de *sexuele rijpwording* betekent, naar de eis, dat de jeugd *abstinent* moet of behoort te leven. Wie het laatste argument niet aandurft, die zwijgt. Hoe ook de eis gemotiveerd of gemaskeerd wordt, of men zich nu op biologische argumenten beroept, zoals b.v. op de „nog niet volgroeide rijpheid voor het 24ste jaar" (Gruber), of dat ethische, culturele of hygiënische motieven worden aangevoerd, geen van de mij bekende auteurs heeft bemerkt, dat de sexuele nood der jeugd in wezen een zuiver maatschappelijk probleem is en dat die nood juist met de onthoudings*eis* van de burgerlijke maatschappij pas begint. De pogingen, deze maatschappelijke eis biologisch, cultureel of ethisch te rechtvaardigen, leiden tot de meest absurde tegenstrijdigheden in de argumentatie.

1. Het puberteitsconflict.

De verschijnselen van het puberteitsconflict en de puberteitsneurosen in al haar vormen, zijn tenslotte terug te voeren tot de volgende tegenstelling: aan de ene kant de geslachtsrijpheid vanaf ongeveer het 15de jaar, dus de physiologische noodzaak geslachtelijk te verkeren en de geschiktheid kinderen te verwekken, resp. te baren; aan de andere kant de

---

[1]) Zie ook „Der Sexuelle Kampf der Jugend" door Wilh. Reich (50 cent, Postbus 1030, R'dam.)

economische en psychologische onmogelijkheid op die leeftijd het door de burgerlijke maatschappij vereiste legale raam voor de geslachtelijke betrekking, het huwelijk, te scheppen. Dat is de kern der moeilijkheden. Daarbij komen dan nog verscheidene andere, waaronder vooral de nawerking van de sexueel-vijandige opvoeding der kinderen, die trouwens zelf ook een gevolg van het algemene systeem der burgerlijke sexuele orde is. De primitieve moederrechterlijke maatschappij kent geen sexuele nood der jeugd; integendeel: alle berichten, afkomstig hetzij van missionarissen, hetzij van ethnologische onderzoekers, vermelden — vaak met de verschuldigde verontwaardiging over de „zedelijke verwaarlozing" der „wilden" — het feit, dat de puberteitsgebruiken de jongeren onmiddellijk bij het begin van de geslachtsrijpheid inwijden in het geslachtsleven; dat in vele dezer primitieve maatschappijen aan de sexuele vreugde grote waarde wordt gehecht; dat de puberteitsinwijding een grote maatschappelijke gebeurtenis is; dat vele primitieve volken het sexuele leven van de jongeren niet alleen niet belemmeren, maar zelfs in alle opzichten bevorderen, o.a. door het inrichten van gemeenschapshuizen, waarin de jongeren bij het intreden van de geslachtsrijpheid hun intrek nemen.[1])

Ook in die primitieve maatschappijen, waarin het instituut van het strenge monogame huwelijk reeds bestaat, heeft de jeugd vanaf het bereiken der geslachtsrijpheid tot aan het huwelijk recht op volkomen vrij geslachtsverkeer. Geen dezer berichten bevat aanduidingen omtrent sexuele nood of zelfmoorden van jongeren uit ongelukkige liefde (die op zichzelf natuurlijk ook wel voorkomt). Daar vervalt de tegenstelling tussen geslachtsrijpheid en gebrek aan genitale sexuele bevrediging en dat is het kenmerkende verschil tussen de primitieve en de burgerlijke maatschappij. Doch in deze laatste worden de feesten der puberteitsinwijding in de vorm van kerkelijke gebruiken (aannemen e.d.) wel degelijk vast-

---

[1]) Zie Ploss-Bartels: „Das Weib", Leipzig 1902 (deel I, Blz. 449) en verder: Havelock-Ellis: „Geschlecht und Gesellschaft", 1923, blz. 355, blz. 368. — Mayer: „Das Sexualleben bei den Wahehe und Wossangu" (Geschlecht und Gesellschaft, Heft 10, XIVde jaargang, blz. 455), voorts Malinowski: „Das Geschlechtleben der Wilden".

gehouden, evenwel met volstrekte verdoezeling van hun eigenlijke wezen, ja met de feitelijke tendenz de jeugd in tegengestelde richting te beïnvloeden.[1])

De scherpste uitdrukking van de puberteitsnood is de *onanie*. Zij is, behalve in pathologische gevallen, enkel en alleen surrogaat voor het ontbrekende geslachtsverkeer. Dit feit, hoe vanzelfsprekend ook, is op een doodenkele uitzondering na, nog door niemand klaar gezien en uitgesproken. De schrijvers over het puberteitsconflict leiden dit conflict nu eenmaal niet af uit: *rijpheid — geen geslachtsverkeer, maar uit: rijpheid — geen huwelijksmogelijkheid.* Tegen de onanie wordt door de kerk en door sexologisch ongeschoolde en moreel vooringenomen artsen nog altijd stormgelopen. Dat de strijd tegen de onanie de ellende nog vergroot, daar hij de jongeren de ziekmakende schuldgevoelens bijbrengt, werd weliswaar de laatste tijd steeds vaker uitgesproken, maar deze voorlichting is — uitgezonderd de populaire geschriften van socialistische schrijvers als *Max Hodann* — niet verder gekomen dan de wetenschappelijke verhandelingen. De massa der jongeren weet er niets van.

Het psycho-analytische onderzoek van de onbewuste drijfveren in het puberteitsconflict bracht, kort saamgevat, een

---

[1]) Er bestaat een hele wetenschap, die alle mogelijke ingewikkelde argumenten gebruikt om te bewijzen, dat het wezen der puberteit niet de *puberteit* is, niet de rijping van het genitale geslachtsapparaat, als gevolg waarvan de bekende psychische veranderingen optreden, doch dat het wezenlijke van de puberteit en haar conflicten eigenlijk de „nieuwe opgaven" zouden zijn, waarvoor zich de jeugd dan gesteld ziet, terwijl ze door haar minderwaardigheidsgevoel daartegen niet zou zijn opgewassen.

Deze wetenschap is de individuele psychologie van Alfred Adler. Volgens deze theorie zou dat deel der jeugd, dat gedurende de puberteitsperiode op het gymnasium is, waar geen nieuwe opgaven voorkomen (of het zou de uitbreiding van het leerplan met Grieks moeten zijn!) geen puberteitsconflicten moeten hebben. Het is de individuele psychologie onverschillig, dat de prestaties der scholieren omstreeks het 14de jaar slechter beginnen te worden, het is haar ook niet belangrijk genoeg, dat bepaalde groepen proletarische jongeren, die met de geslachtsrijpheid tot geslachtsverkeer overgaan, allesbehalve de sexuele nood kennen — natuurlijk afgezien van het feit, dat ze van zwangerschapsvoorkoming weinig weten en geen woningen hebben, waarin een hygiënisch geslachtsverkeer mogelijk zou zijn. Juist de proletarische jongen wordt omstreeks zijn 14de jaar voor nieuwe opgaven gesteld. De gevolgen in Adlerse zin blijven bij hem echter uit, in dezelfde mate als hij zijn geslachtsbehoeften bevredigt.

herleving van de oude, vroeg-infantiele incestwensen en schuldgevoelens aan het licht, die in wezen met de onbewuste fantasieën en niet met de onanistische daad corresponderen. Maar het zijn niet de incestwensen, die de onanie veroorzaken, doch de sexuele spanning, d.w.z. de versterkte werkzaamheid van het sexuele apparaat. Aldus corrigeert de ontdekking van het orgasme de psycho-analyse: de sexuele stuwing roept de oude incestfantasie pas weer tot nieuw leven. Deze fantasie bepaalt weliswaar niet het onaneren zelf, maar wel vorm en inhoud van het psychische beleven gedurende het onaneren. Het is niet mogelijk het feit, dat de incestfantasie juist op het moment der *geslachtsrijpheid opnieuw* optreedt, anders te verklaren.

Het puberteits*conflict* is dus gelijk aan een terug-ontwikkeling naar primitievere, kinderlijke vormen van het sexuele leven. Ingeval zij niet van tevoren bepaald was door pathologische fixering aan het infantiele, *is zij enkel en alleen het gevolg van het maatschappelijk ontbreken van de genitale bevrediging in de geslachtsdaad in de rijpingstijd.* Er zijn dus principiëel twee mogelijkheden: òf de jongere treedt de puberteitsperiode binnen, terwijl hij tengevolge van zijn sexuele ontwikkeling niet in staat is om een partner te vinden, òf het maatschappelijk ontbreken van de sexuele bevrediging in de puberteit dringt hem in de onanie-fantasieën, d.i. tevens in de pathogene situatie van het infantiele conflict. Het is echter duidelijk, dat deze twee mogelijkheden principiëel niet verschillen, want de eerste is toch ook alleen maar een gevolg van de strenge, sexualiteit-verdringende opvoeding. In het ene geval heeft de maatschappelijke beperking van het sexuele leven reeds in de kinder-, in het andere pas in de puberteitsjaren volkomen haar doel bereikt. Nóg beter omschrijven wij dit feit, als we zeggen, dat beide belemmeringen — de infantiele en de puberiele — samenvallen doordat de infantiele remming der sexuele ontwikkeling de fixering schept, waarheen de latere maatschappelijke remming in de puberteit de sexualiteit terug doet wijken. Overheerst de infantiele misvorming van het sexuele leven, dan neemt in dezelfde mate de geschiktheid van den puber, om een normaal geslachtsleven te beginnen af, en des te gemakkelijker

kan de maatschappelijke belemmering van het geslachtsleven zich dan doen gelden.

Het sexuele schuldgevoel is bij de onanie dus beduidend sterker dan bij het geslachtsverkeer, daar de onanie met incestfantasieën overbelast is, terwijl het bevredigende geslachtsverkeer onder normale omstandigheden de incestfantasieën overbodig maakt. Overheerst de fixering aan objecten uit de kindsheid, dan wordt ook in dat geval de coïtus gestoord, de schuldgevoelens zijn dan niet geringer dan bij de onanie. Vaak blijkt ook een bevredigend sexueel leven in staat de sexuele schuldgevoelens te doen verdwijnen. Daar nu de onanie onder overigens gelijke omstandigheden nooit zó bevredigt als het geslachtsverkeer, treedt ook het schuldgevoel sterker daarbij op.

Van het type puber, dat absoluut ongeschikt is de stap uit zijn infantiele ouderbinding naar het reële sexuele leven te doen, tot aan het type, dat deze stap zonder scrupules onderneemt en zich zo uit het infantilisme van zijn sexualiteit redt, bestaan allerlei overgangstypen. Het eerste benadert ongetwijfeld het ideaal van den „braven" jongeling, die aan zijn familie hangt en zich schikt naar de eisen der ouders, die de representanten zijn van de burgerlijke maatschappij; hij is volgens burgerlijke opvatting een goed scholier: weinigeisend, bescheiden, onderworpen. Dit type vormt later de massa der brave echtelieden en critiekloze staatsburgers. Het levert echter ook het hoofdcontingent van de neurotici. Het andere type, dat al gauw a-sociaal genoemd wordt en in wezen opstandig, veeleisend, in de grond onverschillig jegens het ouderhuis, zijn kleinburgerlijke milieu vijandig gezind is, vormt bij de hand- en hoofdarbeiders het revolutionnaire contingent, in bepaalde middel- en grootkapitalistische groepen de psychopathen en dwangneurotici, die maatschappelijk te gronde gaan, als zij niet te rechter tijd de aansluiting bij de revolutionnaire beweging vinden, omdat zij anders binnen hun klasse in onoplosbare conflicten geraken. Daar hun intelligentie en levensenergie boven het gemiddelde liggen, weten de op de „braven" en minder intelligenten ingestelde leraren geen raad met hen. Zij zijn

„moral insane"[1]), worden tenminste als zodanig betiteld, ook als ze niets anders doen dan de natuurlijke functie van hun geslachtsdrift vervullen.

Mijn oordeel over de sexualiteit der jongeren klopt nauwkeurig met dat van den Amerikaansen jeugdrechter Lindsey, die in zijn boek „Opstandige Jeugd" op blz. 75 een aantal zeer behartenswaardige opmerkingen maakt, waarnaar ik kortheidshalve verwijs.

2. Maatschappelijke eisen en sexuele werkelijkheid.

Wij hebben nu eerst drie vragen inzake de puberteitssexualiteit te beantwoorden:

1. Welke eisen stelt de burgerlijke maatschappij aan den jongere en om welke redenen doet zij dat?
2. Hoe ziet het sexuele leven van de jeugd tussen 14 en 18 jaar er werkelijk uit?
3. Welke vaststaande feiten kent men als de gevolgen van: a. onanie, b. onthouding, c. geslachtsverkeer?

De burgerlijke maatschappij eist door „zedelijke normen" onvoorwaardelijke kuisheid van de jongeren vóór het huwelijk. Zij veroordeelt evenzeer het geslachtsverkeer als de onanie. De wetenschap, die — natuurlijk zonder dit zelf te vermoeden — door de burgerlijke wereldbeschouwing beïnvloed is, stelt thesen op, die deze wereldbeschouwing een solide basis moeten geven. Gewoonlijk doet zij zelfs dat niet eens, maar beroept zich alleen op de beroemde zedelijke natuur van den mens. Daarbij vergeet zij haar eigen standpunt, dat zij zo vaak den tegenstander met een andere wereldbeschouwing voorhoudt, dat wetenschap niet gerechtigd is iets anders te doen dan feiten te beschrijven en wel zonder daaraan een waarde-oordeel toe te voegen en de aldus beschreven feiten te verklaren. Daar, waar zij boven de motivering van maatschappelijke eisen door ethische argumenten uitkomt, bedient zij zich van een objectief nog veel gevaarlijker methode, n.l. de verbloeming van de ethische gezichtspunten door pseudowetenschappelijke stellingen. De ethiek wordt wetenschappe-

[1]) Moreel ongezond.

lijk gerationaliseerd.[1]) Zo wordt b.v. beweerd, *dat de ascese der jeugd noodzakelijk is, omdat anders de culturele en sociale prestaties verminderen.* Dit steunt op de theorie van Freud, dat de sociale en culturele prestaties van den mens energetisch gevoed worden door sexuele energie, die van haar oorspronkelijk doel afgeleid en op een „hoger" doel gericht werd. Dit proces is bekend onder de naam „sublimering". Die theorie is juist en berust op rijke medische ervaring. Men heeft echter sexuele bevrediging en sublimering tot een starre en absolute tegenstelling gemaakt. Doch men dient concreet te vragen: wat en waar moet van de sexuele drijfkrachten gesublimeerd en wat en hoe moet bevredigd worden.

Het argument: ascese is voor de sociale ontwikkeling nodig, klopt al direct niet met de waarnemingen. Men beweert, dat het geslachtsverkeer der jeugd in de geslachtsrijpe leeftijd haar prestaties zou verminderen. Feit is, — en daarin stemmen alle moderne sexologen overeen — dat bijna *100 % der jongeren onaneert.* Daardoor is bedoeld argument totaal waardeloos geworden. Want geslachtsverkeer zou nadelig voor de sociale prestaties zijn en onanie daarentegen niet? In hoeverre onderscheidt de onanie zich *principiëel* van geslachtsverkeer? En is bovendien de conflictrijke onanie niet oneindig veel storender dan een geordend geslachtsleven ooit zou kunnen zijn? Zo loopt deze argumentatie hopeloos vast! Want aangezien men niet onderscheidt tussen bevredigend en onbevredigend geslachtsleven, kan men ook de tweesoortige betrekking daarvan tot sociale prestatie en sublimatie niet zien. En waarom gaapt hier een zo duidelijk zichtbare kloof in de theorie? Omdat haar overbrugging tot practische consequenties zou voeren — zoals tenslotte ieder consequent doordenken van feiten in 't algemeen — die langzaam, maar zeker het gehele gecompliceerde en geraffineerde gebouw van de burgerlijke levensopvatting zou ondermijnen. Immers: indien het kernargument voor de kuisheid der jeugd officiëel waardeloos gemaakt zou worden, dan zou de jeugd op ideeën en tot daden komen, die waarlijk niet voor haar gezondheid en gemeenschapsgevoel, maar wel voor het samenstel van bur-

[1]) Rationaliseren in psycho-analytische zin betekent: een gevoel met rationele (= redelijke, verstandelijke) argumenten motiveren. (Vert.)

gerlijk gezin en huwelijk gevaarlijk zouden kunnen worden. Wij zullen later dit verband tussen de huwelijksmoraal en de kuisheidseis voor de jeugd duidelijk aan de feiten demonstreren.

Hoe ziet nu het geslachtsleven der jongeren er in werkelijkheid uit? Zeker niet, zoals de moraal dat eist. Concreet statistisch materiaal kan hier helaas niet gegeven worden. Op grond van de ondervinding in de voorlichtingsbureaux, cursussen voor de jongeren, vragenlijsten en omvangrijke sexueel-economische ervaring, zijn wij in staat in 't algemeen dit te zeggen: volledige abstinentie, d.w.z. geen enkele geslachtelijke handeling, komt bij jongens, die in de puberteit getreden zijn, nauwelijks en zo al, dan alleen bij zware neurotici en geremden voor; bij meisjes iets vaker, maar de uitlatingen en inlichtingen daarover zijn niet geheel betrouwbaar. Vast staat echter, dat een sexueel gedrag, hetwelk men met enig recht als abstinentie kan bestempelen, zo zelden is vast te stellen, dat het practisch buiten beschouwing kan blijven.

Onder het mom van abstinentie worden in werkelijkheid alle mogelijke sexuele praktijken uitgeoefend. Men leert vrouwen en ook mannen kennen, die jarenlang hebben geonaneerd, zonder het geweten te hebben. Bij vrouwen vindt de onanie in vermomde vorm zeer vaak plaats door het samenpersen der dijen; fietsen en motorrijden is een bruikbare gelegenheid om onbewust te onaneren. Het sexuele dagdromen is, ook als het niet met de begeleidende handeling gepaard gaat, psychisch volwaardige onanie, althans wat de schadelijke kant betreft; sexuele dagdromers, die niet onaneren, zullen beslist beweren, abstinent te leven. Tot op zekere hoogte moeten wij hen gelijk geven: *zij zijn abstinent wat de bevrediging, niet echter wat de prikkeling betreft.*

a. Proletarische jeugd.

Er bestaat zonder onderscheid een grote vrees, om met de leiders over sexuele dingen te spreken. Het is kenmerkend, dat de jongeren ook niet ernstig pogen deze kwestie onderling te behandelen. Wel echter wordt er zeer veel in de vorm van grappen en moppen over gepraat; de atmosfeer onder de jongeren is doordrenkt met het sexuele vraagstuk.

De gebruikelijke sexuele voorlichtingsavonden in de arbei-

dersorganisaties hebben maar al te vaak ten doel de jeugd in de onthouding te sterken. Men treft maar zelden bewuste sexuele politici aan, die de jeugd haar centrale probleem op correcte wijze voorleggen. Het komt er zeer op aan, *hoe* men de sexuele kwestie stelt. Ten eerste mag men geen spoor van vrees of negatieve instelling t.o.v. de sexualiteit verraden, ten tweede moet men er absoluut onverbloemd en rechtuit over spreken en ten derde komt de brandende belangstelling pas aan het licht, wanneer men de vragen schriftelijk laat stellen. Daardoor wordt de persoonlijke schaamte ontzien en er zijn maar weinig jongeren, die na zo'n voordracht geen vragen stellen.

Ondanks deze instelling der jongeren wordt veelvuldig geslachtelijk verkeerd, bij de plattelandsjeugd reeds vanaf het 13de, bij de proletarische vanaf het 15de jaar.

Bij de boeren bestaat vaak het gebruik, dat het meisje voor het danslokaal wacht tot een jongen haar ten dans noodt en mee naar binnen neemt. Na de dans, waarin zich de zinnelijkheid openlijk toont, neemt de jongen het meisje mee achter een heg, waar zij geslachtelijk verkeren. Voorbehoedmiddelen zijn zo goed als onbekend, daarentegen wordt de coïtus meestal onderbroken en bloeit de vruchtafdrijving (natuurlijk door kwakzalvers).

De stedelijke proletarische jeugd is over de voorkoming van zwangerschap zeer vaak georiënteerd, maar maakt, wonderlijk genoeg, weinig gebruik van haar wetenschap. De jeugdorganisaties en de partijen in Duitsland en Oostenrijk hielden zich vóór de fascistische heerschappij niet met de kwestie der anti-conceptie bezig. Zeer vele jongere jeugdleiders hadden voor de moeilijkheden der jeugd alle belangstelling; eveneens vele der lagere partij-functionnarissen. Daarentegen stonden de richtinggevende leiders volstrekt afwijzend tegenover het probleem.

Vele jongere en energieke jeugdleiders namen daarom de zaak zelf in handen en trachtten voordrachten te laten houden. Daarbij stiet men op de grootste moeilijkheid, n.l. de ouders. Het was een gewoon verschijnsel, dat zelfs politiek links georganiseerde ouders hun volwassen kinderen verboden in de organisatie te gaan, als zij hoorden, dat daar over „dergelijke

dingen" gesproken werd. Zulks gold ook voor het aanknopen van vriendschapsbetrekkingen, doch de ervaring leert, dat zelfs de strengste ouders hun starre standpunt in tegenwoordigheid van een gesloten groep jongeren niet vermogen te handhaven.

Het was een algemeen verschijnsel, dat jaloezie, die zo nu en dan in vechtpartijen ontaardde, de organisaties verscheurde. Onder de jeugdfunctionnarissen kon men twee typen onderscheiden: zij, die volkomen abstinent leefden en zij, die volkomen sexueel waren, dus met een vriend, resp. vriendin een ongeremde sexuele verhouding hadden. Vele jongeren komen slechts in de organisatie, om daar een sexuelen partner te vinden en verdwijnen weer, nadat ze die gevonden hebben.

Zeer vaak komt het voor, dat een jongen en een meisje zeer lang „met elkaar gaan" zonder te verkeren, omdat „de gelegenheid ontbreekt". De innerlijke remmingen (impotentieangst) zijn daarvan evenzeer de oorzaak, als het gebrek aan gelegenheid! Bij de meisjes is de angst voor het geslachtsverkeer typisch.[1]) De jongens dringen vaker op geslachtsverkeer aan, de meisjes daarentegen veroorloven zich alle soorten van liefdesspel, doch wijzen de geslachtsdaad af. Daardoor behoren haar hysterische aanvallen en huilkrampen tot de alledaagse dingen.

De nerveuze storingen zijn een centraal probleem van de jeugd. In dit opzicht is het met de meisjes heel erg gesteld. Bij de sportbeoefenende jeugd is de sexuele verdringing sterker dan bij het deel, dat niet aan sport doet. De sport wordt vaak bewust bedreven om de sexualiteit de baas te worden. Ook in de vacantiekampen, de studenten-tehuizen e.d. ontmoet men deze twee typische verschijnselen: enerzijds vérgaande sexuele vrijheid, anderzijds de zwaarste conflicten bij de weifelende jongeren, welke niet zelden tot explosies voeren, die het hele leven in de kolonie schokken.

Meisjes vertellen ons zo nu en dan in vertrouwen, dat ze thuis intensief verlangden naar een of hun vriend, maar als het er op aan kwam het liefdeleven te beginnen, waren ze tot hun verdriet volslagen afwijzend. Ze vinden de overgang niet van het fantasie-leven naar de reële sexuele omgang. De

[1]) Typisch betekent typerend, d.w.z. als type (dus algemeen) voorkomend.

jongens onaneren alleen of met elkaar, wat zo nu en dan tot collectieve excessen leidt. Bij de jongens is de onanie meer verbreid dan bij de meisjes. Bals en feestjes verhogen de sexuele spanning, zonder dat een overeenkomstige ontspanning plaatsvindt.

De jongeren, die het probleem oplosten met het besluit tot geslachtsverkeer over te gaan, klagen over het slopende gebrek aan geschikte ruimte. Het geslachtsverkeer wordt in de lente en de zomer in bossen en langs dijken uitgeoefend, maar in de winter lijden zij zeer onder het gebrek aan zelfs die gelegenheden. Ze bezitten geen geld om de relatief dure hotels op te zoeken; dat een jongmens over een eigen kamer beschikt, komt zelden voor en dat anderen er „daarvoor" één ter beschikking zouden stellen, is eenvoudig ondenkbaar. Zo ontstaan zware conflicten en een onhygiënische soort geslachtsverkeer (in portieken, donkere straatgedeelten, enz.).

Dé grote moeilijkheid is, dat de atmosfeer onder de proletarische jeugd met sexuele spanning doordrenkt is, terwijl een groot deel der jongeren te veel onder innerlijke remmingen en uiterlijke moeilijkheden gebukt gaat om een uitweg te kunnen vinden. Terwijl het gemeenschappelijke leven der jeugd de doorbraak van de bestaande sexuele grenzen bevordert, werken ouders, partijleiding en maatschappelijke ideologie deze tegen.

Een typerend beeld bood een proletarische jeugdgroep in Berlijn, waarmee ik nauw contact had. De groep bestond uit circa 60 jonge proletariërs van 14 tot 18 jaar. De jongens waren in de meerderheid. Men sprak zeer veel over het sexuele, maar alleen in de vorm van grappen. Men plaagde elkaar en tapte moppen, als men b.v. een jongen met een meisje zag „gaan". Bijna allen hadden geslachtsverkeer en wisselden tamelijk vaak van partner. Men nam het verkeer niet zeer ernstig, maar zware conflicten kwamen bijna niet voor, uitgezonderd enige dramatische vechtpartijen uit jaloezie. Van excessen of openbare orgieën was geen sprake. Het geslachtsverkeer voltrok zich meestal na nachtfeesten, maar ook zeer vaak op dagfeesten in het vrije veld. Men vond het niets bijzonders als een jongen en een meisje zo nu en dan „verdwenen". Over onanie hoorde men maar weinig, even-

min over homosexuele daden. Maar de jongens vertelden elkaar graag hun belevenissen, de meisjes minder. Een jonge communiste, die een tijd lang als functionaresse in de groep gewerkt had, antwoordde mij op de vraag, waarom men de zaak niet serieus nam en er slechts schertsend over sprak: „Hoe kan het anders? De opvoeding zegt, dat het allemaal slecht is, maar men moet erover spreken en dan komt het er in moppen uit."

Het pessarium kende en gebruikte men nauwelijks; meestal werd het geslachtsverkeer onderbroken of een condoom gebruikt. De coïtus condomatus werd algemeen als een kostbare aangelegenheid beschouwd (een condoom kost ongeveer 15—25 cent).

Het organisatiewerk werd vaak door sexuele conflicten gestoord. Men verweet bepaalde jongens en meisjes alleen om een partner tot de partij te zijn toegetreden. Meisjes waren zeer vaak alleen om een jongen erin gebleven. Een secretaresse meende, dat dit alles zo was, omdat de jongens geen helder besef van hun geslachtsleven hebben; onderdrukken zou — zo meende zij — nog veel erger zijn, maar de kwestie zou niet zulk een grote rol spelen, als de opvoeding anders was en men de vraagstukken open en ernstig zou behandelen. In de winter zijn b.v. de conflicten wegens gebrek aan gelegenheid zeer groot. De jongens leden er allen zeer onder.

Ik ken alleen de Oostenrijkse en Duitse proletarische jeugd nauwkeurig. Op grond van jarenlange arbeid als medicus en leider van de jeugd, kan ik verzekeren, dat de omstandigheden met geringe verschillen overal even troosteloos zijn en voor de gezondheid en de strijdlust funest. In 1934 verbood de nationaal-socialistische regering van Duitsland het gemeenschappelijke trekken en overnachten van de mannelijke en vrouwelijke jeugd. Geen partij dorst dit veelzeggende feit in het belang van de jeugd te critiseren.

Vast staat, dat de sexuele levensomstandigheden in *alle* kapitalistische landen ontzettend zijn. Deze mening wordt geschraagd door berichten, die ik uit Engeland, Hongarije, Amerika enz. ontving.

De afschuwelijkste en verderfelijkste ellende wordt de arbeiders- en middenstandsjeugd bereid door de vitzucht van

oude jongejuffrouwen en onbevredigde mannen en vrouwen in de dorpen en op het platteland. Hier is het de jeugd totaal onmogelijk een liefdesverhouding te beginnen, ook al zou het kunnen. De verveling, waaraan de bevolking ten prooi is, kweekt veel grove geilheid en boosaardigheid, die talloze zelfmoorden veroorzaakt. Troosteloos is het beeld, dat deze jeugd oplevert. Toen ik in Malmö (Noorwegen) in de emigratie moest leven, had ik geen moeite bewijzen voor de juistheid van mijn inzichten te vinden. Tussen 8 en 11 uur 's avonds wandelde de jeugd tussen 17 en 30 jaar in de enige hoofdstraat van de stad op en neer; jongens en meisjes gescheiden, 3 tot 4 jongens en evenveel meisjes met elkaar. De jongens maakten flauwe grappen en brutale toespelingen, waar de angst doorheen klonk; de meisjes grinnikten beschaamd. Allen wetend, geen bewust. Zo nu en dan in portieken verstolen geknoei. Cultuur? Broedplaatsen voor fascistische mentaliteit, als de sexuele rotheid en de verveling de nationaal-socialistische poeha ontmoeten! Zullen de socialistische organisaties blijven weigeren het *leven* te organiseren?

b. Grootkapitalistische jeugd.

Bezien wij nu eens Lindsey's mededelingen over het sexuele leven van de rijke jongeren in Amerika. De doorbraak van het genitale sexuele leven in de scholen nam zulke vormen aan, dat de autoriteiten tot ingrijpen gedwongen waren. Lindsey schrijft:

„Eén der deftigste scholen (Philips Academy) moest het dansen in de inrichting verbieden, wegens de uitspattingen die daarbij voorkwamen. Ook deze gebeurtenis hield de openbare mening sterk bezig. De Heer E. Stearns, directeur van de Philips Academy, deelde in een artikel in de „Boston Globe" mee, dat hij onder andere maatregelen ook deze had moeten nemen: de aanstelling van een bestuur, bestaande uit leraren en studenten met de plichten: 1. als politie te fungeren en de paren, die onfatsoenlijk dansen, aan te houden, eventueel de deur te wijzen; 2. te voorkomen, dat meisjes van twijfelachtige levenswandel toegelaten zouden worden; 3. het drinken te voorkomen bij

de jongemensen van beiderlei kunne, zowel in de danszaal als elders; 4. aangeschotenen niet toe te laten of eruit te zetten; 5. de kleedkamer der meisjes te bewaken, om onbehoorlijke kledij, drinken, en onfatsoenlijke taal te voorkomen; 6. er op te letten, dat meisjes, die deze jongensschool kwamen bezoeken, door gezelschapsdames werden gechaperonneerd en dat gedurende het dansen geen autotochtjes door de jongelieden ondernomen werden; 7. er voor te zorgen, dat geen auto's in de nabijheid van de danszaal stopten; 8. andere bijeenkomsten buiten, die zich onttrokken aan de contrôle, te verhinderen; 9. er op te letten, dat de meisjes na het dansen onmiddellijk hun kamer opzochten.

Ik geef deze opstelling onverkort weer, omdat zij de toestanden aan één der allereerste en fijnste studie-inrichtingen van ons land zo duidelijk tekent. De jongelieden zijn bijna allen van rijke familie uit het Oosten met een oude cultuur; zij hebben een eerste klas opvoeding en de beste tradities achter zich." („Opstandige Jeugd", blz. 45.)

De moralistische verbazing, dat dergelijke toestanden voorkomen bij jongeren „van rijke familie uit het Oosten met een oude cultuur" terzijde schuivend, willen wij trachten te begrijpen, waarom deze toestanden juist ondanks het uiterlijke puritanisme en de anti-sexuele opvoeding bestaan; slechts hun vormen imponeren als het dialectische tegendeel van de anti-sexuele moraal. Wat ons hier in 't bijzonder interesseert, is niet, dat zich de onderdrukte sexualiteit tegen de morele eisen doorzet, maar welke invloed de sexuele moraal op de vormen der sexuele handelingen uitoefent. En we zien dan direct, dat volgens de aanwijzingen, die Lindsey ons op blz. 48 en volgende van zijn boek geeft, deze sexuele handelingen noch overeenstemmen met de sexuele moraal, noch met de sexuele economie, doch compromissen zijn van deze twee, waarbij beide tekortkomen.

Als Lindsey daarbij van energie-overschot spreekt, van overschuimende levensmoed, dan heeft hij slechts in zover gelijk, als het „over" ten dele resultaat van de levendiger sexualiteit van jonge mensen, ten dele van het tegenstrijdige

karakter der sexuele handelingen is. Lindsey zegt, dat de jeugd het kussen en betasten, d.w.z. de voorlusthandelingen, beschouwt „als iets dat haar rechtmatig toekomt"; zij „overschrijdt echter niet de grenzen, die tamelijk duidelijk getrokken zijn" (blz. 48). Wij mogen ons minder voorzichtig uitdrukken. De jongeren oefenen dus alle soorten van sexuele prikkeling uit, maar gaan in meerderheid niet tot de geslachtsdaad over. Waarom, vragen wij ons af, veroorloven zij zich alles, behalve de geslachtsdaad? Het antwoord is eenvoudig als men bedenkt, dat de moraal de geslachtsdaad uitdrukkelijk als het ergste sexuele doen veroordeelt. Zij is ook inderdaad de belangrijkste afsluiting der liefdesopwinding. T.a.v. het „afknoersen" heeft men zich reeds geëmancipeerd, maar met de afwijzing van de geslachtsdaad hangt men nog aan de burgerlijke moraal. Hier spreekt de huwelijksgeschiktheid van de meisjes een woordje mee, want haar maagdelijkheid maakt haar huwelijkskans groter. Desondanks blijft, zoals L. verder schrijft, „minstens 50 % der jongelieden, die met kussen en knoeien beginnen, daar niet bij staan, maar gaan verder en geven zich aan andere sexuele vrijheden over, die zelfs volgens de door hen zelf aangenomen zedelijke eisen meer dan erg zijn" (blz. 52). Slechts 15 % komt tot geslachtsverkeer. In de jaren 1920—22 had L. met 769 meisjes tussen 14 en 17 jaar wegens „sexuele misstappen" te maken; „dat het aantal niet hoger was, lag", aldus L., „aan de physieke onmogelijkheid alle gevallen in behandeling te nemen." Een scholier uit de hoogste klasse had met 15 meisjes van dezelfde school geslachtsomgang gehad (blz. 58). Van de jongens heeft volgens L. 90 % „sexuele ervaringen" opgedaan voor zij de school verlaten, dus vóór hun 18de jaar. De meisjes hebben hun gereserveerde houding laten varen.

„Een leerling van de hoogste klasse, met wien ik onlangs sprak, bekende mij, dat hij geslachtsverkeer met 15 meisjes van school had gehad. Hij gaf haar de voorkeur boven prostituees. Ik kon de waarheid van deze biecht vaststellen, sprak met alle 15 meisjes en bevond, dat het typen van het goede gemiddelde waren. Hij had met ieder

maar enkele malen te doen gehad. Ze waren, op twee uitzonderingen na, geen meisjes, die maar den een na den ander namen en ze zijn naar ik meen, weer geheel op de goede weg gekomen. Had er een plezierwijk in Denver bestaan, dan zou deze meisjes misschien een dergelijke ervaring bespaard zijn gebleven, maar dit zou noch de scholieren, noch de prostituées, die evengoed recht op redding hebben, behoed hebben. Als tegenwoordig zeer veel meer van onze „goede" meisjes sexuele ervaringen hebben, dan zijn er toch, hoe merkwaardig dit moge schijnen, veel minder dan vroeger „verloren gegaan" en „ten gronde gericht."

Hier spreekt L., wellicht zonder het te vermoeden, het grondgeheim van de prostitutie èn van haar oplossing uit: *teruggang van de prostitutie door het betrekken van de vrouwelijke jeugd in het geslachtsleven.*

Na erop gewezen te hebben, dat de meisjes de laatste jaren steeds dringender waarheid en voorlichting eisen en als gevolg van het vinden van vaak beter betaalde betrekkingen, zich gelijk aan of de meerdere van hun geliefde gaan gevoelen, (zie blz. 95) vervolgt Lindsey:

„Ik heb bepaalde getallen in de hand, die bewijzen, dat tegenover iedere geslachtelijke misstap, die uitkomt, een hele massa staan, die niet ontdekt worden. Er werden b.v. slechts 25 meisjes zwanger van de 495, die mij bekenden, zich met jonge mannen te hebben afgegeven. Zij waren allen tussen de 14 en 18 jaar oud. Dat zou dus 5 % zijn. De anderen werden niet zwanger, enigen door gelukkig toeval, anderen door de kennis van voorbehoedmiddelen. Deze kennis is onder de jongeren ook veel meer verbreid, dan men gewoonlijk aanneemt.... Driekwart van deze 495 meisjes kwam uit vrije wil bij me, enigen omdat ze zwanger, anderen omdat ze aangestoken waren, weer anderen omdat ze gewetenswroeging hadden of raad wilden hebben. De nood dreef ze naar mij toe, anders waren ze beslist niet gekomen. Er is echter nog een zeer groot aantal, dat ondanks die nood de weg naar mij niet kent of vindt, of zich liever zelf helpt en weet hoe men dat doet.

M.a.w. deze 500 meisjes, die in minder dan twee jaren door mijn bureau gingen, vormden slechts een gering gedeelte van de massa, die in dezelfde omstandigheden verkeerde, maar zich beter alleen wist te helpen. Honderden gaan b.v. naar den afdrijver. Dat vermoed ik niet alleen. Dat *weet* ik." (Blz. 54/55.)

Welke conclusies trekt Lindsey uit deze van het standpunt der burgerlijke moraal verpletterende feiten?

„Ik behoef niet te zeggen, dat dit een zeer moeilijke en hoogst gevaarlijke kwestie is. Zij kan niet worden opgelost door verklikkerij of waakzaamheid van de zijde der ouderen. Zij kan slechts door een *vrijwillig gevolgde zedewet tegemoet getreden worden, door echte innerlijke remmen,* die door de jeugd zelf goedgekeurd en aangenomen worden. Zulk een wet kan zich *alleen door de meest vrijmoedige en grondige opvoeding in een daad laten omzetten*" (blz. 52).

Wat is deze zedewet? Hoe stelt Lindsey zich concreet de oplossing voor? Hoe moeten zulke „echte innerlijke remmen" bereikt worden? Echter dan de door de opvoeding verkregen verdringing en inperking der sexualiteit, zoals ze overal in de burgerlijke maatschappij door ouderhuis, school en kerk de jeugd wordt bijgebracht, kan geen rem zijn, om de eenvoudige reden, dat er geen andere dan bijgebrachte, uit de buitenwereld opgenomen remmen zijn, omdat de natuur geen „zedewet" kent. En wat is het resultaat van de reeds eeuwen durende sexuele onderdrukking der jeugd? Dat wat Lindsey geschilderd heeft!

Lindsey geraakte in voor hem totaal onontwarbare tegenstrijdigheden verstrikt. Hij stelt enerzijds feiten vast, die de ondergang van de burgerlijke moraal onder de jeugd betekenen. En van daaruit concludeert hij tot eisen, die niets anders betekenen dan de wederoprichting van deze zelfde moraal, waarvan hij de ondergang zelf vaststelt en ten dele uitdrukkelijk billijkt. *Hij komt tenslotte toch niet los van de monogame huwelijksideologie en de eis van kuisheid voor het meisje.* Zo schrijft hij op blz. 91:

„Jaren geleden had ik een jong meisje van 17 jaar onder toezicht, dat reeds 5 jaar voordien verkeer met verscheidene schoolkameraden had gehad. Immoreel? Slecht? Kletskoek! *Onwetend* was ze. Een enkel gesprek had indertijd een eind aan de zaak gemaakt. Zij werd één der *beste jonge meisjes* in Denver. Geen manlijk wezen *waagde het meer haar weg te kruisen.* Zij is zeer mooi, buitengewoon intelligent en thans met een man getrouwd, dien ze, geloof ik, verdient."

Hij verzacht dus slechts de burgerlijk-morele waardering, hij neemt geen stelling *er tegen,* hij trekt uit de waargenomen feiten niet de conclusie van haar fiasco en uiteindelijke ondergang. De conservatieven zeggen: het meisje is dom en slecht; Lindsey meent: ze is alleen maar onwetend. Ik betwijfel dat; zij wist precies wat ze deed, maar belandde tenslotte toch, *moest* belanden, in het huwelijk, zoals dat voor een meisje in de burgerlijke maatschappij nu eenmaal is voorgeschreven. Daardoor werd zij niet „wetender" in sexueel opzicht, maar hoogstens „wetender" (onder de invloed van Lindsey) omtrent de gevolgen die haar bedreigden als zij zich niet voegde naar de genormaliseerde sexuele vormen. Lindsey stelt dus vast: 1. *dat de sociale maatstaven zich wijzigen* (zie o.a. blz. 47); 2. *dat de economische remmen wegvallen* (in de eerste plaats bij de vrouwelijke jeugd); 3. *dat de tegenwoordige jeugd „de gezondste en zedelijkste is, die de wereld ooit gezien heeft"* (blz. 48); 4. *dat het beter en moreler is, dat de bordelen voor meisjes van de eigen klasse plaats maken* (blz. 61); 5. *dat het tegenwoordige meisje weet wat het „mannetjesdier" wil* (blz. 56); 6. *zoals de eetlust, zo is ook het geslachtsverlangen wettelijk, noch onwettelijk, moreel noch immoreel* (blz. 100).

Bij zijn conclusies onderzoekt Lindsey echter niet de oorzaken van het *mislukken* van de sexuele opstand der jeugd, maar bepaalt haar waarde vanuit zedelijk standpunt.

„Als geheel heeft zij door haar afkeer van oude standpunten ongetwijfeld enige echte stappen voorwaarts gedaan; de individuen zijn echter eenvoudig van de ene vorm van slavernij in de andere vervallen. *Teugelloosheid is knecht-*

schap. Vrijheid daarentegen is een vrijwillige onderwerping aan hogere wetten, die dwingender, zwaarder en veel strenger zijn dan menselijke wetten. De jeugd verwisselt deze beide vaak met elkaar, aangezien zij uit zichzelf nog niet dit reddende weten bezit." (Blz. 80 e.v.)

Wij herkennen in de „hogere wetten" de levensnoodzakelijkheid en bestaansvoorwaarden van de burgerlijke maatschappij, in haar „dwang" het gebrek aan een maatschappelijke basis voor een sexueel-economisch leven der jeugd, in haar „strengheid" de wil der bourgeoisie om haar jeugd niet uit de netten van de burgerlijke onderdanenfabriek, gezin genaamd, te laten ontsnappen. En de burgerlijke jeugd kan uit zichzelf geen „reddend weten" hebben, zij mág het niet hebben, omdat juist zijzelf *materiëel* belang heeft bij een maatschappij-orde, die haar *sexueel* zo veel beroerdigheid bezorgt.

Hoe komt het echter, dat zelfs Lindsey, de eerbiedwekkende en moedige strijder voor de jeugd, niet tot de uiterste consequenties vermocht door te dringen, dat ook hij een moreel bevangen en daardoor geremd strijder voor de rechten der jeugd is? Wellicht verraadt zich hier het geheim, waarom de burgerlijke maatschappij zo streng op de bodem der ascese blijft staan, ondanks haar fiasco.

Lindsey schrijft n.l. verder: „Was dit meisje (dat voor haar huwelijk verkeerd had en later trouwde) nu werkelijk bezoedeld door haar verhouding of struikelde zij alleen maar, omdat ze maatschappelijk-morele regelen overtrad? Het onderscheid is van het grootste gewicht. *Wij kunnen toegeven, dat zij ongelijk had met voor het huwelijk intiem met een man te verkeren.* (Door L. gecursiveerd.) Maar de fout lag in een minachting voor de gewoonte, niet in een geheimzinnige „verontreiniging", die slechts aan het bijgeloof van ons ras ontspruit" (blz. 92). Dus is zij niet „verontreinigd" door het buitenechtelijke verkeer, maar zij misdroeg zich jegens de „gewoonte". Duidelijker kan de kuisheidseis voor meisjes niet gemotiveerd worden: door voor het huwelijk geslachtelijk te verkeren.... handelde zij onjuist.... absoluut? Neen, maar wel met het oog op de „gewoonte", *dat de burgerlijke maatschappij om ideologische en economische*

redenen de buitenechtelijke geslachtsomgang niet kan billijken, omdat anders het huwelijk en ook de gezinsideologie ten onder zouden gaan. Lindsey zelf zegt over dit geval: „En toch moet onder geen beding voor „vrije liefde" e.d. de weg geëffend worden. Wij kunnen er zonder het huwelijk niet komen. Dat moet door verstandige en voorzichtige wijziging van haar regelen behouden blijven...." Het is dus volkomen duidelijk: *sexuele vrijheid van de jeugd betekent ondergang van het huwelijk (in burgerlijke zin), sexuele onderdrukking moet de jeugd voor het huwelijk geschikt maken.* Dat is de ware zin van de zo vaak herhaalde formule over de „culturele betekenis" van het huwelijk en de „zedelijkheid van de jeugd". En alleen reeds op grond hiervan kan het vraagstuk van het huwelijk niet los van de jeugdsexualiteit worden behandeld. Beide zijn slechts schakels in de keten van de burgerlijke ideologie. Wordt de samenhang verstoord, dan geraakt de jeugd in onoplosbare conflicten, want haar sexuele vraagstuk is niet op te lossen zonder het huwelijksvraagstuk en dat weer niet zonder het vraagstuk van de economische zelfstandigheid der vrouw, de maatschappelijke opvoeding van de kinderen en de vermaatschappelijking van de productiemiddelen.

En ondanks zijn zelfbeperking werd Lindsey de mond gesnoerd. Hij verloor zijn rechtersambt.

Het bovenstaande werd in de zomer van het jaar 1928 geschreven, als slotconclusie van mijn studies over de sociologische betrekkingen tussen huwelijksmoraal en onthoudingseis. Een gelukkig toeval stelde mij in de herfst van het jaar 1929 in de gelegenheid het statistische bewijs te vinden voor de juistheid van deze conclusies.

In Moskou publiceerde een arts van het Venerologische Instituut, M. Barash, een artikel in het „Journal of Social Hygiene" (Dl. XII Nr. 5 Mei 1926) getiteld „Sex life of the workers of Moscow", waarin ook een statistiek over de verhouding tussen huwelijksontrouw en de begintijd van het geslachtsverkeer vóór het huwelijk is opgenomen. Van hen, die met geslachtelijk verkeer voor hun 17de jaar waren begonnen, was 61.6 % in het huwelijk ontrouw, van hen die er tussen hun 17de en 21ste jaar mee begonnen 47.6 % en van

hen, die pas na hun 21ste jaar tot geslachtsverkeer kwamen nog maar 17.2 %. Hierover zegt de schrijver (blz. 283):

„Hoe vroeger deze of gene uit de ondervraagde groep met geslachtsverkeer begonnen was, des te minder standvastig bleek hij later in het huwelijk; hij neigde tot tijdelijke sexuele betrekkingen.... Diegenen, die op jeugdige leeftijd geslachtsverkeer uitoefenden, hadden later een onregelmatig geslachtsleven."

Als het juist is, dat de onthoudingseis voor de jeugd sociologisch direct door het huwelijksinstituut, indirect door dezelfde economische belangen als de officiële sexuele hervorming der bourgeoisie-zelf bepaald is, als verder statistisch bewezen is, dat *vroegtijdig geslachtsverkeer ongeschikt voor het huwelijk maakt in de zin van de burgerlijke huwelijksmoraal* (levenslang één partner), dan is het ook duidelijk, dat de onthoudingseis dient om een *sexuele structuur te verkrijgen, die voldoet aan het strenge echtelijke geslachtsleven en brave staatsburgers oplevert.*

Hoe deze sexuele structuur eruit ziet, hoe ze bij de jongeren zelf werkt en welke tegenstrijdigheden zij voor de instelling „huwelijk" schept, zal het voorwerp van onderstaande onderzoekingen zijn.

3. Een onethische beschouwing over het geslachtsverkeer van de jeugd.

De jongere heeft slechts drie mogelijkheden: onthouding, onanie (inclusief homosexuele handeling en heterosexuele prikkeling) of geslachtsverkeer. Men moet precies weten, van welke zijde men de zaak ter discussie wil stellen. Er zijn n.l. drie standpunten: het ethische, het sexueel-economische en het maatschappelijke. Ethisch is het probleem ontoegankelijk en onoplosbaar. Concreet komt het probleem neer op de sexuele economie der individuen en op het belang, dat de maatschappij bij een bepaald soort van individuen heeft.

Wij hebben gezien, dat de burgerlijke maatschappij het grootste belang bij de onderdrukking der jeugdsexualiteit heeft. Het voortbestaan van het burgerlijke huwelijk en het gezin, alsook de vorming van de onderdanenstructuur vereisen deze onderdrukking. De burgerlijke ethicus meent weliswaar,

burgerlijke maatschappij met *algemeen-menselijke* maatschappij verwarrend, dat het voortbestaan der maatschappij überhaupt gevaar loopt, als de jeugd zich, zoals hij het typisch uitdrukt „uitleeft", maar juist dat moet eerst onderzocht worden. Concreet moet gevraagd worden, of en zo ja welke *maatschappelijke* belangen de *sexueel-economische* belangen weerstreven. Men kan ook eerst het belang der jongeren zelf onder het oog zien en vragen, welke hygiënische voor- en nadelen de onthouding, de onanie en het geslachtsverkeer voor de jongeren zelf bezitten.

a. Sexuele onthouding in de puberteitsperiode.

Wij moeten natuurlijk het verschijnsel van de *volledige* onthouding onderzoeken, want al het andere valt onder het veelomvattende begrip onanie. Wij dienen uit te gaan van het onwrikbaar vaststaande feit, dat de sexualiteit omstreeks het 14de jaar door versterkte werking van de interne secretie en de werking van het genitale apparaat, in een hoogst actieve fase treedt. De sexuele drang is *zuiver natuurlijk* gesproken, op geslachtsverkeer gericht. Als zovele jongeren niet bewust op geslachtsverkeer zijn ingesteld, dan is dat niet, zoals algemeen verkeerdelijk wordt aangenomen, een uitdrukking van biologische onrijpheid, maar een *gevolg van de opvoeding,* die alle gedachten daaraan tot verdringing brengt. Het is belangrijk dit vast te houden, wanneer men de dingen wil zien, zoals ze zijn en niet zoals de heersende machten en de kerk ze graag zouden willen zien. Jongeren, die de verdringing van de voorstelling „geslachtsdaad" overwonnen hebben, weten nauwkeurig, dat zij bestaat en dat ze juist dáárnaar verlangen. *Juist de verdringing van de sexuele voorstellingen, in 't bijzonder van de geslachtsdaad, is een voorwaarde voor de sexuele onthouding.*

Ook bestaat de wellicht nog meer verbreide mogelijkheid, dat de voorstelling van de geslachtsdaad weliswaar niet onbewust is, maar zozeer van psychische belangstelling ontbloot of zelfs met braak- en angstvoorstellingen verbonden (typerend voor kleinburgerlijke meisjes!) dat ze geen practische betekenis heeft. Maar voor het doorzetten van de onthouding is meer nodig, n.l. *ook de verdringing van de sexuele opwin-*

ding. Dat geeft een tijdlang rust. En dat heeft in de burgerlijke maatschappij ook het voordeel, dat men zich het pijnlijke onanieconflict en de sociaal gevaarlijke strijd tegen het milieu bespaart, welke onvermijdelijk zijn, als het jongmens bewuste en derhalve onoverwinlijke verlangens naar geslachtsverkeer heeft.

De jongeren vertonen meestal een duidelijke verandering in hun instelling jegens de sexuele lust na de eerste stadia van hun puberteit. Zij verwerpen de sexualiteit veel feller na hun 16de of 17de jaar dan daarvoor. Uit de analyse blijkt, dat in de plaats van het *streven* naar lust de *angst* voor de lust getreden is; wij noemen dit *lustangst*. Zij is heel wat anders dan de angst voor sexuele handelingen, welke haar hoogtepunt bereikt in de meestal onbewuste castratieangst. De vrees voor het sexuele, die steeds sterker om zich heen grijpt, is in deze lustangst verankerd. Deze verankering heeft als volgt plaats: Door de gestadige inwerking van de sexuele verboden, wordt het verloop van de sexuele prikkeling zelf gewijzigd. De medische ervaring leert, dat *geremde* lust tot *onlust,* ja vaak tot *pijnlijke gevoeligheid* aan de genitaliën wordt. Op die manier wordt de lustprikkel bij de sexuele bevrediging tot een bron van onlust en daardoor tot het eigenlijke motief, waarom het jongmens de drang voelt *tegen* zijn sexualiteit te strijden en haar te overwinnen. Den geschoolden sexoloog is de eigenaardigheid bekend, dat jongelieden zaaduitstortingen kunstmatig tegenhouden, omdat ze onlust veroorzaken. Bij meisjes in de puberteit is de angst, niet voor de bestraffing, maar voor de sterke gemoedsbeweging, nog veel duidelijker uitgesproken. De opwinding wordt als een gevaar gevoeld. In deze *lustangst* moeten we de eigenlijke verankering van de van buiten af verworven angst (oorspronkelijk voor bestraffing van sexuele handelingen) zoeken. Op deze wijze wordt de jongere vaak zelf tot verdediger van de sexuele verboden.

De toestand van sexuele opwinding zonder bevrediging, is echter nooit lang te dragen. Er zijn slechts twee oplossingen: verdringing van de sexuele opwinding, of bevrediging. De eerste leidt regelmatig tot psychische stoornissen, de tweede, in de tegenwoordige maatschappij, tot sociale conflicten.

Onthouding is dus gevaarlijk en beslist schadelijk voor de gezondheid. Ten eerste al door de omstandigheid, dat de onderdrukte sexuele opwinding zich verschillende uitwegen schept: òf er treedt zeer spoedig een nerveuse storing op, òf het jongmens vervalt in sexuele dagdromen, die hem sterk in zijn werk hinderen. Natuurlijk, hij die de samenhang tussen sexuele opwinding en nervositeit niet zien wil, die kan gemakkelijk zeggen, dat de onthouding niet schaadt, of zelfs, dat ze in de meeste gevallen doorvoerbaar is. Hij stelt slechts vast, dat de jongere abstinent leeft en „dus" kán hij het klaarblijkelijk ook. Dat hij hierdoor neurotisch wordt en talloze moeilijkheden krijgt, ontgaat den niet verder nadenkenden of slecht georiënteerden sexoloog. Hij meent, dat de neurose de uitdrukking van een „degeneratieve aanleg" is of van „de wil tot macht" en bespaart zich daardoor meteen de moeite van dieper nadenken over deze maatschappelijk zo gevaarlijke aangelegenheden.

Niet alle jongeren, die zich onthouden, zo zal men zeggen, gaan direct aan een neurose lijden. Ongetwijfeld, maar hoe moet men nu het feit beoordelen, dat bij velen de neurose pas dan goed doorbreekt als op latere leeftijd de eisen van de „wettige" sexuele omgang gesteld worden? De sexueel-economische kliniek leert ons, dat juist die gevallen de ergste zijn, die nooit de moed tot onanie hebben bezeten. Men heeft eerst verdrongen, heeft een tijd lang zijn sexuele apparaat niet gebruikt en als men dan zo ver is, dat de burgerlijke maatschappij tevreden kan zijn, dan faalt het apparaat, het is om zo te zeggen, vastgeroest. Het procentueel grotere aantal storingen bij de vrouwen wijst erop, dat tussen de minder vaak voorkomende onanie en de sterkere sexuele verdringing der meisjes en haar latere sexuele onvermogen een innig verband bestaat. Men hoedt zich wel, den jongere dit te zeggen, ook als men het weet, want wat zou dan het preken van de onthouding nog kunnen rechtvaardigen? Men zou niet eens meer op de sport als uitweg uit de sexuele nood kunnen wijzen. Herhaaldelijk werd mij de sport als afleidingsmogelijkheid voor de sexuele drift voorgehouden, als ik het onanieprobleem besprak. Daarop kon ik, wilde ik niet de feiten terwille van de moraal vervalsen, slechts antwoorden, dat welis-

waar de sport het beste middel is om de sexuele drift te verminderen, maar dat ook sportsmensen, die op die manier hun sexuele drift volledig willen doden, hun doel vaak zó goed bereiken, dat ze later niet meer over hun sexualiteit kunnen beschikken. Ik sta iedere keer weer versteld, als ik zie, hoeveel krachtige, sportieve, getrainde mensen sexueel gestoord zijn. Ook zij gebruikten de sport in de strijd tegen hun sexualiteit. Daar zij echter op de duur niet al hun sexuele gemoedsbewegingen in sportieve prestaties kunnen onderbrengen, moeten ook zij tenslotte naar het middel van de verdringing grijpen, met al de gevolgen van dien. De sport is is dus wel een middel tot vermindering der sexuele spanning, maar net zo min geschikt tot oplossing van het sexuele probleem der jeugd als enig ander middel, dat op het doden van de sexuele gevoelens gericht is.

Wie de gevolgen van zijn daden kent en deze bewust aanvaardt, moet zelf weten, wat hij doet. Wij willen niemand tot een bevredigend geslachtsleven dwingen en wie met het risico van een zenuwziekte of vermindering van zijn arbeids- en levensvreugde abstinent wil leven, die doe dat. Wie dat niet wil, die trachte tot een geordend, bevredigend geslachtsleven te komen, zodra de sexuele drang sterk genoeg is. Het is echter onze plicht te wijzen op het vastroesten van de sexualiteit, haar terugvloeien in kinderlijke en infantiele handelingen en de zenuw- en zielsziekten als de gevolgen van de abstinente levenswijze in de jeugd. De gevallen van 35-, 40-, ja 50- en 60-jarigen, die met de ergste storingen van hun psychische huishouding, neurotisch, gramstorig, verzuurd, vereenzaamd en levensmoe om hulp bij ons komen, zijn de meest tragische. Meestal beroemen zij er zich nog op, zich niet aan uitspattingen te hebben overgegeven, waaronder zij het vermijden van onanie en vroegtijdig geslachtsverkeer verstaan. De gevaren van de sexuele onthouding worden ook door overigens scherpzinnige socialistische schrijvers niet juist beoordeeld en wel om deze twee redenen: ten eerste is hen het verband tussen een pas later beginnende sexuele storing en lange abstinentie niet bekend, ten tweede hebben ze geen gelegenheid gehad het innige verband tussen nerveuze storingen en sexuele onthouding zo opeengehoopt voor zich te

zien als de psycho-therapeut en de sexuele voorlichter. Fr. Brupbacher schrijft in zijn overigens voortreffelijke brochure „Kinderzegen, voorkoming van zwangerschap en vruchtafdrijving" (1925):

> „In alle mogelijke geschriften wordt over nut en nadeel van de onthouding gefilosofeerd. Wie wil, die moge zich onthouden, het zal hem geen kwaad doen.... In elk geval is onthouding gezonder dan een geslachtsziekte" (blz. 18).

Brupbacher heeft, naar uit gesprekken is gebleken, deze mening laten varen. Hij had over 't hoofd gezien, dat de hang naar langdurige ascese zelf reeds een ziekte-symptoom is, het teken n.l. van een vrijwel volledige verdringing van bewuste sexuele verlangens. En altijd, hetzij vroeg of laat, schaadt zij het liefdeleven en de arbeidsprestatie. *Dat is een ervaringsfeit.* De jeugd onthouding aanbevelen, betekent de kiem leggen voor een vroeger of later uitbrekende neurose, of op zijn minst voor verminderde levensvreugde en arbeidsgeschiktheid. En van het standpunt der zielseconomie beschouwd, is het ook twijfelachtig, of zij gezonder is dan een geslachtsziekte. Die kan men kwijtraken, als men zich goed laat behandelen. De ziekelijke karakterveranderingen daarentegen, die men zich door onthoudend te leven verwerft, zijn slechts zelden geheel te genezen en bovendien beschikken we niet over voldoende flinke en knappe psycho-therapeuten, nodig om zoveel kwaad te verhelpen. Ik onderschat de geslachtsziekten geenszins. Maar men pleegt ze gewoonlijk als boeman te gebruiken om de sexuele verdringing door te zetten. En overigens luidt het alternatief helemaal niet: onthouding of geslachtsziekten, want men kan de geslachtsziekten vermijden door met de geliefde partner uit zijn eigen milieu en niet met prostituées te verkeren.

Wij hebben het hier over de onthouding der jongeren. Wij bedoelen daarmee de 15—18 jarigen. Van hogerhand wordt geëist: onthouding tot „de sluiting der epiphysusvoegen", d.w.z. tot omstreeks het 24ste jaar. Indertijd hield een socialistische jeugdleidster in Wenen voordrachten voor jongeren, waarin zij de jongeren deze schadelijke „leer" als „wetenschappelijke stelling" op de mouw spelde..... Zij

heeft echter nooit verteld wat dan toch de sluiting der epiphysus met de ca. 10 jaar vroeger plaatsvindende rijping van het geslachtsapparaat te maken heeft.

In „De Morgen" had een individueel-psychologische jeugdadviseur een schriftelijke adviesrubriek ingericht. Op 18 Maart 1929 kon men daar o.m. het volgende aardige advies vinden:

> „G. Sch.: Uw vraag beroert het vaak in biologische kringen behandelende probleem van de begintijd der „sexuele oefening". De Romeinse schrijver Tacitus roemt bij de Germanen, dat zij voor hun 24ste jaar geen vrouw aanraakten en deze regel moet ook voor ons gelden. De geslachtsdrift, die tot de machtigste in het menselijke leven behoort, mag niet vroegtijdig tot heerschappij komen en ge hebt groot gelijk, als ge in de sport de ontlasting zoekt, die U op sexueel gebied nog niet toekomt (!). Als Uw vrienden, hoewel ze jonger zijn, anders handelen, dan is dat tegen de geboden der sexuele hygiëne (!). De beroemde leider op het gebied van de gezondheidsleer, Geheimraad Prof. Dr. Max von Gruber (sic!!) heeft op zijn temperamentvolle wijze altijd gepredikt, dat de sexuele onthouding nog nooit iemand schade berokkend heeft."

Het beroep op Gruber en de oude Germanen is voorwaar een doorslaggevend argument! Deze Prof. Gruber heeft echter ook beweerd, dat de onthouding niet alleen niet schaadt, maar zelfs baat: het niet vergoten zaad wordt n.l. weer geabsorbeerd en dat betekent toevoer van eiwit... Ik ken een betere en aangenamere manier van eiwittoevoer: *vleesvoeding*. Maar overeenkomstig de staatsorde en de „objectieve" zedewet tegen al het vleselijke, had de om de burgerlijke maatschappij-orde bezorgde Gruber er helemaal geen erg in, dat er nog een andere eiwittoevoer dan door het opzuigen van sperma bestaat.

Ik vermeld deze oude voorbeelden, omdat ze interessant zijn en ook aantonen, hoeveel moeite het zelfs socialisten kostte, zich van deze ideologie vrij te maken. De Weense socialistische vrouwenarts Dr. Karl Kautsky b.v., heeft in 1930 in de „Vrijheid" een heftige aanval op mijn arbeid ondernomen en mij ervan beschuldigd, dat ik de arbeiders hun idealen ont-

nam. Het is van veel belang ons te herinneren, dat de sexuele vrees niet aan de grenzen der arbeidersbeweging halt houdt. Het zal bij ons onderzoek van de sexuele revolutie in de Sovjet-Unie blijken, dat men de arbeidersbeweging geen dienst bewijst, als men zulke dingen verheimelijkt.

We moeten trachten te bereiken, dat de socialistische sexologen en jeugdadviseurs ophouden om met de kerk in „zedelijkheid" te wedijveren. Want hoe gedachteloos men in socialistische kringen in deze gewichtige aangelegenheid handelde, blijkt wel uit een brief, die ik indertijd van een Weens meisje ontving, dat den socialistischen jeugdadviseur Dr. P. had opgezocht, omdat zij geen raad meer wist. Zij vertelde den dominé, dat zij reeds 4 jaar verloofd was, dat zij en haar verloofde heel veel van elkaar hielden, maar dat hun verhouding de laatste tijd zeer gespannen was en dat de toestand ondragelijk was geworden. Geld om spoedig te trouwen, hadden ze niet; dat liet de betrekking van haar verloofde trouwens niet toe. Ze waren resp. 22 en 24 jaar oud en kenden elkaar 4 jaar. Ook haar verloofde hield het zo niet langer uit.

Hierop wist Dr. P. niets anders te antwoorden, dan dat hij jonge mensen kende, die 9 jaar verloofd waren en desondanks „rein" gebleven waren en dat een kind in hun geval zeer ongewenst zou zijn, want niet in een goed verzorgende gezinsomgeving zou opgroeien. Tenslotte gaf hij de „zeer goede raad" te vermijden, dat zij en haar vriend elkaar alleen zouden ontmoeten en zo pijnlijke situaties te voorkomen en vol te houden, totdat ze konden trouwen. (Sic!)

Ook de natuurgeneeskundigen doen aan sexuele voorlichting. Na een lezing, werd mij het volgende recept voorgelegd, dat een natuurgeneeskundige aan een abstinenten jongeman van 17 jaar, die aan dagelijkse polluties leed, had voorgeschreven:

„Drie maal daags een mespunt vol gentiaanpoeder in capsules. Verder 30 gram geplette hennep in ½ liter melk tot een papje gekookt, waarvan 3 à 4 maal daags een eetlepel ingenomen moet worden. Bovendien om de dag een zitbad van ca. 20 minuten in afgetrokken calmusgeest.

Daarenboven laat U zich 's avonds de ruggegraat met het volgende mengsel goed masseren: 90 gram arnicaspiritus, 4 gram lavendel- en melissengeest, 1 gram pepermuntgeest en thijmgeest. Alles goed mengen."

Dergelijke belachelijke „raad" is het uitvloeisel van de volslagen hulpeloosheid in de moeilijke situatie, waarin de jeugdadviseur zich bevindt; het blijft hetzelfde of hij in zijn middel gelooft dan wel of hij van de vruchteloosheid der onthoudingseis overtuigd is. Hij is nu eenmaal — afgezien nog van zijn eigen remmingen — onbewust het uitvoerend orgaan van de burgerlijke sexuele orde, een voorbereider van de „huwelijksgeschiktheid", de „braafheid" kortom van de onderdanigheid! Wij zullen overigens spoedig zien, dat het besef van deze waarheid zijn taak geenszins verlicht, doch integendeel slechts verzwaart.

b. De onanie.

De onanie vormt binnen beperkte grenzen een uitweg uit de nadelen der abstinentie. Zij vermag de sexuele huishouding alleen maar te regelen, als zij zonder al te grote schuldgevoelens en storingen in het verloop van de prikkeling plaatsvindt; voorts slechts zo lang, als het ontbreken van een werkelijken partner niet al te schrijnend gevoeld wordt. Zij kan gezonde jongemensen ongetwijfeld over de eerste stormen van de puberteit heenhelpen. Evenwel vervult zij deze functie slechts in een gering aantal gevallen, omdat maar weinig jongeren zichzelf zozeer van de morele invloeden der genoten opvoeding bevrijd hebben, dat zij zonder scrupules naar de onanistische bevrediging grijpen. Meestal vechten de jongeren tegen de onanie-aandrang met groter of kleiner succes. Behalen ze de overwinning niet, dan onaneren ze onder de zwaarste remmingen en met de schadelijkste praktijken, zoals het inhouden van de zaadstorting. Zo stevenen zij op zijn minst naar een neurasthenische storing toe. Gelukt hun de strijd wel, dan vervallen ze weer in dezelfde onthouding, waaruit zij zich middels de onanie gered hebben; alsdan is de situatie echter veel ongunstiger geworden, omdat de inmiddels geactiveerde fantasieën en de gewekte sexuele opwinding de

onthouding nog ondragelijker maken dan vroeger. Slechts enkelen vinden de weg, die sexueel-economisch de beste is, n.l. die naar het geslachtsverkeer.

Tot voor een paar jaar werd de onanie algemeen als schrikbeeld gebruikt. Tegenwoordig is het mode geworden, de onanie als totaal onschadelijk en volstrekt natuurlijk voor te stellen, niet alleen om zodoende de zedelijke „orde" te beschermen, doch ook omdat men wel weet, dat de onthoudingseis toch niet door te voeren is. Onanie is zeker beter dan onthouding. Maar op de duur is zij onbevredigend en erg storend, want het ontbreken van een liefdesobject doet zich spoedig heftig gevoelen; en als de onanie niet meer bevredigt, wekt zij een gevoel van schuld en misselijkheid en wordt zij door de toenemende sexuele opwinding, onder de tegenstrijdige gevoelens van het ik, tot een dwang. Zij heeft voorts, ook onder de beste omstandigheden, het nadeel, dat zij de fantasie steeds verder terugdringt naar neurotische en reeds verlaten kinderlijke sexuele posities, waardoor opnieuw verdringing nodig wordt. Het gevaar voor een neurose groeit dan met de duur van de onanistische bevrediging. En als wij deze jongeren eens nauwlettend gadeslaan, hun wezen in verband weten te brengen met hun sexuele leven, dan valt ons direct hun schuwe, min of meer krampachtige gedrag op. De frisse, flinke en opgewekte jonge mensen bleken altijd diegenen te zijn, die op het juiste ogenblik de stap van de onanie naar het geslachtsverkeer durfden te doen. Op de duur verzwakt de onanie ook de betrekkingen tot de werkelijkheid. Het gemak, waarmee de bevrediging te bereiken is, maakt den onanist vaak ongeschikt voor de levendige strijd om een geschikten partner.

De slotsom, waartoe wij komen is deze: zoals het spook „geslachtsverkeer van pubers" vroeger en ook vaak nu nog, dwong tot het vaststellen van de onschadelijkheid, ja het nut van de onthouding, zo dwingt dit tegenwoordig de ongerechtvaardigde opvatting op, dat de onanie tot de *natuur* der puberteit behoort, volstrekt onschadelijk en *de* oplossing van het puberteitsprobleem is. Zowel het een als het ander is slechts het ontwijken van de *pijnlijkste* kwestie, n.l. die van

c. het geslachtsverkeer der geslachtsrijpe jeugd.

Wij moeten dit probleem zowel principiëel als concreet, en onder inachtname van de gegeven economische en paedagogische omstandigheden, behandelen. Het werd in alle totnutoe verschenen verhandelingen als opzettelijk vermeden.

Wij hebben reeds aangetoond, dat de belangen van het heersende economische systeem langs indirecte weg (gezin, huwelijksgeschiktheid) de inperking van de jeugdsexualiteit, alsook de sexuele nood bepalen. Deze inperking behoort tot dat systeem, de daaruit resulterende nood is een onbedoeld bijproduct. Wanneer dat zo is, dan zal ook een sexueel-economische oplossing van dit probleem binnen de bestaande maatschappij niet mogelijk zijn. Dat blijkt ook onmiddellijk, zodra wij de voorwaarden onderzoeken, waaronder onze jongeren tussen de 14 en 18 jaar de puberteitsperiode binnentreden. Wij willen hier de inwerking van de specifieke klassenpositie buiten beschouwing laten en alleen de invloeden van de ideologische atmosfeer en de maatschappelijke instellingen nagaan.

1. De jongere heeft vooreerst een berg van innerlijke remmingen, het werk van de sexualiteitsvijandige opvoeding, te overwinnen. Zijn genitaliteit is, in doorsnee, òf niet vrij (dat geldt bijzonder voor de meisjes), òf gestoord, òf (bewust of onbewust) homosexueel afgeleid. Hij is dus reeds innerlijk niet opgewassen tegen het aanknopen van de onder dergelijke omstandigheden schokkende heterosexuele geslachtsbetrekking.

2. Zijn biologische geslachtsrijpheid is psychisch verwrongen, òf (en dit is bij de kleinburgerlijke jeugd regelmatig het geval) zijn psychische infantilisme (d.i. het teruggehouden- en achtergebleven-zijn in de kinderlijke positie in het gezin, resp. in de betrekking tot de ouders) heeft het evenwicht tussen physieke en psychische rijpheid verbroken.

3. In bepaalde proletarische kringen, die zeer speciaal onder de materiële uitbuiting lijden, zijn de jongeren ook *lichamelijk* achtergebleven. Hier bestaat zowel lichamelijke als psychische achterlijkheid bij physiologische geslachtsrijpheid.

4. Bij het sexuele verbod, dat zwaar op de jeugdsexualiteit drukt, voegt zich niet alleen het gebrek aan iedere maat-

schappelijke voorzorg, maar ook de actieve verhindering van het aanknopen van geslachtsverkeer door de maatschappij zelf. Dat gebeurt o.a. door:

a. De opzettelijke bemoeilijking van *deskundig onderricht* in de kwesties der jeugdsexualiteit. De tegenwoordig modern geworden „voorlichting" is een halfslachtigheid, die de verwarring slechts vergroot, omdat zij een richting uitgaat, die bepaalde consequenties eist, maar niet bereid is ook die verstrekkende consequenties te trekken. Men geeft dan b.v. 14-jarige meisjes voorlichting over het wezen van de menstruatie, maar over de aard van haar sexuele spanningen zwijgt men als het graf. Hier blijkt duidelijk wat wij reeds ter anderer plaatse zeiden, n.l. dat de enkel-biologische beschouwingswijze van het geslachtsleven een vorm van camouflage is. De puber heeft minder interesse voor de wijze waarop ei en zaadcel samensmelten tot het „mysterie" nieuw leven, dan voor het voor hem belangrijker „mysterie" van de sexuele opwinding, waarmee hij vertwijfeld vecht. Maar, als men den jongere waarheidsgetrouw inlichtte, dat hij nu rijp voor geslachtsverkeer geworden is en dat zijn zorgen en moeilijkheden voortspruiten uit de opdringende en onbevredigde sexualiteit, welk logisch argument zou men dan nog kunnen vinden, om hem van geslachtsverkeer terug te houden? Op die manier bezorgt de voorlichting hem nog grotere moeilijkheden. Wij moeten toegeven, dat de *niet*-voorlichting en de sexualiteitsontkenning volmaakt overeenstemmen met de maatschappelijke situatie. De sexuele verminking van den puber is de voortzetting van de sexuele misvorming van het kind.

b. De kwesties van de woonruimte en de voorbehoedmiddelen. Hier liggen de feiten zo: is, bij de algemene woningnood, voor de volwassen werkende bevolking de mogelijkheid om alleen en ongestoord te zijn, reeds nauwelijks aanwezig, de geslachtelijke woningnood van de jeugd stijgt tot een stom, maar verschrikkelijk martelaarschap. Het is kermerkend, dat onze anders zo gauw ontroerde sexuele hervormers dit feit nergens vermelden. Want wat zouden zij een driesten knaap of zelfs een uitgelaten meiske kunnen antwoorden op de vraag, waarom toch de maatschappij ook in dit opzicht *niet* voor hen zorgt? Het is te verwachten, dat menig socialistisch

jeugdleider voor deze vraag op de vlucht zal slaan, ook al houdt hij anders cursussen over „het sexuele vraagstuk", waarin hij wel niet onthouding tot aan de „volledige geestelijke en lichamelijke rijpheid" eist, maar zich wel humaan aan de behandeling van de kwestie geslachtsverkeer onttrekt. Hij zal zo lang „verantwoordelijkheidsgevoel" prediken, tot het hem gelukt, zich niet meer verantwoordelijk te voelen voor het feit, dat de jongeren met het nodige „verantwoordelijkheidsgevoel" in portieken, achter schuttingen, in schuren en voortdurend met angst voor ontdekking, geslachtelijk verkeren.

Maar nu de voorbehoedmiddelen! Overmoedige jongeren zouden de naïeve vraag kunnen stellen, welk belang toch de maatschappij erbij heeft, hen *niet* over de beste methoden tot voorkoming van zwangerschap te onderrichten en *geen* doktoren gereed te houden, die ingrijpen, indien eens een voorbehoedmiddel gefaald heeft; waarom de maatschappij hen géén ruimten beschikbaar stelt. Het is duidelijk, dat een maatschappij-orde, die het buitenechtelijke geslachtsverkeer verwerpt en die zelfs niet zorgt voor een hygiënisch geslachtsleven voor de volwassenen, dergelijke kwesties noch beantwoorden, noch oplossen kan.

Het is evenzeer duidelijk, dat zonder een grondig voorbereide oplossing van het vraagstuk der *sexuele opvoeding van het kind,* dat zonder de oplossing van de voorbehoedmiddelen- en de woningkwestie, een critiekloos advies aan de jeugd tot geslachtsverkeer over te gaan, onverantwoordelijk en schadelijk zou zijn, net zo schadelijk als het tegendeel, het prediken van abstinentie. En dat was onze taak: de tegenstrijdigheden aan te tonen, haar onoplosbaarheid in deze maatschappij te bewijzen. Ik kan slechts hopen, dat mij dit grondig gelukt is. Maar principiëel moeten wij, indien wij geen potsenmakers of lafaards willen zijn, de sexualiteit der jongeren beamen, hen helpen waar wij kunnen en alles doen om de uiteindelijke bevrijding van de jeugdsexualiteit voor te bereiden. Een reusachtige en verantwoordelijke taak!!

Doch thans begrijpen wij beter de halfheid, bevangenheid en inconsequentie van de tegenwoordige sexuele voorlichting. Zij kenmerkt zich door de volgende eigenschappen: zij komt altijd te laat, doet geheimzinnig en gaat aan de kern, de

sexuele *lust,* voorbij. Zij, die tegen *iedere* voorlichting zijn, handelen tenslotte consequenter. Zij vertegenwoordigen het klassebewuste, burgerlijke standpunt. Men moet hen bestrijden, omdat zij vijanden van de consequenties der wetenschap zijn, maar ze zijn tot op zekere hoogte toch helderder dan de zaligmakende reformisten, die ernstig geloven met hun voorlichterij de situatie te veranderen. In werkelijkheid verdoezelen ze de ware situatie en verhullen ze de noodzakelijkheid van de maatschappelijke omwenteling. Naar onze mening moet men als sexueel adviseur, in individuele gevallen, na nauwkeurig onderzoek van de sociale, psychische en economische toestand den geslachtsrijpen jongere de sexuele omgang niet verbieden, doch integendeel aanbevelen. Individuele hulp en maatschappelijke maatregel zijn nu eenmaal zeer verschillende dingen. Want maatschappelijk blijft de zaak voorlopig zo, dat de kleuters tot ascese worden opgevoed, de jongeren wordt wijsgemaakt, dat de cultuur onthouding van hen eist, of dat zij tot het redelijke huwelijk troost kunnen zoeken in de onanie. Voorlopig zal dit wel een van de vele schanden onzer eeuw blijven.....

De tegenstelling tussen de voortgaande vergemeenschappelijking van het leven en de sexualiteitsontkennende maatschappelijke atmosfeer, moet tot een verergering van de sexuele crisis der jeugd leiden; een oplossing binnen de burgerlijke maatschappij is niet bereikbaar.

Zolang de jeugd binnen het gezinsverband verbleef, de meisjes met volledige sexuele verdringing en zonder veel sexuele prikkeling op den verzorgenden echtgenoot wachtten, de jongens eveneens bij het ouderhuis volhardden en abstinent leefden, onaneerden of naar prostituées gingen — zo lang bestond er een lijden in stilte, naast neurose of sexuele bruutheid. Onder de tegenwoordige levensomstandigheden moeten de om hun bevrijding vechtende sexuele behoeften, plus de innerlijke opvoedingsremmingen enerzijds en de tegenstand van de burgerlijke maatschappij anderzijds tot de pijnlijkste persoonlijke conflicten leiden. Daartegen kunnen de sexueel-reformistische vertroostingen, de goede adviezen à la „geestelijke afleiding", „hard bed" en „weinig vlees", niets uitrichten.

Ik ben van mening, dat de tegenwoordige jeugd het oneindig veel zwaarder heeft als de jeugd van omstreeks 40 jaar geleden. De laatste kon nog geheel verdringen, maar tegenwoordig zijn alle bronnen van het leven der jongeren aangeboord. Intussen ontbreekt het de jeugd zowel aan de maatschappelijke steun als aan de psychische structuur, die het haar mogelijk zou maken zich aan deze bronnen te laven. Het is niet meer mogelijk ze te dempen en dat is ook in 't geheel niet onze bedoeling.

De sexuele crisis der jeugd wordt tot een deel van de crisis der gehele burgerlijke maatschappijvorm. Zij blijft binnen dit raam — althans massaal — onoplosbaar.

Voor de strijdbare jongeren bestaat er een ontoereikende uitweg uit de moeilijkheden: afleiding en omzetting van een deel van het subjectieve leed in harde arbeid voor de sociale omwenteling. Want de werkelijke oplossing van het sexuele vraagstuk der jeugd is slechts mogelijk *in de nieuwe maatschappij, waarom we vechten.*

HOOFDSTUK VII.

Huwelijk en duurzame sexuele verbintenis

Het probleem van het huwelijk-van-thans, kan niet van de kwestie der kapitalistische economie worden losgemaakt; het kan echter ook niet werkelijk worden begrepen zonder rekening te houden met de *sexuele* economie.

Het burgerlijke huwelijk, dat slechts een bepaalde ontwikkelingsfase van het huwelijk in het algemeen is, is een compromis van de belangen van het privaatbezit enerzijds met die van de sexuele behoeften anderzijds. Natuurlijk zijn de sexuele belangen van gans andere aard dan ze gewoonlijk door de burgerlijke sexuele onderzoekers worden voorgesteld. Het is voor het onderzoek van het vraagstuk nodig, het materiële en het sexuele gedeelte van het huwelijksprobleem afzonderlijk te behandelen. Wij zullen daarbij de geslachtelijke betrekking, die voortspruit uit de sexuele behoefte en op duurzaamheid van de verbintenis gericht is, streng moeten scheiden van die, welke de burgerlijk-economische positie van vrouw en kinderen uitmaakt. De eerste noemen wij duurzame sexuele verbintenis, de tweede huwelijk.

1. De duurzame sexuele verbintenis.

De maatschappelijke voorwaarden voor de duurzame sexuele verbintenis zijn:

a. de materiële zelfstandigheid van de vrouw;

b. de verzorging en opvoeding van de kinderen door de maatschappij;

c. de opheffing van elke vermenging van *materieel*-economische en *sexueel*-economische belangen.

Voorbijgaande, losse, zuiver zinnelijke betrekkingen zouden met de langdurende moeten concurreren. Bekeken vanuit het gezichtspunt der sexuele economie, bezit de losse betrekking,

in vergelijking met de vaste, nadelen, die juist in de burgerlijke maatschappij zeer duidelijk aan de dag treden. Want in geen maatschappij was de promiscuïteit — vernederd voor het gevoel en sexueel-economisch waardeloos door de vermenging met geldelijke belangen — zo wijd verbreid als in het tijdperk van de *ideologie der strenge monogamie.*

De losse sexuele verhouding, het scherpst uitgedrukt in de één-uur- of één-nacht-betrekking, onderscheidt zich van de duurzame verbintenis door het ontbreken van tedere gevoelens voor den geslachtspartner. De tedere instelling tot den sexuelen partner kan verschillende oorzaken hebben:

1. *Een sexuele binding als gevolg van gemeenzaam genoten lichamelijke lust;* deze heeft een sterke inslag van sexuele *dankbaarheid,* die op de genoten, en van sexuele *aanhankelijkheid* (niet te verwarren met horigheid), die op de nog te verwachten sexuele lust betrekking heeft. Tezamen vormen zij de grondelementen van de natuurlijke liefdesbetrekking.

2. *Een binding aan den partner als gevolg van verdrongen haat: reactieve liefde.* De nadere behandeling daarvan bewaren we tot de discussie over het huwelijk. Zij sluit de sexuele bevrediging uit.

3. *Een band als gevolg van onbevredigde zinnelijkheid.* Kenmerkend hiervoor is de overschatting, zijn wezen is juist de remming van het lichamelijk-sexuele en een onbewust, nooit aflatend verwachten van sexuele bevrediging. Dit gevoel kan licht in haat omslaan.

Het langdurig ontbreken van tederheid in de geslachtelijke betrekking doet het lichamelijke geluksbeleven dalen. Dat geldt echter pas vanaf een bepaalde leeftijd, als de zinnelijke stormen van puberteit en napuberteit voorbij zijn, als de sexuele gevoelscomplexen tot een zeker evenwicht gekomen zijn. *De tedere gevoelens doen zich pas na een zekere verzadigdheid van de lichamelijke behoeften gelden, als althans niet een neurotische remming de lichamelijke behoeften onderdrukt heeft.* Deze tedere gevoelens moet men niet verwarren met de kinderlijke pseudo-tederheid van den dwependen jongeman, die in zijn fantasie een vrouwelijk ideaal najaagt, dat overeenkomt met zijn moeder; die het lichamelijk

verlangen veroordeelt, onder de druk van onanieschuldgevoelens staat en een impotentiecandidaat wordt, als niet een of andere gunstige omstandigheid (zoals toetreden tot een jeugdbeweging of een psycho-analytische behandeling) hem uit de neurose rukt. De losse, vooreerst nog kortdurende, sexuele betrekkingen, zoals die in bepaalde groepen van de proletarische jeugd bestaan, schijnen mij de natuurlijke, gezonde, bij de jeugd behorende sexuele levensvorm te zijn. Zij komen naar vorm en wezen met het sexuele leven van den puber bij de primitieve volken overeen. Een vrij hoge graad van innigheid ontbreekt daarbij zeer zeker niet, maar deze heeft toch niet de bedoeling elkaar duurzaam te binden. Het betreft hier niet de geile begeerte naar vernieuwing der sexuele prikkel, zoals wij die bij de neurotische vormen van polygamie onder de volwassen burgerlijke bonvivants en Don Juans ontmoeten, maar om een overborrelen van de rijpgeworden sexuele energie, om een libidineus versmelten met ieder geschikt sexueel object, dat tot daden dringt. Men zou het met de bewegingslust van een jong dier kunnen vergelijken, die eveneens met het ouderworden vermindert. Deze sexuele bewegelijkheid van den gezonden jongen mens onderscheidt zich — voorzover zij niet neurotisch is — voor het geoefende oog duidelijk van de hysterische hyperbewegelijkheid.

Losse, kortdurende liefdesbetrekkingen op rijpere leeftijd behoeven niet beslist neurotisch te zijn. Zelfs moet men, als men uit zijn sexologische ervaringen eerlijk en consequent alle conclusies trekt en daarbij *iedere* morele overweging uitschakelt, vaststellen, dat wie nooit de moed of de kracht tot een losse sexuele betrekking gehad heeft (ook op rijpere leeftijd, hetzij man of vrouw) onder de druk staat van een rationeel niet gemotiveerd, dus neurotisch, schuldgevoel. Maar ook hij, die niet in staat blijkt te zijn een duurzame verbintenis tot stand te brengen, wordt, volgens vaststaande medische ervaringen, beheerst door een kinderlijke fixatie van zijn liefdesfactoren en is sexueel dus niet in orde. De oorzaak hiervan is, dat zijn tederheid òf b.v. homosexueel gebonden is (wat zeer vaak voorkomt bij sportslui, studenten, militairen e.d.), òf dat een gefantaseerd ideaal ieder reëel

sexueel object overschaduwt en waardeloos maakt. Bijzonder vaak ziet men als achtergrond van aanhoudende en onbevredigende promiscuïteit de vrees voor de binding aan een object, omdat iedere zodanige binding incestueus bezet is en incestvrees dus steeds als remming tussenbeide komt.

Gewoonlijk is hier een storing in de orgastische potentie in het spel, die als gevolg van de teleurstelling een tederheidsbinding aan den partner verhindert en die door iedere (min of meer mislukte) geslachtsdaad wordt vernieuwd.

Het sexueel-economisch belangrijkste nadeel van de voorbijgaande verhouding is, dat een zo volmaakt lichamelijk op elkaar ingesteld raken — gelijk in de duurzame verbintenis — en dus ook een zo volkomen sexuele bevrediging, nooit bereikt wordt. Dit is van sexueel-economisch standpunt het grootste bezwaar tegen de losse en het sterkste argument voor de duurzame verbintenis. Dat wij op die manier niet geraffineerd-stiekum weer de ethische levenslange monogamie binnensmokkelen, zal tot verdriet van de pleitbezorgers der huwelijksideologie spoedig blijken. Want, wanneer wij van een duurzame verbintenis spreken, dan hebben wij geen objectief te bepalen tijdspanne op het oog. Het is sexueel-economisch van geen belang, of deze verbintenis weken, maanden, twee of tien jaar duurt. Evenmin wordt bedoeld, dat de duurzame verbintenis monogaam moet of behoort te zijn, omdat we juist géén normen opstellen.

Ik heb in „Die Funktion des Orgasmus" (Int. Ps. An. Verlag 1927) aangetoond, dat de opvatting, als zou het geslachtsverkeer met een maagd, als zouden de wittebroodsweken, het meest bevredigende zijn, foutief is en beslist in tegenspraak met de medische ervaringen. Deze opvatting heeft zich alleen maar gevormd uit het contrast tussen de belustheid op onberoerde vrouwen en de later optredende afstomping en sexuele verdorring in het duurzame enkelhuwelijk. De sexuele verhouding tussen twee mensen veronderstelt, dat er een aanpassing van de sexuele rhytmen tot stand komt, dat de partners elkaars zelden bewuste, maar steeds bereid liggende speciale sexuele behoeften allengs nauwkeurig leren kennen, omdat alleen zó de dienovereenkomstige bevrediging en de ordening der sexuele huishouding

gewaarborgd zijn. Een huwelijk sluiten, zonder voorafgaande sexuele kennismaking en aanpassing, is onhygiënisch en leidt meestal tot catastrophes. Een verder voordeel van een bevredigende duurzame verbintenis is, dat zij het eeuwige zoeken naar een geschikten partner overbodig maakt en daardoor belangstelling voor sociale prestaties vrijmaakt.

De voorwaarden voor een duurzame sexuele verbintenis zijn:

1. volledige orgastische potentie van de partners, d.w.z. geen stoornis in de samenhang tussen tedere en zinnelijke sexualiteit;
2. overwinning van de incestbinding en de infantiele sexuele angst;
3. geen verdringing van enig ongesublimeerd gevoel, hetzij van homosexuele, hetzij van niet-genitale aard;
4. absolute beaming van de sexualiteit en de levenslust;
5. overwinning van de grondelementen der burgerlijke sexuele moraal;
6. geschiktheid tot geestelijke kameraadschap met den partner.

Onderzoeken wij de maatschappelijke mogelijkheid van elk der genoemde voorwaarden, dan moeten wij toegeven, dat geen enkele in de burgerlijke maatschappij — althans niet massaal — verwezenlijkt kan worden. Daar de ontkenning en verdringing van de sexualiteit specifieke en onafscheidelijke attributen van de burgerlijke economie (privaatbezit — erfrecht-ideologie van het duurzame monogame huwelijk) zijn, moet ook de sexuele opvoeding noodzakelijkerwijze daardoor bepaald zijn. En wij zien tevens, dat de gezinsopvoeding de incestbinding versterkt, in plaats van haar te verzwakken, dat het incestverbod en de inperking van de kindersexualiteit het verband tussen zinnelijkheid en tederheid verscheurt; zij schept aldus een sexualiteitsvijandige ik-structuur, welke een prae-genitale en homosexuele aanleg kweekt en daarmee opnieuw verdringing en verzwakking van het sexuele leven. Voorts sluit de opvoeding van den man tot den overheersende, de kameraadschap met de vrouw uit.

Zoals in iedere lang durende verhouding zijn ook in de geslachtelijke rijkelijk conflictstoffen aanwezig. Het zijn echter niet de algemeen-menselijke moeilijkheden, die ons hier in-

teresseren, doch de specifiek-sexuele. *De grondoorzaak van de moeilijkheden in iedere duurzame sexuele verbintenis is het conflict tussen de (tijdelijke of definitieve) afstomping van het lichamelijke verlangen enerzijds en de met de tijdsduur groeiende tedere binding aan den partner anderzijds.*

In iedere sexuele verhouding treden vroeg of laat meer of minder frequent perioden van geringer lichamelijke aantrekking, ja lichamelijke onverschilligheid op. Dat is een empirisch vastgesteld feit, waartegen geen enkel moreel argument aangevoerd kan worden. Zinnelijk verlangen laat zich niet commanderen. Hoe beter de partners lichamelijk en geestelijk op elkaar zijn afgestemd, des te zeldzamer zal de onverschilligheid en des te minder zal zij voor altijd zijn. Maar aan lichamelijke afstomping staat iedere sexuele betrekking bloot. Dit zou van weinig betekenis zijn, als niet drie omstandigheden, alleen of in vereniging, de hele kwestie compliceerden:

1. de afstomping kan bij slechts één partner optreden;
2. de meeste sexuele betrekkingen zijn tegenwoordig ook economisch gebonden (economische afhankelijkheid van vrouw en kinderen);
3. onafhankelijk van deze uiterlijke moeilijkheden ligt er een innerlijke in de binding van de duurzame verbintenis zelf, die de enig denkbare uitweg bij een economisch niet gebonden en kinderloze verhouding, n.l. de scheiding en het vinden van een anderen partner, meestal ernstig compliceert.

Ieder mens staat steeds bloot aan nieuwe sexuele prikkels van anderen dan zijn partner, vooral onder de tegenwoordige wijze van gemeenschappelijke arbeid in fabrieken, kantoren enz. Deze prikkels blijven in de hoogtij der verhouding zonder uitwerking. Zij laten zich echter nooit uitschakelen en geen kerkelijke kledingvoorschriften, noch welke ascetische of ethische maatregel dan ook, zal ooit iets anders bereiken dan een versterking van de prikkel, omdat het sexuele verlangen door onderdrukking alleen maar groter wordt. De blindheid voor dit fundamentele feit is de tragiek, ja de tragi-comedie van alle ascetisch georiënteerde sexuele moraal. De nieuwe sexuele prikkels, waartegen slechts één werkzame bescherming bestaat, n.l. de neurotische sexuele remming, wekken dus bij iederen sexueel intacten mens min of meer intensief en min of

meer bewust (eerder: hoe gezonder, hoe bewuster) sexuele verlangens naar andere objecten op. Door de bestaande, bevredigende sexuele verhouding, blijven deze wensen aanvankelijk vrijwel zonder gevolgen en zij kunnen, naarmate zij bewuster zijn, succesvoller worden onderdrukt. Duidelijk is, dat deze onderdrukking minder schadelijk is, naarmate er minder moraal en meer sexuele economie bij betrokken is.

Indien zich echter deze wensen naar andere objecten opeenhopen, dan werken zij op de sexuele betrekking tot den partner terug en bespoedigen de afstomping. De zekere tekenen van deze afstomping zijn: afname van de sexuele aandrang vóór, van de lust gedùrende de coïtus. Het geslachtsverkeer wordt allengs tot gewoonte of plicht. De vermindering van de bevrediging bij den partner en het verlangen naar andere objecten versterken elkaar wederkerig. Daartegen helpen geen goede voornemens, geen liefdestechniek. Nu pleegt het kritieke stadium in de geprikkeldheid jegens den partner in te treden, die al naar temperament en opvoeding tot uiting komt of onderdrukt wordt. In ieder geval: onbewust wordt de haat tegen den partner, zoals ondubbelzinnig uit de analyse van dergelijke toestanden blijkt, steeds sterker, omdat deze de vervulling van de wensen naar anderen in de weg staat. En de schijnbare paradox treedt op, dat de onbewuste haat te sterker kan worden, naarmate de partner toleranter en liever is. Men heeft dan geen reden dezen persoonlijk te haten en voelt den ander — of beter zijn eigen liefde voor den ander — toch als beletsel. De haat wordt dan door overdreven tederheid gedoofd. Deze uit de haat voortkomende tederheid en schuldgevoelens zijn de specifieke bestanddelen van de kleverige aanhankelijkheid in de duurzame verbintenis en het eigenlijke motief, waarom ook ongehuwden zo vaak niet van elkaar kunnen scheiden, ofschoon zij elkaar niets meer te zeggen, laat staan te geven hebben en hun verhouding alleen nog maar een wederzijdse kwelling betekent.

Maar deze afstomping behoeft niet definitief te zijn. Zij wordt van een voorbijgaande toestand licht tot een definitieve, als de partners van elkaars haatgevoelens niets laten blijken en hun wensen naar andere objecten als onbehoorlijk en

immoreel afwijzen. Daaruit volgt gewoonlijk een verdringing van de gevoelens, met alle onheil en nadelen, die juist uit de verdringing van overmachtige gevoelens plegen te resulteren. Vermag men dergelijke feiten onbevangen, zonder sexueel-morele verdringing, tegemoet te treden, dan krijgt het conflict een mildere vorm en biedt zich de een of andere uitweg. Voorwaarde is, dat de normale jaloezie, die men ondervindt, niet de uitdrukking voor bezitsaanspraken wordt en dat men de natuurlijkheid en vanzelfsprekendheid van het verlangen naar anderen erkent. Het zal geen mens invallen er een ander een verwijt van te maken, dat hij niet graag jarenlang dezelfde kleding draagt of dat men er genoeg van krijgt altijd dezelfde spijs te eten. Alleen in het geslachtelijke is het alleenrecht van het bezit tot een krachtige gevoelswaarde geworden, omdat de vermenging van privaatbezit en sexuele betrekking, de natuurlijke jaloezie heeft uitgebreid tot bezitsnaijver. Vele rijpe en verstandige mensen hebben mij meegedeeld, dat voor hen de voorstelling, dat de partner zo nu en dan met een ander een verhouding heeft, na het conflict te hebben uitgevochten, haar verschrikking verloren heeft en dat het hun achteraf belachelijk scheen, dat zij vroeger niet in staat waren een „ontrouw" consequent ten einde te denken. Speciaal bij proletariërs ontmoet men verrassend-vaak een volkomen onbevangen instelling t.a.v. deze kwestie. Ontelbare voorbeelden leren, dat *trouw uit gewetensmotieven* mettertijd de verhouding schaadt. Daartegenover staan vele voorbeelden van een tijdelijke verhouding met een anderen partner, die voor de oude verhouding, welke juist bezig was de vormen van een huwelijk aan te nemen, van het grootste nut was. Bij economisch niet gebonden verbintenissen zijn maar twee dingen mogelijk: òf de verhouding tot den derde blijkt slechts van voorbijgaande aard te zijn geweest, hetgeen bewijst dat zij niet met de duurzame kan concurreren en dan is deze laatste weer verstevigd. (De vrouw heeft in zo'n geval het gevoel van geremd en niet tot een verhouding met een ander in staat te zijn, verloren.) Of de betrekking tot den nieuwen partner wordt intensiever dan de oude, lustvoller en in ieder opzicht meer bevredigend. Dan wordt de oude ontbonden.

Wat gebeurt er nu met den partner, waarvan de liefdegevoelens nog niet gedoofd waren? Deze zal ongetwijfeld een zware strijd te strijden hebben, in de eerste plaats met zichzelf. Jaloezie en sexueel minderwaardigheidsgevoel zullen met begrip voor de daad van den partner om de voorrang kampen. Hij (zij) zal wellicht pogen zijn (haar) partner te herwinnen, hetgeen het automatische van de langerdurende verbintenis opheffen en de bezitszekerheid vernietigen zal; hij (zij) zal er misschien de voorkeur aangeven af te wachten en passief de beslissing aan de loop der dingen over te laten. Wij geven geen raad, maar gaan alleen de mogelijkheden na, die in het dagelijks leven inderdaad voorkomen. In ieder geval is elke moeilijkheid te verkiezen boven de ellende van het aan elkaar blijven kleven uit morele of andere motieven. En den partner ontzien, gelijk zovelen doen, door hun wensen steeds weer te onderdrukken, zonder ze te kunnen uitroeien, heeft licht het omgekeerde tot resultaat. Wie teveel heeft ontzien, voelt zich spoedig gerechtigd de(n) ander daarvoor tot dankbaarheid te verplichten, zichzelf als slachtoffer te beschouwen, intolerant te worden enz., allemaal gedragingen, die de verhouding veel meer in gevaar brengen en veel oneerlijker maken dan „ontrouw" ooit zou vermogen te doen. Wij willen ons intussen niet verhelen, dat tot zulk een rekening houden met de behoeften van den partner bij de huidige menselijke structuur, alleen maar een nauwelijks noemenswaardig percentage der mensen in staat is.

Helaas geldt het bovenstaande ook overigens voor een nog maar zeer kleine kring, omdat de sexuele betrekkingen in de burgerlijke maatschappij door de economische gebondenheid van de vrouw totaal anders zijn dan die van twee onafhankelijke mensen, gelijk wij ze beschreven. En bovendien trekt het probleem van de opvoeding der event. aanwezige kinderen een dikke streep door alle sexueel-economische overwegingen. Ook de genoten sexuele opvoeding en de maatschappelijke atmosfeer maken, dat een sexueel-economische oplossing tot de grote uitzonderingen behoort.

Hier zij nog één moeilijkheid gememoreerd, die tot ernstige consequenties kan leiden, indien degeen, die er mee te kampen heeft, er niet goed over georiënteerd is. Wanneer n.l. het

stadium is ingetreden, dat de lichamelijke aantrekkingskracht stokt of geheel verdwijnt, dan kunnen zich bij den man potentie-storingen voordoen. Meestal gaat het om gebrekkige erecties of om het uitblijven van de aandrang. Bij voortbestaan van de tedere binding of bij totnutoe niet voorgekomen impotentie-angst, kan zulk een voorval een depressie veroorzaken en zelfs tot langer durende impotentie leiden. Daar de man dan n.l. zijn koelheid tracht te verbergen, voelt hij zich gedrongen steeds opnieuw de geslachtsdaad te proberen. Dat kan gevaarlijk worden. Het uitblijven der erectie is oorspronkelijk geen werkelijke impotentie, maar eenvoudig de uitdrukking van het ontbreken van verlangen naar de partner en van gewoonlijk onbewuste verlangens naar (een) andere. Bij de vrouw kan hetzelfde voorkomen, doch bij haar heeft de gevoelsstoring niet dezelfde betekenis als bij den man. Ten eerste niet, omdat zij de coïtus, ondanks de storing, toch kan uitvoeren. Ten tweede, omdat de vrouw niet zo erg onder een storing gebukt gaat als de man. Vooropgesteld, dat de verhouding overigens goed is, heft een openhartige bespreking van de oorzaken (lichamelijke afkeer — verlangen naar een ander) de moeilijkheid vaak gemakkelijk op. In ieder geval moet worden gewacht tot de afkeer verdwijnt. Bij een overigens goede verhouding pleegt het sexuele verlangen vroeg of laat weer op te treden. Een poging bij een ander kan op zo'n moment licht mislukken, wegens de schuldgevoelens jegens den ouden partner. In andere gevallen is verkeer met andere partners juist nuttig.

Bij bestaande neurotische dispositie, kan de verdringing van het verlangen naar een ander en de poging de afkeer van den ouden partner te overwinnen, tot een actuele neurose leiden. Zulk een toestand heeft dan zeer vaak een storing van de arbeidsgeschiktheid tengevolge. De ziekte ontstaat, doordat de bevrediging, die in de werkelijkheid verboden is, in de fantasie gezocht wordt. Derhalve treedt in zulke omstandigheden licht de drang tot onaneren op. Het einde van zulke actuele conflicten kan, al naar de aard van de duurzame verbintenis, de eigen morele opvattingen en die van den partner, zeer verschillend zijn. Onze morele vooroordelen plegen zeer vaak onherstelbaar onheil aan te richten, omdat

reeds de enkele gedachte aan een ander als onbehoorlijk, trouwbreuk e.d. wordt gevoeld. Dat zulke omstandigheden absoluut tot de natuur van de sexuele drift behoren, dat zij beslist vanzelfsprekend zijn en niets met moraal te maken hebben, behoorde eigenlijk iedereen te weten. De moorden op verloofden en echtgenoten, de onderlinge pesterijen e.d. zouden dan zeker verminderen; tevens zou menige aanleiding tot zielsziekte vervallen.

Ik heb totnutoe de moeilijkheden besproken, die het gevolg zijn van de duurzame verbintenis zelf. Voordat ik overga tot behandeling van de complicaties, die het gevolg zijn van de inmenging van economische belangen, moet ik nog één ding bespreken, dat weliswaar in wijdere zin eveneens economisch bepaald is, maar dat toch als maatschappelijke ideologie zijn werk doet en ook op de sexuele verhouding, die nog geen „huwelijk" is, druk uitoefent. Ik bedoel de monogame ideologie, die speciaal door de vrouwen aangenomen en verdedigd wordt.

Het verbreken van een duurzame sexuele verbintenis, is voor de vrouw in de burgerlijke maatschappij geen eenvoudige aangelegenheid, ook niet als ze economisch onafhankelijk is. Daar is in de eerste plaats de openbare mening, die zich geroepen voelt zich met iedere privé-aangelegenheid te bemoeien. Zij doet tegenwoordig al een oogje toe, wanneer een ongetrouwde vrouw een verhouding heeft, maar zij lastert spoedig en stempelt iedere vrouw tot hoer, die de vrijheid neemt met meer dan één man betrekkingen te onderhouden.

De sexuele moraal, doordrenkt als zij is van de bezitsideologie, heeft het tot een vanzelfsprekendheid gemaakt, dat de man de vrouw „bezit", de vrouw zich daarentegen aan den man „geeft". Aangezien evenwel „bezitten" een eer, „zich geven" een vernedering betekent, heeft de houding van de vrouw tegenover de geslachtsdaad de vorm van afschuw aangenomen. Deze houding wordt door de overeenkomstige burgerlijke opvoeding bevorderd. En daar voor de meeste mannen het bezitten van een vrouw meer het bewijs van hun manlijkheid dan van hun liefdescapaciteit is, (het

veroveren achten zij belangrijker dan het beminnen) verkrijgt deze afschuw van de vrouw een tragische rechtvaardiging.

Verder heeft het meisje reeds met de moedermelk de eis der kapitalistische maatschappij, dat men slechts met één man geslachtsverkeer mag hebben, in zich opgezogen. Deze opvoedingsinvloeden zitten dieper en zijn sterker in hun uitwerking (omdat ze onbewust door schuldgevoelens worden vastgehouden), dan de sexuele voorlichting, die te laat komt. Men ontmoet vaak genoeg vrouwen, die ondanks beter intellectueel inzicht, het niet over zich verkrijgen kunnen om van een *niet* geliefden man te scheiden en iedere gedachte daaraan met allerlei niet zeer steekhoudende argumenten verwerpen. Het werkelijke, onbewust blijvende motief is ongeveer in deze woorden samen te vatten: „Mijn (kleinburgerlijke) moeder heeft het haar leven lang in dat ontzettende huwelijk uitgehouden, dus moet ik het ook kunnen." Deze identificatie met de trouwe monogame moeder is in de allermeeste gevallen het sterkste remmende element.

Duurzame sexuele verbintenissen, die niet tot een huwelijk worden, duren gewoonlijk niet levenslang. Hoe vroeger zulke betrekkingen zijn aangegaan, des te groter is de waarschijnlijkheid en — wat gemakkelijk aantoonbaar is — ook de psychologische en biologische gerechtvaardigheid, dat zij eerder ontbonden worden dan die, welke laat zijn aangegaan. Tot omstreeks zijn 30ste jaar is de mens, als zijn economische omstandigheden hem niet al te zeer terneer drukken, in voortdurende psychische ontwikkeling. Pas om die tijd pleegt de belangstelling vaste vormen aan te nemen en duurzaam te worden. De ideologie van duurzame monogamie en ascese is dus lijnrecht tegengesteld aan het lichamelijke en geestelijke ontwikkelingsproces. Zij is practisch niet door te zetten, omdat iedere huwelijksideologie in tegenstrijdigheden uitmondt.

2. Het huwelijksprobleem.

De beschreven moeilijkheden van de duurzame sexuele verbintenis worden, sedert het privaatbezit der productiemiddelen de structuur van de maatschappij bepaalt, door economische omstandigheden verzwaard en blijken daardoor practisch onoplosbaar. *De biologisch en sexueel-psychologisch*

gefundeerde duurzame sexuele verbintenis wordt tot huwelijk. Haar ideologische kenmerken zijn de kerkelijke eisen: *levenslang* en *streng monogaam.* De bourgeoisie verzwakt weliswaar de kerkelijke huwelijkseisen, maar zij dringt niet door tot hun innerlijke tegenstrijdigheid, daar zij anders met haar eigen liberale opvattingen in conflict zou komen. Economisch moet zij vasthouden aan het huwelijk, ideologisch-liberaal moest zij onmogelijke consequenties trekken. Deze tegenstrijdigheid vindt men zonder uitzondering in alle wetenschappelijke en literaire verhandelingen terug en laat zich kort als volgt formuleren: *De huwelijken zijn slecht, maar het instituut Huwelijk moet beschermd en instandgehouden worden.*

Het eerste is het vaststellen van een feit, het tweede een eis. De auteurs komen, tengevolge van deze dubbele gebondenheid — feitenvaststelling enerzijds, burgerlijke ideologie anderzijds — tot de merkwaardigste en ongerijmdste argumenten voor de instandhouding van het huwelijk.

Zo doet men moeite te bewijzen, dat het huwelijk en de monogamie „natuurlijke" instellingen, of met andere woorden biologische verschijnselen zijn. Men zoekt dus ijverig uit de millioenen diersoorten, die sexueel onloochenbaar onregelmatig leven, de ooievaar en de duif op en stelt vast, dat ooievaars en duiven — N.B. tijdelijk! — monogaam leven: dus is de monogamie „natuurlijk". Hier is de mens geen bovenaards wezen, dat niet met dieren mag worden vergeleken, omdat deze vondst de monogame huwelijksideologie ondersteunt. Daarentegen wordt het feit, dat bij de dieren de promiscuïteit *de regel* is, geheel buiten beschouwing gelaten, wanneer men het huwelijksprobleem *biologisch* behandelt; dat kan echter niet geheél over het hoofd worden gezien en dus moet de mens zich ook van het dier onderscheiden en wegens zijn „hogere roeping" vasthouden aan het huwelijk als de „hoogste" vorm van geslachtelijke betrekking. Hier is derhalve de mens geen dier meer, maar een „hoger wezen" met aangeboren zedelijkheid en dus: weg met de sexuele economie en het socialisme! Want de eerste heeft onweersprekelijk aangetoond, dat er geen aangeboren zedelijkheid bestaat en de laatste vernietigt de economische grondslag van het huwelijk. Maar wanneer de zedelijkheid niet aan-

geboren is, dan is zij bijgebracht. Wie heeft haar bijgebracht? De maatschappij, of beter haar ideologie-fabriek: het op het monogame huwelijk steunende burgerlijke gezin. Doch daarmede heeft het huwelijk opgehouden een natuurlijke instelling te zijn en is haar maatschappelijke karakter principiëel toegegeven. De burgerlijke wetenschap is echter hardnekkig in haar argumentatie. Prachtig, zegt zij, dus het huwelijk is noch een natuurlijke instelling, noch een eis van een bovennatuurlijke bestemming van den mens, maar een maatschappelijke instelling. Dus probeert men aan te tonen, dat de mensen altijd monogaam geleefd hebben en loochent iedere ontwikkeling en verandering van de sexuele vormen. Men vervalst zelfs de ethnologie, zoals b.v. Westermark en komt tot de slotsom: als de mensen altijd in monogaam huwelijk geleefd hebben, dan moet dat instituut voor het bestaan van de menselijke maatschappij, van de staat, de cultuur en de civilisatie noodzakelijk zijn. Doch zulk een beroep op het verleden, op zichzelf al onlogisch, is ongeoorloofd bij tegenstrijdige vondsten, als men b.v. moet vaststellen, dat naast de monogame ook de polygame, resp. promiscue levenswijzen een (zeker naar de omvang en intensiteit) grotere rol gespeeld hebben. Om aan dit argument te ontkomen, vervangt men het eeuwigheidsstandpunt weer door het ontwikkelingsstandpunt; men stelt de ontwikkeling naar „hogere" geslachtsvormen vast, vindt plotseling uit, dat de primitieve volken juist in dierlijke immoraliteit leefden en dat wij er trots op moeten zijn die „anarchistische" toestanden van het sexuele leven te hebben overwonnen. Op die manier denkt men ook in het geheel niet na over het gewichtige feit, dat de mens zich niet van het dier onderscheidt door geringere, doch door *intensievere sexualiteit* (voortdurende bereidheid tot geslachtsverkeer). De „verheffing boven het dier" klopt dus niet erg; de mens is „dierlijker" dan het dier. Het is duidelijk, dat op die manier de waarneming door morele waardering vervalst wordt en dat men niet kan komen tot de onderkenning van de sexuele economie van de primitieven, die in dat opzicht verre onze meerderen waren.[1]) En daarmede heeft men zichzelf de kans

[1]) Zie Malinowski: „Das Geschlechtsleben der Wilden" en Dr. Reich: „Der Einbruch der Sexualmoral".

ontnomen de door plaats en tijd gebonden tegenwoordige sexuele vorm op zijn maatschappelijk-materiële grondslagen te onderzoeken. Men komt niet meer los van de morele beschouwingen en raakt in vruchteloze en eindeloze debatten verward. Men tracht sociale verschijnselen, die reeds lang ten ondergang gedoemd zijn, moreel, metaphysisch of biologisch te rechtvaardigen en dat alles onder het mom van onaantastbare, z.g. objectieve wetenschappelijkheid. En hoe moreler zij doet, des te groter is het respect van de filisters voor dit soort wetenschappelijkheid.

Wetenschappelijke toepassing van verworven kennis zou zijn: alleen de feiten te laten spreken en uit deze feiten niet zonder meer eisen af te leiden, maar de loop der ontwikkeling te bestuderen, datgene wat moet sterven ter dood, dat wat nieuw geboren wordt tot ontwikkeling te brengen; doch deze handelwijze is de bourgeoisie, die de verdienste heeft gehad de moderne wetenschap gegrondvest te hebben, allang om redenen van zelfbehoud onmogelijk geworden.

Goed beschouwd zijn er dus twee vragen te beantwoorden:

1. Welke maatschappelijke functie heeft het huwelijk?
2. Waarop berust de tegenstrijdigheid van het huwelijk?

a. De maatschappelijke functie van het huwelijk.

De maatschappelijke functie van het huwelijksinstituut is drievoudig: economisch, politiek en sociaal. Zij valt samen met het burgerlijk gezin.

Economisch: Zoals in de geschiedenis der mensheid het huwelijk zich tegelijk met het bezit der productiemiddelen begint te ontwikkelen, zo ontleent zij ook aan deze materiële basis steeds haar materiële bestaansrecht. D.w.z. zolang er privaatbezit van de productiemiddelen zal bestaan, zolang is het huwelijk *maatschappelijk noodzakelijk,* zolang heeft het maatschappelijke zin. Dat de klassen, die geen productiemiddelen bezitten, toch in dezelfde sexuele vormen leven, is geen gerechtvaardigde tegenwerping, want de in een bepaalde periode heersende ideologieën zijn de ideologieën van de heersende klasse van die periode. De sexuele vorm „huwelijk" is niet alleen rechtstreeks resultaat van haar materiële basis, maar hij wordt ook in stand gehouden door de morele

opvattingen van de ideologische sfeer en door de levensbange menselijke structuur. Hierdoor is de mens zich dan ook niet bewust van de werkelijke grondslagen van de sexuele vorm; men beroept zich slechts op de ideële rationalisaties, op de ideologische steunpunten in de hoofden der individuen. Daar waar de materiële basis dit eist, wijzigt zich echter de ideologie. Toen na de 30-jarige oorlog het aantal mensen in Midden-Europa was ingekrompen, kondigde de kringraad van Neurenberg op 14 Februari 1650 een wet af, die de monogamie-eis ophief: „Waar alzo de noodzakelijkheid van Het Heilige Roomse Rijk de vervanging vordert van de door het zwaard, ziekte en honger geslonken manschappen.... daar zal het tot dit doel voor de volgende tien jaren iederen man veroorloofd zijn twee vrouwen te trouwen." (Zie Fuch's „Sittengeschichte", Renaissance, blz. 40 e.v.) Met de door God gewilde monogamie schijnt het dus toch iets anders gesteld te zijn.

Politiek: Daar het levenslange, monogame huwelijk de kern van het burgerlijke gezin is, dit laatste, gelijk we reeds uitvoerig aantoonden, weer het ideologische instituut is, alwaar het kind geprepareerd wordt tot een bruikbaar lid van de autoritair-geleide maatschappij, heeft het ook politiek bestaansrecht.

Sociaal: Voor de patriarchale maatschappij is de materiële afhankelijkheid van vrouw en kinderen kenmerkend. Secundair wordt het huwelijk aldus tot een materiële en morele bescherming voor vrouw en kinderen. *Daarom moeten alle fasen van de patriarchale en kapitalistische maatschappij vasthouden aan het huwelijk.* Het gaat hier niet om de vraag, of het huwelijk goed of slecht, maar of het maatschappelijk noodzakelijk is. Men kan het dus in deze maatschappij, waarin het geworteld is, niet afschaffen, maar het natuurlijk wel „hervormen", zonder de wortel te raken, door na een tienjarig debat b.v. i.p.v. het schuld- het ontredderingsprincipe als scheidingsgrond te laten gelden.

Deze hervormingen komen voort uit de tegenstrijdigheden, die niet in materiëel, doch in sexueel opzicht in het huwelijk aanwezig zijn. Zij hebben meestal de vorm van een serieus

advies met een tragi-comisch karakter, zoals b.v. blijkt uit het volgende bericht in de „Pester Lloyd" van 25/1 1929:

„Kaartspel als schoolvak: Uit Cleveland in Amerika komt het verrassende bericht, dat het leraarscollege van de stedelijke school besloten heeft het bridgen als verplicht schoolvak in te voeren. Als motief voor deze merkwaardige nieuwigheid wordt aangevoerd, dat het Amerikaanse huiselijke leven ten onder gaat, omdat het bridgen vermindert. Hoeveel huwelijken zijn niet reeds gestrand doordat de echtgenoten i.p.v. met elkander of in goed gezelschap te bridgen, ieder apart uitgingen. Men wil voor de stadsschool 12 bridgeleraren engageren. Men hoopt op die manier de jeugd niet alleen voor een solied huwelijksleven voor te bereiden, maar ook, dat de kinderen invloed ten goede op hun, meestal in een verwoest huwelijk levende, ouders zullen kunnen uitoefenen."

Dat het huwelijk in verval is, is geen nieuwtje. Desondanks enige getallen. Eerst een statistiek van de huwelijksvoltrekkingen en de echtscheidingen in Wenen van 1915—1925[1]):

Jaar	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Huwelijken	13954	12855	12406	17123	26182	31164
Scheidingen	617	656	659	1078	2460	3145

Jaar	1921	1922	1923	1924	1925
Huwelijken	29274	26568	19827	17410	16288
Scheidingen	3300	3113	3371	3437	3241

Terwijl dus het aantal huwelijksvoltrekkingen ongeveer gelijk gebleven is en alleen in de jaren na de oorlog tot meer dan het dubbele steeg, namen de scheidingen regelmatig toe en wel in de loop van tien jaren tot het vijfvoudige. Was de verhouding tussen huwelijken en scheidingen in 1915 nog ongeveer 1 op 20, in 1925 was het reeds 1 op 5.

De „Pesti Naplo" van 18 Nov. zegt in een artikel over het huwelijksprobleem:

„Het is waar, dat de trouwlust is toegenomen, maar toch loopt men veel harder naar de echtscheidingsrecht-

[1]) Walter Schiff: „Die natürliche Bewegung der Bevölkerung der Bundeshaupstadt Wien in den Jaren 1905—1925."

banken dan naar het stadshuis. Dat blijkt althans wel uit het feit, dat in 1927 het aantal *huwelijken vier maal zo groot* was als in 1878, maar in diezelfde periode (1878-1927) is het aantal *scheidingen tachtig maal zo groot* geworden."

In dat artikel wordt nog opgemerkt, dat het grootste deel der huwelijken na 5 of 6 jaar ontbonden wordt. Van de 1645 scheidingen werden in 1927 op grond van „moedwillige verlating" 1498, op grond van echtbreuk evenwel slechts twee uitgesproken.

De „Budapesti Hirlap" van 24 Nov. 1928 meldt, dat in het Hogerhuis de snelle toename van de echtscheidingen met bezorgdheid ter sprake was gebracht. Terwijl in 1922 1813 en in 1923 reeds 1888 huwelijken ontbonden werden, was dat aantal in 1878 slechts 21 en in 1879 maar 15. Sedert de economische- en bankcrisis in 1898 namen de scheidingen snel toe (1900: 255, 1905: 464, 1910: 659). Vastgesteld wordt, dat het grootste aantal scheidingen in tijden van economische crisis voorkomt.

Sedert 1931 vertonen de huwelijkscijfers in Europa — met uitzondering van Tsjecho-Slowakije — een stijging.

Het aantal huwelijksvoltrekkingen bedroeg (in 1000-tallen) in:

	1931	1932	1933	1934
Duitsland	515,4	509,6	631,2	781,5
Italië	276,0	267,8	289,9	309,2
Portugal	44,9	45,4	45,8	47,5
Polen	273,3	270,3	273,9	277,3
Nederland	59,5	55,8	59,2	60,6
Hongarije	76,4	71,2	73,1	77,7
Tsjecho-Slowakije . .	129,9	128,0	124,3	118,3

Deze getallen weerspiegelen weliswaar de verscherpte druk der *politieke* reactie (366.178 *gezinsleningen* in Duitsland binnen 3 jaar ter bevordering van de *gezinsideologie*), maar ze zeggen niets over de interne toestand van de huwelijken, noch omtrent een verandering van de werkelijke sexuele levensomstandigheden. In de fundamentele tegenstrijdigheid van het instituut Huwelijk is niets veranderd.

Over Sowjet-Rusland, waar het huwelijk wettelijk practisch zo goed als opgeheven werd (want de registratie van een geslachtelijke verbintenis is niet verplicht) vertelt ons de statistiek: „In Moskou steeg het aantal registraties van 24.899 in 1926 tot 26.211 in 1929 en het aantal scheidingen van 11.879 tot 19.421. In Leningrad was het aantal registraties in 1926 20.913, in 1927 24.369; de scheidingen stegen in die jaren van 5536 tot 16.008." (!)

Veelzeggende getallen geeft Lindsey in zijn boek „Huwelijk in Kameraadschap" voor de V.S. (blz. 153 e.v.).

In Denver was in 1922 de verhouding tussen huwelijksvoltrekkingen en scheidingen reeds 1:1. Tegenover 2909 huwelijken stonden 1492 scheidingen en 1500 gevallen van kwaadwillige verlating, totaal 2992. In 1922 waren er 45 scheidingen meer en 618 huwelijksvoltrekkingen minder dan in 1921. Het aantal huwelijken daalde in Denver van 4002 in 1920 tot 3008 in 1922. In 1922 kwamen in Chicago 13000 scheidingen voor op de 39000 huwelijken, dus precies een derde. „De mensen worden kopschuw" voegt Lindsey vertwijfeld aan zijn bericht toe.

Nog enige getallen over de verhoudingen in Amerika, die duidelijk aantonen, dat het verval van het huwelijk niet maar een uitvinding van de revolutionnairen is. Volgens een bericht van de „United Press" was de verhouding tussen huwelijksvoltrekkingen en echtscheidingen in 1924 in: Atlanta 3350: 1845 (meer dan 50 % scheidingen), Los Angelos 16605: 7882 (bijna 50 %), Kansas City 4821: 2400 (bijna 50 %), Ohio 53300: 11885 (bijna 20 %), Denver 3000: 1500 (50 %), Cleveland 16132: 5256 (33 %). Daaraan voegt Lindsey het volgende toe:

„Het huwelijk zoals het thans is, betekent voor de meeste gehuwden eenvoudig een hel. Wie de lange, lange processies van gestrande levens, ongelukkige mannen en vrouwen, verwaarloosde, dakloze, noodlijdende kinderen gezien heeft, zoals zij door mijn gerechtshof getrokken zijn, die kan tot geen andere conclusie komen." (blz. 129)

„Wanneer er 13000 echtscheidingen werkelijk worden uitgesproken, hoeveel paren, denkt U, zullen er dan geweest zijn, die hadden willen scheiden, maar niet durfden? Want

een echtscheiding is nog altijd een zeer opwindende, kostbare, onaangename aangelegenheid en wordt pas ondernomen, als men aan de grens van zijn uithoudingsvermogen gekomen is. Als in Chicago in 1922 39000 paren trouwden, dan is het een voorzichtige schatting, indien men aanneemt, dat behalve de 13000, die inderdaad in dat jaar gescheiden zijn, ook nog de andere 26000 zich zouden hebben laten scheiden, als hun dat mogelijk was geweest. Deze schatting baseer ik op mijn ervaring met getrouwde lieden, die in vertrouwen bij mij komen om raad en troost en die niet tot scheiding kunnen besluiten, hoe gaarne zij die ook wensen. Ik geloof, dat dit aantal veel groter is dan dat van hen, die werkelijk naar de rechtbank gaan." (blz. 154)

„Wij hebben duizenden en nog eens duizenden gevallen, die ook zonder wettelijke bevestiging het falen van de betrokken huwelijken betuigen. Er is geen reden deze niet tot de echtscheidingen te rekenen, want dit zouden eveneens wettelijke scheidingen geweest zijn, indien niet een of andere omstandigheid dit verhinderd had. Innerlijk en uiterlijk behoren zij zeer zeker tot het verzamelbegrip „huwelijken, die gefaald hebben." (blz. 155)

En welke slotsom trekt Lindsey uit zijn eigen ervaringen met Mary (zie blz. 107 van dit boek):

„En toch moet onder geen beding de weg geëffend worden voor „vrije liefde" e.d. Wij kunnen niet buiten het huwelijk." (Opst. Jeugd, blz. 107.)

Ook een zo bijzondere persoonlijkheid als Lindsey maakt dus de reeds meermalen gesignaleerde noodsprong en wel die van de vaststelling van het verval van het huwelijk en de sexueel-economische onhoudbaarheid daarvan, naar het rijk van de burgerlijke ethiek, dat slechts het spiegelbeeld is van de economische noodzaak van het heersende systeem. Dat het verval van het huwelijk in Amerika zo snel voortgaat en zo duidelijk tot uitdrukking komt, ligt ongetwijfeld aan het feit, dat het kapitalisme daar het verst ontwikkeld is en dientengevolge de scherpste tegenstellingen op het gebied der sexuele economie produceert: enerzijds het strengste puritanisme, anderzijds de ineenstorting der

burgerlijke moraal. Dat hebben we reeds bij de kwestie der jeugdsexualiteit gezien.

Lindsey is ervan overtuigd, dat het huwelijk behouden moet blijven, omdat het toch „geluk kan brengen". De vraag is echter niet, of het geluk brengen kán, bewezen moet zijn, dat het dit werkelijk brengt en als dit niet het geval blijkt, dan moet onderzocht worden waarom. Als het huwelijk tot verval komt, dan moeten de sexueel- en materiëel-economische oorzaken daarvan blootgelegd worden.

Hoffinger, een burgerlijk onderzoeker uit de 19e eeuw, werd door Bloch in „Sexualleben unserer Zeit" (blz. 247) als volgt gememoreerd:

„Ofschoon hij gewetensvol en met ijver naar het getal der gelukkige huwelijken gezocht heeft, is zijn onderzoek toch altijd in zoverre vergeefs geweest, dat hij het nooit verder kon brengen dan de *gelukkige huwelijken als een zeer sporadische uitzondering op de regel te zien.*"

Deze Hoffinger stelde ook vast:

„1. Ongeveer de helft van alle huwelijken is absoluut ongelukkig; 2. veel meer dan de helft is duidelijk gedemoraliseerd; 3. de moraliteit der overblijvende helft bestaat zeer zeker niet in echtelijke trouw; 4. 15 % der gehuwden bedrijft ontucht en koppelarij; 5. het aantal van de volstrekt boven iedere verdenking van ontrouw verheven huwelijken (bij aanwezigheid van ontrouw-mogelijkheid) is in de ogen van ieder denkend mens, dat de geboden der natuur en de onstuimigheid harer eisen kent, gelijk nul." (Das Sexualleben unserer Zeit", blz. 253.)

Bloch onderzocht 100 huwelijken en bevond:

uitgesproken ongelukkig	48
onverschillig	36
ontwijfelbaar gelukkig	15
deugdzaam	1

Onder deze 100 stuks vond Bloch er 14 „opzettelijk immoreel", 51 „liederlijk en lichtzinnig", 2 „volkomen ondoordacht". Ik onderzocht de separaat aangevoerde gevallen nog eens zelf en bevond, dat van de als gelukkig genoemde 15 huwelijken er 3 van vergevorderde leeftijd waren, bij 13

bestond ontrouw van een of van beide echtgenoten, 3 waren als „flegmatiek" gekenmerkt, d.w.z. zonder sexueel verkeer (impotentie of frigiditeit), 2 werden schijnbaar gelukkig genoemd. Als onder de 15 „ontwijfelbaar gelukkige huwelijken" er 13 met ontrouw zijn, dan wil dat zeggen, dat een huwelijk op de duur juist alleen maar onder opoffering van de belangrijkste eis der burgerlijke huwelijksideologie, n.l. de huwelijkstrouw, of onder voorwaarde van volledige sexuele afgestomptheid, gelukkig kan zijn.

Een eigen onderzoek van 93 huwelijken, waarvan de omstandigheden me nauwkeurig bekend waren, had tot resultaat:

slecht of uitgesproken ontrouw	66
afgestompte of zieke echtelieden	18
zeer twijfelachtig (uiterlijk rustig)	6
goed	3

Van de 3 als onbetwistbaar gelukkig genoemde huwelijken, was geen een ouder dan drie jaren. De statistiek loopt over 1925. Sindsdien is een dezer huwelijken ontbonden, een ander innerlijk vervallen, toen de man in analyse kwam, het derde hield het nog in 1929.

Lebedewa gaf in een lezing voor buitenlandse artsen in Moskou interessante getallen omtrent de duur der geslachtelijke betrekkingen. Alleen de geregistreerde huwelijken, die practisch nagenoeg gelijk zijn aan de duurzame sexuele verbintenissen, bieden contrôle-materiaal.

Van alle geregistreerde verbintenissen duren 19 % 1 jaar, 37 % 3—4 jaar, 26 % 4—9 jaar, 12 pct. 10—19 jaar, 6 pct. meer dan 19 jaar. Deze getallen bewijzen, dat voor de sexuele grondslag van een verbintenis 4 jaar het hoogste gemiddelde is. Hoe wil de burgerlijke huwelijksvorm met dit feit klaarkomen?

Nu nog enkele opmerkingen over die huwelijken, welke als goed en rustig bestempeld werden. „Rustig" betekent, dat de conflicten niet zichtbaar zijn en „goed" noemt men ook die huwelijken, waarin stille resignatie alles heeft overwoekerd. Komt zulk een getrouwde in de analytische behandeling, dan staat men steeds weer verbaasd over de massa onbewuste en ingehouden haat, die zich in de loop van enige jaren echtelijk samenleven in de betrokkene heeft opgehoopt en tenslotte in een zielsziekte tot uitbarsting kwam, zonder

hem ooit bewust te zijn geworden. Het ware verkeerd deze haat alleen maar aan gebeurtenissen uit de kinderjaren toe te schrijven. Men kan vaststellen, dat de overdracht van de haat van een in den kinderjaren gehaten persoon op de(n) echtgeno(o)t(e) pas plaats heeft, als zich in het huwelijk zelf rijkelijk conflictstoffen hebben opgehoopt, die de oude moeilijkheden tot nieuw leven wekken. Volgens mijn ondervinding vervallen de huwelijken in de analytische behandeling, als zonder inachtname van de huwelijksmoraal geanalyseerd wordt, d.w.z. als men niet bewust of onbewust thema's, die het bestaan van het huwelijk raken, onaangetast laat. Zulke gevallen komen voor. En een tweede ondervinding is deze, dat de huwelijken, die de druk van een analyse te dragen hebben, slechts dan standhouden, als de geanalyseerde zelf zijn sexuele bewegelijkheid herwint en vastbesloten is zich niet onvoorwaardelijk naar de strenge huwelijksmoraal te voegen. Want deze laatste blijkt zich slechts met de steun van neurotische verdringingsmechanismen te kunnen handhaven.

De analyse van gehuwden bracht bovendien nog het volgende aan het licht:

1. Er is niet één vrouw, die niet z.g. promiscuïteitsfantasieën heeft. Vele vrouwen fantaseren, dat zij zich prostitueren. Het gaat bijna altijd om de wens met meer dan één man geslachtsverkeer te hebben, haar sexuele ervaringen niet met één man af te sluiten. In de burgerlijke maatschappij is deze wens begrijpelijkerwijze met de voorstelling van de prostitutie verbonden. De karakter-analyse vernietigt zonder erbarmen het geloof aan een monogame aanleg van de vrouw. Vele psycho-analytici houden deze promiscuïteitsfantasieën voor neurotisch en achten het hun plicht de vrouw daarvan te bevrijden. Met zulk een oordeel heeft men zichzelf van de noodzakelijke a-morele houding in de analyse beroofd, men analyseert nog slechts in het belang van de ziekmakende moraal.

De arts staat echter in dienst van de gezondheid en niet van de sexuele moraal. Heeft hij dus eenmaal vastgesteld, dat er een tegenstelling is tussen de libidineuze eisen van den zieke en de maatschappelijke moraal, dan is het „onanalytisch" die eisen als „infantiel", als machinaties van het „lustprincipe" af te doen, of zich op de noodwendige „aanpassing aan de

realiteit" of op „resignatie" te beroepen, vóórdat men onderzocht en er zich nauwkeurig van overtuigd heeft, of deze sexuele verlangens *werkelijk* infantiel en de eisen der realiteit *werkelijk* aanvaardbaar zijn in de geest van de menselijke gezondheid! Een vrouw, die overeenkomstig haar sexuele verlangens met meerdere mannen geslachtelijk verkeert, is nog niet zonder meer als infantiel te bestempelen. Zij past alleen maar niet goed in de ideologie van de burgerlijke maatschappij, dat is alles. Zij is daarom nog niet ziek. Doch zij zal dit vermoedelijk worden, als zij zich te zeer in de heersende moraal schikt. En men moest toch wat meer letten op het feit, dat de brave, aan de realiteit onderworpen vrouwen, zij die de last van het huwelijk naar buiten toe zonder morren op zich genomen hebben (deels wijl zij door economische, deels door morele oorzaken geremd zijn) alle tekenen van de neurose vertonen. Maar zij zijn „aangepast aan de realiteit".

2. De karakter-analyse leert ons de motieven van de monogame ideologie kennen: sterke identificatie met de ouders, die althans uiterlijk de monogamie vertegenwoordigden; speciaal de identificatie van de dochter met de monogame moeder; ook evenwel de tegenpool daarvan: de reactie op de monogame gestrengheid van de moeder in de vorm van *neurotische polygamie*. Wij vinden verder als oorzaak van de monogame instelling: schuldgevoelens jegens den echtgenoot als reactie op de verdrongen haat tegen hem, die haar sexuele vrijheid beperkt. Het sexuele verbod uit de kinderjaren en de toenmaals ontstane angst voor sexuele handelingen staan vooraan in de rij van de motieven, die de monogame mentaliteit ondersteunen. *De monogame ideologie blijkt dus de machtige reactieve beschermingsorganisatie in het individu te zijn tegen zijn eigen sexuele tendenzen, die alleen de bevrediging en niet een tegenstelling monogamie-polygamie kennen.*

De incestieuze binding aan den vader of de moeder speelt eveneens een grote rol en de bevrijding van deze binding vernietigt een flink stuk van de monogame instelling. Niet in de laatste plaats is ook de economische gebondenheid van de vrouw in de richting van de monogamie werkzaam. Het gebeurt wel, dat de starre, morele monogamie-eis zonder verdere

analytische arbeid verslapt, als economische onafhankelijkheid mogelijk wordt.

3. Ook de eis van den echtgenoot, dat zijn vrouw monogaam dient te zijn, heeft bijzondere individuele gronden. De economische basis van de monogamie-eis is, te oordelen naar de bestaande ervaringen, psychologisch niet rechtstreeks weerspiegeld. Wel vinden wij op de eerste plaats de angst voor den concurrent, in 't bijzonder dien met de grotere potentie en de narcistische vrees voor de sociale verachting, voor het stigma van den „hoorndrager". De bedrogen vrouw wordt niet veracht, maar beklaagd. Dat vindt zijn oorzaak daarin, dat voor de vrouw in haar afhankelijke positie de ontrouw van den echtgenoot een werkelijk gevaar betekent. De ontrouw van de vrouw is daarentegen voor de openbare mening het bewijs, dat de echtgenoot zijn manlijke rechten niet vermocht te verdedigen, wellicht ook, dat hij niet voldoende man in zuiver sexuele zin was. Derhalve verdraagt de vrouw ontrouw van den man gewoonlijk gemakkelijker dan omgekeerd. Zouden de economische belangen de ideologie rechtstreeks beïnvloeden, dan zou het omgekeerde het geval moeten zijn. Het is evenwel zo, dat zich tussen de economische basis der morele opvattingen en deze opvattingen zelf vele schakels invoegen (b.v. de ijdelheid van den man), zodat tenslotte toch de grote lijn van de maatschappelijke zin van het huwelijk gewaarborgd blijft: de man mag ontrouw zijn, de vrouw niet.

b. De innerlijke tegenstrijdigheid van het huwelijk.

De tegenstrijdigheid van het huwelijk is het resultaat van de tegenstrijdigheid tussen de sexuele en de materiële belangen in het huwelijk. Het privaatbezitstandpunt stelt zeer consequente eisen. Aangezien het onwaarschijnlijk, sexueel-economisch gesproken zelfs onmogelijk is, dat een sexueel geheel intact mens zich onderwerpt aan de voorwaarden der echtelijke moraal (slechts één partner en die voor het *hele leven*) is een zeer diepgaande onderdrukking van de sexuele behoefte, vooral bij de vrouw, allereerste eis. De moraal eist daarom — natuurlijk zonder dit practisch algemeen te kunnen doorzetten — dat de vrouw voor het huwelijk geen geslachtsverkeer mag hebben, en zo mogelijk ook de man niet... maar

voor hem worden beide ogen toegedaan. Niet de sexualiteit — zo heet het — maar het kind maakt het wezen van het huwelijk uit (dat klopt wat betreft de economische zijde van het huwelijk, niet echter wat de duurzame sexuele verbintenis aangaat); de echtgenoten mogen gedurende het huwelijk niemand anders geslachtelijk leren kennen. Nu is het juist, dat deze eisen voor de duurzame instandhouding van een huwelijk noodzakelijk zijn. *Maar diezelfde eisen zijn het, die het huwelijk ondermijnen, het reeds bij de voltrekking ten ondergang doemen.* De eis „levenslang dezelfde" draagt van tevoren de revolte tegen de dwang in zich, die bewust of onbewust heftiger wordt, hoe levendiger en actiever de sexuele behoeften zijn. De vrouw heeft tot haar huwelijk kuis geleefd, is sexueel onervaren, moet om trouw te kunnen blijven haar genitale aanspraken verdringen. Zij kan daarover trouwens nauwelijks meer beschikken, zij blijft ongevoelig, koud, kan den man niet meer prikkelen noch bevredigen, zodra de prikkel van het nieuwe der belevenis voorbij is. Juist de gezonde man verliest zeer spoedig zijn belangstelling, hij zoekt andere vrouwen, die hem meer kunnen geven; de eerste breuk in de verhouding is er. Ook de man moet, volgens de heersende moraal, geen al te grote „slippertjes" maken, ook hij moet, speciaal wanneer hij trouwt, een groot deel van zijn genitale belangstelling verdringen. Dat is weliswaar goed voor het huwelijk als zodanig, maar slecht voor de sexuele betrekking, want de verdringing heeft potentiestoringen tengevolge. Is de sexualiteit van de vrouw gewekt, dan is zij als zij op de hoogte is, spoedig teleurgesteld en zoekt een anderen partner, of zij wordt neurotisch door sexuele stuwing, resp. onbevredigdheid. *In beide gevallen is het huwelijk ondermijnd geworden door dezelfde factor, die zijn instandhouding had moeten waarborgen, n.l. door de sexualiteitsontkennende opvoeding tot het huwelijk.*

Daarbij komt, dat de steeds toenemende economische onafhankelijkheid van de vrouw ertoe meewerkt, de sexuele remmen te doen verdwijnen; zij is niet meer aan het huis en aan de kinderen gebonden, maar leert andere mannen kennen. Zodra zij in het productieproces betrokken wordt, leert zij nadenken over dingen, die tot dan aan haar gezichtskring

onttrokken waren. De huwelijken zouden, althans enige tijd, goed kunnen gaan, indien er sexuele overeenstemming en bevrediging in bestond. Maar voorwaarde hiervoor zou zijn: een sexualiteits-beamende opvoeding, sexuele ondervinding voor het huwelijk, overwinning van de heersende moraal. *Datgene echter, wat het huwelijk goed zou doen zijn, is tegelijkertijd de doodgraver van het huwelijk. Want is de sexualiteit eenmaal beaamd, is de morele opvatting overwonnen, dan is er geen innerlijk argument meer tegen het verkeer met andere partners* (behalve dan de *trouw uit bevredigdheid* gedurende een bepaalde tijd, maar zeker niet levenslang), *de huwelijksideologie gaat ten onder, het huwelijk is geen huwelijk meer,* maar wel een duurzame sexuele verbintenis, die juist wegens de vervallen onderdrukking der genitale wensen — bij overigens goede verstandhouding — in 't algemeen veel gelukkiger kan zijn dan het strenge enkelhuwelijk. Het geneesmiddel tegen ongelukkige huwelijken is in vele gevallen — de huwelijksverdedigers en het Burgerlijk Wetboek ten spijt — de huwelijksontrouw.

Gruber schrijft:

„Ongetwijfeld zullen in ieder huwelijk tijden — of op zijn minst momenten — van zeer ernstige ontstemming optreden, gedurende welke het als 'n drukkende last wordt gevoeld aan elkaar geketend te zijn. Die echtelieden, die kuis in het huwelijk getreden en elkaar trouw gebleven zijn, zullen het gemakkelijkst over dergelijke ongelukkige storingen heenkomen." („Hygiene", blz. 148.)

Hij heeft ongetwijfeld gelijk: hoe kuiser *voor*, des te trouwer *in* het huwelijk. Deze trouw heeft haar bestaan te danken aan de verdorring van de sexualiteit door de voorechtelijke onthouding.

De onvruchtbaarheid van de burgerlijke huwelijkshervorming vindt dus zijn verklaring in de tegenstrijdigheid tussen de huwelijksideologie, waaruit de huwelijksellende en het hervormingsstreven beide voortspruiten, en het feit, dat de huwelijksvorm, die hervormd moet worden, specifiek tot de maatschappijvorm behoort, waarin hij economisch logisch geworteld is. Wij hebben boven vastgesteld, dat de fundamentele elementen van de algemene sexuele nood te vinden zijn in de tegenstelling: natuurlijk sexueel verlangen ener- en de ideo-

logie van de buitenechtelijke onthouding en de levenslange monogamie anderzijds. Stelt de sexuele hervormer nu vast, dat het gros der huwelijken miserabel is, omdat de sexuele bevrediging in het huwelijk onvolmaakt is, de mannen onhandig, de vrouwen koel zijn, dan stelt hij b.v. de erotisering van het huwelijk voor, zoals Van de Velde, die de echtgenoten sexueel-technische voorlichting wil geven en daarvan verbetering in hun verhouding verwacht. Zijn grondgedachte is juist: een huwelijk, dat op een bevredigende erotische basis berust, is inderdaad beter als het onerotische; maar hij ziet daarbij alle voorwaarden voor de erotisering der duurzame geslachtelijke betrekking over het hoofd. Een voorwaarde zou zijn: sexuele ervaring bij de vrouw, beaming van de sexualiteit in het algemeen. De burgerlijke sexuele opvoeding wordt echter bepaald door de doelstelling: kuisheid van het meisje, gedwongen trouw van de echtgenote. Beide maken een zeer belangrijke mate, zo niet een totale, sexuele verdringing voor de vrouw noodzakelijk. De vrouw, die sexueel niets eist, niet bijster zelfstandig is, de sexualiteit ontkent of alleen maar duldt, is de trouwste, dus van burgerlijk standpunt beste, echtgenote. Een sexualiteits-beamende opvoeding zou de vrouw zelfstandiger maken, zou dus in de grond der zaak huwelijksvijandig zijn. *De burgerlijke sexuele opvoeding is absoluut consequent, bekeken van het standpunt van het levenslange enkel-huwelijk; de erotisering van het huwelijk is in strijd met de huwelijksideologie.* Dat heeft Prof. Häberlin uit Bazel juist gezien, die in zijn boek „Over het huwelijk" opmerkt, dat het eigenlijke motief voor het huwelijk de erotische liefde is. „Is", zo gaat hij verder, „daarzonder een huwelijk in de volle zin niet mogelijk, toch vormt zij *in* het huwelijk het gevaarlijke en onberekenbare element en haar aanwezigheid maakt de huwelijksgemeenschap bijna voortdurend tot een problematische aangelegenheid." Als consequent burgerlijk onderzoeker komt hij dan ook tot de slotsom: „Het huwelijk als levensgemeenschap kan verwezenlijkt worden, ondanks de erotische liefde, die ermee verbonden is." D.w.z. de burgerlijke maatschappij heeft belang bij het duurzame monogame huwelijk en kan met de geslachtelijke belangen geen rekening houden.

Daarom is in de burgerlijke maatschappij iedere vergemakkelijking van de wettelijke formaliteiten voor de echtscheiding zonder practische betekenis voor de massa. De echtscheidingsparagraaf betekent alleen maar, dat de heersende klasse bereid is de scheiding principiëel toe te laten. Maar is zij ook bereid alle voorwaarden te scheppen, die voor de vrouw beslist aanwezig moeten zijn, wil zij de scheiding ook werkelijk kunnen doorzetten? Eén dezer voorwaarden zou zijn, dat de rationalisatie der productie verkorting van de arbeidstijd en loonsverhoging i.p.v. werkloosheid tengevolge zou moeten hebben. De vrouw is economisch afhankelijk van den man, haar arbeid wordt slechter beloond dan die van den man. Op die manier wordt het huwelijk een bescherming voor haar, ook al wordt zij juist in deze „productieverhouding" dubbel uitgebuit. Zij is n.l. niet alleen geslachtelijk object van den man en baarmachine voor de staat, maar haar onbetaalde arbeid in de huishouding verhoogt indirect de winstmarge van den ondernemer. Want de man kan alleen tegen het gebruikelijke lage loon meerwaarde scheppen, doordat hem thuis zo en zoveel arbeid onbetaald uit handen genomen wordt. Zou de ondernemer moeten zorgen voor het huishouden van den arbeider, dan zou hij een huishoudster moeten engageren of hem in de gelegenheid moeten stellen er zelf een te kunnen betalen. Dit werk levert de huis*vrouw* echter gratis. Werkt ook de vrouw in een bedrijf, dan moet zij bovendien in de avonduren het huishoudelijke werk doen, of de familie lijdt onder haar afwezigheid en het huwelijk heeft opgehouden een burgerlijk huwelijk te zijn.

Bij deze economische moeilijkheden komt nog het feit, dat de vrouwen door de burgerlijke sexuele opvoeding voor een groot deel alleen maar op dit huwelijksleven zijn ingesteld. En hoe ellendig dit leven met zijn dwang en dorheid ook is, het biedt (ook uiterlijke) rust en een vaste marsroute, die de gemiddelde vrouw het nadenken over haar sexualiteit en de in de burgerlijke maatschappij zo opwindende strijd om buitenechtelijk geslachtsleven bespaart. Voor het bewustzijn dezer vrouw betekent het weinig, dat dit alles betaald wordt met haar zielelijden. Haar geslachtsbewustzijn zou haar misschien een neurose, maar niet het sexuele leed besparen, dat

haar in de burgerlijke atmosfeer bedreigt, zomin als het klassebewustzijn van den proletariër in de burgerlijke maatschappij hem de materiële nood bespaart, doch veeleer zijn subjectieve leed nog vergroot. De tegenstrijdigheden van het het huwelijksinstituut weerspiegelen zich in de tegenstrijdige huwelijkshervormingspogingen, à la Van de Velde. De hervorming van het huwelijk door erotisering is een tegenspraak in zichzelf. Ook Lindsey's „Huwelijk in kameraadschap" gaat eraan mank, dat men, uitgaande van de doelvoorstelling „het huwelijk is de beste geslachtsvorm", iets dat uiteenvalt weer aan elkaar wil lijmen. Ook in Lindsey's geschriften is de sprong van de feitenbeschrijving naar de burgerlijk-morele beoordeling duidelijk waarneembaar. Hij is uit morele overwegingen tegen het proefhuwelijk, bepleit echter het kameraadschapshuwelijk, d.w.z. de „wettelijk gesanctionneerde" verbintenis van man en vrouw met „wettelijk geoorloofde geboortecontrôle". Zoekt men naar de motivering van de wettelijke sanctie, dan vindt men niets anders dan de mening, dat de sexuele betrekkingen wettelijk erkend *„behoren"* te zijn. Het kameraadschapshuwelijk zou zich dus van het echte huwelijk slechts onderscheiden door de geboortenregeling en doordat het zonder meer kan worden ontbonden, in tegenstelling tot het gewone huwelijk. Dit voorstel gaat ongetwijfeld het verst. Maar men moet goed in het oog houden, dat het maatschappelijk gebonden is en de sexuele economie achterstellen *moet* bij de kwestie van de economische verzorging van vrouw en kind en dus niets kan bijdragen tot de oplossing van het huwelijksprobleem als zodanig.

De feiten liggen dus als volgt: *het huwelijksconflict wordt binnen het raam van de bestaande maatschappijvorm onoplosbaar, omdat enerzijds de sexuele drift niet langer genoegen neemt met de haar opgedrongen maatschappelijke vorm (daarom: verval van de huwelijksmoraal), en omdat anderzijds de materiële bestaansvoorwaarden van de vrouw en de kinderen de handhaving van de huwelijksvorm noodzakelijk maken* (derhalve voortgezette verdediging van het bestaande huwelijk).

Binnen het kader van de burgerlijke maatschappijvorm ontwikkelt zich reeds een begin van de socialistische. Het eco-

nomisch zelfstandig worden van de vrouw en het verenigingsleven van de jeugd neemt daarbij een eerste plaats in. Maar naarmate deze ontwikkeling voortschrijdt, wijzigt zich de huwelijksmoraal en roept zij sexuele conflicten en crises in het leven. *Waar het huwelijk specifiek tot het kapitalistische productie-systeem behoort, daar handhaaft het zich ondanks zijn crisis-toestand.* Zijn voortbestaan, ondanks zijn verval en onoplosbare innerlijke tegenstrijdigheid, zijn slechts aanwijzingen voor de algemene crisis, waarin het kapitalisme zich bevindt: het huwelijk sterft automatisch aan zijn innerlijke onmogelijkheid op het moment, dat zijn materiële basis begint af te brokkelen. Deze historische gebeurtenis heeft zich in de Sovjet Unie reeds voorgedaan.

Dat een maatschappij, die geen privaatbezit van de productiemiddelen kent, ook geen belang heeft bij het bestaan van een huwelijk in de totnutoe geldende betekenis, bleek niet een uitvinding van sociale utopisten en warhoofden te zijn. Het sexuele recht in de S.U. — zelf uitdrukking van een der geweldigste omwentelingen van alle tijden — heeft feiten laten zien, die ook voor de sexuele vormen van historische betekenis zijn. Met deze feiten en met de nieuwe problemen van de sexuele revolutie in de S.U. zullen wij ons in het tweede deel van dit boek bezighouden.

Hoezeer het huwelijk in sexueel-economisch opzicht vergaan is, blijkt wel daaruit, dat de huwelijken, in 't bijzonder bij de meest ontwikkelde groepen der bevolking, na de revolutie snel en geheel vervielen, gelijk de latente huwelijkscrisis steeds in tijden van maatschappelijke crises de vorm van verval van het huwelijk aanneemt. „Verval van de moraal in stormachtige tijden" zegt men misschien. Maar wij willen de feiten in hun *maatschappelijk* verband zien en niet door de bril van de *moraal*. Het verval van de burgerlijke moraal was slechts het uiterlijke teken, dat de sociale revolutie ook een sexuele tengevolge had, dat deze voor geen „heilig huisje" halt maakte. Men moet aanvaarden, dat de sociale revolutie niet de vorm van het huwelijk verandert, maar het totaal opheft en het vervangt door een vorm, die deze naam noch historisch, noch psychologisch, noch economisch meer verdient.

Zolang het geslachtsleven geregeld wordt naar de norm

van de monogame huwelijksideologie, is het sexuele leven naar buiten toe geregeld, maar naar binnen ongeregeld, sexueel *on*economisch. Aangezien zich de huwelijksideologen niet meer overtuigen laten door de feitelijke gevolgen van de door hen gebillijkte en verlangde maatschappelijke normatieve regeling van het geslachtsleven (i.c. de vernedering van het liefdeleven, de huwelijksellende, de sexuele nood der jeugd, de sexuele moorden en meer dergelijk schoons), zullen zij ook het argument niet begrijpen, dat de natuurlijke fundamentele menselijke behoeften zulk een patronaat van de maatschappij niet nodig hebben, voorzover althans die maatschappij niets doet om de bevrediging te storen. De zin van de vermaatschappelijking van den mens is de vergemakkelijking van de bevrediging van de honger en de liefde. De bevrediging van de honger werd sedert de intrede van het privaatbezit der productiemiddelen voor de overwegende meerderheid, de bevrediging van de liefde voor haast heel de mensheid sterk beperkt. Juist het ingrijpen van de klassebelangen in de bevrediging van de fundamentele driften heeft de chaos geschapen.

Wordt na de *opheffing* van de maatschappelijke normregeling van het geslachtsleven, weer de *natuurwettelijke regeling,* die der *sexuele economie,* van kracht? Dit is moeilijk met zekerheid te voorspellen, al schijnt de maatschappelijke ontwikkeling wel in de richting te gaan van een verbetering der maatschappelijke voorwaarden tot bevrediging van de menselijke behoeften. Zeker is, dat een zich algemeen doorzettende wetenschappelijke en rationele opvatting van het leven alle altaren van alle goden zal vernietigen; men zal niet langer bereid zijn aan een abstracte cultuuridee, die het weeldeleven van een minderheid weerspiegelt, aan een „objectieve geest" of aan de metaphysische „zedelijkheid", de gezondheid en de levensvreugde van millioenen op te offeren.

Het is de roeping van de sociale revolutie de wetenschappelijke levensbeschouwing tot de overwinning te voeren. In 1917 voltrok zich in Rusland de sociale revolutie. Trachten wij te begrijpen, hoe zij het sexuele probleem oploste, wat haar daarbij gelukte en waarom zij nog niet alles vervullen kon wat de naar vrijheid snakkende mensheid van haar hoopte.

DEEL II

De strijd om de „levensvernieuwing" in de Sowjet-Unie

Enige noodzakelijke opmerkingen vooraf

In de loop van de laatste 2 jaren kwamen steeds meer cultuur- en sexueel-politieke berichten uit Sovjet-Rusland, die in het kamp van de revolutionnairen verwarring stichtten.

In Juni 1934 werd in de S.U. de homosexuelen-paragraaf weer ingevoerd, geruchten over homosexuelen-vervolgingen stapelden zich op. De Oostenrijkse en Duitse sexuele hervormers hadden 15 jaren lang in hun strijd tegen de kapitalistische homosexuelen-paragraaf altijd weer op de vooruitstrevende Sovjet-Unie gewezen, die de bestraffing van de homosexualiteit had opgeheven.

In de laatste jaren werd de zwangerschapsonderbreking voor vrouwen met één of nog geen kind steeds moeilijker gemaakt en de abortus-in-'t-algemeen steeds ernstiger bestreden. De Duitse geboortenregelingsbeweging had in de oorspronkelijke Sovjethouding inzake de geboortenregeling haar sterkste steun tegen de politieke reactie gevonden. (Denk aan de Wolf-Kienle-campagne in 1932.) Sedert lang horen wij nu van de tegenstanders der gelegaliseerde abortus, dat ook de Sovjet-Unie haar oorspronkelijke opvattingen de rug toekeert.

In Duitsland gaf het „Verlag für Sexualpolitik" met medewerking van verscheidene proletarische jeugdorganisaties en de uitgeverij van de (communistische) Jeugdexecutieve, mijn

boek „Der sexuelle Kampf der Jugend" uit, om op dit gebied een revolutionnaire theorie en practijk te ontwikkelen. Bij het werk onder de jongeren beriepen wij ons op de vrijheid, die de S.U. de jeugd op sexueel gebied had geschonken. De Duitse communistische partij verbood het boek in 1932; een jaar later zetten de Nazi's het op de index. Wij vernamen, dat de Russische jeugd een harde strijd tegen de oude artsen en menigen hogen staatsfunctionnaris voert, daar laatstgenoemden steeds meer tot de oude ascese-theorie terugkeren. Wij kunnen ons niet meer zonder restricties op de sexuele vrijheid van de Sovjetjeugd beroepen en zien verwarring en tegenstrijdigheid bij de West-Europese jeugd, die dit niet begrijpt.

Wij lezen in de Russische pers, dat het gezin weer hooggehouden en „verstevigd" wordt. Terwijl dit geschreven werd, vernam ik, dat de huwelijksregeling van 1918 weer zou vervallen. Wij beriepen ons in de strijd tegen de burgerlijke huwelijkswetgeving vroeger steeds met groot succes op de Sovjet-wetgeving. Wij vonden de Marxistische stelling, dat de sociale revolutie het gezin opheft, bevestigd en behoefden alleen maar den gezinsgebonden mens de noodzaak en het nut van dit proces te verklaren, wat op zichzelf moeilijk genoeg was. Momenteel roept de reactionnaire gezinspolitiek triomfantelijk uit: „Met jullie theorieën staat het er maar belabberd voor. Zelfs de Sovjet-Unie geeft de dwaalleer van de vernietiging van het gezin op. Het gezin is en blijft de grondslag van staat en maatschappij."

Het blijkt verder, dat de ouders weer de opvoedingsverantwoordelijkheid voor de kinderen te dragen krijgen. Bij onze paedagogische en culturele arbeid, gingen wij uit van het feit, dat de S.U. de ouders de macht over hun kinderen ontnomen en de paedagogische zorg aan de gemeenschap in handen gegeven had. De collectivering van de kinderopvoeding stond als een der grondslagen van de socialistische maatschappijvorm voor ons vast. Ieder vooruitstrevend arbeider, elke verstandige moeder begreep en beaamde deze richting der Sovjets. In de massa bestreden wij het bezitsinstinct en het machtsmisbruik van de moeder jegens de kinderen en wendden wij al ons weten aan om de moeders te

bewijzen, dat haar de kinderen niet „ontnomen" worden, maar dat de maatschappelijke opvoeding van de kinderen haar alleen de lasten en zorgen ontneemt. En wij hadden succes.... Thans kan de reactionnaire paedagogiek zeggen: „Ziehier, zelfs in de Sovjet-Unie is men van die onzin teruggekomen, wordt de natuurlijke en eeuwige zeggenschap van de ouders over de kinderen weer hersteld."

In de Sovjetscholen werd het Daltonsysteem reeds lang geleden vervangen door steeds autoritatiever onderrichtsmethoden. Wij kunnen in de paedagogische strijd om het zelfbestuur der kinderen en de vernietiging van de autoritaire school niet meer op de S.U. steunen. Wij beriepen ons vroeger bij onze strijd om een rationele sexuele voorlichting van de kinderen en de jongeren op de successen in de S.U. Maar thans horen wij, dat de ascese-ideologie steeds scherpere vormen aanneemt.

Wij moeten dus een *remming van de sexuele revolutie in de S.U.,* sterker een teruggang tot *autoritair-morele* vormen in de regeling van het menselijke liefdeleven constateren.

Wij vernamen uit brieven en kranten, dat de sexuele reactie in de S.U. gestadig de overhand neemt, dat de revolutionnaire kringen de onderhavige gebeurtenissen niet weten te verklaren, dat men naar klaarheid zoekt, maar die niet vindt en daardoor onmachtig t.o. de aanvallen van de reactie staat. Zowel de verwarring in de S.U. als in de kringen van de revolutionnaire beweging in de burgerlijke landen, dringen ons de behandeling van de sexuele politiek der Sovjets op. Wat is er gebeurd? Waarom verovert de sexuele reactie de overhand? Waarom mislukt de sexuele revolutie? Wat moet er gedaan worden? Dat zijn de vragen, die iederen revolutionnairen sexualiteits-politicus bestormen en die ook iederen econoom behoorden bezig te houden. Opheldering van deze brandende kwesties in de Europese en Amerikaanse arbeidersbeweging is belangrijker dan de angst voor het verlies van prestige. Verwarring schaadt. In Frankrijk proclameerde de „Humanité" reeds de „redding van het ras" en van „het Franse gezin". De Sovjet-Russische maatregelen uit de laatste tijd zijn tegenwoordig een ieder bekend en kunnen niet geloochend worden. Bovendien bestaat nog de mogelijkheid de in de S.U. strij-

dende verdedigers van de sexueel-revolutionnaire verworvenheden te hulp te ijlen; het kan zeer spoedig te laat zijn. En tenslotte hebben revolutionnaire strijders niets voor de massa te verbergen. Tactische overwegingen worden in dergelijke kwesties en perioden contra-revolutionnair; zij blijken vaak een teken van gebrek aan kracht om de moeilijkheden met correcte politieke arbeid te overwinnen.

De teruggang op sexueel-politiek gebied in de S.U. houdt verband met de algemene vraagstukken van een revolutionnaire cultuurontwikkeling. Wij horen en zien, hoe ook overal elders het streven naar zelfbestuur in het maatschappelijke leven wordt verdrongen door dat van de autoritaire leiding. De teruggang tekent zich op sexueel gebied het scherpste af en is daar het helderst aan te tonen. Niet zonder reden. Het sexuele proces van de maatschappij was altijd de kern van haar cultuurproces. Dat zien wij aan de gezinspolitiek van het fascisme al even duidelijk, als bij de overgang van het matriarchaat naar het patriarchaat in de oer-maatschappij. In de overgangstijd naar het socialisme kan het niet anders zijn. Ook hier ging met de economische omwenteling in de eerste jaren een sexuele omwenteling gepaard. Deze sexuele revolutie was de objectieve uitdrukking van de revolutionnaire omvorming van de cultuur. Het cultuurproces in de S.U. is zonder het sexuele proces niet te begrijpen.

Het is catastrofaal, als leiders van een revolutionnaire beweging bepaalde, onbegrepen opvattingen, zoals die der sexueel-revolutionnaire beweging, met het slagwoord „kleinburgerlijkheid" trachten af te doen. De terugkeer tot Tolstoi, Richard Wagner, de Amerikaanse speelfilm en tot allerlei soort van kitsch, drukt duidelijk uit, dat de culturele doorbraak naar *voren* niet gelukte. De betrekking tussen de remming van de sexuele revolutie en de cultuurpolitieke achteruitgang kan hier slechts in grote trekken aangegeven worden. Wellicht gelukt het binnen afzienbare tijd het materiaal te verwerven, dat nodig is, om het cultuurprobleem in het algemeen te kunnen verklaren. Maar het is nuttiger eerst zijn kern te behandelen, i.p.v. omgekeerd het zo gedifferentiëerde cultuurprobleem zonder kennis van de menselijke psychische basis — nog verwarder te maken.

HOOFDSTUK I.

De „opheffing" van het gezin

De sexuele revolutie in de S.U. zette in met de opheffing van het gezin. Het verviel radicaal in alle kringen der bevolking, hier vroeger, ginds later. Dat proces was smartelijk en chaotisch; het veroorzaakte schrik en verwarring. Een volslagen objectief bewijs voor de juistheid van de sexueel-economische theorie over wezen en functie van het gezin was hier geleverd: het patriarchale gezin is de structurele en ideologische reproductiewerkplaats van alle maatschappijvormen, die op het *privaatbezit* der productiemiddelen berusten. Met de *vermaatschappelijking* van de productiemiddelen werd het gezin zijn materiële basis ontnomen.

Het verval van het gezin gedurende de sociale revolutie toont aan, dat de sexuele behoeften der mensen de ketenen slaken, die haar met de economische en autoritaire gezinsband werden opgelegd. Het is *de scheiding tussen economie en sexualiteit, die zich voltrekt.* Stond voorheen in het patriarchaat de sexuele behoefte in dienst en daardoor onder de dwang van de economische belangen van een minderheid, stond in het oer-communistische matriarchaat de economie in dienst van de behoeftenbevrediging (inclusief de *sexuele*) der gehele maatschappij, zo is het doel van de sociale revolutie de economie opnieuw in dienst van de behoeftenbevrediging van alle productief werkende mensen te stellen. Deze omkering van de verhouding tussen behoefte en economie is een van de wezenskenmerken der sociale revolutie. Alleen uit dit algemene proces is het verval van het gezin te begrijpen. Het zou zich snel, grondig en geruisloos voltrekken, indien enkel de kracht van de geketende sexuele behoeften en de last van de drukkende economische gezinsbinding daarbij een rol speelden. Dat het gezin vervalt, is eigenlijk het probleem niet; de oorzaken daarvan liggen voor het grijpen.

Veel moeilijker is de vraag te beantwoorden, waarom dit verval psychisch smartelijker is dan welk ander gevolg van de revolutie dan ook. De onteigening der productiemiddelen bereidt alleen den vroegeren bezitter smart, maar niet de massa, die de draagster van de revolutie is. De opheffing van het gezin evenwel betreft juist diegenen, die de economische omwenteling moeten voltrekken: de hoofd- en handarbeiders en de boeren. Juist hier onthult zich de conservatieve functie van de gezinsbinding het duidelijkst. De buitengemeen intensieve familiegevoelens werken als een rem, juist op den drager der revolutie zelf. Zijn binding aan vrouw en kinderen, zijn liefde voor zijn eigen thuis, ook al is het nog zo schamel, zijn hang naar een vaste gang van zaken e.d., belemmeren hem min of meer in het doorzetten van de hoofdacte der revolutie: de onteigening van het kapitaal. Zoals bij de vorming van de fascistische dictatuur in Duitsland de gezinsbinding als rem op de revolutionnaire krachten heeft gewerkt (waardoor het Hitler pas mogelijk werd de imperialistische, nationalistische ideologie op te bouwen op het vaste fundament van deze bindingen), zo werkt in de revolutie de gezinsbinding remmend op de voorgenomen *collectivering* van het leven. Er ontstaat een ernstige tegenstelling tussen het verval van de maatschappelijke grondslagen van het gezin enerzijds en de oude, niet zo gemakkelijk en snel te veranderen gezinsstructuur van den mens, die het gezin gevoelsmatig en meestal onbewust wil handhaven, anderzijds. De vervanging van de patriarchale gezinsvorm door het socialistische collectief, maakt ongetwijfeld de kern van het revolutionnaire cultuurprobleem uit. Gelukt het den Sovjetstaat nu niet, tegelijk met de onteigening van het kapitaal ook de structurele verankering van het kapitalisme in de psychische structuur van den gezinsgebonden mens los te maken, handhaaft zich het familiegevoel, dan moet onvermijdelijk een steeds wijder wordende kloof ontstaan tussen de economische en de massa-structurele, d.i. culturele ontwikkeling van de socialistische maatschappij. Daar de mensen met behulp van de machines geschiedenis maken en de machines dit niet alleen doen, kan dan weliswaar de onteigening van het privaatbezit der productiemiddelen de *grondslag* voor het communisme

hebben geschapen, maar op dit fundament verheft zich geen communistisch huis. De omwenteling in de ideologische bovenbouw blijft uit, omdat datgene wat de omwenteling draagt en schraagt, de *psychische structuur van den mens,* niet *qualitatief* mee veranderd werd.

Wij vinden in Trotzki's „Vragen van het dagelijks leven" (blz. 50/60) rijkelijk materiaal over het vervalproces van het gezin in de jaren 1919/1920. De volgende feiten werden vastgesteld:

Het gezin, ook het proletarische, is „losser" geworden. Dit feit werd in een bijeenkomst van Moscouse agitatoren als vaststaand beschouwd en door niemand bestreden. Het werd gedurende de bespreking op verschillende manieren beoordeeld: „door den een verontrust, door den ander terughoudend, door een derde besluiteloos." Het was allen duidelijk, dat „men een groots, zeer chaotisch, spoedig tragische vormen aannemend proces" voor zich had, dat nog „in 't geheel niet de daarin verborgen mogelijkheden van een nieuwe hogere gezinsorde kon openbaren." Verwijzingen naar het verval van het gezin drongen ook tot de kranten door, „zij het ook uiterst zelden en in algemene vorm." Velen geloofden, dat men in het verval van het arbeidersgezin „de invloed van de bourgeoisie op het proletariaat" had te zien. Anderen hielden deze verklaring voor onjuist. De zaak, meenden zij, zat dieper en was gecompliceerder. Natuurlijk bestond de invloed van het burgerlijke verleden en heden, maar het hoofdproces moest in de ziekelijke en schokkende „evolutie van het proletarische gezin zelf" gezocht worden; men was getuige van de eerste, zeer chaotische etappes van dit proces. Op het gebied van het gezinsleven was de eerste ontbindingsperiode nog lang niet geëindigd; de ontreddering en het verval waren nog in volle gang. Het gewone dagelijkse leven was veel conservatiever dan de economie, o.a. ook daarom, omdat men het eerste veel minder bewust kende dan het laatste.

Verder werd vastgesteld, dat het verval van de oude familie zich niet tot de bovenste klasselaag beperkte, die het meeste aan de invloed der nieuwe omstandigheden was blootgesteld, maar ver buiten de voorhoede was doorgedrongen. Tenslotte maakte, aldus luidde de mening, de communistische voor-

hoede slechts eerder en in ruwer vorm datgene door, wat voor de klasse als geheel min of meer onvermijdelijk was.

Man en/of vrouw kregen meer en meer openbare functies; daardoor vervielen de aanspraken van het gezin op het gezinslid. Opgroeiende kinderen kwamen in het kindercollectief. *Zo ontstond er een concurrentie tussen de gezins- en de maatschappelijke bindingen.* Maar de maatschappelijke bindingen waren nieuw, jong, nauwelijks geboren, de gezinsbindingen daarentegen zaten in alle poriën en voegen van het dagelijkse leven, in iedere uiting van de psychische structuur. De geestelijk verdorde sexuele betrekkingen van de meeste huwelijken konden met de nieuwe, levenslustige sexuele betrekkingen in het „collectief" niet concurreren. En dit alles speelde zich af op de grondslag van een gestadig voortschrijdende ontworteling van de materiële heerschappij van den vader over vrouw en kinderen. De economische band scheurde en daardoor brak de sexuele remming. Maar dit betekende nog niet de „sexuele vrijheid". De *uiterlijke* vrijheid tot sexueel geluk is nog niet het sexuele geluk zelf. Daartoe behoort vóór alles de psychische geschiktheid het gestalte te geven en te genieten. Maar in het gezin waren meestal in de plaats van de genitale behoeften, kinderlijke afhankelijkheid of ziekelijke sexuele gewoonten getreden. Behoeften, die met al de krachten der sexuele energie zijn toegerust, maar iedere biologisch normale, orgastische bevredigingsgeschiktheid vernietigden. De gezinsleden haatten elkaar, bewust of onbewust, en verdoofden die haat met een krampachtige liefde en een kleverige aanhankelijkheid, die zijn herkomst uit verhulde haat slecht verborg. Op de eerste rij der moeilijkheden stond de ongeschiktheid van de genitaal-sexueel misvormde en voor economische zelfstandigheid onvoorbereide vrouw, om afstand te doen van de slavenbescherming, die het gezin en van de surrogaatbevrediging, die de heerschappij over de kinderen haar bood. De vrouw, die sexueel en economisch onbevredigd en afhankelijk was, zag in de opvoeding harer kinderen de zin van haar leven. Iedere beperking daarvan, ook al was die goed voor de kinderen, voelde zij als een zware benadeling en zij verstond het, er zich met kracht tegen teweer te stellen. Dit is volkomen begrijpelijk en men moest er rekening mee

houden. Uit Fedor Gladkow's roman „Nieuwe Aarde" blijkt duidelijk, dat de moeilijkheden, die bij de opbouw der collectieven overwonnen moesten worden, in het niet zinken vergeleken met de strijd, die de vrouwen om haar huis, gezin en kinderen voerden. De vergemeenschappelijking van het leven had aanvankelijk plaats van bovenaf, door middel van decreten en met de steun van de revolutionnaire jeugd, die de ketenen der ouderlijke macht verbrak. Maar de remmingen der gezinsbinding in de vorm van de eigen onbewuste familie-aanhankelijkheid en het familie-verlangen, deden hun werk bij iedere stap, die de gemiddelde massamens zette op de weg naar de vergemeenschappelijking.

Wat er aan moeilijkheden en conflicten in het alledaagse leven optrad, was niet een „toevallige", „chaotische" toestand, die door „onverstand" of „onzedelijkheid" der mensen was ontstaan, maar was volkomen in overeenstemming met de wet, die de betrekkingen tussen de maatschappelijke organisatievormen en de vormen der sexualiteit beheerst.

In de oer-maatschappij, die collectief en „oercommunistisch" van structuur is, wordt de eenheid gevormd door de clan, zijnde de som van alle van één oermoeder stammende bloedverwanten. Binnen deze clan, die tegelijkertijd ook de economische eenheid is, bestaat slechts het losse paringshuwelijk. De familie van het clanhoofd is in de kiem patriarchaal en naarmate de clans, tengevolge van economische veranderingen, aan de familie van het clanhoofd ondergeschikt worden, begint ook de vernietiging van de clans door de familie. Familie en clan worden elkaars tegenstellingen. In plaats van de clan wordt nu de familie meer en meer de economische eenheid en daardoor het maatschappelijke kristallisatiepunt van het patriarchaat. Het hoofd van de moederrechtelijke clanorganisatie, die oorspronkelijk niet in tegenstelling tot de clanmaatschappij stond, wordt allengs de patriarch van de hele stam. Er ontstaat, naar ik o.a. in mijn werk „Der Einbruch der Sexualmoral" aantoonde, voor de eerste keer een klassentegenstelling tussen de familie van het stamhoofd ener-, en de clans anderzijds.

In de ontwikkeling van moederrecht naar vaderrecht, die aldus een aanvang nam, krijgt de familie (die dan nog iden-

tiek is met gezin!) naast haar economische functie nog die andere (en belangrijkere) van de omvorming van den mens van vrijen clangenoot tot onderdrukt gezinslid, welke functie in de tegenwoordige Indische groot-familie het duidelijkst aan het licht treedt. Doordat de familie een zelfstandige plaats t.o. de clan gaat innemen, wordt zij niet alleen de oorsprongsorganisatie van de klassenverhouding, maar ook van de sociale onderdrukking binnen en buiten haar grenzen. De nu ontstaande „familie- of gezinsmens" begint de groeiende patriarchale klasse-organisatie van de maatschappij door verandering van zijn zielsstructuur te reproduceren. Het kernmechanisme van deze reproductie is de omwenteling van de sexualiteitsbeaming naar de sexualiteitsonderdrukking, haar basis is het materiële overwicht van het opperhoofd.

Laat ons het wezen van deze psychische omwenteling kort samenvatten: in de plaats van de vrije, vrijwillige, slechts door gemeenzame levensbelangen gedragen betrekkingen der clan- en stamgenoten, treedt een tegenstelling van economische en tezamen hiermee van sexuele belangen. In de plaats van de vrijwillige arbeidsprestatie, treden de arbeidsdwang plus het verzet daartegen; in de plaats van het natuurlijke sexuele gevoel de morele eis; in de plaats van de kameraadschap der krijgers de gehoorzaamheid aan den aanvoerder; in de plaats van de vrijwillige, vreugdevolle liefdesvereniging de „echtelijke plicht"; in de plaats van de clansolidariteit de gezinsbinding plus het verzet daartegen; in de plaats van het economisch geordende sexuele leven de genitale beperking en daarmee voor het eerst zielsziekten en sexuele perversies. Het van nature sterke, zelfverzekerde, biologische organisme, wordt hulpeloos, steunbehoevend, godvrezend; de natuurlijke orgastische belevenis (het hoogtepunt bij de geslachtsdaad) maakt plaats voor mystische extases en onblusbaar vegetatief verlangen; het verzwakte ik van den enkeling zoekt versterking in de identificatie met en het steunen op de stam, die langzamerhand tot „natie" wordt, zoekt identificatie met het stamhoofd, die allengs tot stampatriarch en tenslotte tot koning wordt. De geboorte van de onderdanenstructuur heeft zich voltrokken; de structurele verankering van de menselijke onderdrukking is verzekerd.

De sociale revolutie in de S.U. onthulde ons aanvankelijk de omgekeerde herhaling van dit proces: het herstel van de oercommunistische verhouding op een hoger, geciviliseerd niveau, *de omwenteling van de sexualiteitsontkenning naar de sexualiteitsbeaming.*

Volgens de opvattingen van Marx, die in het Communistisch Manifest zijn neergelegd, is een der hoofdtaken van de sociale revolutie de opheffing van het gezin[1]). Deze theoretische conclusie uit het maatschappelijke ontwikkelingsproces werd bevestigd door de practische gang van zaken in de S.U.: in de plaats van het gezin trad een organisatie, die in bepaalde opzichten met de oude clan der oermaatschappij overeenkomst vertoonde: de *socialistische collectiviteit* in bedrijf, school, kolchos etc. Het verschil tussen de clan uit de oertijd en het collectief van het communisme is, dat de eerste berust op bloedverwantschap en als zodanig tot een economische eenheid wordt; het communistische collectief bestaat daarentegen uit niet bloedverwante mensen en baseert zich op gemeenschappelijke economische functies: het ontstaat als economische eenheid en leidt noodzakelijkerwijze tot de vorming van persoonlijke betrekkingen, die het ook als een sexueel collectief kenmerken, beter: beginnen te kenmerken. *Zoals in de oermaatschappij de familie de clan vernietigde, zo vernietigt onder het communisme het economische collectief de familie,* die al in de crisis van het kapitalisme uiteen begon te vallen. Het proces keert zich om. Als de gezinsideologie structureel wordt vastgehouden, dan wordt het collectief in zijn ontwikkeling geremd; gelukt het niet die remming te overwinnen, dan gaat het collectief ten onder aan de begrensdheid van de gezinsstructuur van den mens, zoals b.v. in de jeugdcommunes het geval was (zie Hoofdstuk V). Het proces in het begin van de communistische of socialistische ontwikkeling laat zich omschrijven als *het conflict tussen het economische collectief en zijn bijbehorende sexualiteitsbeamende tendens tot sexuele zelfstandigheid enerzijds en de individualistische, sexualiteitsvrezende gezinsstructuur van het individu anderzijds.*

---

[1]) Dat de opheffing van de gescheiden economie niet te scheiden is van de opheffing van het gezin, spreekt vanzelf (Deutsche Ideologie).

HOOFDSTUK II.

De sexuele revolutie

1. De regering gaat voor.

Het Sovjetrussische sexuele recht was de helderste uitdrukking van de eerste stormloop der sexuele revolutie tegen de sexuele orde van de individuele economie. Bij de wet werden de meeste oude zekerheden letterlijk op hun kop gezet. Het zal blijken, dat daar, waar deze omwenteling niet absoluut voltrokken werd, de sexuele reactie het eerst weer vaste voet kreeg, zoals b.v. in de hiaten van de huwelijks- en abortuswetgeving etc. Om de volledige tegenstelling tussen sexueel-*morele* en sexueel-*economische* regulering beter te begrijpen, is het nodig, de wetgeving uit de revolutie en die van het tsaristische Rusland tegenover elkaar te stellen. Het is wel overbodig hier uitvoerig te bewijzen, dat de liberale en democratische sexuele wetgeving zich in principe in 't geheel niet, en t.a.v. de *graad* der sexuele onderdrukking slechts in zeer geringe mate van de tsaristische onderscheidt. De autoritaire, sexueel-morele maatregelen blijven in wezen altijd dezelfde. Het is van groot gewicht dit vast te stellen, omdat wij de bewering dienen te bestrijden, dat de Sovjetmaatregelen alleen maar een *andere* autoritaire ordening in de plaats van de kapitalistische zetten; dat dus b.v. de Sovjet-huwelijkswet alleen maar een opheffing van de onderdrukking zou zijn en niet een principiële, in alle grondslagen *wezenlijk anders geaarde* regeling. Juist het wezen van deze andere „orde" is het probleem van de sexuele economie.

Nu eerst een citaat uit de tsaristische wetten:

Art. 106: De echtgenoot is verplicht zijn vrouw als zijn eigen lichaam te beminnen, in eendracht met haar te

leven, haar te eren en haar gedurende ziekten bij te staan. Hij is verplicht de vrouw naar zijn positie en inkomen te onderhouden.

Art. 107: De vrouw is verplicht haar man als het hoofd van het gezin te gehoorzamen, in liefde, eerbied en onbegrensde gehoorzaamheid bij hem te blijven, hem ieder genoegen te doen en hem alle aanhankelijkheid als huisvrouw te betonen.

Art. 164: *De rechten der ouders:* de macht der ouders strekt zich uit over de kinderen van beiderlei kunne en iedere leeftijd.....

Art. 165: De ouders hebben het recht, ter verbetering van weerspannige en ongehoorzame kinderen, verbeteringsmaatregelen van huiselijke aard te gebruiken. Ingeval van mislukking dezer middelen, hebben de ouders het recht:

1. de kinderen van beiderlei kunne, die niet in staatsdienst staan, wegens eigenzinnige ongehoorzaamheid jegens de ouderlijke macht, wegens onzedelijke levenswandel en andere klaarblijkelijke ondeugden, in de gevangenis op te sluiten.....

2. klachten over hen in te dienen bij het gerecht. Voor eigenzinnige ongehoorzaamheid jegens de ouders, onzedelijke levenswandel en andere klaarblijkelijke ondeugden kunnen de kinderen op verlangen der ouders zonder bijzonder gerechtelijk onderzoek worden gestraft met 2—4 maanden gevangenisstraf. In dat geval hebben de ouders het recht de duur der straf naar hun goeddunken te bekorten.

Laten wij trachten te overzien, waar hier het zwaartepunt van de moreel-autoritaire regeling ligt: de echtgenoten staan onder de dwang van een morele, wettelijk gewaarborgde verplichting. De man *moet* zijn vrouw beminnen, of hij kan of niet, of hij 't later wil of niet; de vrouw *moet* onderdanige huisvrouw zijn; de verandering van een desolaat geworden situatie is onmogelijk. De wet geeft de ouders rechtstreeks opdracht de hen over de kinderen verleende macht te gebruiken tot doeleinden, die met de belangen van de autoritaire staatsmacht absoluut overeenstemmen: wegens eigenzinnige ongehoorzaamheid jegens de ouderlijke macht (= vertegen-

woordigster der staatsmacht) om de onderdanenstructuur te garanderen; wegens „onzedelijke levenswandel en andere klaarblijkelijke ondeugden" om ook de meest wezenlijke *middelen* van deze garantie vast te leggen. In het licht van dergelijke openlijke, onbewust-vrijmoedige bekentenissen van de patriarchale staatsorde is het schier fantastisch zo weinig begrip de revolutionnaire beweging voor de sexuele onderdrukking als hét hoofd*middel* van de menselijke onderwerping gehad heeft, en thans nog heeft. De sexuele economie behoefde niet eerst de inhoud en de mechanismen van alle soorten onderdrukking te onthullen. Zij liggen in elke wetgeving en in ieder cultuurverschijnsel van het patriarchaat voor het grijpen. Het probleem is hier, waarom het *niet* gezien werd, waarom de machtige wapenen, die de onthulling daarvan opgeleverd zouden hebben, *niet* gebruikt werden. De tsaristische, alsook iedere burgerlijke sexuele wet drukt openlijk de mening van de sexuele economie uit: *het doel der autoritair-morele regeling is de sexuele onderwerping*. Overal waar men de morele regeling en haar belangrijkste middel, sexuele onderdrukking vindt, kan van werkelijke vrijheid geen sprake zijn.

De betekenis, die de sociale revolutie aan de sexuele toekende, komt daarin tot uitdrukking, dat reeds op 19 en 20 December 1917 door Lenin twee decreten werden uitgevaardigd, die in wezen alle tot dan bestaande bepalingen ophieven. Het ene decreet was getiteld: „Van de *ontbinding* van het huwelijk", de inhoud was niet zo helder als de titel; het tweede decreet heette: „Van het burgerlijk huwelijk, de kinderen en de inschrijving bij de Burgerlijke Stand". Beide wetten ontnamen den man het recht van de leiding in het gezin, verleenden de vrouw volledige materiële en sexuele zelfbeschikking en verklaarden, dat de vrouw vrij was haar naam, woonplaats en staatsburgerschap zelf te bepalen. Met deze wetgeving was — en dit wist ieder ingewijde — alleen *uiterlijke* ontwikkelingsvrijheid gewaarborgd aan een proces, dat zich nog voltrekken moest. Dat de revolutionnaire wet zo duidelijk de opheffing van de patriarchale macht uitdrukte, sprak vanzelf. Met de ontmachting van de vroeger heersende klasse en haar onderdrukkingsapparaat, de staat, kwam ook

de vertegenwoordiging van de staat *binnen* het gezin, d.i. de macht van den vader over de gezinsleden, te vervallen. Indien men het logische en natuurnoodwendige verband tussen de autoritaire staat en het patriarchale gezin als zijn ideologische reproductieplaats toenmaals gekend en practisch gehanteerd had, dan zouden de revolutie heel wat moeizame discussies en vergissingen, sterker: ook zeer bedenkelijke terugontwikkelingen, bespaard zijn gebleven. In de eerste plaats had men dan kunnen optreden met de juiste woorden en maatregelen tegen de vertegenwoordigers van de oude ideologie en moraal, die in de hoogste ambten zaten, zonder dat de revolutionnaire beweging er een vermoeden van had welk onheil zij stichtten.

De ontbinding van het huwelijk werd ongemeen vergemakkelijkt, zulks in overeenstemming met de tendenz van het Sovjetsysteem om het leven te vereenvoudigen. Een sexueel verbond, dat men nog „huwelijk" noemde, kon net zo gemakkelijk ontbonden als gesloten worden. Maatstaf was alleen de „vrije wilsovereenstemming" der partners. Niemand mocht een ander tot een verhouding dwingen, die indruiste tegen diens „vrije wil". De staat besliste dus niet meer over de verhouding der partners, maar zij zelf. Het werd zinloos echtscheidingsgronden te verlangen. Wanneer een partner zijn sexuele verhouding wilde beëindigen, dan was hij niet verplicht dit te motiveren. Huwelijk en scheiding werden zuivere privé-zaken en een „schuld"- of „ontredderingsprincipe" werd voor de Sovjetwet „iets vreemds". (Batkis)

De registratie van een verhouding was vrij. Andere sexuele betrekkingen van een der beide partners werden, ook bij bestaande registratie, „niet vervolgd", maar wel werd het verzwijgen voor den partner van een tweede verhouding als bedrog beschouwd. De onderhoudsplicht werd oorspronkelijk slechts als „overgangsmaatregel" opgelegd. De verplichting tot onderhoud na scheiding duurde 6 maanden en gold alleen dan, als de partner werkloos of niet tot werken in staat was. Dat de onderhoudsplicht slechts een voorbijgaand karakter moest dragen, volgt automatisch uit de tendenz van het Sovjetisme om alle leden der samenleving economisch volkomen onafhankelijk te maken. In de eerste revolutiejaren had deze

verplichting enkel de functie de moeilijkheden, die een volle ontplooiïng van de persoonlijke en economische vrijheid in de weg stonden, te ondervangen. Het gezin was wel wettelijk opgeheven, maar niet in werkelijkheid. Want zolang de maatschappij niet al haar leden een behoorlijke verzorging kan waarborgen, zolang blijft de functie van het gezin om als vertegenwoordigster van de maatschappij de gezinsleden sociale zekerheid te garanderen, bestaan. Zowel registratie als alimentatie waren dus als voorbijgaande instellingen bedoeld. Leefde iemand langere tijd in een geregistreerd huwelijk en zorgde hij voor het onderhoud van zijn gezin, dan ontstond er nadeel voor zijn gezin, als hij nieuwe verplichtingen op zich nam. Stelde hij nu zijn eerste vrouw niet in kennis van de nieuwe betrekking, dan was dat ongetwijfeld bedrog. Uit deze gezinsverhouding ontstond dus vanzelf een remming, resp. een tegenstelling tot de bedoeling van de Sovjetwet, welke uitdrukkelijk persoonlijke vrijheid verzekerde, ook in de betrekking tot meerdere partners.

Hier zien wij voor het eerst een reële tweespalt tussen een stuk Sovjettistische vrijheidsideologie, die in de huwelijkswet vooruitloopt op de toekomstige sexuele vrijheid en de werkelijk bestaande gezinsverhoudingen. De onderhoudsplicht en het belang van de *nog niet* zelfstandig geworden vrouw, verzetten zich tegen de nagestreefde vrijheid. Dergelijke tegenstrijdigheden zullen wij later overvloedig vinden. Hier is evenwel niet van belang, dat er tegenstrijdigheden bestonden, doch op welke wijze zij werden opgelost, d.w.z. of de oplossing in de richting van de vrijheid (het oorspronkelijke doel!) lag of in die van de remming.

De Sovjetwet toont derhalve aan de ene kant elementen, die ideologisch vooruitlopen op de nagestreefde eindtoestand, aan de andere kant echter ook elementen, die rekening houden met de overgangstoestand. Alleen indien men de dynamische gang van deze tegenstrijdigheid tussen het doel en de werkelijke situatie vanaf het begin volgt, laat het raadsel van de later steeds scherper op de voorgrond tredende remming van de sexuele revolutie zich ontsluieren.

De culturele en sexuele filisters beroepen zich vaak op Lenin ter rechtvaardiging van een reactionnair standpunt;

het is daarom nuttig te horen, hoe helder Lenin zag, dat met de wetgeving alleen maar een begin gemaakt werd, het begin van de sexuele en daarmee culturele revolutie.

De onderlinge discussie der bevolking over de „Vernieuwing van het persoonlijke en culturele leven" (de z.g. „Nowij Byt") duurde vele jaren en werd met een activiteit en een geestdrift gevoerd, die duidelijk bewees, dat de mensen beseften hun van zware ketenen bevrijde leven geheel nieuw op te moeten bouwen. De discussie over „Het sexuele vraagstuk", die van het begin der revolutie af gevoerd en steeds intenser werd, begon later te verflauwen en hield tenslotte geheel op. Waarom zij tot stilstand kwam en plaats maakte voor een terugontwikkeling, is juist datgene wat dit boek poogt te verklaren. Het is kentekenend, dat in het jaar 1925, toen volgens Fanina Halle de discussie over de sexuele revolutie haar hoogtepunt bereikte, de toenmalige volkscommissaris Kurskij een nieuw ontwerp tot regeling van het huwelijk moest inleiden met de woorden van Lenin:

> „Met wetten alleen bereiken wij natuurlijk niet veel en wij zullen in geen geval met decreten volstaan. Maar wij hebben op wetgevend gebied alles doorgevoerd wat van ons verlangd werd om de positie der vrouw gelijk te maken aan die van den man en wij kunnen er werkelijk trots op zijn: de positie der vrouw in de S.U. is tegenwoordig zo, dat ze zelfs vanuit het gezichtspunt der meest vooruitstrevende staten niet minder dan ideaal genoemd kan worden. Desondanks weten wij, dat dit slechts een begin is."

„Een begin", *waarvan?* Volgt men de discussies, die toenmaals de gemoederen van heel de bevolking sterk beroerden, dan kan men vaststellen, dat de conservatieven over alle oude argumenten en „bewijzen" beschikten, terwijl de vooruitstrevenden, de revolutionnairen, weliswaar precies voelden, dat in de plaats van het „oude" iets „nieuws" moest komen, maar zij wisten dat „nieuwe" niet onder woorden te brengen, er niet de juiste uitdrukking voor te vinden. Zij streden dapper en onvermoeid, maar het gebrek aan weten verlamde hun krachten en zij faalden in de discussie, omdat zij zich hun wapenen moeizaam zelf smeden, hun argumenten

uit het bruisende leven van de revolutie zelf zoeken moesten; en ook omdat zij tenslotte zelf ook ten dele in oude begrippen gevangen zaten, en daarin verward geraakten gelijk een zwemmer in de waterplanten.

Alle moeite om de tegenstrijdigheden in de Russische cultuurrevolutie bloot te leggen zou vergeefs zijn, als wij er niet in slaagden deze meest tragische van alle revolutionnaire worstelingen zodanig te ontleden, dat men in staat zal zijn de sexuele reactie beter bewapend tegemoet te treden, wanneer de maatschappij zich eenmaal weer van haar wezen bewust zal worden en zelf de vernieuwing van haar bestaan in handen zal nemen.

Men was in de S.U. op de moeilijkheden, die de omvorming van het culturele leven met zich bracht, theoretisch noch practisch voorbereid. Trachten wij eerst een overzicht over deze moeilijkheden te krijgen; zij ontsproten ten dele uit zakelijk gebrek aan kennis over de diepe psychische structuur van het mensengeslacht, dat uit het tsaristische patriarchaat werd overgenomen, ten dele uit de overgangsmoeilijkheden van de revolutie. Datgene wat duidelijk in de geest en de bedoelingen van de revolutie geëist en gegeven werd, zullen wij tegenover datgene stellen, wat de onzekerheid uitdrukt en later tot de terugtocht dwong.

2. Waarschuwingen van arbeiderszijde.

Men gelooft algemeen het wezen van de Sovjetrussische sexuele revolutie te kunnen afmeten aan de veranderingen, die in de *wetgeving* tot uiting kwamen. Maar wij mogen een wettelijke of andere uiterlijke, formele verandering alleen dan maatschappelijke betekenis toekennen, als zij ook werkelijk „bezit neemt van de massa's", d.w.z. hun psychische *structuur* omvormt. Alleen op die manier kan een ideologie of een program tot een historisch omwentelende kracht worden. Alleen door een *diepgaande* verandering in het gevoels- en driftleven van de massa. Want de veel genoemde en nog zo weinig begrepen „subjectieve factor der geschiedenis" is enkel en alleen gegeven in de zielsstructuur van de massa; zij is de maatstaf voor de ontwikkeling der maatschappij, hetzij doordat zij passief willekeur en slavernij duldt, hetzij zich aanpast aan

de door de heersende machten ingeleide technische ontwikkelingsprocessen, hetzij doordat zij zelf actief ingrijpt in de maatschappelijke ontwikkeling, zoals in de revolutie. Een geschiedenisbeschouwing, welke de psychische toestanden der massa alleen als het resultaat van economische gebeurtenissen en niet ook als de motor daarvan opvat, mag zich dan ook niet revolutionnair noemen.

Vanuit dit standpunt moeten de *gevolgen* van de sexuele revolutie in de S.U. niet naar de wetten beoordeeld worden, (die getuigen alleen maar van de revolutionnaire geest der bolsjewistische *leiding*) maar naar de revolutionnaire schokken, die de massa van het Russische volk na de uitvaardiging dezer wetten beleefde en naar het eindresultaat van deze worsteling om „het nieuwe leven".

Op welke wijze reageerde de massa sexueel-politiek op de wettelijke omwenteling? Hoe de met haar nauw verbonden lagere functionnarissen der partij? Hoe stond de leiding er later tegenover? Wij geven eerst Alexandra Kolontay het woord, die zich al heel vroeg met de sexuele bevrijdingsstrijd bezig hield:

„Hoe langer de (sexuele) crisis duurt, hoe chronischer haar karakter wordt, des te verwarder blijkt de positie van de mensen en met des te groter verbittering stort de mensheid zich op de oplossing van het verwenste (!?) probleem. Maar bij iedere nieuwe poging het verwarde kluwen van het geslachtsprobleem te ontwarren, worden de onderlinge betrekkingen nog ingewikkelder en het is, alsof men de enige weg, waarlangs men het weerspannige kluwen meester zou kunnen worden, niet kan vinden. De verschrikte mensheid valt van het ene uiterste in het andere, maar de betoverde cirkel van het sexuele vraagstuk blijft als voorheen gesloten.... Thans heeft de sexuele crisis niet eens de boeren verschoond. Gelijk een infectie-ziekte, die rang noch stand kent, werpt zij zich uit paleizen en villa's in de armelijke woningen der arbeiders, blikt in vreedzame huizen, stort zich ook in de botte Russische dorpen.... Het zou een geweldige vergissing zijn te menen, dat in dit net alleen de vertegenwoordigers der gezeten bevol-

kingsgroepen spartelen. De troebele golven der sexuele crisis overspoelen steeds vaker ook de drempels der arbeiderswoningen en veroorzaken hier drama's, die in scherpte en verbitterdheid niet achterstaan bij de psychologische conflicten der verfijnde burgerlijke wereld." („De nieuwe moraal en de arbeidersklasse", blz. 65 e.v.)

De crisis van het sexuele, alledaagse, privé- en gezinsleven was uitgebroken. De nieuwe huwelijkswet, de „opheffing van het huwelijk", had slechts uiterlijk de baan vrij gemaakt. De werkelijke sexuele revolutie speelde zich echter in het werkelijke leven af. Ten eerste betekende reeds het feit, dat functionnarissen van een staatsapparaat zich met het sexuele probleem bezighielden, een lang niet geringe revolutie. Maar dan maakten zich ook de lagere functionnarissen van deze vraagstukken meester. Uit de ineenstortende oude orde kwam voorlopig slechts een chaos voort. Doch de eenvoudige, ongeschoolde dragers van de revolutie gingen het monster moedig te lijf; de „beschaafde" en voorname academici daarentegen stelden slechts „beschouwingen" op, voorzover zij überhaupt enig vermoeden hadden van de aard der historische processen die zich hier voltrokken.

Trotzki vestigde in een kleine brochure „Problemen van ons dagelijks leven" de aandacht der publieke opinie op het leven van alledag. Hij stelde echter niet het sexuele vraagstuk aan de orde! Hij liet slechts de functionnarissen zich over actuele dagelijkse kwesties uitspreken. En alsof zij die verfoeide „Sexpolitis"[1]) alreeds kenden, zo spraken zij bijna uitsluitend over het „gezinsprobleem". Daarbij ging het echter niet om juridische of sociologische gezinskwesties, maar om de onzekerheid inzake de her-ordening van het *sexuele* leven, dat tot dusver aan de economische eenheid van het gezin had vastgezeten en nu met het verval daarvan nooit-vermoede problemen opwierp.

In de eerste jaren der revolutie gedroegen de lagere functionnarissen zich op een wijze, die voor iedere toekomstige revolutie als voorbeeld kan dienen. De aanvang van

[1]) Zo betitelde een groep betwetende en verdroogde functionnarissen in 1931 het streven van de Duitse Sexpol.

de sexuele revolutie (als kern van iedere cultuurrevolutie) was niet alleen in de wetgeving goed ingeleid, maar ook in de manier van zien van de moeilijkheden en het stellen van de problemen. Volgens genoemde brochure van Trotzki uitte de functionnaris Kosakow zich als volgt:

„Er is uiterlijk een wijziging in het gezinsleven ingetreden, d.w.z. men heeft een eenvoudiger instelling jegens het gezin. Maar de grondfout is niet veranderd, d.w.z. er is voor de familie geen verlichting van haar dagelijkse zorgen ingetreden en de heerschappij van één gezinslid over de anderen blijft bestaan. De mensen streven naar openbaar leven en wanneer dit streven zich wegens de gezinszorgen niet laat vervullen, dan treden onrust en neurasthenische ziekten op. En hij, die zich hiermee niet kan verzoenen, laat het gezin in de steek of kwelt zich zodanig tot hij zelf neurasthenicus wordt."

Kosakow gaf in deze enkele zinnen een samenvatting van de volgende problemen: 1e. de gezinssituatie wijzigde zich voor het uiterlijk grondig, maar innerlijk bleef alles bij het oude; 2e. het gezin werkte remmend op het revolutionnaire streven tot vorming van collectieven; 3e. de gezinsremming had een nadelige uitwerking op de psychische gezondheid van zijn leden, wat gelijk is aan inperking van de arbeidsgeschiktheid en arbeidsvreugde, alsmede de veroorzaking van zielsziekten.

Kobosew uitte zich over de gevolgen van de economische omwenteling op het voortgaande verval van het gezin en Kuljkow zegt hieromtrent het volgende:

„De revolutie heeft ongetwijfeld een verandering in het gezinsleven, in de opvattingen omtrent het gezin en zelfs in de houding jegens de emancipatie der vrouw gebracht. De man is gewend zich als hoofd van het gezin te beschouwen.... Daarbij komt de godsdienstkwestie, het niet toegeven aan de kleinburgerlijke behoeften van de vrouw enz. Daar er echter met de bestaande middelen niet veel te bereiken is, beginnen de schandalen. De vrouw stelt harerzijds de eis vrijer te zijn, de kinderen ergens onder te brengen, en vaker met haar man daarheen te gaan, waar

hij zich pleegt op te houden. En juist hier beginnen alle mogelijke scènes en schandalen. Vandaar de echtscheiding. *De communisten antwoorden gewoonlijk op desbetreffende vragen, dat het gezin, in 't bijzonder ruzies tussen man en vrouw, privé-zaken zijn.*"

De hier als „godsdienstkwestie" en „niet toegeven aan de kleinburgerlijke behoeften van de vrouw" betitelde moeilijkheden, mogen wij zonder aarzelen aanzien als uitingen van de tegenstelling tussen *onderlinge gebondenheid der gezinsleden* en het sexuele streven naar *ongebondenheid.* Het gebrek aan materiële mogelijkheden, o.a. tekort aan ruimte, moest tot schandalen leiden. De opvatting: „sexualiteit is privaatzaak" was nadelig; de leden der communistische partij zagen zich voor de taak gesteld met deze revolutie in het persoonlijke leven klaar te komen, maar zij trokken zich dikwijls op de wetsformules terug, omdat zij geen antwoord wisten.

Dat uitte functionnaris Markow als volgt:

„Ik maak er op attent, dat wij met rasse schreden ons ongeluk tegemoetgaan, doordat wij het begrip „vrije liefde" verkeerd hebben opgevat. Het resultaat daarvan is geweest, dat de communisten met die vrije liefde een massa kinderen op de wereld brachten.... Als de oorlog ons een groot aantal invaliden geleverd heeft, dan zal ons de verkeerde opvatting van de vrije liefde — met nog erger mismaakten belonen. *En wij moeten onomwonden zeggen, dat wij op dit gebied niets gedaan hebben om het juiste begrip van de arbeidende massa voor dit probleem te bevorderen. Ik ben trouwens geheel van mening, dat als men ons hieromtrent vragen stelt, wij niet in staat zullen zijn ze te beantwoorden.*"

Het is niet zo, dat het de communisten toentertijd ontbrak aan de moed om het vraagstuk definitief op te lossen; maar de moed alleen was niet voldoende, want zij konden de moeilijkheden met de overgenomen wetenschap niet oplossen. Wie dan ook de hier geciteerde uitlatingen beschouwt van het standpunt der latere ontwikkeling, die moet tot de conclusie komen: het was als bij een grootse symphonie, waarin

de accoorden en thema's van het slotaccoord reeds in de eerste tonen onmerkbaar, als terloops, doorklinken. Het waren thema's, die een tragedie aankondigden.

De communistische leider Koljzow waarschuwde:

„*Deze kwesties worden nooit besproken, het is als vermeed men ze om de een of andere reden.* Tot dusver heb ik ze nooit doordacht.... Tegenwoordig zijn het nieuwe vraagstukken voor me. Ik acht ze van het hoogste gewicht. Men moet er over nadenken. Ik geloof, dat ze om dezelfde, onbepaalde redenen niet in de kranten komen."

En de functionnaris Finkowski had reeds vroegtijdig een juist begrip voor een deel van het wezen der sexuele vrees:

„...Gesprekken over dit thema worden daarom zelden begonnen, *omdat ze de mensen persoonlijk te direct aangaan.... Men is er m.i. tot dusver niet over begonnen om zich niet te ergeren....* Iedereen begrijpt, dat er een uitweg uit de leugen kon worden geschapen, als de staat opvoeding en onderhoud van alle arbeiderskinderen volledig op zich zou nemen, als de vrouw bevrijd werd van de keuken enz. De communisten beroepen zich gewoonlijk op de mooie toekomst en vermijden daardoor de bespreking van de kwestie op dit ogenblik... De arbeiders weten, dat het met deze aangelegenheid in het gezin van den communist nog erger staat dan bij hen zelf."

Zeitlin bewees zijn revolutionnaire instinct, toen hij zeide:

„In de literatuur wordt het probleem van huwelijk en gezin, van de betrekkingen tussen man en vrouw, in het geheel niet behandeld. *Intussen zijn dit juist de vraagstukken, die de arbeidsters en arbeiders interesseren. Als wij deze kwesties tot onderwerp van onze vergaderingen maken, dan hebben we de belangstelling van de arbeiders en arbeidsters, die in grote getale naar die vergaderingen toekomen.* Bovendien voelt de massa, dat wij deze vraagstukken door onze zwijgzaamheid ontwijken; dit is tot op zekere hoogte juist. Ik weet, dat enigen zeggen, dat de communistische partij geen vaste mening over dit probleem heeft en ook niet hebben kan. En de arbeiders en arbeid-

sters stellen deze vragen vaak, maar vinden er geen antwoord op."

Dergelijke uitspraken van sexueel-politiek totaal ongeschoolde, enkel uit de volheid des levens puttende arbeiders, betekenden meer dan lange vertogen over „de sociologie van het gezin". Zij bewezen, dat de vernietiging van de kapitalistisch-autoritaire staatsmacht een critiek en bezinning vrijmaakte, die vroeger onzichtbaar bleef. Zeitlin was geen Sexpoller (de Sexpol bestond toen nog niet eens) en toch beschreef hij nauwkeurig haar stelling, *dat de belangstelling van de massa niet staats-politiek, doch sexueel-politiek gericht is.* Hij constateerde de stomme critiek der massa op de sexuele vrees van de revolutionnaire leiding. Hij stelde terecht vast, dat de proletarische leiding, als zij zich zo gedroeg, klaarblijkelijk nog geen mening had en derhalve discussies ontwijken moest. En de massa wachtte op antwoord, juist in *deze* kwestie.

Het ontbrak ook niet aan critiek op de droge, enkel-historische behandeling van actuele problemen, en op de onkunde om een levende theorie nieuw toe te passen. Gordon bericht, dat een referent, die over het sexuele vraagstuk zou spreken, het alleen over Engels' „Oorsprong van het gezin" had en daaraan niets toevoegde.

„Ik wil natuurlijk niet beweren", aldus Gordon, „dat dit slecht was, maar men had toch een conclusie uit dit werk van Engels ten opzichte van onze tijd moeten trekken; doch juist dit kunnen we niet doen. Intussen is dit vraagstuk buitengewoon brandend geworden."

De functionarissen wezen dus nadrukkelijk op de belangstelling der massa voor opheldering in en her-ordening van de sexuele verhoudingen; men verlangde goede en goedkope voorlichtingslectuur. Men sprak over „gezin" en bedoelde sexualiteit. Men wist, dat het oude vermolmd en ondragelijk was, maar men trachtte het nieuwe met oude begrippen of, wat erger was, alleen met economische voorlichting verstaanbaar te maken. Dat zag er concreet b.v. als volgt uit: een functionnaris in Moscou, Lyssenko, behandelde de „verschijnselen van de straat", die algemeen tot grote bezorgdheid

aanleiding gaven. Men had vastgesteld, dat de kinderen „verkeerde dingen" deden. Zij speelden b.v. „Rood leger". Men signaleerde terecht de „militaristische bijsmaak", maar vond het „toch wel goed". Doch somwijlen zag men „andere" spelen, die „erger" waren, n.l. sexuele en men stelde verbaasd vast, dat niemand ingreep. En men brak er zich het hoofd over hoe men de kinderen „op de goede weg kon brengen". Het juiste revolutionnaire instinct zei, dat men er *niet* tegen moest optreden; de conservatieve sexualiteitsangst leidde tot kommervolle gedachten. Ware niet de oude denkwijze de nieuwe tegemoetgetreden (in de vorm van sexuele vrees) dan had men zich geen zorgen gemaakt over de wijze waarop de kinderen op de „juiste" (d.w.z. a-sexuele) weg zouden zijn te brengen, maar dan had men deze sexuele uitingen der kinderen nauwlettend gadegeslagen en zich de vraag voorgelegd hoe de kinderlijke sexualiteit behandeld moest worden. Doch daar kinderen en sexualiteit niet gemeenzaam gedacht konden worden, werd men bang en hield natuurlijke uitingen (die waarschijnlijk wild optraden, omdat zij maatschappelijk ongeorganiseerd waren), voor ontaarding. „Men moet weten", zo heette het, „wat men de kinderen te lezen moet geven, wellicht iets over lichaamscultuur of iets anders nuttigs."

Revolutionnairen waarschuwden: „Men verwijt ons vaak, dat wij alleen over grote dingen spreken, *maar we deden beter te spreken over datgene wat het leven nader staat.* Wij moeten onze aandacht schenken aan de kleinigheden des levens." Concreet op de kinderspelen toegepast zou dit precies betekenen: 1. Moeten wij vóór of tegen deze spelen optreden? 2. Is de sexualiteit van het kind natuurlijk of niet? 3. Hoe moeten wij de verhouding van de kinderlijke sexualiteit tot de arbeid opvatten en regelen?

De contrôlecommissies waren bezorgd. De functionnarissen troostten: „De contrôlecommissie behoeft in 't geheel niet het hoofd te schudden. De communist zal met de arbeiders samenleven, hij zal op hen zijn invloed uitoefenen, d.w.z. hen in toom houden. Indien we echter niet met hen zouden samenleven, dan zouden wij het verband met de massa verliezen." De taak was evenwel niet alleen als communist het

nauwste contact met de massa te hebben, maar ook dit contact concreet te benutten. De massa in toom te willen houden, betekende reeds, dat men niet wist wat met de nieuwe levensuitingen, die zojuist de ketenen van de autoritaire macht hadden afgeworpen, te beginnen. Het betekende een nieuwe autoriteit stellen in de plaats van de oude.... in oude zin. De taak was echter een geheel *nieuwe* autoriteit te scheppen, *teneinde het ontwakende leven der massa* op eigen benen te leren staan, m.a.w. de autoritaire bewaking overbodig, de massa zelfstandig te maken.

De verantwoordelijke arbeiders stonden, zonder dat zij dit precies konden formuleren, voor de beslissing: *doorzetten, vooruit naar nieuwe levensvormen, of terug naar het oude.* Daar de communistische partij inderdaad geen opvatting over de sexuele revolutie gevormd had, daar men met de historische analyses van Engels practisch alleen de maatschappelijke achtergrond, niet echter het *wezen* van de plaatsgrijpende omwenteling van het leven aan kon, ontbrandde een strijd, die alle toekomstige generaties indrukwekkend de weeën van de geboorte ener cultuurrevolutie voor ogen voert.

Men troostte zich aanvankelijk met de verwijzing naar het gebrek aan de zuiver wetenschappelijke voorwaarden. Maar de instelling: „eerst de economische kwesties, *daarna* die van het alledaagse leven" was verkeerd en alleen de uitdrukking van de onvoorbereidheid op de chaotisch schijnende vormen van de cultuurrevolutie. Vaak was het nagenoeg een uitvlucht. Een maatschappij, verarmd en uit vele wonden van oorlog en burgeroorlog bloedend, kan geen openbare keukens, wasserijen, kindertehuizen enz. direct en in voldoende mate inrichten; die moet inderdaad het eerst aan de eenvoudigste economische bestaansvoorwaarden denken. Deze voorwaarden voor een revolutie in de cultuur, speciaal in het sexuele leven, waren absoluut juist gezien. In een land van de ergste achterlijkheid en knechtschap als het oude Rusland, *moest* men het eerst beginnen de massa op te voeden tot zindelijkheid, tandenpoetsen, niet spuwen en schelden enz. Maar het ging er niet alleen om de massa op de hoogte van de cultuur der hoogkapitalistische landen te brengen, dat was slechts de allernaaste taak; op de langere

duur moest men beginnen zich helderheid te verschaffen over de „nieuwe", d.i. de socialistische of communistische cultuur.

Aanvankelijk trof nog niemand enige schuld. De revolutie was nu eenmaal op onverwachte problemen gestoten en de practische ervaring om zo gigantische moeilijkheden meester te worden kon pas tot ontwikkeling komen, als de moeilijkheden zelf tot volle ontwikkeling gekomen zouden zijn en een oplossing eisten. De teruggang is onvermijdelijk, als bovenbedoelde ontwikkeling niet tijdig gezien en begrepen wordt. Wij vergeten niet, dat het de *eerste* slagende sociale revolutie was. Zwaar was de worsteling om het begrip en de kennis van haar zuiver economische en politieke voorwaarden. Maar thans blijkt, dat de culturele revolutie oneindig veel moeilijker problemen aan de orde stelt dan de politieke. Dat kon niet anders, want de politieke revolutie vereist „alleen maar" een geharde, geschoolde leiding, die het vertrouwen van de massa bezit. De cultuurrevolutie eist een *omvorming van de massa-structuur;* zij kan niet met getallen en statistieken tot stand gebracht worden en wetenschappelijke klaarheid bestond er niet over. Ziehier wat op 29 Augustus 1935 Louis Fischer in de „Weltbühne" schreef over het groeien van de reactionnaire sexuele ideologie in de Sovjet-Unie. (Dat een communistisch tijdschrift dit artikel publiceerde, bewijst hoe gevaarlijk de situatie in 1935 was.)

De jeugd vindt in de overvulde woningen van de stad geen ruimte voor haar liefdeleven. De meisjes wordt ingescherpt, dat afdrijving schadelijk, gevaarlijk en ongewenst is. Veel beter zou het zijn kinderen te krijgen. In een film „Het privé-leven van Peter Winogradow" wordt propaganda gemaakt voor het sluiten van een „net" huwelijk. „Een film", aldus Fischer, „die in de meest conservatieve hoek van bepaalde conservatieve staten bijval zou vinden." In de Prawda heette het: „In het land der Sovjets is het gezin een grote en ernstige zaak." Louis Fischer is van mening, dat de bolsjewiki in werkelijkheid het gezin nooit aangepakt hebben. Zij wisten wel, dat het gezin in bepaalde perioden der menselijke geschiedenis niet bestond, zij geven ook theoretisch de opheffing van het gezin toe, maar zij zouden het gezin

nooit ondermijnd hebben, het integendeel hebben versterkt. Het regiem, dat geen slechte invloed van de ouders behoeft te vrezen (!) begroet nu hun „noodzakelijke morele en culturele invloed", d.i. de sexualiteits-onderdrukkende functie van de volwassen generatie t.o. de jongere.

Een hoofdartikel in de „Prawda" verkondigde in 1935, dat een slecht huisvader geen goed Sovjetburger kon zijn. „Zoiets kon men zich in 1923 niet voorstellen", schrijft Fischer. „In de Sovjet-Unie kan en moet slechts grote, reine en trotse liefde aanleiding tot het huwelijk zijn." „Wie tegenwoordig nog beweert, dat het kleinburgerlijk is, zich voor het gezin te interesseren, die behoort zelf tot de laagste categorie kleinburgers." Een verbod het eerste kind te doden, zou waarschijnlijk aan heel wat losse verhoudingen en promiscuïteit een einde maken en het „ernstige huwelijk" bevorderen. In de laatste maanden hadden zich de artikelen van professoren en leiders van klinieken, die handelen over de grote schadelijkheid van de abortus voor het organisme, opgestapeld.

> „Wanneer de pers iedere dag tegen de abortus tekeer gaat; wanneer deze propaganda gepaard gaat met de lofprijzing van feestelijke huwelijksceremoniën; als men de heiligheid van huwelijksverplichtingen nadrukkelijk vaststelt en verkondigt, dat moeders, die drielingen en vierlingen krijgen bijzondere prijzen ontvangen; als men artikelen over vrouwen schrijft, die nooit naar de afdrijving gegrepen hebben en als een laagbezoldigde dorpsschoolonderwijzeres, moeder van vier kinderen, openlijk geprezen wordt, omdat ze een vijfde kind niet afwees „ofschoon het moeilijk is ze allen te onderhouden" — dan denkt men aan Mussolini", schrijft Fischer. „Men heeft innerlijke en uiterlijke zekerheid verworven en gelooft daarom, dat de geboortenbeperking zelf beperkt moet worden...." „Men zal ook tegen goedkope „zomerverhoudingen" strijden. Meisjes, die het aandringen van den man weerstaan, worden niet langer als „conservatief" of zelfs „contra-revolutionnair" beschouwd, „niet de bevrediging van lichamelijke behoeften, maar liefde moet de basis van het gezin zijn."

Bovenstaand beknopt uittreksel toont aan, dat er tegenwoordig tussen de sexuele *ideologie* van de leidende kringen der Sovjet-Unie en die van een of andere burgerlijke staat, geen verschil meer is. De terugkeer tot de burgerlijke sexuele moraal kan niet ontkend worden. Het blijft alleen de vraag hoe zich de jeugd, die eenmaal vrij is geweest, hiertegenover houden zal, alsook de proletarische structuur van de massa der industriearbeiders.

De officiële ideologie van de Sovjet-Unie had ook in West-Europa bepaalde gevolgen. In de „Humanité" van 31 October 1935 lezen wij:

„*Redt het gezin!* Helpt ons de 17de November onze grote enquête houden in het belang van het recht op liefde.

Men weet, dat het geboortecijfer in Frankrijk met schrikwekkende snelheid daalt.... De communisten zien zich dus voor een zeer ernstig feit geplaatst. Het land, dat zij overeenkomstig hun historische taak moeten omvormen, de Franse wereld, die zij haar *juiste plaats willen geven,* loopt gevaar ontvolkt te worden.

De boosaardigheid van het stervende kapitalisme, de onzedelijkheid, waartoe het 't voorbeeld geeft, het egoïsme, dat het ontwikkelt, de nood, die het schept, de crisis, die het kweekt, de sociale ziekten, die het propageert, de heimelijke abortus, die het provoceert, *vernielen het gezin. De communisten willen er voor vechten het Franse gezin te verdedigen.* Zij hebben voorgoed gebroken met de kleinburgerlijke — individualistische en anarchistische — traditie, die van de sterilisatie een ideaal maakt. Zij willen een sterk land en *een talrijk ras* overnemen.

De U.S.S.R. wijst hen de weg. Maar men moet *onmiddellijk* werkelijke middelen aanwenden om *het ras te redden.*

In mijn boek „Het ongeluk jong te zijn", heb ik de moeilijkheden opgesomd, die de jeugd heeft om een eigen tehuis op te richten en ik heb met haar haar *recht op liefde* verdedigd.

Dat recht op liefde, liefde van den man en de vrouw, van den een voor den ander, kinderliefde, ouderliefde, dat zal

het onderwerp van de nieuwe enquête zijn... Ik zie haar ondersteund door de brieven van onze lezers, die van hun moeilijkheden, vrezen en hopen spreken. Een enquête, die de middelen zal onderzoeken om het Franse gezin te redden en de kinderrijke gezinnen de plaats en voorkeur te geven, die zij in het land behoren te hebben. Schrijft ons, jongelieden, schrijft ons, vaders en moeders....

P. Vaillant-Couturier."

Zo denkt een met de nationaal-socialisten in de rassentheorie en de verdediging van de kinderrijke families wedijverende communist. Zulk een artikel in een socialistisch orgaan is een volslagen catastrofe. De concurrentie is bovendien hopeloos: de fascisten verstaan dit handwerk veel beter. Maar, wij willen niet vergeten hoe talrijk en moeilijk de nieuwe problemen waren.

In de Russische cultuurrevolutie brak uit het oude leven het onbekende en onbegrepen „nieuwe leven" zich baan, maar het oude remde.

Het oude denken en voelen sloop het nieuwe binnen. Het nieuwe bevrijdde zich aanvankelijk van het oude, worstelde om klaarheid, vond die niet en zonk daarom terug.

Laat ons trachten te begrijpen op welke wijze het oude het nieuwe verstikte, opdat wij er de volgende keer beter tegen gewapend zijn.

Wij moeten uit de gang der Russische revolutie dit leren, dat met de economische omwenteling, de onteigening der productiemiddelen en de politieke vestiging van de sociale democratie (= dictatuur van het proletariaat) *een zelfstandige revolutie in de ideeën en de sexuele betrekkingen beslist hand in hand gaat.* Gelijk de economische en politieke revolutie, moet ook de sexuele bewust worden begrepen en *voorwaarts gedreven.*

Maar hoe ziet dit „voorwaarts" er concreet uit? Slechts weinigen weten hoe heet de strijd om „levensvernieuwing", om het bevredigende geslachtsleven, in de S.U. woedde.

HOOFDSTUK III.

De remming van de sexuele revolutie

1. De voorwaarden voor de remming.

Omstreeks het jaar 1923 begon zich scherper een ontwikkeling af te tekenen, die zich *tegen* de omwenteling in het culturele en persoonlijke leven richtte. Zij concretiseerde zich echter pas in de jaren 1933—35 in reactionnaire wettelijke maatregelen. Dit proces laat zich het beste als de remming van het sexuele en derhalve ook het culturele leven in de S.U. omschrijven. Voordat we ingaan op de wezenskenmerken van deze remming, moeten wij ons met enkele harer ontstaansvoorwaarden vertrouwd maken.

De Russische revolutie was in economisch-politiek opzicht bewust door de Marxistische economie en haar staatsleer geleid geworden.[1]) Alles wat economisch gebeurde, werd aan de theorie van het historisch-materialisme gemeten en had haar in wezen bevestigd. Maar over de culturele (laat staan over de kern daarvan, de sexuele) revolutie was noch bij Marx, noch bij Engels iets te vinden, dat geschikt was den

---

[1]) Hier meent de vertaler het volgende te moeten opmerken: Er was in de beginjaren der revolutie ongetwijfeld gepoogd het Marxisme als maatstaf en toetssteen aan te houden, maar al vrij spoedig werd juist in deze gigantische omwenteling van een achterlijk, overwegend feodalistisch — d.w.z. nog niet kapitalistisch — land de uitspraak van Marx bevestigd, dat „ook al heeft een maatschappij de natuurwet van haar ontwikkeling ontdekt, zij geen natuurlijke ontwikkelingsfasen kan overslaan of wegdecreteren".

Zodra dit tot de leiding doordrong, begon zij de Marxistische theorie voor het Russische Bolsjewisme pasklaar te maken, hetgeen zelfs uit de weglatingen van bepaalde passages in de nieuwe uitgaven der oude geschriften van Marx blijkt, waarvoor o.a. wordt verwezen naar „Religions Streit" van Karl Teschitz, blz. 62.

leiders van de revolutie op dat gebied op overeenkomstige wijze richtlijnen te geven als op economisch terrein. Lenin zelf legde er in een critiek op een brochure van Ruth Fischer de nadruk op, dat de sexuele revolutie, ja eigenlijk het gehele maatschappelijke sexualiteitsproces, van het standpunt van het dialectisch materialisme nog lang niet begrepen werd en dat er een enorme ervaring voor nodig is om het vraagstuk meester te worden. Indien, zo meende hij, iemand het probleem in zijn geheel en in zijn werkelijke betekenis zou behandelen, dan zou hij de revolutie een grote dienst bewezen hebben. (In een gesprek met Clara Zetkin.) Van de functionarissen hoorden wij, dat hier nieuw land ontgonnen moest worden. Ook Trotzki had in zijn culturele geschriften steeds weer aangetoond hoe onbekend en onbegrepen het gebied van de culturele en sexuele revolutie is.

Er bestond dus geen *theorie van de Sovjettistische sexuele revolutie.*

Een tweede voorwaarde voor de later succesvolle remming was, dat al diegenen, die geroepen zouden zijn het zich spontaan ontwikkelende proces van de sexuele revolutie te doorzien en te leiden, in oude begrippen en formalismen gevangen zaten. Men nam voor het grootste deel de voorstellingen uit de burgerlijke sexuele wetenschap over, zonder er zich op te bezinnen, dat een nauwkeurige onderscheiding nodig was tussen dat wat voor de revolutie bruikbaar en dat wat onbruikbaar zou zijn.

Van de verkeerde begrippen, die aldus zeer wezenlijk tot de remming hebben bijgedragen, mogen de volgende hier genoemd worden. Het begrip „sexualiteit" was en is tegenwoordig nog, verbonden met de voorstelling, dat „sociaal leven" onverenigbaar is met sexueel leven. Sexualiteit staat tegenover socialiteit. Een ander vooroordeel was (en is), dat het sexuele leven een „afleiden van de klassenstrijd" zou inhouden. De onuitroeibaarheid van deze verkeerde voorstelling beleefde de Sexpol in Duitsland op een wel zeer onaangename wijze. Er wordt niet gevraagd *welke soort sexualiteit van de klassenstrijd afleidt.* Onder welke omstandigheden en voorwaarden wordt men door het sexuele leven van de klassenstrijd afgeleid? Onder welke omstandig-

heden en voorwaarden kan de sexuele crisis volledig bij en binnen de klassenstrijd betrokken worden? Bij nauwgezette poging tot beantwoording van deze vragen, zal men onmogelijk vol kunnen houden, dat de sexualiteit als zodanig in tegenspraak is met klassenstrijd.

Uit het sexueel-morele gebouw van de bourgeoisie werd verder overgenomen de onbewezen onverenigbaarheid van *sexualiteit* en *cultuur*, die *absolute* tegenstellingen zouden zijn. Verder verdoezelde men het gehele proces van de sexualiteit zelve, d.i. van de vormen der sexuele behoeftenbevrediging, doordat men van „gezin" in plaats van „geslachtsverkeer" sprak. Een oppervlakkige blik in de geschiedenis van de sexuele hervorming had echter kunnen leren, dat het vaderrechtelijke gezin niet een instelling tot bescherming van de sexuele bevrediging is, maar de lijnrechte tegenstelling daarvan. Het is een *economisch* instituut en in die eigenschap bindt en beperkt het de sexuele behoeftenbevrediging der mensen.

Een verdere voorwaarde van de remming was de zeer wijde verbreiding van verkeerde, economistische opvattingen over de sexuele revolutie. Deze opvattingen leerden, dat met de val van de bourgeoisie en de invoering der Sovjetwetgeving op sexueel gebied, de sexuele revolutie „reeds voltrokken" zou zijn, of dat zich alleen reeds doordat het proletariaat de macht veroverde, het sexuele vraagstuk „vanzelf" zou oplossen. Men zag daarbij totaal over het hoofd, dat de machtsverovering en de sexuele wetgeving alleen maar de uiterlijke voorwaarden voor de omvorming van het sexuele leven geschapen hadden en niet dit leven *zelf* waren. De grond, die men zich voor het bouwen van een huis aanschaft, is nog niet dat huis zelf. Pas als men grond en bouwstoffen heeft begint de eigenlijke taak, het bouwen van het huis.

Als voorbeeld een citaat uit Nr. 13/1927 van „Die Internationale", waarin G. G. L. Alexander uit Moscou schreef:

> „Met de oplossing van de grote sociale kwestie door middel van de afschaffing van het privaatbezit, was principiëel ook het huwelijksvraagstuk, dat in wezen een eigendomskwestie is, opgelost.... De consequente communistische opvatting is, dat met de stapsgewijze verwezenlijking

van het communisme het huwelijksprobleem als sociaal probleem verdwijnen moet... De onbeantwoorde liefde met haar smart en gevaar van vereenzaming, zal nauwelijks meer voorkomen in een maatschappij, die collectieve taken te vervullen heeft en collectieve vreugden biedt, en waarin individueel leed van niet zó groot gewicht meer zal zijn." Inzake de toekomstige vorm van de sexualiteit: „Als het communisme de opheffing van het gezin in de samenleving betekent — en de ontwikkeling in de S.U. wijst er op, dat het inderdaad in die richting gaat — dan is het duidelijk, dat met deze wijze van opheffing van het gezin ook het huwelijksprobleem zal verdwijnen."

Deze methode van behandeling van zo moeilijke massapsychologische problemen is verwarringwekkend en gevaarlijk: als men de economische basis der maatschappij en haar instellingen verandert, dan wijzigen zich ook automatisch de menselijke betrekkingen, zo heet het. Doch dat deze betrekkingen een zelfstandige gestalte aannemen en in de vorm van de psychische, sexuele structuur der mensen uit een bepaalde periode, tot een onafhankelijke kracht zijn geworden, die op hun beurt de economie en de maatschappij weer beinvloeden, kan na het succes der fascistische beweging niet meer betwijfeld worden. Geen aandacht hieraan schenken, betekent den levenden mens uit de geschiedenis uitschakelen.

Kort en goed: men had zich de zaak te gemakkelijk gemaakt, men zag de ideologische omwentelingen in al te onmiddellijk verband met de economische basis. Met Marxisme heeft dit maar weinig meer te maken.

In welke vorm uit zich nu de veelbesproken (maar nog weinig begrepen) „terugwerking van de ideologie op de basis?"

De vrouw, die sterk op huwelijk en gezin is ingesteld, wordt jaloers als de man gaat deelnemen aan het politieke leven. Zij vreest, dat hij daar met andere vrouwen zal aanpappen. De patriarchale, jaloerse man gedraagt zich precies zo, als zijn vrouw politiek ontwaakt. Hij vreest, dat zij hem ontrouw wordt. Ouders, ook proletarische, zien niet graag, dat hun grotere dochters lid worden van een organisatie. Zij

vrezen, dat zij „verwilderen", d.w.z. sexueel gaan verkeren. Kinderen behoren in een vereniging of bij de „Pioniers", maar de ouders eisen hun oude rechten op; zij zijn ontzet, als het kind ook zijn ouders critisch begint te bekijken. Deze voorbeelden laten zich gemakkelijk vertienvoudigen. Menige poging dergelijke kwesties te behandelen, eindigde met nietszeggende slagwoorden over „de verheffing van de cultuur en de menselijke persoonlijkheid".

De tegenstelling tussen natuur en cultuur moest opgeheven, de natuur in harmonie met de cultuur gebracht worden. Correcte revolutionnaire opvattingen. Doch bij de eerste poging deze problemen practisch op te lossen, sloop het oude in de vorm van anti-sexuele, moraliserende opvattingen, binnen.

Zo schreef zelfs Batkis, de leider van het Sociaal-hygiënische Instituut in Moscou, in zijn brochure „De sexuele revolutie in de Sovjet-Unie":

„...De factor erotiek, het sexualisme, speelde gedurende de revolutie slechts een ondergeschikte rol, daar de jeugd zich volkomen door de revolutionnaire stemming liet meeslepen en alleen voor de grote ideeën leefde. Toen evenwel de rustige tijden van de opbouw kwamen, vreesde men, dat de jeugd nu afgekoeld en nuchter de weg van de onbegrensde erotiek zou gaan, zoals in 1905 het geval was.

Ik ben van mening, op grond van de ervaringen in de S.U., dat de vrouw, waar zij de sociale bevrijding beleefde en zich met de openbare, sociale arbeid vertrouwd maakte, dus in die overgangstijd van louter vrouw tot mens, *een bepaalde sexuele verkoeling onderging*. Het geslachtelijke in haar is, zij het slechts voor een bepaalde tijd, verdrongen... Het is de taak van de sexuele paedagogiek in de S.U., gezonde mensen, burgers van de toekomstige maatschappij met volstrekte harmonie tussen hun natuurlijke driften en hun grote sociale taken, op te voeden. De richtlijnen hiervoor zouden moeten zijn: al het scheppende, opbouwende, dat in de natuurlijke driften sluimert, te bevorderen, maar alles te verwijderen wat

voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid tot lid van de gemeenschap nadelig zou kunnen worden...

....de vrije liefde in de S.U. is niet een of ander wilde zich-uitleven, maar de ideale verbintenis van twee vrije, onafhankelijke, elkaar liefhebbende mensen." (blz. 23.)

Zelfs de anders zo heldere Batkis bleef, goed beginnend, in slagwoorden steken. De sexualiteit der jeugd wordt met „sexualisme" betiteld. Het sexuele probleem met: „de factor erotiek". Men stelde er zichzelf mee gerust, dat de vrouwen een zekere verkoeling ondergingen en dat zij van „louter vrouw" tot „mens" werden. Alles wat de ontwikkeling der persoonlijkheid schaden kon (bedoeld was natuurlijk de sexualiteit) moest verwijderd worden en men stelde het wilde, teugelloze zich-uitleven tegenover de „ideale" verbintenis van „twee vrije, onafhankelijke, elkaar liefhebbende mensen". De massa zat in deze begrippen verstrikt als in een net. Beziet men ze nader, dan blijkt hun leegte, resp. hun anti-sexuele, dus reactionnaire tendenz. Wat betekent „zich wild uitleven"? Is daarmee bedoeld, dat een man en een vrouw zich in de geslachtsdaad *niet* mogen uitleven? En wat is „ideale verbintenis"? Is hun verbintenis dán ideaal, als zij tot volslagen „dierlijke" overgave in staat zijn? Ja — maar dan zijn zij toch weer „wild"! Kort en goed, het zijn woorden, die instede van de werkelijkheid van het geslachtsleven te bevatten en de moeilijkheden, waardoor het beheerst wordt te verwijderen, alleen maar waarheden verhullen, om zo mogelijk met deze pijnlijke aangelegenheden niet in aanraking te komen.

Waar zit hier de denkfout? In het geen onderscheid maken tussen de *ziekelijke* sexualiteit der jeugd, die in strijd was met haar culturele opgaven en de *gezonde* sexualiteit, die de belangrijkste physiologische grondslag van de sociale prestatie is; in het stellen van de „vrouw" (als zinlijk-verlangende) tegenover den „mens" (als handelende, sublimerende), terwijl men had kunnen weten, dat in de *sexuele* bewustwording van de vrouw de psychische grondslag van haar revolutionnaire emancipatie en haar handelende optreden ligt; in het stellen van „zich uitleven" t.o. de „ideale sexuele verbintenis", terwijl men had moeten begrijpen, dat de geschiktheid tot *volledige*

sexuele overgave aan den geliefden partner de zekerste grondslag van de kameraadschappelijke betrekking is.

2. In plaats van inzicht en leiding... moraal.

Een van de meest wezenlijke kenmerken der remming was, dat de wantoestanden en chaotische omstandigheden, die met de sexuele revolutie waren ontstaan, moreel beoordeeld werden, i.p.v. te worden opgevat als tekenen van een revolutionnaire overgangstijd. Men riep, dat de chaos was uitgebroken, dat alles zich oploste, dat men weer discipline moest invoeren, dat de „innerlijke discipline in de plaats van de uiterlijke dwang" moest komen. Men legde de nadruk op de „waarde van de band tussen man en vrouw", men sprak van „individuele cultuur". Het oude sloop binnen in een nieuwe gedaante, want „innerlijke discipline" kan niet geëist worden, maar zij is aanwezig of zij is er niet. Eiste men „innerlijke discipline" i.p.v. uiterlijke dwang, dan had men toch juist weer een uiterlijke dwang uitgeoefend. Men had zich toch af moeten vragen: hoe bewerkstelligen wij, dat de mensen *vrijwillig* gedisciplineerd worden, *zonder* dat wij ze daartoe moeten dwingen. „Gelijkberechtiging van de vrouw" was inderdaad een revolutionnaire leuze. Economisch had men het principe: gelijk loon voor gelijke arbeid werkelijk doorgevoerd; in sexueel opzicht had men er aanvankelijk niets tegen, dat de vrouw dezelfde aanspraken stelde als de man; maar dit was niet de hoofdzaak. De vraag is: waren de vrouwen ook *innerlijk in staat* van de bekomen vrijheid gebruik te maken? Waren de mannen dat? Hadden niet allen een structuur meegebracht, die anti-sexueel, moralistisch, schuw, onzelfstandig, geil, naijverig, hebzuchtig, neurotisch en ziek was? Vóór alles was het nodig te begrijpen wat geschiedde, de chaos te doorzien, de revolutionnaire van de reactionnaire krachten scherp te scheiden, te weten, dat een hogere levensvorm alleen maar met pijn geboren kan worden.

De remming van de spontane sexuele omwenteling kristalliseerde zich spoedig om verschillende centra. De leidende Sovjet-autoriteiten bleven aanvankelijk passief. Uit de klachten der functionarissen bleek, dat men geen acht sloeg op dat wat gebeurde en het onderschatte. De formule „het sexuele

vraagstuk zullen wij later oplossen, eerst komt het economische" was zeer in trek. De pers stond uitsluitend of overwegend in dienst van de economie. Of er speciale kranten waren, die, centraal geleid, de problemen der sexuele revolutie behandelden, weet ik niet.

Bijzonder sterk was de invloed der intellectuelen. Van huis uit, naar afkomst, structuur en denken, moesten zij *tegen* de sexuele revolutie zijn. Zij hemelden de oude revolutionnairen op, die tengevolge van hun zware taak geen bevredigend geslachtsleven hadden kunnen leiden en stelden deze opgedrongen levenswijze van revolutionnaire leiders zonder bedenken de massa als ideaal voor ogen. De nadelige gevolgen bleven niet uit. Van de massa kan nooit datgene verlangd worden wat de taak van de *leiding* vergt. Waaròm zou het ook verlangd worden?

Fanina Halle prijst deze ideologie in „De vrouw in Sovjet-Rusland", in plaats van uiteen te zetten hoe catastrofaal zij was voor de beïnvloeding en omvorming van de massa. Fanina Halle zegt over de oude revolutionnairen-in-ballingschap:

„....allen waren zij jong, deze revolutionnaire vrouwen, velen verblindend mooi, artistiek begaafd (Vera Figner, Ludmilla Wolkenstein), door en door vrouwelijk en dus ook wat haar persoon betreft voor het geluk geschapen. Ondanks de geschiktheid tot intensief levensgeluk, maakte ook bij de manlijke revolutionnairen het persoonlijke, het erotische, de vrouw, steeds meer plaats voor de alles overschaduwende mensenliefde. En de daardoor zo sterk op de voorgrond tredende kuisheid en reinheid in de onderlinge betrekkingen der geslachten (die op heel de toenmalige en volgende generaties der Russische intellectuelen hun stempel gedrukt hadden), alsook de in West-Europa zo vaak verkeerd begrepen kameraadschappelijke toon in Russische studentenkringen, heersen tegenwoordig nog tussen man en vrouw in de Sovjet-Unie en verbazen altijd weer de jegens dit probleem gans anders ingestelde buitenlanders...

....Het totaal losraken van alle kleinburgerlijkheid, deze absolute ontkenning van alle maatschappelijke grenzen, waarmee de mensen in de vrijheid omgeven zijn, hebben hier de groei van bijzonder reine, enge kameraadschappe-

lijke betrekkingen op de bodem van gemeenzame geestelijke belangstelling en een warme, ernstige kameraadschap bevorderd, zoals zij in de vrijheid maar zeer zelden kan opbloeien....

....met des te groter enthousiasme wijdde zich echter een deel der gekerkerden aan de mathematiek en men noemde haar fanatici, die daardoor zozeer in spanning geraakten, dat zij zich zelfs 's nachts in haar dromen met de problemen bezig hielden."

(De vrouw, enz. Blz. 101, 110, 112.)

Hier werd weer niet concreet en voor ieder gewoon mens begrijpelijk duidelijk gemaakt, of een z.g. „reine" betrekking tussen man en vrouw b.v. de coïtus toestaat of verbiedt; of een „reine" betrekking een vegetatieve, ongeremde, al het culturele en intellectuele tijdelijk uitschakelende overgave en bevrediging insluit of uitsluit. Het is volslagen zinneloos voor de brede massa der bevolking een ideaal op te stellen, dat de mathematiek tot een spannende sensatie en daardoor tot een vervanging van de natuurlijkste behoefte van alle levende wezens maakt. Wij kunnen niet zeggen, dat een dergelijke ideologie oprecht en reëel is. Zo ziet het leven er niet uit! En de revolutie heeft geen onwerkelijke idealen, maar het bloeiende leven van sexualiteit en arbeid te verdedigen en te waarborgen!

In 1929 vernam ik in Moscou, dat de jeugd sexueel voorgelicht werd. Ik merkte onmiddellijk, dat deze voorlichting *anti*-sexueel was, n.l. cursussen over geslachtsziekten om de jeugd van geslachtsverkeer terug te houden. Geen sprake van een openhartige bespreking der sexuele jeugdconflicten — alleen voortplantingsleer.

In het Narkomsdraw (Volkscommissariaat voor Gezondheidswezen) antwoordde men mij op mijn vraag hoe men de onanie der jongeren behandelt, dat men „vanzelfsprekend" de aandacht daarvan „afleidt". Het medische standpunt, dat in de Oostenrijkse en vele Duitse Voorlichtingsbureaux tot een vanzelfsprekendheid geworden was — n.l. dat men een onder schuldgevoelens gebukt gaande jongen door adviezen tot bevredigende onanie moet brengen — werd als stuitend afgewezen.

De voorzitster van het Bureau voor Moederschapszorg, Lebedewa, antwoordde op mijn vraag, of men de jongeren in de puberteit eigenlijk over de noodzaak en het gebruik van voorbehoedmiddelen inlichtte, dat men dergelijke maatregelen niet met het communisme verenigen kon. Op dezelfde avond, waarop de Narkomsdraw-vertegenwoordiger zijn sexualiteitsvrees had geuit, bezocht ik de jeugdgroep van een gasfabriek aan de rand van Moscou en onderhield mij met de jongeren over verschillende kwesties. We kwamen tenslotte op het meisjesprobleem en ik vertelde op welk standpunt de Narkomsdraw-vertegenwoordiger stond. De jongeren lachten luid en verklaarden, dat zij zich om dergelijke opvattingen in 't geheel niet bekommerden en zelf wel wisten wat zij te doen hadden. Later bleek toch, dat zij niet wisten waar zij met hun meisje alleen zouden kunnen zijn, dat zij er ernstige bezwaren tegen hadden naar zelfbevrediging te grijpen; kortom: zij bevonden zich in typische puberteitsconflicten.

De wijze waarop men zich ter remming van de sexuele revolutie van enkele slecht-begrepen uitspraken van Lenin bediende, was al bijzonder nadelig. Lenin was uitermate terughoudend in het uiten van bepaalde opvattingen over sexuele vraagstukken. Aan zijn juiste inzichten omtrent de taak van de revolutie op dit gebied gaf hij uitdrukking toen hij zeide: „Het communisme moet geen ascese brengen, maar levensvreugde en levenskracht ook door een vervuld liefdeleven." Het meest bekend werd echter, dank zij de sexueel-reactionnaire gezindheid van de verantwoordelijke kringen, juist die passus van Lenin in zijn „Gesprek met Klara Zetkin", die gaat over het „chaotische" sexuele leven van de jeugd. Lenin zeide:

> „De veranderde instelling van de jeugd jegens de vraagstukken van het sexuele leven is natuurlijk „principieel" en beroept zich op een theorie. Velen noemen hun instelling „revolutionnair" en „communistisch". Zij geloven eerlijk, dat dit juist is. Mij, als oudere, imponeert dat niet. Ofschoon ik allesbehalve een duister asceet ben, schijnt mij het z.g. „nieuwe sexuele leven" van de jeugd — dikwijls ook dat van de ouderen — vaak genoeg zuiver burgerlijk, een soort uitbreiding van het goed-burgerlijke bordeel. Dat alles heeft

in 't geheel niets gemeen met de vrijheid der liefde, zoals wij communisten die verstaan. U kent natuurlijk die fameuze theorie, dat in de communistische maatschappij de bevrediging van het driftleven, de liefdesbehoefte, zo eenvoudig en onbelangrijk zou zijn als het drinken van een glas water. Deze „glas-water-theorie" heeft een deel van onze jeugd dol gemaakt. Volkomen dol. Zij is vele jongens en meisjes noodlottig geworden. Haar aanhangers beweren, dat zij Marxistisch is. Ik pas voor een Marxisme, dat alle verschijnselen en veranderingen in de ideologische bovenbouw van de maatschappij rechtstreeks en lijnrecht afleidt uit de economische basis. Zó eenvoudig liggen de dingen toch waarlijk niet....

Het zou geen Marxisme, doch rationalisme zijn, de veranderingen in die betrekkingen op zichzelf en los van haar verband met de totale ideologie, op de economische grondslagen der maatschappij te willen terugvoeren. O, zeker! Dorst wil bevredigd worden. Maar zal de normale mens onder normale omstandigheden in het straatvuil uit een goot gaan liggen drinken? Of zelfs maar uit een glas, waarvan de rand vet van de vele lippen is? Het belangrijkste van al is evenwel de sociale zijde. Het waterdrinken is werkelijk individueel. Voor liefde zijn er echter twee nodig en een derde leven kan ontstaan. In dit feit ligt een maatschappijbelang, een plicht jegens de gemeenschap."

Laat ons trachten te verstaan wat Lenin hier bedoelde. Ten eerste verwierp hij het economisme, dat al het culturele rechtstreeks en direct wil afleiden uit de economische basis. Lenin begreep, dat het afwijzen van de tedere betrekkingen in het geslachtsleven slechts de oude burgerlijke opvatting in negatieve gedaante is. Verder, dat leven volgens de glas-water-theorie niets anders was als het absolute tegendeel van de burgerlijke ascese-ideologie. Lenin zag ook in, dat het niet het gewenste, sexueel-economisch geregelde leven was, dat zich hier vertoonde; het was a-sociaal en *onbevredigend.* Wat ontbrak er aan Lenin's formulering? Ten eerste een *positieve* opvatting over datgene wat in de plaats van het oude leven van de jeugd moest komen. Aangezien er maar drie

mogelijkheden zijn, n.l. onthouding, zelfbevrediging of bevredigend heterosexueel liefdeleven, had het communisme een van deze drie duidelijk als richtlijn moeten opstellen. Lenin heeft evenwel niet programmatisch stelling genomen, maar toch duidelijk de liefdeloze geslachtsdaad afgewezen en in de richting van een „gelukkig liefdeleven" gewezen; en dat sluit zowel de onthouding als de zelfbevrediging uit. In elk geval heeft Lenin *nooit* onthouding bepleit! Maar, zoals gezegd, juist deze passus van Lenin over de glas-water-theorie werd steeds weer door alle angstmeiers en moralisten ter ondersteuning van hun verderfelijke strijd tegen de jeugdsexualiteit aangevoerd.

De bekende communiste Ssmidowitsch schreef in de „Prawda":

> „De jeugd schijnt te menen, dat juist de primitiefste opvatting inzake het geslachtsleven communistisch is, dat alles wat de grenzen overschrijdt van een primitieve opvatting, die wellicht bij een Hottentot of een nóg primitiever vertegenwoordiger van den oermens behoort, kleinburgerlijkheid en burgerlijke instelling tot het sexuele probleem is."

Zij heeft niets positiefs te zeggen gehad, alleen maar haar diepe verachting voor de Hottentotten willen uitdrukken en de geweldige worsteling van de jeugd om nieuwe sexuele levensvormen willen honen. In plaats van te begrijpen en te helpen, in plaats van het nieuwe te steunen in zijn ontwikkeling uit het oude, vatte Ssmidowitsch de geslachtsideologie van de Komsomolsen ironisch als volgt samen:

> „1. Iedere Komsomol, lid van het Communistische Jeugdverbond, iedere Rabfakow, student van de arbeidersuniversiteit en iedere andere snotneus kan en mag zijn geslachtsdrift uitleven. Om onbekende redenen is dit een onweerlegbare wet. Sexuele onthouding wordt als „kleinburgerlijkheid" verdoemd. 2. Iedere Komsomolse, vrouwelijk lid van het Communistische Jeugdverbond, iedere Rabfakowe en andere meisjesstudenten op wie de keus van een of anderen mannetjesmens valt — waarom zich bij ons in het Noorden dergelijke Afrikaanse hartstochten ontwikkeld hebben, onttrekt zich aan mijn beoordeling — moet dezen ter wille

zijn, anders is zij „kleinburgerlijk", verdient zij niet de naam van proletarische studente. En nu komt no. 3, het laatste deel van deze eigenaardige trilogie: het bleke, afgepijnigde gelaat van een meisje, dat zich zwanger weet, met de roerende gezichtsuitdrukking van de zwangere. In de wachtkamer van de „Commissie tot inwilliging van afdrijving" kunt U veel van die lijdensnovellen ener Komsomolsenliefde lezen...."

Uit deze stellingname blinkt de trots van een „Noords", sexueel „rein" mens (n.l. Ssmidowitsch), die zich mijlenhoog verheven voelt boven den „ondermens" (b.v. een Hottentot), ons tegen. Maar deze „Noordse" vrouw kwam niet op de eenvoudige raad door onderricht in het gebruik van voorbehoedmiddelen zwangerschap te voorkomen en voor hygiënische omstandigheden voor het geslachtsleven te zorgen, want dan had de Sovjetcultuur niet met de Amerikaanse cultuur kunnen concurreren. En toch heeft dit alles niets geholpen. Deze woorden van Ssmidowitsch prijkten op de aanplakzuilen in Duitsland als „communistische sexuele ideologie"!!

En zoals altijd wanneer men de werkelijkheid van de jeugdsexualiteit niet aan kan, zo stond ook in de S.U. aan het einde van een periode van zware conflicten met de jeugd, het parool: *onthouding!* Een parool, dat net zo gemakkelijk als verwarringwekkend, even catastrofaal als ondoorvoerbaar is.

Fanina Halle schrijft:

„...De oudere generatie, die ter discussie uitgenodigd werd, geleerden, sexologen, partijfunctionnarissen enz., namen hetzelfde standpunt in als Lenin, dat door Ssjemaschko, Volkscommissaris voor het Gezondheidswezen, in een aan de studerende jeugd gerichte brief als volgt werd samengevat:

„Kameraden, ge zijt toch naar de Technische- en Hogescholen gegaan om te studeren. Dat is toch thans het hoofddoel van je leven? Welnu, zoals alle gevoelens en inzichten ondergeschikt zijn aan dit hoofddoel en gij U niet zelden een genoegen moet ontzeggen, omdat dit Uw hoofddoel — de studie en zelfontwikkeling tot een bewust

mede-arbeider aan de opbouw van de nieuwe staat — schaadt, zo moet gij ook alle andere gebieden van Uw handelen en denken ondergeschikt maken aan dat doel. De staat is immers voorlopig nog te arm om jullie onderhoud, de opvoeding van de kinderen èn de verzorging van de ouders op zich te nemen! Daarom raden wij jullie *onthouding* aan!"

Tegen dit misleidende beroep op Lenin dient ernstig te worden geprotesteerd. Nooit heeft Lenin de ascese der jeugd bepleit. Wie kan geloven, dat Lenin zo geborneerd was onder „levenskracht, levensvreugde ook door vervuld liefdeleven" de ascese van impotente geleerden en mismaakte sexologen te verstaan?

Men mag de leidende kringen in de S.U., die in deze beslissende jaren de verantwoordelijkheid droegen, niet het verwijt maken, dat zij de oplossing voor de bestaande moeilijkheden niet kenden. Maar men moet hen wel het verwijt maken, dat zij de moeilijkheden ontweken door de weg van de minste weerstand en de grootste mislukkingen te volgen; dat zij zich als revolutionnairen niet de vraag voorgelegd hebben wat dat alles toch te betekenen heeft; dat zij weliswaar van de revolutie des levens spraken, maar deze revolutie niet in het leven zelf zochten of trachtten te verstaan; dat zij de chaos, die werkelijk heerste, als „zedelijke chaos" (in de geest van de politieke reactie) en niet als de chaos van een overgangstijd naar andere, communistische sexuele vormen, zagen. En niet in de laatste plaats moet hen worden verweten, dat zij de weg naar het begrip van de moeilijkheden van het geslachtsleven, die door de *Duitse revolutionnaire sexuele politiek* gebaand was, niet wensten te betreden.

Waarin bestonden nu de moeilijkheden, die, al te groot geworden, de remming bewerkstelligden?

Ten eerste speelt een sexuele revolutie zich heel anders af als een economische, n.l. niet op een wijze, die vaste vormen aanneemt in wetten en plannen, maar ongrijpbaar, in 't verborgene, onderaards, in door gevoelens bezwaarde, millioenenvoudige kleine details van het alledaagse, persoonlijke leven. Een regeling van de sexuele chaos door het hanteren van deze

details, is reeds als gevolg van hun gecompliceerdheid en hoeveelheid onmogelijk. En daaruit besluit men tot de theorie: „Het privé-leven belemmert de klassenstrijd, dus bestaat er geen privé-leven!" Men kan natuurlijk niet proberen om individueel, door behandeling van ieder geval apart, uit de chaos te komen. Dat zou ook niet stroken met onze principiële mening, dat men de problemen massaal moet oplossen en niet individueel. Maar enkele der individuele moeilijkheden gelden gelijkelijk voor millioenen individuen. Zo b.v. de vraag, die iederen gezonden jongere van alle werelddelen zonder uitzondering ononderbroken bezighoudt en bezwaart: waar hij met zijn meisje alleen zou kunnen zijn. Het is buiten twijfel, dat reeds de oplossing van deze ene kwestie, d.w.z. de verschaffing van de mogelijkheid tot ongestoord geslachtelijk samenzijn, niet alleen alle ook niet-klassebewuste jongeren gevoelsmatig aan de sociale revolutie zou binden (aangezien zij zich begrepen zien), maar zij zou ook met één slag een zeer wezenlijk stuk van de chaos opheffen. Want als in een of andere wijk van de stad 4000 jongemensen niet weten waar zij met hun partner verkeren kunnen, dan doen zij dat natuurlijk in portieken, tegen muren, in donkere straatgedeelten e.d. En daarbij storen zij elkaar, veroorzaken jaloezie en ruzie, voelen zich onbevredigd, worden tot woede en excessen gedreven, kortom: verwekken de „chaos". Maar in geen enkele der bestaande politieke organisaties en bonden, absoluut in geen enkele, treedt men nadrukkelijk in het krijt voor het verschaffen van woonruimte aan de jeugd, *uitdrukkelijk voor ongestoord geslachtelijk samenzijn.* Dat is slechts één detail van datgene wat de Sexpol met haar parool „politisering van het privé-leven" tracht te bereiken.

3. Objectieve oorzaken van de remming.

De totnutoe beschreven remmingen kwamen uit de ongeschooldheid en vooringenomenheid van de verantwoordelijke functionnarissen voort. Maar de kracht der revolutie was zo groot, dat deze belemmeringen door enkele functionnarissen en oude professoren niet zulk een resultaat gehad zouden hebben, indien er niet in het *objectieve* proces zelf moeilijk-

heden hadden bestaan, die de onzekerheid der functionarissen ondersteunden. Het zou dus verkeerd zijn te zeggen, dat de sexuele (en derhalve ook de culturele) revolutie in de S.U., schipbreuk geleden heeft op het onverstand en de sexuele vrees van de leidende kringen. Dat zou een subjectivistische en zeker geen historisch-materialistische beschouwingswijze zijn. De remming van een revolutionnaire beweging van een omvang als de Sovjetistische sexuele revolutie, kan alleen door invloedrijke, objectieve hindernissen tot stand komen. Deze laten zich ongeveer in de volgende groepen samenvatten:

1. de moeizame ombouw van het oude in het nieuwe in 't algemeen en de culturele achterlijkheid van het oude Rusland, plus de burgeroorlog en de hongersnood in het bijzonder; 2. het ontbreken van een leer omtrent de sexuele revolutie, die opgewassen zou zijn geweest tegen de zich voltrekkende omwenteling; wij mogen niet vergeten, dat de Russische sexuele revolutie de *eerste* van deze aard was; 3. de sexualiteits-ontkennende structuur van de mensen in 't algemeen, d.w.z. de concrete vorm, waarin zich een eeuwenoud sexualiteitsonderdrukkend patriarchaat geconserveerd heeft; 4. de concrete complicaties en verwikkelingen van een zo explosief en inhoudsvol levensgebied als de sexualiteit nu eenmaal is.

Deze vier groepen omvatten nog niet alles, maar zij geven ons toch een overzicht van de objectieve bodemgesteldheid, waarop de teruggang zich, dank zij de remmende werking van enkele functionarissen, kon ontwikkelen.

De burgeroorlog, die de deelname aan de wereldoorlog in 1918 opvolgde en tot 1922 duurde, heeft de ontbinding van de oude levensvormen ongetwijfeld een groteske en gevaarlijke noot gegeven. De verschrikkelijke hongerjaren 1921 en 1922 verlaagden de massa ver beneden haar gemiddelde psychische en materiële niveau en riep, rustig uitgedrukt, hele volksverhuizingen in het leven.

Volgens de berichten van Kollontay, Trotzki en vele anderen, moesten duizenden families en hele dorpsbevolkingen hun woonplaatsen verlaten om ergens anders naar een stuk brood om te zien. Het kwam niet zelden voor, dat moeders hun kinderen, mannen hun vrouwen onderweg in de steek

lieten. Vele vrouwen moesten hun lichaam verkopen, alleen om het naakte bestaan en dat hunner kinderen te rekken. Het aantal verwaarloosde kinderen steeg tot in het ontelbare. Onder die omstandigheden nam de drang der jeugd naar sexuele vrijheid natuurlijk andere vormen aan dan onder rustiger verhoudingen het geval zou zijn geweest. In plaats van een pijnlijke en rusteloze strijd om klaarheid en herordening, trad de verruwing van het geslachtsleven in. Enig idee van wat in de plaats van het oude moest komen, had men niet. In de grond der zaak kwam in deze verruwing alleen maar een structuur tevoorschijn, die den patriarchalen mens van oudsher eigen is en die anders vrij goed verborgen in zijn binnenste leeft, of zich zo nu en dan in excessen lucht maakt. Deze zogenaamde „sexuele chaos" was al evenmin de schuld van de revolutie als de burgeroorlog en de hongersnood. De revolutie had de burgeroorlog niet gewild. Zij had alleen het Tsarisme ten val gebracht en de kapitalisten verjaagd en moest zich te weer stellen, toen de verjaagden met steun van het buitenlandse imperialisme de verloren macht en bodem terug wilden halen. En de sexuele chaos, die toen uitbrak was o.m. een gevolg van het feit, dat de omringende kapitalistische wereld de revolutie niet de gelegenheid liet om met de oude, niet voor vrijheidslust geschikte structuren in 't reine te komen.

Volgt men nu de meningen en oordelen van de verantwoordelijke, leidende kringen over de zich ontwikkelende chaos, dan kan men duidelijk vaststellen, dat een ons welbekende angst voor de sexuele vrijheid de blik voor de werkelijke moeilijkheden en haar oorzaken vertroebelde. Men beschuldigde de slachtoffers en dragers van de sexuele revolutie er van, dat zij het gevoel van verantwoordelijkheid verloren hadden; maar de verworden sexuele moraal had al sedert duizenden jaren de capaciteit tot sexuele verantwoordelijkheid, die onverbrekelijk verbonden is met een sexueel *volwaardige* zielsstructuur, niet eens tot ontwikkeling laten komen. Men verweet in 't bijzonder de jeugd, dat de sexuele banden tussen de geslachten steeds losser werden. Men vergat daarbij, dat werkelijk gezonde en gelukkige, sexueel-bevredigende banden nooit bestaan hadden; en wat niet bestond kon ook niet

losser worden. Wat inderdaad losser werd, dat was de dwang van de economische afhankelijkheid, de gezinsonderdanigheid en het anti-sexuele geweten, waaronder de jeugd tot dan gebukt ging. Wat dus kapot ging, waren niet eventueel bestaande gezonde sexuele betrekkingen, maar een op de bevolking drukkende, autoritaire en onder verzet aanvaarde moraal. Een moraal, die altijd precies het tegenovergestelde bereikt had van wat zij bedoelde. Niemand behoefde haar overlijden te betreuren.

Maar steeds wanneer in die tijd verklaringen van de toestand nodig waren, zag men radeloosheid. Men trachtte b.v. de toevallige geslachtelijke betrekkingen, die bij de jeugd spoedig regel werden (ook korte tijd later bij de Duitse jeugd), te verklaren uit de economische nood. Dat was een onjuiste uitleg. Nooit leidt enkel materiële nood tot toevallige betrekkingen, behalve bij de prostitutie. Men maakte geen onderscheid tussen de misstanden, die een gevolg waren van de actuele burgeroorlogsomstandigheden en de moeilijke economische positie ener-, en de verschijnselen van het nieuwe leven, die op zichzelf gezond en vol toekomstvertrouwen waren, doch den met oude begrippen belasten lieden de „sexuele chaos" toeschenen, anderzijds. De geslachtsomgang tussen een 17-jarigen jongen en een 16-jarig meisje kan het een *of* het ander zijn. Het geslachtsverkeer is chaotisch, sexueel óneconomisch, voor den jongere schadelijk en voor de maatschappij gevaarlijk, wanneer het onder slechte uiterlijke omstandigheden, met een zieke zielsstructuur en met angst, onder de druk van een morele veroordeling en daardoor onbevredigend, kortom doordrenkt van de chaos van onze tijd, wordt uitgeoefend. Daarentegen is het een stuk levensverwerkelijkende sexualiteit van de toekomst, wanneer de geslachtsdaad onder gunstige uiterlijke omstandigheden, met een tot gelukkig liefdeleven geschikte zielsstructuur en volledig besef van de grootte en het gewicht van het liefdeleven, maar bovendien zonder schuldgevoel en zonder angst voor autoriteiten en ongewenste kinderen, wordt uitgeoefend. Het is een groot verschil of twee sexueel-hongerige mannen een vrouw overweldigen of met jenever tot geslachtsverkeer overhalen, zich om zo te zeggen slechts in haar ledigen, of

dat twee sexueel bewuste, potente en zelfstandige mensen van verschillend geslacht, b.v. gedurende een vacantie, bewust *slechts één* gelukkige nacht met elkaar doorbrengen. Het is heel wat anders of een man zijn vrouw en kinderen onverantwoordelijk in de steek laat om een oppervlakkige verhouding, of dat hij, omdat hij sexueel gezond is, een ondragelijk, drukkend huwelijk, dat hij niet kan ontbinden, dragelijker maakt doordat hij een geheime, gelukkige betrekking met een andere vrouw onderhoudt. Deze voorbeelden zijn voldoende om te illustreren wat hier bedoeld is, n.l.:

1e. dat datgene wat den door het burgerlijke sexuele systeem verpesten mens de chaos lijkt, niet onvoorwaardelijk chaotisch zijn moet, doch de uiting kan zijn van een psychisch organisme, dat zich verzet tegen onmogelijke levensomstandigheden; 2e. dat veel van wat werkelijk chaotisch is, niet de morele schuld der jeugd is, maar de uitdrukking van een onoplosbare tegenstelling tussen natuurlijke sexuele behoeften en een buitenwereld, die de bevrediging daarvan in iedereen en alles weerstreeft; 3e. dat de overgang van een innerlijk chaotische, uiterlijk schijnbaar geordende, naar een innerlijk geordende, maar uiterlijk den spitsburger ongeordend lijkende levenswijze, zich niet anders voltrekken kan als via een fase van grote verwarring. Maar dit wordt niet alleen beslist door de levensnoodzaak van de maatschappij. Wij dienen te begrijpen, dat de *mensen* van onze tijd een mateloze angst ontwikkelen voor precies dat leven, waarnaar zij heftig verlangen, maar waartegen zij psychisch niet opgewassen zijn. De sexuele resignatie, waarin de overwegende meerderheid der mensen vervallen is, betekent weliswaar afstomping, levensverdorring, verlamming van alle activiteit en elk initiatief of vormt de grondslag van grove sadistische excessen; maar zij biedt aan de andere kant toch ook een relatie levensrust. Het is, alsof de dood in deze soort van leven vooruit reeds aanwezig is; men leeft de dood tegemoet! En aan dit bij levende lijve gestorven-zijn wordt de voorkeur gegeven, als de psychische structuur niet tegen de schokken en onzekerheden van het bruisende leven is opgewassen. Men denke toch b.v. eens aan de jaloezie, waarmee de politiek zich niet pleegt bezig te houden, maar die des-

ondanks achter de coulissen van de grote politieke gebeurtenissen een veel belangrijker rol speelt dan men gemeenlijk vermoedt. Men bedenke hoe bang de meeste mensen zijn geen geschikten partner meer te zullen vinden, als zij den huidigen, die hen toch zoveel smart bereidt, verliezen. Men denke verder aan de duizenden moorden uit minnenijd, die alleen maar plaats vinden, omdat men de voorstelling, dat een partner met een ander mens verkeert, eenvoudig niet kan verdragen. Ook dat feit speelt in het werkelijke leven van de massa een veel effectievere rol dan zelfs de reizen van Von Ribbentrop. Want de parlementen kunnen het volk slechts zo lang vertrappen, de dictatoren kunnen slechts zo lang over de hoofden der duldende massa's heen met haar doen wat zij willen, zo lang als de mensen met deze allerpersoonlijkste, aan het merg des levens rakende moeilijkheden en noden onbewust, rusteloos en hopeloos worstelen. Men zoeke in een of andere stadswijk van 100000 mensen eens alle vrouwen op, die gramstorig vechten met de opvoedingsmoeilijkheden harer kinderen, de ontrouw van haar man, haar eigen sexuele onbekwaamheid en onbevredigdheid, en men vrage deze gekwelden eens wat ze van de laatste diplomatieke reis van Von Ribbentrop denken. Haar antwoord zal bewijzen, dat millioenen vrouwen, mannen en jongeren zo vol zijn van hun persoonlijke moeilijkheden, dat hun hoofd niet naar politiek staat, dat zij eenvoudig niet kunnen begrijpen, dat men politieke ploertigheden met hen uithaalt.

HOOFDSTUK IV.

Vooruitgang en stilstand, bevordering en remming van de geboortenregeling. De wetten inzake homosexualiteit

Over de geboortenregeling bestond van het begin af aan de grootste klaarheid. De hoofdtrekken van de omwenteling in de staatsideologische en sociaalhygiënische instelling waren de volgende.

Zolang een maatschappij niet de mogelijkheid of de wil bezit om voor het grootbrengen der kinderen te zorgen, zolang heeft zij ook niet het recht van de moeders te verlangen, dat zij tegen haar wil of trots de heersende nood kinderen in de wereld zetten. Pas wanneer de kinderopvoeding volkomen aan de zorg der gemeenschap is toevertrouwd, kan men er aan denken ook aan een bewuste geboortenregeling en bevolkingspolitiek te beginnen. Daarom kregen *alle vrouwen zonder uitzondering* het recht binnen de eerste drie maanden haar zwangerschap te laten onderbreken. De onderbreking moest in de openbare kraamklinieken plaats vinden. Alleen zij, die als onbevoegden in het geheim aborteerden, werden streng gestraft. Door deze maatregelen hoopte men de illegale abortus eerst aan de oppervlakte te krijgen en dan de knoeierijen onmogelijk te maken. Dit gelukte in de steden vrijwel geheel, maar op het platteland waren de vrouwen veel moeilijker te bewegen hun oude opvattingen op te geven. Het abortusvraagstuk is nu eenmaal niet alleen een wetskwestie, maar hangt ook van de sexuele angst der vrouwen af. De vrees en geheimzinnigheid, waarmee het gehele geslachtsleven reeds sedert eeuwen omgeven is, maken, dat een eenvoudige arbeiders- of boerenvrouw nog liever naar een knoeiende vroedvrouw loopt dan naar de kliniek, die voor haar openstaat.

Het heeft nooit in de bedoeling gelegen de vruchtafdrijving tot een duurzame maatregel te maken; de Sovjets waren zich vanaf het eerste begin helder bewust, dat de legalisering van de afdrijving slechts een der middelen was om de geheime knoeierij te bestrijden. Het hoofddoel bleef de *voorkoming van de abortus* door een vér- en diepgaande voorlichting over het gebruik van voorbehoedmiddelen. De Sovjets, die uit arbeiders en boeren bestonden, en een stevige druk op de intellectuelen en de artsen uitoefenden, wisten nauwkeurig, dat er bij de wettelijke en sanitaire maatregelen nog andere komen moesten om de komst van een kind voor de vrouw tot een geluk te maken.

De verachting voor de ongehuwde moeder verdween al spoedig. De toenemende tewerkstelling van de vrouw in het productie-proces verleende haar een materiële zelfstandigheid en zekerheid, die haar het moeder-worden niet alleen verlichtte, maar zelfs deed begeren. Er werd een zwangerschapsvacantie ingevoerd, die twee maanden voor de bevalling begon en twee maanden er na eindigde. De vrouwen kregen in die tijd hun volle loon. De bedrijven en landbouwcollectieven zorgden steeds meer voor zuigelingencrêches, baby-kleertjes, verpleegsters en geschoolde kinderverzorgsters, die de zorg voor het kind gedurende de arbeidstijd van de moeder op zich namen. De moeders behoefden in hoogzwangere toestand natuurlijk ook geen zware arbeid te verrichten en hadden tevens de rustgevende zekerheid, dat zij zich om hun kinderen niet bezorgd behoefden te maken als zij weer aan het werk gingen. Wie met eigen ogen de Russische zuigelingen- en kindercrêches gezien heeft, die kon niet langer twijfelen aan de enorme sociaal-hygiënische productiviteit van het Sovjet-systeem. De vrouwen ontvingen zoogpremies gedurende de gehele periode, dat het kind aan de borst was en betaalde zoogpauzes om rustig haar kinderen te kunnen voeden. In het begin van de zwangerschap was het verboden de vrouwen zware arbeid te laten verrichten. De begroting voor moeder- en kinderbescherming steeg van jaar tot jaar en bereikte een fabelachtige hoogte. Op die manier is het niet te verwonderen, dat de door de angstmeiers en moralisten gevreesde daling van het geboorte-

cijfer in 't geheel niet intrad en dat integendeel het geboorte-overschot in de S.U. de laatste 10 jaren gemiddeld 3 à 4 millioen per jaar bedroeg.

De Sovjet-regering liet geen middel onbeproefd om in alle hoeken van het geweldige rijk door te dringen. Zo werden b.v. vliegende geboortenregelingsambulances ingericht; treinen, die uitgerust waren met al wat nodig was, bevoeren de provincies. Dat het 10 à 12 jaren zware arbeid kostte, voordat de illegale abortus tot een minimum was teruggebracht, bewijst hoe geweldig groot de sexuele vrees van de massa was; zij verhinderde haar de nuttige maatregelen onmiddellijk te accepteren.

Maar zoals altijd, had ook hier het doorzetten van bovenomschreven vanzelfsprekende sociaal-hygiënische principes, te kampen met de reactionnaire mentaliteit van... de oude burgerlijke hygiënisten, die ook de eersten waren om de reactie weer in het zadel te helpen. Bezien wij nu de dynamiek van de tegenstrijdigheid tussen de voorwaarts-drijvende en de remmende krachten (een historisch en statistisch overzicht van de abortuskwestie lijkt ons hier overbodig, omdat daarover tal van goede boeken te krijgen zijn), dan blijkt, dat het ethische, verkapt godsdienstige verzet, in de loop van de tijd aan invloed won. Zoals overal, kan men ook hier de reactionnaire ethiek aan haar fraseologie herkennen. De sexueel-politieke reactie vocht vanaf het eerste begin tegen de totale revolutionnering van het abortusvraagstuk, deels met oude, deels met nieuwe argumenten. Men hoorde natuurlijk, dat „de mensheid zou uitsterven" en „de zeden vervallen zouden", dat „het gezin beschermd" en „de wil tot het kind versterkt" moest worden. Men zwetste over de psychische en lichamelijke schok voor de vrouw. Zoals altijd en overal was de grootste zorg van de sexueel-politieke reactionnairen, ook in de Sovjet-Unie, of het aantal geboorten dalen zou.

Het is intussen wel nodig onderscheid te maken tussen die argumenten van de sexueel-politieke reactie, die eerlijk gemeend en gedacht zijn, en die welke subjectief en objectief niets anders zijn dan holle uitvluchten om zich aan de definitieve discussie over de vraagstukken van het geslachtsleven te onttrekken. Want in de abortuskwestie bleek steeds dui-

delijker, dat het onbewuste afgrijzen voor de genitale operatie op irrationele wijze de blik voor het reële en noodzakelijke vertroebelde.

De vrees voor het uitsterven van de mensheid is een uitvlucht, de frase „bescherming van het kiemende leven", eveneens. De heren, die deze dingen verdedigen, bedenken niet, dat in de natuur zonder hen, zich alles milliardenvoudig vermenigvuldigt, wellicht juist omdat daar geen „ontwikkelde" bevolkingspolitici bestaan. Men kan dan ook met een gerust geweten zeggen, dat de bevolkingspolitiek, zoals zij tegenwoordig gevoerd wordt, in haar vaagheid en oneerlijkheid *een apparaat van de sexualiteits-ontkenning is en een middel om de aandacht van de vraagstukken inzake de omvorming der sexuele bevredigingsmogelijkheden af te leiden.*

Ondubbelzinnig fascistische tendenzen bleken juist bij die personen aanwezig, wier eerste plicht en taak het geweest was zich minder om „de staat" en meer om de moeders te bekommeren. Zorgt men voor de moeders, dan beschermen die de revolutionnaire staat vanzelf.

Op het congres in Kief (1932) uitte Dr. Kirillow zich als volgt:

„...wij achten de onderbreking van de eerste zwangerschap bijzonder gevaarlijk wegens de kans op latere steriliteit van de vrouw. Wij achten het daarom altijd onze plicht de moeders van de abortus terug te houden en tegelijk de oorzaak van de abortuswens vast te stellen. Maar in de antwoorden ontdekt men *nauwelijks iets moederlijks* of iets dat op *innerlijke strijd* wijst. Van minstens 70 % is de diepere oorzaak 'n verbroken verhouding. Een kort „hij heeft mij verlaten", „ik heb hem verlaten" en tot slot een of andere spottende opmerking over „hem" en over zichzelf. *Bijna nooit vindt men in de antwoorden ook maar een zinspeling op een begin van een gezin als de aanvankelijke eenheid der maatschappij.*

Geen vrije liefde als protest tegen het oudburgerlijke, huisbakken huwelijk, geen vrije liefde als onbewuste teeltkeus, maar begrip en dwaling van de gevoelens en het vantevoren genomen besluit: naar het ziekenhuis. *Onbeheerste haast om het ontwakende, jonge lichaam weg te*

schenken, dit is het resultaat van de overgang tot nieuwe, maar nog niet gekristalliseerde vormen van de geslachtelijke chaos....

...*Het werk op het gebied van de abortus moet ik vergelijken met een uitroeiing, met de Egyptische vernietiging van de eerstgeborenen voor de zonden hunner vaderen,* die de mensen en de maatschappij verwoesten. Een dergelijk aborteren moet als een maatschappelijk negatief, mismaakt levensverschijnsel worden overwonnen. Zijn plaats moet worden ingenomen door volhardende voorlichtingsarbeid. Een omvorming van de psychologische stemmingen in de geest van de erkenning van het sociale moederschap is noodzakelijk....

...Slotconclusies:

1. De criminele abortus is een *zedelijk kwaad,* dat zich grondt op de wettelijkheid van de abortus. 4. De sociale abortus dient gewoonlijk als voorwendsel voor de caricaturisering *van het geslachtsprobleem* en de nog niet gekristalliseerde nieuwe levensvormen. De abortus sluit de weg tot moederschap af en vermindert vaak het succes in het openbare leven der vrouw. Zij is derhalve in strijd met het *waarachtige gemeenschapsbelang.* 5. De abortus is een *massa-middel tot vernietiging van de nakomelingsschap* geworden. Zij heeft niet ten doel de moeder en de gemeenschap te dienen en is derhalve in strijd met de klare doeleinden van de moederbescherming."

Tegenover deze fraseologen, die naar heel hun voelen en denken te allen tijde in staat zouden zijn zich te laten gelijkschakelen, staan revolutionnaire sexuele politici en artsen, die zonder veel theoretische kennis, alleen op grond van hun zuivere instinct, dat zij in hun praktijk hebben verworven, het juiste revolutionnaire standpunt innemen. Tot hen behoorde Klara Bender uit Breslau, die op het congres van de Duitse sectie der Internationale Criminalistische Vereniging op 11—14 September 1932 in Frankfort a/d Main moedig in 't krijt trad tegen de filisters, toen die trachtten de uitingen van de reactionnaire bevolkingspolitici der S.U. uit te spelen tegen de revolutionnaire abortuspolitiek. Het geklets over de lichamelijke en psychische nadelen is zinloos, zo zei ze

terecht, als de abortus provocatus volgens de correcte regelen der chirurgie wordt uitgevoerd. De angst voor de achteruitgang van het bevolkingstal wordt door de practijk in de S.U. weerlegd. Het gezwam over de „vrouwelijke oerdrift naar een kind" prijkt in al zijn holheid, wanneer men er de brutaliteit tegenoverstelt, waarmee men de vrouwen in de kapitalistische landen de zorgvuldige opvoeding van haar kinderen onmogelijk maakt. Onder het kapitalisme is de afdrijving eenvoudig een geldkwestie en de kapitalistische afdrijvingswet is dan ook een zuivere klassewet, die de vrouwen zonder geld naar de engeltjesmaakster drijft. In de kliniek te Moscou kwam op de 50.000 abortus-operaties in één jaar niet één geval met dodelijke afloop voor.

Men staat steeds weer versteld hoe weinig uitwerking dergelijke heldere argumenten hebben. Wie de discussies in Duitsland over de geboortenregeling en de afdrijving heeft meegemaakt, die moet hebben bemerkt, dat het de reactionnaire bevolkingspolitici en hygiënisten van het slag Grothjan, in 't geheel niet om redelijke argumenten ging. Onwillekeurig denkt men hierbij aan de discussie over de reactionnaire rassentheorie der Nazi's. Daarbij was zonneklaar gebleken, dat men half gare zwetsers en impotente, ijdele professoren niet kan overtuigen doordat men moeizaam tracht te bewijzen, dat het Germaanse, „Nordische" ras *niet* het voortreffelijkste ter wereld is, dat b.v. de baby van een neger niet minder intelligent en verrukkelijk is als die van een Duits kleinburger. Als het hier om verstandskwesties ging, dan had de revolutionnaire argumentatie allang de ideologie van de reactionnaire bevolkingspolitici en rassen-theoretici verslagen. Maar de beide laatsten hebben irrationele krachten in de massa op hun hand, die men met het verstand alleen niet bereiken kan. De reactionnaire bevolkingspolitici hebben dáárom succes, omdat millioenen vrouwen een onbewuste angst voor beschadiging van de genitaliën hebben en derhalve zelf, tegen haar eigen belang in, voor het behoud van de moordparagraaf stemden. Ditzelfde bleek het geval bij het verzamelen van handtekeningen voor de christelijke actie tegen de afschaffing van de abortusparagraaf in Denemarken in 1934.

De ras-theoretici kunnen alleen maar ontstaan en bestaan, omdat de zich minderwaardig voelende Duitse burger geestelijk gestreeld en weer volwaardig wordt, als hij verneemt, dat hij tot het „leidende", „intelligentste", „meest scheppende", namelijk Nordische, ras behoort. Wij wijzen er dus nogmaals op, dat irrationele complexen, zoals de tegenwoordige rassen- en erfelijkheidstheorieën, niet enkel met *redelijke argumenten* kunnen worden geslagen; bovendien moeten de verstandelijke argumenten, die er tegen ingebracht worden, op het vaste fundament van krachtige, natuurlijke gevoelens rusten. Het gaat er niet om een kunstmatige theorie van de sexuele economie „door te zetten". Het maatschappelijke leven legt vanzelf de feiten bloot, die de sexualiteits-economie beschrijft, als de revolutie de bron van het menselijke leven opnieuw aanboort. Het gaat absoluut niet om de voortplanting, maar vooreerst om de verzekering van het sexuele geluk. Reeds het feit, dat het vraagstuk van de geboortenregeling in de S.U. niet in particuliere verenigingen en kleine kringetjes, maar in het openbaar, officiëel, ook van staatswege, op positieve wijze bediscussiëerd werd, was een enorme stap vooruit. Alleen daardoor was het mogelijk, dat een dapper en verstandig revolutionnair als Selinskij, den conservatief gebleven autoriteiten de volgende prachtige zinnen naar het hoofd kon slingeren:

„Tussen al die congresreferaten over de schadelijkheid van de vrije abortus, zal mijn uitspraak ketters klinken. Het valt moeilijk aan de eerlijkheid te geloven van bepaalde inleiders, die met tot de hals toegeknoopte toga en met hun rug naar de mensen gekeerd, met een stalen gelaat, hier abstracte waarheden over de abortus verkondigen. Het is, alsof hier ziende blindheid heerst, een sociale kortzichtigheid, òf sociale huichelarij. Die lieden zien de werkelijke verhoudingen, de sociaal-economische en massapsychologische omstandigheden niet, waarbinnen de abortusepidemie verloopt, of zij willen ze niet zien. In hun beoordeling van de abortus zit meer moraliserende vooringenomenheid dan onpartijdige objectiviteit. Rond deze kwestie zijn ons een massa gruwelsprookjes verteld. Men heeft ons

met van alles bang gemaakt: met infectie en baarmoederperforatie, met verwoesting van het zenuwsysteem, met geboortenvermindering tot het uitblussen van het moederinstinct toe en met ontaarding van de natie, doch met Tolstoi zou ik willen zeggen: „Men verschrikt mij, maar vrezen doe ik niet." Operatie in het duister, operatie om een hoek, arbeid met het breekijzer noemde men de abortus. Maar ik vraag U, is het invoeren van de sonde in de maag en nog verder tot in de twaalfvingerige darm dan geen arbeid in het duister? En zijn de manipulaties met de oesophagoscoop (apparaat tot het onderzoeken van de slokdarm) dan geen arbeid met het breekijzer? En als men van alles tot sublimaat toe in de bloedvaten spuit en daardoor op het zachte interne weefsel inwerkt, kent U dan van te voren de gevolgen van Uw ingrijpen? En als gij met diagnostisch doel, geheel zonder medische noodzaak, de tuben (eileiders) doorblaast en daarin bepaalde oplossingen voor het Röntgenonderzoek blaast — verloopt dat dan ongestraft voor het organisme? Evengoed laten wij deze medische methoden niet los en zullen dat ook in de toekomst niet doen. En is het verband tussen hormonale stoornissen en de abortus reeds onweerlegbaar aangetoond? Waarom kunnen dan de systematisch aborterende stadbewoonsters, nadat ze de Balzacse leeftijd (ca. 30 jaar) bereikt hebben, succesvol met haar 20-jarige vriendinnen in schoonheid en jeugdigheid blijven concurreren, terwijl haar gewetensvol barende plattelandszusters na 6—8 bevallingen op haar 30ste jaar in wandelende lijken en uitgeperste citroenen veranderd zijn? Met die hormonen is het blijkbaar toch niet zo eenvoudig gesteld. En wie zegt, dat vermindering der bevallingen altijd schadelijk voor het uiterlijk van de vrouw is? Ik verklaar, dat zij onder bepaalde omstandigheden zelfs nuttig kan zijn. De tuinman weet, dat van een chrysantenstruik, die te veel bloemen draagt, een gedeelte moet worden afgesneden om de struik van de ondergang te redden en grote, gevulde bloemen te verkrijgen. Zolang het geboortencoëfficiënt en het „verzadigdheidscoëfficiënt" niet samenvallen, zolang zal er ook een verschil blijven, dat afgevoerd moet wor-

den. Op welke wijze die afvoer plaats heeft, blijft voor de uiterlijke schijn hetzelfde. Voor het individu evenwel, voor de vrouw dus, zal het, mag ik aannemen, psychologisch minder zwaar zijn aborti te verdragen, dan het ene kleine kistje na het andere uit huis en daarmee haar jeugd en kracht ten grave te dragen. Men kan de chrysantenstruik natuurlijk ook dwingen meer mooie bloemen op te brengen, maar men moet daarvoor dan de bodem bemesten, de cultuur van de struik verbeteren. Verbetert gij de cultuur en op deze tabellen zullen andere cijfers prijken, die een andere taal over de abortus spreken. Kijkt het leven open en recht in de ogen en ziet onder welke sociaal-economische en psychologische verhoudingen de vrouwen leven en nieuwe wezens het leven moeten schenken. Het gezin met zijn geringe houdbaarheid en zijn uitermate korte levensduur garandeert de vrouwen niet de noodzakelijke voorwaarden voor de opvoeding van hun kinderen. De alimenten bereiken niet altijd hun doel. Hij, die tot betaling van alimenten verplicht, maar daartoe onmachtig is, heeft meer theoretische belangstelling voor de juristen dan practische voor de vrouwen. Voorbehoedmiddelen zijn onbetrouwbaar. Het vrije recht op moederschap is niet altijd te verwezenlijken, daar een deel der vrouwen tot de werklozen behoort, terwijl een ander deel 40—50 roebel per maand verdient. Herinnert U hoe bij Zola een geheime aborteuse een gediplomeerd arts uitvetert: „Jullie jaagt de vrouw de gevangenis en de Seine in, wij echter slepen ze er uit." Wilt gij, dat het „uit de Seine slepen" weer overgaat in de handen van de geheime aborteuses? Een der inleiders riep vol schrik uit: „Een recept van den dokter en de wens van de vrouw zijn voldoende om de abortus te doen plaats hebben." Ja, zo moet 't precies zijn: de wens van de vrouw is voldoende, omdat het recht haar sociale verlangens te regelen uitsluitend de vrouw toebehoort en niemand anders. Wij mannen zouden het niet nemen, dat over ons huwelijk door een of andere commissie beslist werd, die naar háár sociale opvattingen ons al dan niet zou trouwen. Verhindert gij dan toch ook de vrouwen niet over zichzelf te beschikken en over de kardinale kwestie

van haar leven zelf te beslissen. De vrouw heeft recht op geslachtsleven en wil dit net zo vrij verwerkelijken als de man. Zij moet die mogelijkheid hebben en wel even normaal als de man, opdat zij haar sociaal-biologische volwaardigheid behoude. Een massaproductie van de klasse der oude jongejuffrouwen is zeer schadelijk voor de gemeenschap."

Hij trad met zijn zuiver instinct op het juiste moment in het krijt, n.l. op het moment, dat de sexuele reactie in de S.U. begon de vrij gegeven geboortenregeling en afdrijving met commissies, decreten en humanitaire uitvluchten allengs weer vast te leggen.

Op genoemd congres vond dus een zeer ernstige strijd tussen de sexualiteits-beamende en de sexualiteits-vijandige richting der bevolkingspolitiek plaats. Er werd b.v. ernstig overwogen of niet de wederinvoering van het abortusverbod de stijging van de afdrijvingen tot staan zou brengen. De volkscommissaris Jefimow meende, dat de abortus „een zo klaarblijkelijk biologisch en psychisch sexueel trauma voor het vrouwelijke organisme is, dat bewijzen overbodig zijn". Desondanks achtte hij een abortus*verbod* een nog groter euvel. Hij sloot zich dan ook aan bij de mening van Selinskij, dat men met een abortusverbod het aantal abortussen niet verminderen, maar het aborteren weer in handen van verborgen knoeisters geven zou. Verder heette het, dat „de sociaal-economische levensomstandigheden en de verheffing van het culturele niveau onafwijsbaar geboortenbeperking eisen". „Wat is beter", zo vroeg men, „een humanitaire houding jegens de nog niet geborenen en daardoor een verzwaring van de situatie van het huidige gezin, of de geboortenregeling." Het antwoord van Jefimow was correct: „De eisen van het leven zijn sterker dan humanitaire overwegingen. De verhoudingen van het ogenblik zijn zo, dat er van een abortusverbod geen sprake kan zijn."

Tien jaren na de vrijgave van de abortus was de sexuele reactie niet alleen niet vernietigd, maar legde integendeel de revolutionnaire richting het vuur na aan de schenen. Jefimow eiste, dat de voorbehoedmiddelen nauwkeurig bestudeerd zouden worden. Maar hij maakte er bezwaar tegen, dat in Moscou

de middelen in 't openbaar op straat verkocht werden, zonder dat medische contrôle aanwezig was; speculatie en bedrog waren schering en inslag. Benderskaja en Schinka verlangden, dat de gebruikelijke middelen gratis beschikbaar gesteld zouden worden; Belinski, Schinka en Selitzki eisten doktersvoorschrift. Ongecontroleerde verdeling van voorbehoedmiddelen kon het volksbestaan onberekenbaar nadeel berokkenen. De kwestie hoe de middelen verdeeld zouden moeten worden, bleef onbeslist. Men kon het er niet over eens worden. De bezorgdheid voor het bevolkingscijfer was in werkelijkheid bezorgdheid voor het „zedelijke" gedrag der bevolking. Het genieten van sexuele lust scheen onverenigbaar met het verlangen naar kinderen. Dr. Benderskaja uit Kief verdedigde de volgende principiële stellingen:

1e. De terugkeer tot de strafbaarheid van de abortus zou een sterk toenemende geheime abortus doen terugkeren.

2e. De strijd tegen de geheime abortus moet met behulp van de legale abortus worden gevoerd.

3e. De strijd tegen de legale abortus moet door middel van de propaganda voor voorbehoedmiddelen worden gevoerd.

4e. Onder de socialistische maatschappij-verhoudingen zal de vrouw haar moederschapsfunctie overeenkomstig de eisen van het collectief, waarvan zij lid is, uitoefenen.

Punt 4 werpt met één slag de klaarheid der drie eerste punten omver. Middels sexueel-hygiënische maatregelen wilde men de bevolking vrijheid en vreugde in het geslachtsleven waarborgen; maar het baren werd ondergeschikt gemaakt aan een morele eis, n.l. de eisen van het collectief. Men zag over het hoofd, dat ook de oudervreugde een lustfunctie is. Nooit kan en zal het gelukken de vrouwen te dwingen ten gunste van eén boven haar staande macht kinderen te krijgen. Het hebben van kinderen zal een stuk levensvreugde zijn en dan ook op vaste fundamenten staan, of het zal een morele eis zijn en dan altijd een onoplosbaar probleem blijven.

Waarom is het belang van de bevolkingspolitiek altijd weer in strijd met het sexuele belang der mensen? Is deze tegenstelling onoplosbaar, eeuwig? Zolang de staten vijandig tegenover elkaar staan, zolang zij door nationale- en tolgrenzen van elkaar gescheiden zijn, zolang het nodig is in een

oorlog niet met mensenmateriaal ten achter te blijven, zolang *kan* de bevolkingspolitiek *niet* in overeenstemming zijn met de eisen van sexuele hygiëne. Daar men niet hardop wil zeggen, dat men meer mensen nodig heeft, moet men over de „zedelijkheid van de voortplantingsfunctie" en over het belang van de „instandhouding van de soort" spreken. In werkelijkheid is de geboortestaking der vrouwen alleen maar een uitdrukking van de crisis in het geslachtsleven der mensen. Het is geen vreugde kinderen te hebben met ongeliefde partners, onder slechte levensomstandigheden; erger: het geslachtsleven zelf is tot een kwelling geworden. De bevolkingspolitici zien deze tegenstrijdigheden niet, kunnen ze ook niet zien en zijn organen van nationalistische belangen. Ook de S.U. kon, trots haar socialistische grondkarakter, juist wegens het conflict met de omringende kapitalistische wereld, geen socialistische bevolkingspolitiek ontwikkelen; zij stond immers voortdurend onder de druk van een dreigende interventie. Pas als de maatschappelijke oorzaken van de oorlog geheel verdwijnen en de maatschappij zich aan de verovering en verzekering van een gelukkig leven der volkeren wijden kan, verdwijnt ook de tegenstelling tussen sexueel geluk en bevolkingstoename. Want dan zet zich de sexuele vreugde voort in oudervreugde. En daarmee vervalt dan ook het motief voor de eis: „vermenigvuldigt U".

De bevrijding van de abortus hield gelijktijdig — al werd dit niet uitgesproken — de beaming van de geslachtslust in. Daartoe zou dan ook een *bewuste* omvorming van de gehele sexuele ideologie van het negatieve in het positieve, van de sexualiteits-*ontkenning* tot de sexualiteits-*beaming* hebben behoord. Volgens de mededelingen van de artsen op bovengenoemd congres, was de meerderheid der vrouwen, n.l. 60—70 pct., niet in staat van hun geslachtsleven te genieten. Men sprak over het „ontbreken" van de geslachtsdrift, van haar „vermindering" en men beweerde, dat de daling van de sexuele potentie terug te voeren was op de kunstmatige abortus. De medische ervaring met sexuele storingen weerlegt deze opvatting en onthult deze aldus tot een poging het abortusvraagstuk met alle mogelijke middelen te verdoezelen en het abortusverbod te rechtvaardigen. 60—70 % der vrouwen is

over 't algemeen en overal sexueel gestoord, met of zonder abortus. Het kwam voor, dat vrouwen zich tot 15 maal toe voor een abortus lieten opereren; in doorsnee bedroeg het aantal ongeveer 7, bij menigeen 2—3 maal per jaar. Dat bewijst, dat de vrouwen bang waren voor het gebruik van voorbehoedmiddelen. Anders zouden zij zelf voor de productie van voldoende goede voorbehoedmiddelen ijveren. Uit de Sexpolpractijk in Duitsland weten wij, dat bijna alle vrouwen door bedoelde vrees beheerst worden en tegelijkertijd niets liever verlangen dan de regeling van juist *deze* kwestie. De vrouwen moeten van deze angst bevrijd worden. Wij moeten deze intense, onuitgesproken wens voor haar uitspreken en voor onvoorwaardelijke vervulling zorgen. De opheffing van het abortusverbod alleen, schept nog niet de positieve wens naar een kind. Daartoe behoort het vormen van de innerlijke geschiktheid en alle uiterlijke voorwaarden voor een gelukkig liefdeleven. In plaats van eeuwig te debatteren over de vraag of men de middelen alleen op voorschrift van den dokter dan wel op andere wijze verstrekken moet, zou het beter en nuttiger zijn geweest om goed en correct *geschoolde* artsen en verpleegsters te laten onderzoeken welke voorbehoedmiddelen het meest geschikt zijn om de *geslachtelijke bevrediging te waarborgen.* Wat helpt 'n ring, als de vrouw rondloopt met het gevoel inwendig iets vreemds en onaangenaams te dragen en daardoor niet tot bevrediging kan komen? Wat helpt een ring als daardoor de bevrediging vermindert en neurasthenische bezwaren veroorzaakt worden? Wat helpt de beste propaganda voor zwangerschapsvoorkoming, wanneer er niet genoeg fabrieken zijn om de hele bevolking van de beste voorbehoedmiddelen te voorzien? En wat zouden tenslotte deze fabrieken helpen, als de vrouwen niet hun vrees voor het gebruik van deze middelen leerden overwinnen?

De resolutie van het onderhavige congres stond nog geheel op het standpunt van de gelegaliseerde abortus; maar zij was reeds gehuld in de algemene angst om de sexuele bevrediging werkelijk vrij te geven en te garanderen. Over de atmosfeer van die tijd schreef Fanina Halle in 1932 het volgende:

„Over het protest van de oudere bolsjewiki, waarvan enkelen inderdaad veel verder gingen dan Lenin en haast ascetische idealen predikten, heeft het buitenland weinig gehoord. Met des te grotere ijver werd de fabel over de „socialisering der vrouwen in de S.U." verbreid en nog heden ten dage spookt zij in vele hoofden rond, speciaal als het om anti-Russische propaganda gaat. Intussen is evenwel de vloed van de sexuele belangstelling definitief teruggelopen en de opgroeiende Sovjet-jeugd, de voorhoede van de revolutie, ziet zich momenteel voor zo ernstige, verantwoordelijke taken gesteld, dat zij *geen gelegenheid* heeft zich met sexuele problemen bezig te houden. Op die manier is het leven der geslachten in de S.U. weer in *het stadium van de verbanning van de erotiek* gekomen, die zich grondiger en omvangrijker dan ooit voltrekt. Het onproblematische van de betrekkingen tussen man en vrouw, dat voor een kleine kring wegbereiders der revolutie kenmerkend was, is nu tot de karakteristiek van de brede Russische massa geworden en de macht, die dat bewerkt heeft, heet ditmaal: „Vijfjarenplan".

De Sovjet-ideologie is trots op de „verbanning van de erotiek uit het leven en uit den mens". Doch deze „verbanning" is een fantasie-product; het geslachtsleven zet zich bij gebrek aan heldere voorstellingen, in ziekelijke, verwrongen en schadelijke vormen voort. Het alternatief sexualiteit of socialiteit bestaat niet. Er is maar één alternatief: maatschappelijk beschermd, bevredigend en gelukkig, òf ziekelijk, heimelijk, maatschappelijk veracht geslachtsleven. Naarmate de schijnbare uitbanning van de natuurlijke sexualiteit, d.i. in werkelijkheid haar verwoesting, de mensen van de Sovjet-Unie ziek en a-sociaal zal maken, naar die mate zullen de verantwoordelijke functionnarissen van de staat zich verplicht achten de morele reguleringsmaatregelen te verscherpen en de abortusbeperking weer in te voeren. In onontkoombare cirkelgang zal de onderdrukte sexualiteit de morele onderdrukking vereisen en de morele druk de verwoesting van het geslachtsleven verergeren. Professor Stroganow klaagde reeds, dat de vrouwen, die zich vroeger voor de abortus schaamden „tegen-

woordig er op beginnen te pochen als op een recht; dit recht evenwel heeft de legalisering van de abortus haar gegeven". De leidster van de Moederbescherming, Lebedewa, merkte op, dat de straffeloosheid van de abortus de „psychologie der vrouw *ontketend* heeft"; de abortus is nu reeds tot een „levensgewoonte", een „mode" geworden, zij is een soort „psychose", die als een epidemie om zich heen grijpt. Kriwki meende, dat niet te voorzien was wanneer deze epidemie tot staan zou komen. Het resultaat van de „verwildering der zeden" was, dat het moedergevoel der vrouw afgestompt en geschokt was. Enige Sovjet-artsen trokken de juiste conclusie uit de feiten, toen zij zeiden, dat de materiële nood *niet* de overheersende rol speelde. Een voor de hand liggende conclusie, want anders zou het niet voorkomen, dat een vrouw, die *geen* materiële nood lijdt haar zwangerschap laat onderbreken. In werkelijkheid is de abortus het duidelijkste bewijs, dat men sexueel wil genieten zonder kinderen te krijgen.

In de loop van het 2e Vijfjarenplan werd als resultaat van de verwardheid der meningen de sexuele vrijheid belangrijk beperkt. Vrouwen, die hun *eerste* kind verwachtten, mochten niet meer aborteren. In stilte werd de indicatie weer ingevoerd, de commissies oefenden een zware morele druk uit. Het is moeilijk te zeggen waartoe deze ontwikkeling leiden zal. Zij zal ongetwijfeld bepaald worden door het resultaat van de strijd tussen de sexualiteits-beamende en de sexueelvijandige richting in de S.U. Het is zeer te vrezen, dat de sexueel-revolutionnaire richting niet snel genoeg de noodzakelijke kracht kan verwerven, nodig om de oude, vastgeroeste denkbeelden door de nieuwe te vervangen. Het eindresultaat zal dan een schitterend gemechaniseerd productiesysteem zijn, dat door neurasthenici en levende machines gedreven wordt, maar geen *socialisme*.

Principiële oplossing.

Als wij de lessen uit deze worsteling hieronder samenvatten, dan doen wij dat om beter toegerust te zijn voor het moment, dat de wereld opnieuw voor de taak zal komen te staan de menselijke samenleving rationeel in te richten. Absoluut noodzakelijk is dan:

1. *de uitbanning van alle uitvluchten en oneerlijke verklaringen,* zoals de bezorgdheid om het voortbestaan van de mensheid, de opvatting, dat alleen de materiële nood de oorzaak van de abortus is enz. Opheffing van de scheiding tussen bevolkingspolitiek en sexuele politiek;
2. *de aanvaarding van de sexuele functie,* onafhankelijk van de voortplanting;
3. *de erkenning van de voortplanting als één der functies van de sexualiteit,* van de wil kinderen te krijgen als een uitdrukking van de levenslust. Erkenning van het feit, dat bij een bevredigend materiëel en sexueel leven het verlangen naar een kind een vanzelfsprekendheid is, dat het kind uit de levenslust voortspruit;
4. *openlijke verdediging* van het standpunt, dat *de voorkoming* van zwangerschap niet alleen de bedoeling heeft de abortus te voorkomen, maar in de eerste plaats ook dient om de sexuele lust en de gezondheid te waarborgen;
5. *moed tot sexualiteitsbeaming,* resp. zelfregulatie van het sexuele leven;
6. *de waarborg,* dat aan alle heiligen, moralisten en andere soorten verkapte sexuele neurotici alle invloed in de practijk des levens ontnomen wordt;
7. de scherpste contrôle op de handelingen en de ideologie van burgerlijke gynaecologische professoren door sexueelpolitieke organisaties van vrouwen en jongeren;
8. *bestrijding* van het stupide respect van de massa voor de „wetenschap". Deze verdient die naam slechts zelden.

De homosexualiteit weer strafbaar gesteld.

De sexuele wetgeving van de S.U. had de oude Tsaristische homosexualiteitsparagraaf, die op homosexuele handelingen zware vrijheidsstraffen stelde, eenvoudig geschrapt. De officiële grote Sovjet-encyclopaedie, die onder contrôle van de regering verscheen, baseerde zich voor de omschrijving van de sexualiteit hoofdzakelijk op Magnus Hirschfeld en ten dele

op Freud. De motivering van de opheffing der homosexualiteitsparagraaf was, dat het vraagstuk van de homosexualiteit uitsluitend wetenschappelijk behandeld en de homosexuelen derhalve niet gestraft dienden te worden. De muren, die de homosexuelen van de maatschappij scheiden, moesten neergehaald worden. Deze daad der Sovjetregering gaf de sexueel-politieke beweging van Europa en Amerika indertijd een kolossale stimulans.

Dit was geen propagandistisch gebaar, maar men kon er zich terecht op beroepen, dat de homosexualiteit, of men die nu als een ontwikkelingsremming dan wel als aangeboren beschouwt, iets is wat niemand schaadt. Dat stemde ook volkomen met de opvatting der bevolking overeen. Die stond buitengewoon tolerant tegenover alle sexuele kwesties, ook al werden zo nu en dan homosexuele mannen, resp. lesbische vrouwen in de dorpen „goedmoedig bespot", gelijk een berichtgever zich uitdrukte. Daarentegen bevonden de kleinburgerlijke groepen zich, zoals overal, nog volkomen in de ban van sexueel-ascetische opvattingen en middeleeuwse vooroordelen. Deze groepen hadden hun vertegenwoordigers ook in de leiding der partij, zodat zij allengs grotere gedeelten van de arbeidersmassa begonnen te beïnvloeden. Dientengevolge tekenden zich steeds scherper de volgende twee meningen af: 1e. de homosexualiteit was een „teken van barbaarse cultuurloosheid", een „zwijnerij van halfwilde volkeren", en 2e. zij was een verschijnsel van de „overgecultiveerdheid der perverse bourgeoisie".

Ondanks de opheffing van het strafwetsartikel, bleven homosexuelenvervolgingen bij de Oostelijke volken voortbestaan. Rond het jaar 1925 werd in Turkestan een paragraaf aan het wettencomplex der Sovjet-Unie toegevoegd, die de homosexualiteit reeds met zware straffen bedreigde. Dit alles bijeen, plus het tekort aan kennis terzake de ware sexueel-politieke verhoudingen, leidde steeds vaker tot homosexuelenvervolgingen. Met wetten alleen verbetert men de werkelijkheid nu eenmaal niet.

Volgens de opvatting der sexuele economie is de homosexualiteit in de overgrote meerderheid der gevallen een ge-

volg van een zeer vroegtijdige ontwikkelingsstoring in de geslachtelijke liefdesfunctie. Met de algemene remming van de sexuele revolutie moest de homosexualiteit van de jeugd in het leger, op de vloot enz. noodzakelijkerwijze een steeds groter omvang aannemen. Er ontwikkelde zich de bekende snuffelarij en verklikkerij, gevolgd door veroordelingen door partijcomité's en zelfs „partij-reinigingen". In enkele gevallen traden oude bolsjewiki, zoals Klara Zetkin, tussenbeide. Maar in de loop van de tijd groeide de golf van homosexualiteit als gevolg van de onoplosbaarheid der sexuele kwestie in 't algemeen en in Januari 1934 namen de massa-arrestaties van homosexuelen in Moscou, Leningrad, Charkow en Odessa een aanvang. Deze arrestaties werden met politieke argumenten gemotiveerd. Onder de gearresteerden bevonden zich zeer veel toneelspelers, kunstenaars, musici enz., die wegens zogenaamde „homosexuele orgieën" tot vele jaren gevangenisstraf, resp. verbanning veroordeeld werden.

In Maart 1934 verscheen de wet, die het geslachtsverkeer tussen mannen verbiedt en strafbaar stelt. Zij was door Kalinin ondertekend en als een soort noodverordening verschenen, aangezien wetswijzigingen alleen door het Sovjetcongres mochten worden doorgevoerd. Deze wet noemde het geslachtsverkeer tussen mannen een „sociale misdaad", waarop in lichtere gevallen een gevangenisstraf van 3—5, bij afhankelijkheid van den enen partner van den andere van 5—8 jaar stond.

Op die manier kwam de homosexualiteit weer op één lijn te staan met andere sociale vergrijpen: banditisme, contrarevolutie, sabotage, spionnage etc. De homosexuelenvervolgingen stonden in een bepaald verband met de gebeurtenissen in Duitsland, naar aanleiding van de affaire Röhm tussen 1932 en '33. De Sovjetpers had een veldtocht tegen de homosexualiteit geopend, omdat zij een „ontaardingsverschijnsel van de fascistische bourgeoisie" zou zijn. De bekende Sovjetjournalist Kolzow publiceerde een serie artikelen, waarin hij over „de warme broeders van het propagandaministerie van Goebbels" en van de „sexuele orgieën in de fascistische landen" sprak. Het ingrijpen van Gorki was beslissend. Deze schreef in een artikel in „Proletarisch Humanisme": „Ons

herinneringsvermogen verzet zich er tegen alleen maar te denken aan de afschuwelijkheden, die het fascisme zo welig kweekt". (Bedoeld waren het anti-semitisme en de homosexualiteit.) En hij vervolgde: „Terwijl in de landen van het fascisme de homosexualiteit, die de jeugd bederft, ongestraft ageert, is zij in het land waar het proletariaat manmoedig de staatsmacht veroverd heeft, tot een sociaal vergrijp verklaard en streng strafbaar gesteld. In Duitsland is reeds een gevleugeld woord ontstaan: roei de homosexuelen uit en het fascisme is verdwenen."

Wij zien hier hoe verwarrend en schadelijk deze opvatting over de sexualiteit werkte. Men verwisselde de homosexualiteit der mannenverenigingen (die werkelijk de grondslag vormde van de organisatie van Röhm e.a.) met de *nood*homosexualiteit van matrozen, soldaten en gevangenen, die toegeschreven moet worden aan het gebrek aan bevredigend heterosexueel geslachtsverkeer. Bovendien zag men het ideologische standpunt van het fascisme jegens de homosexualiteit, dat eveneens afwijzend was, totaal over het hoofd. Op 30 Juni 1934 roeide Hitler de ganse leiding van de S.A. uit met dezelfde motivering, als waarmee in de S.U. de homosexuelenvervolgingen begonnen waren. Het is duidelijk, dat met dergelijke *chaotische* voorstellingen over de betrekkingen tussen sexualiteit en fascisme en over de vraagstukken van het geslachtsleven in het algemeen, in 't geheel niets te bereiken is.

Naar aanleiding van de massa-arrestaties ontstond er een paniekstemming onder de homosexuelen in de S.U. Bij het leger moet het onder de roodgardisten en officieren tot talrijke zelfmoorden gekomen zijn. Tot 1934 bestond er in de S.U. geen aanbrengerij, maar na deze gebeurtenissen kwam die weer tot nieuw leven. Daarentegen stond de bevolking sympathiek t.o. de homosexuelen.

Ik moet mij tot deze beknopte beschrijving beperken. De betrekkingen tussen de homosexuelenvervolgingen en de algemene sexueel-politieke situatie, speciaal bij de Oostelijke volkeren, zou eigenlijk apart uitvoerig behandeld moeten worden; maar ik wil dit boek niet overbelasten. De sexueel-economische instelling tot de homosexualiteit kan men vinden in „Die Funktion des Orgasmus", „Charakteranalyse" en

„Der Sexuelle Kampf der Jugend"*). In 't kort komt zij hierop neer:

1e. de homosexualiteit is geen maatschappelijke misdaad, zij schaadt niemand; 2e. zij kan alleen beperkt worden door het scheppen van alle voorwaarden voor het natuurlijke liefdeleven der massa; 3e. totdat dit doel bereikt is, moet zij als gelijkberechtigde van de heterosexuele bevrediging gelden en (afgezien van de verleiding van minderjarigen) straffeloos zijn.

*) Verkrijgbaar ad. 50 ct., Postbus 1030, Rotterdam.

HOOFDSTUK V.

De remming in de jeugdcommunes

De Russische jeugd had zich in de jaren van de burgeroorlog onmiddellijk de haar toekomende rol in de strijd veroverd. Lenin had, de betekenis van de levenswil der jeugd voor de revolutie hogelijk waarderend, aan de organisatie van de jeugd, de verbetering van haar economische positie en de versterking van haar krachten zijn aandacht gewijd. Deze erkenning van de zelfstandigheid der jeugd, zowel tegenover de oude generatie als in het maatschappelijk proces, kwam duidelijk tot uitdrukking in het besluit van het 2e congres der Jeugdverenigingen: „De komsomol is een autonome organisatie met een eigen statuut." Reeds in 1916 had Lenin er op gewezen, dat „zonder volstrekte zelfstandigheid de jeugd uit haar midden geen bruikbare socialisten kan voortbrengen". Alleen een zelfstandig geworden, zonder autoritaire discipline handelende en sexueel gezonde jeugd kon de ongekend zware maatregelen van de revolutie doorvoeren.

Als voorbeeld van het sexueel-politieke karakter van revolutionnaire, zelfstandige jeugdorganisaties is de volgende gebeurtenis kenschetsend:

1. Revolutionnaire jeugd.

Tot voor ruim 10 jaren behoorde Bakoe tot de meest reactionnaire en donkerste burchten van het Russische rijk. De revolutie had juist in het gebied van de Turks-Russische republiek Aserbeidsjan buitengewoon veel bloed gekost. Weliswaar waren de wetten door de revolutie veranderd, de economische ondergrond gewijzigd, de godsdienst tot privaatzaak verklaard, maar: „Onder de nieuwgebouwde daken woed-

de de oude, wrede tucht van de harem" (Balder Olden). De meisjes werden naar godsdienstige inrichtingen gestuurd, het was haar verboden te leren lezen en schrijven: men vreesde dat zij zich anders door middel van brieven met de buitenwereld in verbinding zouden stellen, het ouderlijk huis ontvluchten en schande over de familie zouden kunnen brengen. De meisjes waren de lijfeigenen van den vader. Waren ze geslachtsrijp geworden, dan werden ze de lijfeigene van den man, die haar als echtgenoot werd aangewezen en dien ze voordien zelfs nooit gezien hadden. Vrouwen en meisjes mochten geen man haar gezicht tonen. Gesluierd en verborgen keken zij door de vensters op straat en zwaar-bewaakt gingen zij de enkele veroorloofde wegen; zij mochten evenmin gaan werken als een boek of een krant lezen. Zij hadden weliswaar het recht zich te laten scheiden, maar zij konden er in werkelijkheid geen gebruik van maken. Wel was de knoet uit de Russische tuchthuizen verwijderd, maar in de harems werden de vrouwen geslagen. Bij een bevalling waren deze vrouwen zonder hulp, want vroedvrouwen en vrouwelijke dokters waren er niet en de (in het geheim ijverig uitgeoefende) godsdienst verbood haar zich aan een manlijken dokter te tonen.

Omstreeks het jaar 1921 werd door Russische vrouwen een centrale vrouwenclub opgericht, die het ontwikkelingswerk organiseerde. Langzamerhand drong enige kennis door bij de meisjes, die in steeds groter getale naar de grijze onderwijzers kwamen luisteren (jonge mannen mochten haar geen les geven). Vele jaren nadat de revolutie was uitgebroken, begon ook daar de „revolutie der zeden". Deze meisjes vernamen, dat er landen waren, waarin de jongens en meisjes gezamenlijk opgevoed werden, waarin vrouwen aan sport deden, ongesluierd naar de schouwburg gingen, vergaderingen bezochten, zelf in het openbaar optraden en in 't algemeen aan het leven van haar tijd deelnamen.

Deze sexueel-politieke beweging breidde zich uit. De vaders, broers en echtgenoten voelden zich in hun belangen bedreigd, toen zij hoorden wat daar in de vrouwenclub verkondigd werd. Zij verbreidden het gerucht, dat de vrouwenclub een bordeel zou zijn en het werd levensgevaarlijk er

heen te gaan. Het kwam voor, aldus meldt Balder Olden, dat men kokend water over de bezoeksters heengoot, honden op haar afjoeg, ja zelfs haar die sportkleding met blote armen en benen droegen, koelbloedig vermoordde. Een liefdesverbintenis zonder huwelijk was onder die omstandigheden natuurlijk helemaal uitgesloten. Maar trots dit alles waren er enkele meisjes, die innerlijk met alle oude gebruiken braken en vastbesloten de bittere strijd voor de sexuele bevrijding der vrouwelijke jeugd aanbonden. Het werden ware martelaressen. Men herkende haar natuurlijk onmiddellijk en verachtte haar erger dan prostituées; het was uitgesloten, dat ooit een man haar ten huwelijk zou vragen.

In 1928 ontvluchtte de 20-jarige Sarial Haliliwa het huis harer ouders, organiseerde vergaderingen en verkondigde de emancipatie der vrouw. Zij ging ongesluierd naar de schouwburg, riep in wandkranten andere vrouwen op dit eveneens te doen. Zij liep aan het strand en op het sportterrein in badpak rond. Haar vader en broers hielden familieraad en veroordeelden haar ter dood. Zij werd levend in stukken gesneden. Dat gebeurde in het jaar 1928, 11 jaren na het begin van de sociale revolutie in Rusland.... De dood dezer moedige jonge vrouw werd het begin van een enorme opbloei der sexueel-politieke beweging der vrouwen. Haar lijk werd den ouders ontnomen, in de club opgebaard en dag en nacht bewaakt door een eregarde van jonge mannen en vrouwen. Bij tientallen werden de meisjes en vrouwen lid van de club. De moordenaars van Sarial werden terechtgesteld en sindsdien durfden vaders noch broers het wagen dergelijke maatregelen tegen de vrouwen- en jeugdbeweging te nemen.

Balder Olden beschrijft deze gebeurtenissen als algemene cultuurverschijnselen. Maar wij moeten ons concreter uitdrukken. Het was zonneklaar een *sexueel*-politieke omwenteling, die tot de opbloei van het culturele bewustzijn van de vrouwen en de meisjes leidde. In 1933 studeerden reeds 1044 meisjes aan de universiteiten, waren er 300 vroedvrouwen in Aserbeidsjan en 150 vrouwen- en meisjesclubs. Vele schrijfsters en journalisten kwamen uit haar midden voort. De voorzitter van het hoogste gerechtshof is een vrouw, een andere is voorzitster van het Sovjetbestuur. De vrouwen zijn werk-

zaam als ingenieurs, doktoressen en vliegeniersters. De revolutionnaire jeugd had zich haar levensrecht veroverd.

2. Jeugdcommunes.

De jeugdcommunes zijn bijzonder geschikt om de rol van de sexuele revolutie der jeugd te demonstreren. Zij waren de eerste natuurlijke uitdrukking van het zich ontwikkelende gecollectiveerde jeugdleven. Een commune, die door oudere mensen gevormd wordt, stuit direct op de moeilijkheden van hun verstarde psychische reacties en gewoonten. Bij de jeugd, speciaal in de puberteitsjaren, is daarentegen alles in beweging, de remmingen zijn nog niet tot vaste structuur geworden. Juist de jeugdcommunes bezaten bijzonder goede vooruitzichten zich te kunnen ontplooien en aldus het nut en de grote vooruitgang van een gecollectiveerd leven te bewijzen. Wat verwerkelijkte zich in de communes aan vooruitstrevend revolutionnair leven? Welke reactionnaire krachten remden deze vooruitgang?

Reeds zeer vroeg had men begrepen, dat in de eerste plaats de jeugd georganiseerd, haar materiële positie verbeterd moest worden. Men begreep echter ook, dat dit alleen niet voldoende was. Bucharin probeerde de voornaamste taak samen te vatten in de zin: „De jeugd heeft romantiek nodig." Men werd tot deze opvatting gedwongen door de achteruitgang van de proletarische jeugdbeweging, die inzette toen de burgeroorlog ten einde was en de NEP-periode de woelige gebeurtenissen van de eerste jaren verving door de minder romantische, meer moeizame arbeid van de opbouw. „Wij mogen ons niet alleen tot het verstand wenden. Want voordat de mens iets begrijpt, moet hij het voelen", heette het op het 5e Komsomolsencongres. „Al het romantisch-revolutionnaire materiaal moet voor de opvoeding van de jeugd gebruikt worden: de ondergrondse arbeid van vóór de revolutie, de burgeroorlog, de Tsjeka, de gevechten en revolutionnaire daden van de arbeiders en het rode leger, technische uitvindingen en expedities." In de eerste plaats moest, zo heette het verder, een literatuur geschapen worden, waarin het socialistische ideaal in „geestdriftige vorm" gestalte gegeven, de strijd van den mens met de natuur, de heldhaftigheid van de arbeiders-

klasse en de onvoorwaardelijke overgave aan het communisme verheerlijkt moesten worden. De geestdrift van de jeugd zou dus met behulp van *ethische* idealen gewekt, resp. in stand gehouden worden. De burgerlijke idealen en voorstellingen moesten door revolutionnaire worden vervangen.

Dat ziet er concreet als volgt uit: de jeugd uit de burgerlijke maatschappij leest graag misdadigersromans, uiteraard om de sensatie. Het is natuurlijk mogelijk zulk een roman in plaats van een burgerlijke een revolutionnaire inhoud te geven; de vervolging van een misdadiger door een detective wordt dan vervangen door de vervolging van een witgardistische spion door een G.P.Oe-agent. Maar de gevoelens van den jeugdigen lezer blijven daarbij gelijk: huiveren, griezelen, gejaagdheid, spanning! Resultaat: sadistische fantasieën, die zich met de niet afgevoerde sexuele opwinding verbinden. De psychische structuursvorming hangt n.l. niet van de inhoud der belevenis, doch van de aard der begeleidende vegetatieve opwinding af. Een griezelsprookje heeft altijd dezelfde uitwerking, of het nu van Ali Baba en de 40 rovers of van de terechtstelling van wit-Russische spionnen verhaalt. Het gaat den lezer om het *griezelen* en het is hem onverschillig wie er onthoofd worden, 40 rovers of 40 contra-revolutionnairen. Wanneer de revolutionnaire beweging nu alleen maar haar opvattingen wil doorzetten en de massa aan zich binden, dan is de vervanging van het ene ideaal door het andere voldoende. Wil zij echter eveneens en bovendien de mensen omvormen, hen tot *zelfstandig* denken en handelen opvoeden, kortom, de onderdanenstructuur uitroeien, dan dient zij er rekening mee te houden, dat de burgerlijke Sherlock Holmes niet eenvoudig door een roden Sherlock Holmes verdreven, de burgerlijke romantiek niet door een revolutionnaire romantiek overtroffen kan worden. In de resolutie van het 5e congres heette het: „Demonstraties, fakkeloptochten, vlaggen, massaconcerten moeten in volle omvang ingezet worden ter beïnvloeding van de jeugd." Dat was noodzakelijk, maar het was slechts de voortzetting van *oude vormen* van begeestering en beïnvloeding. In Hitler-Duitsland worden, *eveneens met succes,* óók demonstraties, fakkeloptochten, vlag-inwijdingen en concerten ter beïnvloeding van de jeugd georgani-

seerd. De Duitse Hitlerjongen is zeker niet minder geestdriftig en toegewijd als de Komsomol. Beslissend is hierbij, dat de Hitlerjeugd onvoorwaardelijke en critiekloze volgzaamheid aan haar eeuwigen Führer belooft en er zelfs niet aan durft denken zelfstandig „een eigen leven naar eigen regelen" te scheppen. De Komsomol daarentegen heeft tot taak de gehele werkende jeugd tot het scheppen van een nieuw bestaan op grond van haar eigen leven en behoeften te brengen, de jeugd zelfstandig, anti-autoritair, arbeidzaam, sexueel bevredigbaar, vastberaden, critisch denkend, opofferingsgezind te maken. Zij diende te weten, dat zij niet voor een „communistisch ideaal" streed, dat ergens in de lucht zweeft, maar dat dit *communistische ideaal de verwerkelijking van haar eigen zelfstandige leven is.* Kenmerkend voor de autoritaire maatschappij is, dat de jeugd geen bewustzijn van haar werkelijke leven heeft en derhalve domweg vegeteert, of zichzelf *blindelings* offert; de revolutionnaire jeugd daarentegen ontwikkelt uit het bewustzijn van haar behoeften de machtigste en duurzaamste soort van geestdrift: *de levenslust.* „Jeugdig" en „zelfstandig" zijn betekent dus ook sexueel-beamend zijn. De Sovjetstaat had te kiezen waarop zij wilde steunen, op de ascetische opofferingsgezindheid of op de sexualiteitsbeamende levenslust. De brede massa der jongeren zou op de duur alleen met behulp van de levensbeaming gewonnen en in socialistische zin omgevormd kunnen worden.

De Komsomol „Lenin" omvatte in 1925 één, in 1927 twee, in 1931 vijf millioen leden; in 1932 steeg dit aantal tot zes millioen. De organisering van de arbeidersjeugd lukte dus. Werden de jongeren ook, overeenkomstig de resolutie van het 2e congres, tot *„eigen zelfstandigheid" omgevormd?* En de boerenjeugd? Van de 500.000 jonge boeren in de Komsomol-leeftijd, die in landbouwcommunes leefden en het gemakkelijkst te winnen waren, was slechts 25 % in de Komsomol. Om welke redenen was de overige 75 % *niet* georganiseerd? Omdat de jeugd alleen dan gewonnen kan worden, als de jeugdleiding haar sexuele en materiële behoeften begrijpt en alles doet voor de bevrediging daarvan.

a. De commune Sorokin.

Wij willen nu eerst aan de hand van een nauwkeurige analyse van de beroemd geworden commune „Sorokin" nagaan, waarin de eigenaardigheid bestaat van de sociale instelling „commune", die in de loop van de omwenteling ontstond en voor de overgangstijd zeer kenmerkend is, maar die niet mag worden beschouwd als de kiemcel van de toekomstige communistische orde. „Sorokin" was het model van een autoritair-gedisciplineerde, anti-feministische, op homosexuele binding gefundeerde, *niet* specifiek *communistische* commune.

Ergens in de Kaukasus werkte een jeugdig arbeider, Sorokin genaamd. Hij las in de kranten over de „Autostroj", de grote automobielfabriek in de S.U. en het verlangen ontwaakte in hem, daarin te gaan werken. Hij bezocht technische cursussen in de dichtstbijzijnde stad en organiseerde onder de studenten een stootbrigade. Na afloop van de cursus meldden alle 42 cursisten, aangestoken door het enthousiasme van Sorokin, zich bij de Autostroj aan. Op 18 Mei 1930 traden zij in dienst. Onder de leiding van Sorokin vormden 22 jonge arbeiders een arbeidscommune. Ieder stortte zijn loon in een gemeenschappelijke kas, waaruit alle uitgaven bestreden werden. Het was een uitgesproken jeugdcommune, niemand was boven de 22 jaar, 18 hunner waren lid van een Komsomol, één van de partij, drie waren partijloos.

Het jeugdige enthousiasme, waarmee zij op het werk aanvielen, hun eerzucht en onvermoeibaarheid, irriteerden weldra de andere arbeiders. Ook de directeur maakte chicanes en jaagde ze van de ene plaats naar de andere, in plaats van hen, zoals ze verzocht hadden, gezamenlijk een vaste taak te geven. Toen gelukte het Sorokin de afzetting van den directeur te bewerkstelligen. De opvolger had meer begrip voor de commune. Terstond meldde zij zich voor een bijzonder zwaar karwei, dat tot dan voor slechts 30 % was uitgevoerd. Een moeras moest worden drooggelegd. Vier communards, onder wie de enige vrouw der commune, bedankten voor het lidmaatschap. Zij waren niet tegen de vermoeienissen opgewassen. De resterende 18 waren echter tot een vaste,

strijdlustige schaar aaneengesmeed en werkten als wilden. Er heerste een ijzeren discipline onder hen. Zij besloten zelfs ieder, die langer dan twee uur van het werk verzuimde, uit de commune te stoten. Een lid, dat zich inderdaad aan dit vergrijp schuldig maakte, werd, hoewel allen hem graag mochten, meedogenloos uitgeworpen.

Spoedig was het werk voor meer dan 100 % voltooid. De roem van de commune Sorokin drong tot de verste hoeken van de fabriek door. Thans werd zij systematisch op alle moeilijke punten te werk gesteld. Overal sleepte zij de arbeiders mee. Het gebeurde, dat de communards van de 24 uur er 20 per dag werkten. Deze aanhoudende inspanning bracht hen steeds nader tot elkaar. Het gelukte hen zich twee tenten te verschaffen, waarin zij gemeenschappelijk konden wonen en eten. Zo ontwikkelden zij zich tot een totale commune. Het voorbeeld werkte aanstekelijk. Toen Sorokin en zijn kameraden kwamen, waren er in de gehele fabriek 68 stootbrigades met 1691 leden; de enige commune was die van henzelf. Een half jaar later bestonden er reeds 253 brigades en 7 communes. In het voorjaar van 1931 was het aantal tot 339 gestegen met 7023 leden en 13 communes. De verdiensten van den brigadeleider Sorokin werden beloond met de orde van de Rode Vaan.

Deze communes vertonen veel overeenkomst met menige Rode-Frontstrijders-afdeling uit het toenmalige Duitsland. Gezien het feit, dat zij de vrouwen buitensluiten, zijn zij zeer klaarblijkelijk *niet* het voorbeeld van het toekomstige communistische collectief. De eisen, die zij zichzelf stellen zijn heroïsch en ongetwijfeld noodzakelijk en voorbeeldig voor de zware strijd in de overgangstijd; maar het gemiddelde mensentype kan aan zulke zware eisen niet voldoen en daarom kunnen de stootbrigades niet de kiem zijn van de nieuwe collectiviteit. Het is een groot verschil of een commune uit nood ontstaat, zoals bij de stootbrigades, of dat zij uit de natuurlijke levensbehoeften groeit. De ontwikkeling van vele communes in de S.U. kenmerkte zich juist door het overgangskarakter; gemeenschappelijke nood in de fabriek, het leger, de kolchos vormden de grondslag. Men went in de stootbrigades aan elkaar, zoals soldaten in de loopgraven aan

elkaar wennen. Juist de primitiviteit van het leven vervaagt de individuele verschillen. Het arbeidscollectief ontwikkelde zich tot totale commune toen het gemeenschappelijke wonen er bij kwam. Doch dit collectief is nog geen eigenlijke commune, want in de gemeenschappelijke kas komt slechts een deel van het individuele loon. In sommige collectieven stort ieder, onafhankelijk van zijn loon, dezelfde bijdrage, in andere een minimumbedrag plus een bepaald percentage van zijn inkomen. Bij de totale commune evenwel, verplichten de leden zich hun totale loon aan de commune-kas af te staan. De totale commune werd als de „hoogste vorm van menselijk samenleven" beschouwd. Bij de vorming van deze totale communes bleek, dat de verwaarlozing van de menselijke structuur en persoonlijkheid, tot dwangmatige, autoritaire, krampachtige vormen van gebondenheid leidde.

Aan de Staatsbibliotheek te Moscou vormde zich een totaal-commune, waarin ook jassen, schoenen en zelfs onderkleding voor allen gelijkelijk ter beschikking werden gesteld. Wilde een der communards zijn eigen jas of ondergoed dragen, dan werd dat als „kleinburgerlijk" veroordeeld. Persoonlijk leven bestond niet. Het was b.v. verboden met den enen communard meer bevriend te zijn dan met den anderen. Liefde was verboden. Als men bemerkte, dat een der communards bijzondere aandacht aan een meisje besteedde, werden beiden in een bijeenkomst veroordeeld als „vernielers van de communistische ethiek". De commune viel na korte tijd uiteen. (Mehnert.)

Het is van belang juist de mislukking van dergelijke communes nauwkeurig te analyseren, als men, zoals wij, de commune als de toekomstige „familieband", de toekomstige eenheid van de mensen binnen het maatschappij-verband, beschouwt en beaamt en bevorderen wil. *Iedere, de natuur en de behoeften der mensen weerstrevende misvorming, iedere soort autoritaire, morele of ethische leiding des levens, moet de commune vernietigen.* Het fundamentele probleem is: hoe kan de commune zich op grond van *natuurlijke* en niet morele voorwaarden ontwikkelen.

Dat de tegenstelling tussen psychische structuur en werkelijkheid zich tenslotte tot groteske verschijnselen kan toe-

spitsen, moge blijken uit het feit, dat de commune van de mijnbouw-academici in Moscou besloot niet alleen het geld, maar ook de tijd van haar leden planmatig „uit te geven". Het desbetreffende rooster bevatte zoveel tijd voor opstaan, zoveel tijd voor aankleden, zoveel voor eten, studeren, rusten, lezen enz. En de commune van de fabriek A.M.O. stelde zelfs op grond van zorgvuldige berekeningen de volgende statistiek van het gemiddelde tijdsverbruik harer leden samen:

Fabrieksarbeid	6 u. 31 min.
Slaap	7 „ 35 „
Leren	3 „ 1 „
Eten en drinken	1 „ 24 „
Politiek-sociale arbeid	53 „
Lezen	51 „
Ontspanning (bioscoop, schouwburg, wandelen)	57 „
Huishouding	27 „
Te gast	25 „
Hygiëne	24 „
Oncontroleerbaar	1 „ 32 „
Totaal	24 uur

Dit is eenvoudig statistiekkolder. Dergelijke verschijnselen zijn uitgesproken pathologisch en wel dwangneurotische tekenen van een plichten-bestaan, waartegen heel het innerlijk van den communard zich moet verzetten. De gevolgtrekking van Mehnert, dat collectief leven dus vermoedelijk onmogelijk is, is niet de onze. Wij zijn van mening, dat *vasthoudende aan de collectivistische levensvorm, de weg gevonden moet worden, waarlangs de structuur van den mens zich kan aanpassen aan deze vorm.* Zolang het denken en voelen van de communards in strijd is met het collectief, moet dat, wat maatschappelijk noodzakelijk is, zich trachten door te zetten in de vorm van dwang en geweten. Het gaat er om de kloof tussen de menselijke structuur en de werkelijke levensomstandigheden te overbruggen; niet door dwang, maar door organische groei.

b. De arbeidscommune voor verwaarloosden „Bolsjewo".

Bijzonder belangwekkend en leerzaam was het experiment, dat de G.P.Oe in 1924 ondernam met de inrichting van een arbeidscommune voor verwaarloosde en misdadige jongens. De film en het boek „De weg naar het leven" schilderen de boeiende geschiedenis van deze commune. Wij beperken ons hier tot de volgende feiten.

Teneinde het probleem van de misdadige en verwaarloosde jeugd op te lossen, besloot de G.P.Oe. 15 jongens hun vrijheid te hergeven op voorwaarde, dat ze in een commune zouden meewerken aan de opbouw van de S.U. Zij zouden zichzelf besturen en onderwijs, culturele ontwikkeling en alle verdere mogelijkheden krijgen om volwaardige leden der Russische samenleving te worden. Het experiment slaagde schitterend. De jongens richtten een schoenenfabriek op en leerden arbeidsvreugde kennen. Zelf regelden zij alles, de huishouding, voordrachtavonden, de schoenenfabricatie. De roem van deze arbeidscommune verbreidde zich door het land en weldra waren meer dan 1000 vroeger misdadige jongens in vrolijke, scheppende werkers veranderd, die zich met de bevolking zo goed verdroegen, dat zij met meisjes uit de omgeving „trouwden".

In 1929 bestond er, naast de schoenenfabriek, die 400 paar schoenen en 1000 schaatsen per dag fabriceerde, ook reeds een fabriek voor sportartikelen, kleding, jumpers enz. In het bedrijf bestond hetzelfde driehoeksdirectorium als in de andere bedrijven der S.U. Uit het midden der jongens zelf werden de drie directeuren gekozen, die weer onder contrôle van een bedrijfsraad stonden.

Allengs ontstonden een bibliotheek, een schaakclub, een kleine kunstverzameling, een bioscoop enz., alles door, voor en onder leiding van de jongens zelf. Later werden conflictcommissies gekozen. Verzuimde iemand de arbeid of kwam hij te laat, dan kreeg hij een openbare terechtwijzing, bij herhaling kreeg hij boete. In de zwaarste gevallen werd het volgende middel toegepast: de commune veroordeelde den betrokkene tot 1 of 2 dagen arrest. Men gaf den „gestrafte"

een biljet met het adres van een gevangenis in Moscou. Geheel zonder geleide en toezicht voer hij er heen, zat zijn twee dagen uit en kwam vrolijk en welgemoed weer terug.

In de loop der eerste drie jaren kwamen bij de 320 jongens 30 meisjes. Sexuele moeilijkheden waren er niet, de jongens hadden contact met de meisjes uit de omgeving. De leiding verklaarde mij op mijn vraag nadrukkelijk, dat de leden elkaar bij sexuele moeilijkheden raadpleegden en dat grove excessen slechts zeer zelden voorkwamen. Het leven regelde zich vanzelf, doordat de liefde onbeperkt genoten kon worden.

De commune „Bolsjewo" kan ons als model dienen van de op het principe van zelfbestuur en niet-autoritaire omvorming gebaseerde opvoeding van jeugdige misdadigers. Helaas bleef het bij slechts enkele pogingen. Na 1935 hoorde men er niets meer van.

c. De jeugd op zoek naar nieuwe levensvormen.

Terzelfdertijd, dat met behulp van de NEP de economie gereconstrueerd werd, speelde de oprichting van particuliere communes een vooraanstaande rol. In collectieve woningen trachtten de jongeren de communistische vorm van het gemeenschapsleven te verwezenlijken. Mehnert deelt mee, dat deze pogingen later weer op de achtergrond traden en dit werd, voorzover mij bekend, niet weersproken. „Men is nuchterder geworden" schreef hij in 1932. „Men geeft openlijk toe, dat het weinig zin heeft reeds thans kleine eilandjes van het laatste stadium van het socialisme te vormen, terwijl daaromheen het gehele land zich nog in de liquidatie van de NEP, het allereerste begin van het socialisme, bevindt. De vorming van communes is, ondanks de grote ijver waarmee zij plaats had, meer een verlegenheidsgebaar geweest. Men heeft ze momenteel niet meer nodig." Deze inlichtingen van Mehnert zijn niet afdoende. Het kan zijn, dat de pogingen jeugdcommunes op te richten in 1920 te vroeg kwamen. Maar om welke redenen mislukten zij? De Sovjet-ontwikkeling kenmerkt zich tot op deze dag door een zware worsteling van de nieuwe levensvormen met de oude. Van het eindresultaat dezer worsteling hangt het lot

van de Russische revolutie af. De kwestie der jeugdcommunes is slechts een onderdeel van het totaalprobleem. Wij kunnen niet toegeven dat haar oprichting een verlegenheidsgebaar was. Veel waarschijnlijker is, dat deze hoogst ernstige en gewichtige daad van de jeugd op onbekende klippen strandde. Het nieuwe kon klaarblijkelijk niet doorbloeien, omdat het door het oude overwoekerd werd. Desondanks sprak Manuilski op het VIIe congres van de Komintern reeds over de „definitieve en onherroepelijke zege van het socialisme in de S.U."

Maar de practijk zag er naar Mehnert ons aan de hand van een communedagboek bericht, als volgt uit:

Het was in de winter van 1924. Bittere nood heerste in de S.U., vooral in de grote steden. Gemeenschappelijke honger, woningnood en ontbering had de mensen nader tot elkaar gebracht. Het saamhorigheidsgevoel, dat uit de gemeenzame belevenissen gegroeid was, had zulk een kracht gekregen, dat enige vrienden, die hun school zouden gaan verlaten, niet van elkaar wilden scheiden. Na de vele jaren van collectief-kameraadschappelijke samenwerking was het hen onmogelijk weer naar hun aparte families terug te keren. Toen kreeg iemand de idee een commune op te richten en aldus bij elkaar te blijven. Groot was het aantal aanmeldingen, maar de selectie, die men zo verstandig was toe te passen, was streng. Na lang vergeefs een woning te hebben gezocht, vond men op de 2e verdieping van een slecht huis in het oude gedeelte van Moscou enige kamers. Op de eerste verdieping bevond zich een Chinese wasserij, waarvan de damp door alle naden naar boven drong. Alleen 's nachts van 2—6, als er beneden niet gewerkt werd, kon men lichter ademhalen. Maar dat hinderde allemaal niets; men was gelukkig met dit dak boven zijn hoofd.

In April 1925 vond de intocht plaats. De woning: 2 slaapkamers, een woonruimte „club" genaamd en een keuken; het meubilair: britsen, 2 tafels en 2 banken. Tien mensen, *vijf* meisjes en *vijf* jonge mannen wilden hier een nieuw leven opbouwen.

Eerst was men van plan alle huiswerk zelf te doen. Maar al spoedig waren de communards zo zeer door allerlei arbeid

buitenshuis in beslag genomen, dat zij, toen het eerste enthousiasme geluwd was, het huishouden begonnen te veronachtzamen. Het werd totaal verslonsd. Na enkele maanden is in het dagboek te lezen: „28 October: De huishouddienst heeft zich verslapen. Er was geen ontbijt. De commune werd niet opgeruimd. Na het avondeten werd de vaat niet gewassen. (Er is trouwens geen water.) 29 October: Weer geen ontbijt. Ook geen avondeten. De serviezen zijn nog steeds vuil. De eetkamer is niet opgeruimd, evenmin als het toilet, dat overigens nooit opgeruimd is. Overal ligt een dikke laag stof. Toen wij gingen slapen was de deur niet gesloten. In 2 kamers bleef het licht branden, een gebruikelijk verschijnsel. 's Nachts om 2 uur ontwikkelde onze fotograaf, tegen alle verordeningen in, zijn opnamen. 30 October: Wij zijn met het opruimen begonnen. Alles is op de grond, de vensterkozijnen, de stoelen en de bedden gegooid. In de club liggen kranten, inktpotten, brieven, penhouders enz. door de hele kamer verstrooid. Op tafel is het een chaos. In de keuken staat nog altijd het ongewassen vaatwerk; schoon is er niet meer. De keukentafel staat boordevol. De gootsteen is door een vetlaag verstopt. De eetkamer is een hel. De communeleden zijn apathisch, rustig, enigen zijn zelfs tevreden. Bouwen wij zo een nieuw leven?"

Enkele dagen later werd het besluit genomen een huishoudster (tegen loonbetaling) aan te nemen. Is dat geen uitbuiting? Na langdurige bespreking stelt men vast: „Ieder mens is gedwongen voortdurend tegen betaling diensten door anderen op huishoudelijk gebied te laten verrichten: hij geeft kledingstukken in de was, haalt een werkster om de vloer te boenen, bestelt een kiel bij een naaister. Het aanstellen van een huishoudster is in principe hetzelfde, alleen zijn al deze separate diensten bij haar in één persoon verenigd." Zo komt de huishoudster Akulina in de commune en met haar een zekere orde en netheid.

Desondanks hangt het dagboek aan het einde van het eerste jaar een somber beeld van de commune op. De onderlinge verhouding tussen de leden is niet bemoedigend. „De druk der moeilijke tijden veroorzaakte prikkelbaarheid en nervositeit." Reeds vier leden hebben de commune verlaten. Eén

meisje ging heen, omdat de commune, zoals zij zeide, haar gezondheid ruïneerde; een tweede motiveerde haar vertrek met het onverdraagzame karakter van een der jongens, de derde trouwde en ging naar haar man; de vierde, een jonge kerel, die een deel van zijn inkomen verzwegen en in zijn bezit gehouden had, werd voor straf uitgesloten. Zo bleven nog slechts 2 meisjes en 4 jongens over. De commune bevond zich in een beslissende crisis. In de zomer ging het weer opwaarts; spoedig werd weer een aantal van 11 leden — bijna allen studenten — bereikt. Vijf meisjes en 6 jongens, allen 22 of 23 jaar. Van de oprichters der commune waren er nog vier overgebleven.

Alle kwesties, ook de kleinste, werden door de voltallige vergadering der commune besproken. Aparte commissies moesten voor de verschillende onderdelen zorgen: de financiële commissie had de zware taak inkomsten en uitgaven in evenwicht te houden; de huishoud-commissie was voor de verzorging, de inkopen en de huiselijke orde verantwoordelijk; de kleding-commissie zorgde voor schoon ondergoed; de studie-commissie wijdde zich aan de verschillende studiekwesties, het onderhouden van het contact van de commune met de jeugdorganisatie enz. enz. Organisatorisch kenmerkte de commune zich thans reeds door de overname van de formele maatregelen der staatsleiding, de „commissies". Doch ook de morele bezwaren kwamen op, toen de leden over de eerste moeilijkheden van de ordening van hun zuiver materiële bestaan heen waren en het z.g. privé-leven aan de deur klopte.

Onder de misstanden, die op de commune drukten, kan men duidelijk twee soorten onderscheiden: die, welke het gevolg waren van materiële nood en die, welke uitdrukking waren van structurele sexualiteits-angst. Naar buiten toe scheen het, alsof „egoïsme", „individualisme" en „kleinburgerlijke gewoonten" de collectivistische geest van de commune schaadden. Deze oude „slechte eigenschappen" poogde men door morele disciplinering uit te roeien. Men stelde een ideaal, het morele principe „collectief leven", tegenover de „hang naar egoïsme". Men trachtte dus een organisatie, welks principe het zelfbestuur en de vrijwillige, innerlijke discipline moet zijn, met behulp van morele, ja autoritaire maatregelen

op te bouwen. Vanwaar dit tekort aan innerlijke discipline? *Kon een commune op de duur de tegenstrijdigheid tussen het principe van de zelfregulatie en dat van de autoritaire disciplinering verdragen?*

De zelfregulatie van een commune vooronderstelt psychische gezondheid; deze weer vereist alle innerlijke en uitwendige voorwaarden voor een bevredigend liefdeleven. De tegenstelling tussen zelfregulatie en autoritaire disciplinering zetelt in de tegenstelling tussen het nagestreefde collectieve leven en de daartoe niet geschikte psychische structuur van den communard: *het was laatstgenoemde, die de ordening van de sexuele verhoudingen in de commune onmogelijk maakte.* Het collectief moest de jeugd, die genoeg had van haar ouderlijk huis en het familieleven, een *nieuw tehuis bieden.* Maar in deze jeugd leefde tegelijkertijd *afschuw voor* en *verlangen naar* de familie. De kleine, alledaagse moeilijkheden werden pas onoplosbare problemen door de verwardheid der geslachtsbetrekkingen. Aanvankelijk stelden de communards zeer juiste eisen op. De verhoudingen moesten „kameraadschappelijk" zijn. Maar wat dat „kameraadschappelijk" inhield, werd nooit duidelijk. Er werd terecht de nadruk op gelegd, dat de commune geen klooster en de communards geen asceten waren. In de statuten van de commune stond woordelijk:

> „Wij zijn van mening, dat wij geen beperking van de geslachtelijke betrekkingen (de liefde) moeten opleggen. Deze betrekkingen moeten openhartig zijn. Wij moeten er bewust en ernstig tegenover staan. Onkameraadschappelijke betrekkingen hebben het verlangen naar heimelijkheid en donkere hoekjes, flirt en soortgelijke ongewenste verschijnselen tengevolge."

In deze paar zinnen vatten de leden intuïtief een der grondstellingen van de sexuele economie zeer juist samen: onvrijheid in de geslachtelijke betrekkingen leidt tot sexualiteit in het verborgene. Waren de communards zodanig opgevoed, zich zo van hun sexualiteit bewust, zo gezond, dat zij aan dit sexueel-economisch juiste, collectivistische principe konden voldoen? Dat waren ze niet.

Al spoedig bleek, dat men met woorden en eisen het moeilijke structuurprobleem niet kon oplossen. Men ontdekte, dat de wens van geliefden om ongestoord alleen te zijn, in 't geheel niet het gevolg van onkameraadschappelijkheid was. Direct werd de kwestie, die alle jongeren uit alle landen voortdurend bezighoudt, acuut: *het gebrek aan een eigen woongelegenheid.* Iedere kamer was vol met mensen. Waar zou zich het liefdeleven ongestoord kunnen afspelen? Niemand had bij de oprichting van de commune gedacht aan de overvloed van problemen, die alleen reeds resulteren uit de kwestie van het geslachtelijke samenzijn. Deze levensrealiteit is niet te verhelpen met disciplinaire bevelen.

De statuten kregen daarom later een toevoeging, die de moeilijkheden met één slag uit de wereld wilde helpen: „Geslachtelijke betrekkingen der communards zijn in de eerste jaren der commune ongewenst." Het protocol beweert, dat dit besluit twee jaren lang werd nageleefd. Dat achten wij, na alles wat wij van jeugdsexualiteit weten, volkomen uitgesloten. Het lijdt geen twijfel, dat het sexuele leven zich in 't geheim, onzichtbaar voor het oog van de „commissie", afspeelde. En op die manier moest zich een stuk reactie in de nieuwe wereld nestelen. De eerste juiste grondstelling der commune om in geslachtelijke aangelegenheden openhartig en vrijmoedig te zijn, was gebroken.

d. Gezin en commune, de onverzoenbare tegenstellingen.

De moeilijkheden in het commune-leven betroffen niet de vraag of alleen de meisjes of óók de jongens verstellen en strijken moesten; het ging in wezen om kwesties van geslachtelijk samenleven. Dat wordt bewezen door de deels geheel nieuwe, revolutionnaire, deels krampachtig-angstige wijze, waarop de communards met de sexuele problemen in het reine trachtten te komen. Het eindresultaat van het zware conflict was: *gezin en commune zijn onverenigbare organisaties.*

Begin 1928 werd deze moeilijkheid acuut. Op 12 Januari werd volgens de notulen het volgende debat in de communevergadering gevoerd:

„Wladimir: Katja en ik hebben besloten te gaan trouwen. Wij willen beslist bij elkaar blijven en wel in de commune,

daar wij ons een leven buiten de commune niet kunnen indenken.

Katja: Ik stel voor in de commune te worden opgenomen.

Semjon: Hoe wil Katja worden opgenomen, als de vrouw van Wladimir of eenvoudig als Katja? Daarvan hangt onze beslissing af.

Katja: Ik had al lang het plan om opname te verzoeken; ik ken de commune en wil lid worden.

Sergej: Ik ben voor opname. Als Katja het verzoek onafhankelijk van haar huwelijk met Wladimir deed, zou ik er nog over moeten denken. Maar hier gaat het niet alleen om Katja, maar ook om een van onze leden. Dat mogen wij niet vergeten.

Lelja: Ik ben er tegen een echtgenot(e) in de commune op te nemen. *Eerst moet worden nagegaan in hoeverre het gezin dat hierdoor ontstaat, in de commune past (!)* Overigens acht ik Katja wel geschikt voor dit experiment, omdat ze in haar hart een echte communarde is.

Mischa: We bevinden ons als commune op 't ogenblik in een crisis. *Een huwelijk zou groepsvorming binnen de commune betekenen en de eenheid der commune nog erger schokken;* daarom ben ik tegen opname.

Lelja: Als we Katja niet toelaten, verliezen we Wladimir. We zijn hem *nu* al haast kwijt, want hij is bijna nooit thuis. Ik stem vóór de opname.

Katja: Ik verzoek mijn geval zonder „verzachtende omstandigheden" te beoordelen; ik wil volslagen lid van de commune worden en niet de vrouw van een der communards.

Besluit: Katja wordt in de commune opgenomen."

In de slaapkamer van de meisjes werd een bed bijgeplaatst; noch in de notulen, noch in Mehnert's mededelingen is concreet te vinden op welke wijze zich het geslachtsverkeer der jeugdige communards afspeelde. Het probleem „huwelijk van een communelid" was weliswaar principiëel positief beslist, maar de moeilijkheden begonnen pas later. Na lange debatten kwam men tot het besluit, dat kinderen, in verband met het gebrek aan ruimte en geldmiddelen, ongewenst waren. De aanwezigheid van kinderen zou het den studenten onmogelijk maken thuis rustig te werken. In de notulen vindt men hieromtrent de volgende zinnen: „Het huwelijk is in de com-

mune mogelijk en geoorloofd; maar het moet in verband met de moeilijke woningsituatie zonder gevolgen blijven. Afdrijving mag niet plaats vinden." Deze drie zinnen bevatten meer aan problemen uit de historische omwenteling van de S.U., dan duizend bladzijden formalistische verslagen.

Zin 1: Het huwelijk is in de commune mogelijk en geoorloofd. Men had betwijfeld of een huwelijk mogelijk was, maar had het tenslotte toegestaan; men kon de liefdesverhouding niet verbieden. Men kwam niet op de idee, dat men niet eerst een „huwelijk" behoeft te sluiten om een liefdesverhouding te hebben, omdat in de officiële Sovjet-ideologie het begrip huwelijk *iedere* geslachtelijke betrekking dekte.

Zin 2: Het huwelijk moet, in verband met de moeilijke woningsituatie zonder gevolgen blijven. Wel ziet men hier de erkenning, dat men een huwelijk kan sluiten, zonder kinderen te willen hebben. Maar het probleem was eigenlijk de vraag waar het geslachtsverkeer-zonder-gevolgen kon worden uitgeoefend. In de Duitse proletarische jeugdbeweging had zich hier en daar reeds het principe doorgezet, de ruimtekwestie zo te regelen, dat een der jongeren, die een eigen kamer had, deze zijn kameraden voor een ongestoord samenzijn ter beschikking stelde.

Zin 3: Afdrijving mag niet plaats vinden. In deze zin drukt zich de conservatieve tendenz uit: wel een liefdesverhouding, maar geen abortus toe te staan. Practisch was dus de onthouding als uitweg gekozen. Volgens onze opvatting had het besluit behoren te luiden: „Daar wij wegens gebrek aan ruimte voorlopig geen kinderen kunnen toelaten, moogt gij vooreerst geen kinderen krijgen. Als jullie wilt cohabiteren, gebruikt dan voorbehoedmiddelen en zegt ons wanneer jullie alleen wilt zijn."

Hoe hulpeloos de communeleden verstrikt zaten in de voorstelling omtrent de eenheid van voortplanting en sexuele bevrediging, blijkt ons uit de discussies na bovenvermeld besluit. Niet allen waren het er mee eens, enkelen vonden het terecht een al te scherpe inbreuk op de wetten der natuur en schadelijk voor de gezondheid. Toen na verloop van een jaar de commune in een grotere woning kon trekken, werd de resolutie door een nieuwe vervangen, luidende: „De

commune laat de geboorte van kinderen toe." Ook nu weer was de kwestie van het ongestoorde geslachtsverkeer onaangeroerd gebleven. Revolutionnair was intussen het besluit, dat de kinderen der leden als kinderen van de gehele commune zouden worden beschouwd en voor gezamenlijke rekening zouden worden opgevoed.

Hier kwam de tegenstrijdigheid pas goed naar voren. De commune is ongetwijfeld de nieuwe vorm van het „gezin", en wel een collectiviteit van mensen, die niet elkaars bloedverwanten zijn, welke het oude gezin vervangt. Het verlangen naar het collectief was weliswaar geboren uit het protest tegen de gezinsgewijze inperking van het leven, maar het was tevens de uitdrukking van de wens toch te leven in een gemeenschap, die met het gezin overeenkwam. Men grondvestte dus een nieuwe gezinsvorm, maar behield binnen dit raam tegelijkertijd de oude vorm. Groot was de verwarring. Nadat zich de verhoudingen geconsolideerd hadden, dook de gedachte aan de moeilijkheden bij een huwelijk op. Na een langdurig debat nam men het volgende besluit:

> „Als een der communeleden wenst te trouwen, mag hem niets in de weg worden gelegd, doch moet de commune trachten de voor een gezinsleven noodzakelijke voorwaarden te scheppen."

Daarna kwamen de concrete vragen: hoe zal het gaan, als een communard een meisje, dat buiten de commune staat, wil trouwen, een meisje, dat niet in de commune thuis hoort? Moet het door de commune worden opgenomen of niet? En als dit meisje helemaal niet wenst te worden opgenomen? Moeten man en vrouw dan gescheiden leven? Uit de ene vraag kwam de andere voort. De communeleden wisten niet, dat: 1e. er een *tegenstelling* bestond tussen de *nieuwe vorm commune* en de *oude zielsstructuur der communeleden;* 2e. *de communes onverenigbaar zijn met het oude huwelijk en gezin;* 3e. *de zielsstructuur van in communes levende mensen op een bepaalde wijze moet worden omgevormd.*

Het conservatieve begrip „huwelijk" was nauw verbonden met de onontbindbaarheid der verbintenis; de communards zaten in dit net verstrikt en wisten geen uitweg.

Men had nog nauwelijks de tijd gehad zich over zijn be-

sluiten inzake huwelijk en gezin te verheugen, toen er iets ernstigs gebeurde. Daarvan zegt het dagboek:

„Wladimir hield niet langer van Katja. Hij kon het zelf niet verklaren. Toen hij trouwde had hij Katja lief, maar momenteel is bij hem niets anders meer over dan een zuiver kameraadschappelijk gevoel, en zonder liefde als man en vrouw te leven is moeilijk en onnodig." De consequentie was scheiding, maar de kameraden waren daarover erg opgewonden en vooral de meisjes zeiden zeer boze dingen. „Wladimir is een zwijn" zo heette het. „Daar had hij vóór zijn huwelijk aan moeten denken! Hij kan toch niet eerst trouwen en dan na een poosje weer weglopen. Dat lijkt verdomd veel op klein-burgerlijke romantiek: beginnen en ophouden wanneer je maar wil. Vandaag kan ik niet zonder je leven, laten we trouwen en na een maand: spijt me zeer, ik hou niet meer van je, we zullen eenvoudig kameraden blijven!" Hoe weinig invloed had in de grond der zaak de Sovjethuwelijkswet toch op de zielsstructuur der communards gehad. Men hield voor kleinburgerlijk wat de kleinburger zelf juist het ergste vreest: de ontbinding van een huwelijk. Dialectiek!

De jongens toonden meer begrip. Ongetwijfeld had Wladimir van Katja gehouden en het was niet *zijn* schuld, dat dit gevoel verdwenen was. De zaak kwam in een volledige vergadering aan de orde. Een langdurige discussie ontbrandde. Enkelen zeiden: „Wladimir heeft gelijk, als hij op scheiding aandringt. Wij mogen hem niet veroordelen. Men kan hem tenslotte niet per commune-besluit tot liefde dwingen." De meerderheid veroordeelde Wladimir echter, omdat hij lichtzinnig een huwelijk had gesloten en zich een communard onwaardig gedragen had. Men kon het niet eens worden. De hele zaak kwam vanzelf tot een oplossing, doordat Katja enige maanden naar buiten ging. Toen zij in Moscou terugkeerde, sloot zij zich weer bij Wladimir aan; het scheidingsprobleem bleef bestaan. In de loop van de tijd trouwden 5 van de 11 communards. In de woonverhoudingen was niets gewijzigd, d.w.z. de jongens en meisjes hadden gescheiden slaapkamers. Een sexueel-hygiënisch onmogelijke situatie!

Het communelid Tanja schreef een vertwijfelde brief aan haar man: „Ik wil een persoonlijk geluk hebben, een een-

voudig, klein, wettig geluk. Ik snak naar een stil hoekje met jou alleen, om met jou te kunnen samenzijn, als we dat willen, en we ons niet voor de anderen behoeven te verstoppen, opdat onze verhouding volmaakter, vrijer en vreugdevoller wordt. Kan de commune dan niet begrijpen, dat dit een menselijke noodzakelijkheid is?" Naar onze mening had Tanja de juiste communistische structuur.

Het is thans duidelijk zichtbaar, waarop de commune strandde. De communeleden begrepen Tanja zeer wel, zij leden zelf onder de woningtoestand en de ideologische verwarring, doch zij konden er niets aan veranderen. De aantekeningen werden gestaakt, het probleem verzonk en bleef ondergronds bestaan. Had men de woningkwestie opgelost, dan zou het probleem van de geslachtelijke betrekkingen in het collectief nog lang niet opgelost geweest zijn. Met de ruimte schept men alleen een belangrijke *uitwendige* voorwaarde. Ons commune-echtpaar kwam niet op de gedachte (kón er wegens gebrek aan hulp niet op komen), dat men geen duurzame verbintenis mag aangaan, als men er zich niet van overtuigd heeft, dat men ook sexueel, rythmisch en psychisch bij elkaar past; dat men, om dit vast te stellen, eerst een tijdlang zonder verdere verplichting met elkaar geleefd moet hebben; dat de aanpassing aan elkaar vaak vrij lange tijd in beslag neemt; dat men in staat moet zijn weer van elkaar te scheiden, als men geslachtelijk niet bij elkaar past. *Dat men geen liefde eisen kan, maar dat het sexuele geluk vanzelf ontstaat, of ontbreekt.* Dit alles hadden deze frisse jongens en meiskes na zware strijd ongetwijfeld zelf ontdekt, als het huwelijksbegrip en de gelijkstelling van sexualiteit en voortplanting hen niet in het bloed gezeten had. Deze begrippen waren overigens niet aangeboren, zij waren alleen maar niet uitgeroeid uit de maatschappelijke ideologie.

3. De grondvormen van de nieuwe zielsstructuur.

1. De gezinssituatie rond 1900 was betrekkelijk eenvoudig. De mensen leefden afgezonderd in hun gezinnen. Er was geen collectief, dat eisen stelde, die zowel met de gezinssituatie als met de menselijke structuur in strijd waren. Het

gezin was ook niet in tegenspraak met de maatschappelijke orde van de patriarchaal-autoritaire staat. De onderdrukte sexualiteit verschafte zich slechts lucht in hysterie, karakterverstijving, psychische misvorming, bezoek aan prostituées, perversies, zelfmoorden, het kwellen van kinderen en kleinburgerlijk oorlogsfanatisme.

In 1930 was de situatie reeds gecompliceerder, ook in de burgerlijke maatschappij. De familie is in verval door de collectieve productiewijze; haar economische basis wordt vernietigd. Het gezin heeft nog slechts zelden een economische, zoveel te vaker een structurele bestaansreden. Het kan niet leven en het kan ook niet sterven. De mensen kunnen niet meer *in* het gezin leven, maar er *zonder* kunnen ze ook niet. Duurzaam samenleven met een partner kunnen ze niet en alleen zijn kunnen ze evenmin. In de burgerlijke landen ontwikkelt zich geen nieuwe levensvorm, die de zich bevrijdende menselijke behoeften zou kunnen kanaliseren en bevredigen.

2. Deze nieuwe vorm werd in de Sovjet-Unie geboren. Het was de *nieuwe familievorm van de collectiviteit van niet-bloedverwante mensen.* Zij sluit het oude huwelijk uit. De volgende vraag is nu, welke vormen de geslachtsbetrekkingen in zulk een gemeenschap zullen aannemen. Dat kunnen wij niet vooruit bepalen en dat mogen we ook niet willen. Het enige wat wij kunnen doen, is, het omwentelingsproces, de sexuele revolutie onzer dagen, nauwkeurig gadeslaan en hulp verlenen bij de geboorte van die richting, die niet in strijd is met de economische en maatschappelijke organisatievormen van het socialisme. In 't algemeen gezegd dus: *de onbeperkte, concrete beaming van het sexuele geluk van den mens.* Noch de normatieve levenslange monogamie, noch de liefdeloze, toevallige, onbevredigende betrekking („promiscuïteit") voldoen aan deze eis. Het socialisme sluit zowel de ascese, als de levenslange monogamie als norm uit. De geslachtsverhoudingen treden in een geheel nieuw stadium; het collectief vermenigvuldigt de onderlinge menselijke betrekkingen zodanig, dat een waarborg tegen een verandering van partner of tegen het aanknopen van betrekkingen met derden onmogelijk is. Men moet de diepe smart bij de pijnlijke voorstelling, dat een geliefde partner met een ander

verkeert, volkomen begrepen, haar zelf doorleefd hebben, passief en actief, om te verstaan, dat dit geen machinaal-economisch, maar een structureel probleem van het bloeiende leven is. Bij gelijk aantal jongens en meisjes, mannen en vrouwen in een collectief, is het gemakkelijker een partner te vinden en ook van partner te veranderen.

Het pijnlijke proces van de geboorte ener nieuwe sexuele orde deed zich reeds onder het kapitalisme gevoelen en wel voornamelijk in de socialistische en communistische jeugdgroepen. Het zou een gevaarlijke nalatigheid zijn als wij dit proces niet reeds thans leerden begrijpen en leiden. Niet moralistisch, maar levensbeamend, gelukverzekerend. De Russische jeugd heeft bitter leergeld betaald. Zij mag niet vergeefs geleden hebben.

De menselijke structuur moet zich leren aanpassen aan de collectieve levenswijze. Dit vraagt ongetwijfeld de overwinning van de jalouzie en van de angst een partner te verliezen. De mensen zijn in sexueel opzicht meestal zeer onzelfstandig, belast met een kleverige, lege, liefdeloze binding aan den partner en daardoor niet in staat zich van hem los te maken; bij verlies van een partner vreest men niet makkelijk een ander te kunnen vinden. Deze vrees wordt steeds gedragen door kinderlijke bindingen aan vader, moeder, zusters of broers. Het collectief, dat het gezin zal vervangen, zal zonder twijfel een zodanige gevoeligheid voor bindingen bij het kind al niet laten opkomen. Daardoor zou de kern van de sexuele hulpeloosheid vervallen. Het leven in een collectief, reeds vanaf de kinderjaren, en de vernietiging van de sexuele hulpeloosheid, zou de mogelijkheid een passenden partner te vinden geweldig veel groter doen worden. Daardoor alleen zou het probleem van de jalouzie weliswaar niet verdwijnen, maar het zou toch wel eenvoudiger worden. Een der fundamentele kwesties is de geschiktheid om zonder psychisch nadeel van duurzame verbintenis te kunnen veranderen. Het zou ook de taak van de omstructurering zijn, de mensen in staat te stellen hun tedere en zinlijk-genitale liefdegevoelens te verenigen; tevens is haar taak het vermogen tot volle overgave, tot onbeperkte beleving van de sexualiteit (orgastische potentie) vanaf de kinderjaren aan te kweken.

De voorkoming van sexuele storingen, van de neurotische, onbevredigende polygamie, de kleverige sexuele verlangens, de onbewuste sexualiteit enz. zal enorme inspanning vergen. Het komt er niet op aan, de mensen voor te schrijven hoe ze moeten leven; ze moeten vanaf hun geboorte zó worden opgevoed, dat zij in staat zijn zelf hun geslachtsleven als deel van de levende stroom van het collectieve leven, zonder sociaal-gevaarlijke moeilijkheden, te ordenen. Allereerste voorwaarde hiervoor is de onbeperkte, maatschappelijk bevorderde ontplooiïng van de natuurlijke genitaliteit. Pas dan, alléén dan zal zich de capaciteit ontwikkelen vrijuit te kunnen spreken met den partner en jalouzie te verdragen zonder tot gewelddaden over te gaan. De conflicten van het geslachtsleven zullen dan wel niet uit de wereld zijn, maar de oplossing van die conflicten kan en moet vergemakkelijkt worden.

Een doelbewuste, maatschappelijke neurose-voorkoming zou er voor moeten zorgen, dat de mensen de conflicten van alledag, waaraan ze nu eenmaal blootstaan, niet gecompliceerder maken. Het sexuele zelfbewustzijn van de massa zal, steunend op de materiële rijkdom der maatschappij, ethische huichelarij tot een sociaal vergrijp stempelen. De voorstelling van een socialistisch collectief leven heeft niets met de voorstelling van een paradijs te maken. Strijden, lijden, sexualiteit, genieten, enz. behoren tot het leven. Waar het om gaat, is, de menselijke structuur de geschiktheid te bezorgen lust en leed te beleven en dit beleven ook te beheersen. Dergelijke mensen zullen niet de geschiktheid tot onderdanigheid bezitten. Alleen genitaal gezonde mensen zijn in staat vrijwillig te werken en hun leven zelfstandig, zonder autoriteiten, te besturen. De omstructurering zal niet gelukken, ze zal niet eens begrepen worden, als dit niet duidelijk is. Als de mens er niet in slaagt zijn sexuele structuur aan de collectieve levensvorm aan te passen, dan moet dit tot objectief-reactionnaire resultaten leiden. Iedere poging, die aanpassing met morele of autoritaire maatregelen door te zetten, moet fiasco lijden. Men kan geen „vrijwillige" sexuele discipline *eisen*. Deze discipline is aanwezig of ze is er niet. Het enige, wat men doen kan, is de mensen de weg wijzen naar de volledige ontplooiïng van hun natuurlijke capaciteiten.

HOOFDSTUK VI.

Problemen rond de kinderlijke sexualiteit

De Sovjetrussische kindertehuizen, die ik in 1929 bezocht, kenmerkten zich door vérgaande collectivering. Eén kinderbewaarplaats beschikte over 6 paedagogen, die 5 uur met de kinderen moesten werken en zich daar 1 uur op moesten voorbereiden. De leidster en de huishoudster waren fabrieksarbeidsters; een secretaresse stond de 6 paedagogen ter zijde. Van de 30 kinderen waren er ongeveer 15 van fabrieksarbeiders, de rest was van studenten der technische hogescholen afkomstig. De fabriek betaalde voor ieder kind 28 roebel. De Raad van het tehuis bestond uit de leidster, een paedagoge, twee ouders, een Komsomol, een vertegenwoordigster van het gewest en een arts. De kinderen waren anti-godsdienstig opgevoed; op feestdagen werd gewoon gewerkt en onderwijs gegeven. Opvallend waren onderwerpen als „Welke betekenis heeft het woud voor den mens", of „Welke betekenis heeft het bos voor de gezondheid". De kinderen verrichtten veel houtarbeid. Dit over de inrichting en de onderwijsmethode, die zonder twijfel in de richting van communistische, collectieve structuurvorming gingen.

In sexueel opzicht zag het er minder rooskleurig uit. De leidsters klaagden over de nervositeit der kinderen. Het bleek, dat als bescherming tegen de onanie, slaapceremoniën waren ingesteld. Onanerende kinderen werden vaak door de ouders teruggehaald. De onderwijzeres, die mij rondleidde, voegde hieraan toe: „*Zelfs* de kinderen van artsen onaneren."

In een ander kindertehuis stond ik met de leidster te praten voor het venster, dat uitzicht gaf op de tuin. Buiten speelden de kinderen; ik zag hoe een klein kereltje zijn lidje tevoorschijn haalde en een klein meisje het bekeek. De twee kin-

deren stonden terzij tegen een boom. Het was op dat ogenblik, dat de leidster me verzekerde, dat in *haar* kindertehuis „zoiets" als kinderlijke onanie of sexualiteit niet voorkwam.

1. Collectieve structuurvorming.

De geschiedenis van de ideologievorming leert ons, dat ieder maatschappelijk systeem zich bewust of onbewust bedient van de beïnvloeding van de kinderen, om zich in de structuur van den mens te verankeren. Gaan wij na, hoe deze verankering van de sociale orde in de zielsstructuur van de kinderen plaats vond bij de overgang van de moederrechtelijke naar de vaderrechtelijke maatschappij, dan zien wij, dat in het middelpunt van de beïnvloeding de *sexuele* opvoeding van het kind staat. In de moederrechtelijke maatschappij, die op de sociale orde van het oer-communisme berust, bestaat voor de kinderen geen enkele inperking van de geslachtelijke vrijheid. Tezamen met de ontwikkeling van patriarchale kiemcellen in de economie en in het sociale systeem, ontwikkelde zich ook de ascetische ideologie voor het kinderleven. Deze omwenteling in de instelling jegens het geslachtsleven der kinderen, staat in dienst van de vorming van autoritair ingestelde structuren in plaats van onautoritaire, zoals totnutoe. In de moederrechtelijke maatschappij komt het algemene *collectieve* leven overeen met de collectieve sexualiteit der kinderen, d.w.z. het geslachtsleven van het kind wordt door geen enkele normatieve dwang beperkt. De vrije sexualiteit van het kind vormt de vaste grondslag van de vrijwillige aanpassing aan de eisen van het collectief en van de vrijwillige arbeidsdiscipline.

Met de ontwikkeling van de patriarchale familie als tegenstelling van de gens, ontwikkelt zich dan ook de sexuele onderdrukking van het kind. Sexuele spelletjes met kameraadjes worden verboden. De onanie komt allengs onder de druk van de angst voor straf te staan. Uit een bericht van Roheim over de kinderen der Pitchentara blijkt duidelijk, hoe ontstellend zich het algemene wezen van het kind verandert, als het niet meer volgens zijn natuurlijke geslachtelijkheid mag leven. Het wordt schuw, terughoudend, angstig, gedrukt,

bang voor autoriteiten en ontwikkelt onnatuurlijke sexuele aandriften, zoals sadistische neigingen. In de plaats van vrijmoedigheid en onbevreesdheid, treden gehoorzaamheid en lichtgelovigheid. De onderdrukking van de sexuele gevoelens vergt veel energie, aandacht, „zelfbeheersing". Naarmate de vegetatieve krachten van het kind niet meer geheel op de buitenwereld en de driftbevrediging gericht kunnen worden, boet het ook aan motorische kracht, bewegelijkheid, moed en werkelijkheidszin in. Het wordt „geremd". In het centrum van deze remming staat gewoonlijk de remming van de motoriek: het lopen, stoeien, kortom de werking der spieren in 't algemeen. Men kan regelmatig waarnemen, dat de kinderen in de patriarchale cultuurkringen tussen hun 4e en 6e jaar verstarren, verkoelen, „stil" worden en zich tegen de buitenwereld beginnen te pantseren. Zij verliezen daardoor hun natuurlijke lieftalligheid en worden zeer vaak ongezeggelijk, minder intelligent, weerspannig, „moeilijk opvoedbaar"; dat provoceert weer tot verscherping van de patriarchale opvoedingsmethoden. Op deze structurele grondslag ontwikkelen zich gewoonlijk ook de godsdienstige neigingen, alsmede sterke binding aan en afhankelijkheid van de ouders. Wat het kind aan natuurlijke motoriek verliest, gaat het door gefantaseerde idealen vervangen. Het wordt in zichzelfgekeerd, neurotisch, „dromerig". Hoe zwakker zijn ik t.o. de werkelijkheid komt te staan, des te strengere idealistische eisen gaat het zich stellen. Wij moeten principiëel onderscheid maken tussen de ideaalstellingen, die het resultaat zijn van de natuurlijke vegetatieve bewegelijkheid van het kind en die, welke zich ontwikkelen uit de noodgedwongen zelfbeheersing en driftonderdrukking. Tot eerstgenoemde behoort de vrijstromende productieve arbeid, tot laatstgenoemde de arbeid uit plicht. De vrijwillige sociale aanpassing en de vreugdevolle arbeidsprestatie maken aldus plaats voor het principe van de autoritaire volgzaamheid, die tegelijk met het verzet tegen de belasting met arbeid structureel in het kind verankerd wordt.

Wij willen met deze algemene schildering volstaan. In werkelijkheid is het proces uiterst gecompliceerd; belangstellenden moge ik naar mijn karakteranalytische werken verwijzen.

(„Charakteranalyse", „Psychischer kontakt", „Orgasmusreflex" etc.) Hier moeten wij ons bezig houden met de vraag hoe zich het Sovjetsysteem in het kind reproduceerde. Bestaan er principiële verschillen tussen de wijze waarop het burgerlijk-patriarchale en het Sovjetistische, niet-patriarchale systeem zich reproduceren? Er zijn uiteraard twee mogelijkheden: 1e. het kind in plaats van burgerlijk-patriarchale, communistisch-revolutionnaire idealen inprenten; 2e. het inprenten van idealen nalaten en in plaats daarvan een zodanige structuur bij het kind aankweken, dat het vanzelf communistisch reageert en de algemene revolutionnaire atmosfeer *zonder weerstand* in zich opneemt. Wij mogen zonder voorbehoud zeggen, dat deze tweede methode overeenstemt met het streven naar zelfregulatie van de communistische maatschappij, de eerste niet.

Als in alle historische perioden de omvorming van de kinderen door middel van de verandering van hun sexuele structuur voltrokken werd, dan kan de communistische structuurvorming daarop geen uitzondering maken. Men kon in de S.U. dan ook hier en daar pogingen in die richting waarnemen. Vele paedagogen, in het bijzonder de analytisch georiënteerde, zoals Vera Schmidt, Spielrein e.a., deden moeite de sexueel-*positieve* opvoeding van de kinderen door te zetten. Doch het bleef bij deze enkele pogingen; in 't algemeen bleef de sexuele opvoeding van het kind *negatief*. Dit bleek van het grootste belang. De structuur van het kind moest noodzakelijkerwijze aangepast worden aan het collectieve leven. Deze aanpassing was zonder beaming van de kinderlijke sexualiteit niet mogelijk, want men kan kinderen niet collectief opvoeden en tegelijkertijd hun levendigste gevoelens, n.l. de sexuele, onderdrukken. Doet men het toch, dan leeft het kind naar buiten toe wel in een collectief, maar innerlijk moet het nog veel meer energie opbrengen dan in het gezin om zijn sexualiteit er onder te houden... en het moet daardoor nog erger vereenzamen. Voor den opvoeder is er gemeenlijk dan maar één uitweg uit deze impasse, n.l. strenge discipline, versterking van de opgelegde „ordelijkheid", het opwerpen van dammen en idealen tegen de in het collectief sterk gestegen sexuele gevoeligheid. De tegenwerpingen tegen

de collectieve opvoeding berusten meestal op de angst voor het z.g. „slecht worden", d.w.z. de sexuele spelletjes der kinderen enz.

Mijn indrukken van de kindertehuizen waren zeer tegenstrijdig. Oude, patriarchale vormen heersten naast nieuwe, ongebruikelijke, zeer hoopvolle. De kinderen beraadslaagden, onder leiding van een paedagoge, zelf over hun zaken („zelfbestuur"). Structuurveranderend werkte ongetwijfeld de eenheid van handenarbeid en geestelijk leren. De z.g. *werkscholen,* waarin de kinderen naast aardrijkskunde, rekenen en andere vakken, ook altijd een handwerk leerden, zijn zonder twijfel de grondvormen van de onderwijsinrichtingen, die collectieve structuren zullen kweken. Tot voor nog enkele jaren heerste tussen leerlingen en leraren een echt-kameraadschappelijke verhouding. In het „Dagboek van den scholier Kostja Rjabzew", kan men kenmerkende anecdotes over het leven der kinderen en hun verhouding tot den onderwijzer lezen, waaruit hun levenslustige, critische zin en intelligentie blijken.

Een bijzonder goede indruk als voorbeeld van communistische structuurvorming maakte de „vliegende kinderspeeltuin" in het Moscouse stadspark. De bezoekers van het park konden voor de tijd, dat zij daar wilden blijven, de kinderen in een kinderbewaarplaats onderbrengen, waar kinderverzorgsters met hen speelden. Op die manier verdween het trieste, troosteloze beeld van kinderen, die verveeld en tegen hun zin aan de hand van hun ouders in het park rondslenterden. Daar leerden vreemde kinderen elkaar kennen, sloten gemakkelijk vriendschap en scheidden al even gemakkelijk. Zo nu en dan bleven ze ook naderhand dikke vrienden. De kinderen van 2—10 jaar werden hoogst „onordelijk" saamgebracht in een zaal, waar ieder kind het een of andere primitieve instrument kreeg: een sleutel, een bord, een lepel enz. Een der kinderverzorgsters zette zich aan de piano en begon het een of andere wijsje te spelen. Zonder enige uitnodiging, aanmaning of aanwijzing vielen de kinderen allengs met hun „instrumenten" in en binnen enkele minuten had zich een wonderbaarlijk orkest gevormd. Dat er een mooi park aanwezig is, is niet specifiek communistisch, die zijn er in burgerlijke landen ook, maar dat in een park kinderen op een dergelijke prachtige

manier worden verzameld en beziggehouden, dat is specifiek communistisch. In dit geval werd aan de motoriek van het kind tegemoetgekomen en kinderen, die zoveel plezier hebben in zulk ongeorganiseerd-georganiseerd spel, zullen structureel in staat en bereid zijn de communistische ideologie niet alleen na te praten, maar ook van binnen uit te ontwikkelen.

Het vraagstuk, hoe de lust aan de beweging, de motoriek, gehanteerd dient te worden, brengt ons tot de kern van de paedagogische problemen. Het is in 't algeméén de taak van de revolutionnaire beweging de totnutoe onderdrukte en gebonden vegetatieve stromingen te bevrijden en te bevredigen. Dit is toch eigenlijk de zin van de socialistische planmatige economie. Een toereikende en toenemende mogelijkheid tot bevrediging van hun behoeften, moet de mensen in de gelegenheid stellen hun natuurlijke talenten en behoeften te ontwikkelen. Een kind, dat t.a.v. zijn motorische behoeften ongebonden en ongeremd is, laat zich moeilijk of in 't geheel niet door reactionnaire ideologieën of zeden beïnvloeden. Een motorisch geremd, schuw kind is daarentegen voor alle ideologische vuiligheid toegankelijk. Tot het terrein van de vrije motoriek behoort b.v. ook het streven van de Sovjetregering in de eerste jaren na de revolutie, de kinderen volle vrijheid te geven critiek op hun ouders uit te oefenen. Een maatregel, die in de West-Europese landen aanvankelijk in 't geheel niet begrepen werd en ongelofelijk leek. Oók dat het kind zijn ouders bij de voornaam noemde, lag volkomen in de lijn van vrije, onautoritaire verhoudingen. Zowel de school als de ouders begonnen zich dus in de richting van de communistische omstructurering der kinderen te wijzigen. Doch tegenover deze stroming stond helaas een andere, die zich in de laatste jaren steeds sterker doorzette en die kort geleden de triomf behaalde, dat de ouders weer de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen gegeven werd. Ook op dit gebied dus een stap terug naar de oude gezinsopvoeding, welke voortdurend meer de overhand kreeg. Van de pogingen tot collectieve kinderopvoeding hoorde men de laatste jaren steeds minder en het is moeilijk te beoordelen, hoeveel er nog van de oorspronkelijke collectieve experimenten over is. Intussen ondervond de patriarchale richting ongetwijfeld veel

steun van de aard van het politieke onderwijs op school. Zo lezen wij b.v., in de paedagogische Mededelingen, dat de kinderen politieke wedstrijden te spelen kregen. Vragen als „Hoe luidt de zoveelste these van het 6e Wereldcongres?" tonen aan, dat de methode om van buitenaf de communistische ideologie in te prenten, overheerste. Er is geen twijfel aan, dat een kind in de verste verte niet in staat is enige these van een wereld-congres werkelijk innerlijk te begrijpen en te beoordelen. En ook al zou het zulk een wedstrijd winnen, de thesen zonder een enkele fout kunnen opzeggen, dan zou het nog in 't geheel niet tegen fascistische invloeden bestand zijn. Het zou zich fascistische formules precies zo gemakkelijk laten ingieten. Daarentegen zal een kind, dat motorisch volkomen vrij was en zijn natuurlijke sexualiteit vrij in zijn spel bevredigt, streng autoritair-ascetische beïnvloeding weerstaan.

Op het gebied van de autoritaire, oppervlakkige, uitwendige beïnvloeding van het kind, kan de politieke reactie altijd met de revolutionnaire opvoeding concurreren. Op het gebied van de sexuele opvoeding is dit totaal uitgesloten. Nooit kan een reactionnaire ideologie of politieke richting het kind t.a.v. het geslachtsleven hetzelfde bieden als de sociale revolutie. Optochten, vlaggen, liederen en uniformen natuurlijk wèl en zelfs beter.

We zien duidelijk waar het principiëel op aankomt: *de revolutionnaire vorming van de kinderziel moet zich bedienen van de vrije ontplooiing van de vegetatieve, sexuele bewegelijkheid van het kind.* Daarin is zij zonder concurrentie.

2. Niet-autoritaire omvorming van de kinderziel.

De kern van de omvorming der mensheid in onautoritaire zin, is de sexualiteits-beamende opvoeding van het kind. Op 19 Augustus 1921 richtte de Moscouse psycho-analytica Vera Schmidt een kindertehuis op, waarin zij een poging tot correcte opvoeding van de kleuters ondernam. De ervaringen, die zij in 1924 in haar werkje „Psycho-analytische opvoeding in Sovjet-Rusland" publiceerde, bevestigen, dat datgene wat de sexuele economie tegenwoordig leert over de ontwikkeling van het kind, toentertijd spontaan aan een sterk lustbeamende

instelling ontsproot. De weg, die Vera Schmidt insloeg, ging volledig in de richting van de beaming der kinderlijke sexualiteit.

De voornaamste grondslagen van haar kindertehuis zijn de volgende: de onderwijzeressen en opvoedsters mochten geen straffen geven, zelfs de kinderen niet streng toespreken. Iedere subjectieve beoordeling van de kinderen moest achterwege blijven. Goed- en afkeuringen achtte men voor het kind onbegrijpelijke uitingen van volwassenen, die er alleen maar toe dienden zijn eerzucht en gevoel van eigenwaarde te bevredigen. Met deze enkele grondstellingen was met één slag het moreel-autoritatieve principe uit de opvoeding verwijderd. Wat kwam er voor in de plaats?

1e. De beoordeling van het objectieve *resultaat* van de daden der kinderen, dus niet van het kind zelf. Men noemde dus een huis, dat een kind gebouwd had, mooi of lelijk, *zonder* daarvoor het *kind* te prijzen of te laken. Bij een vechtpartijtje werd de aanvaller niet berispt, maar hem werd de pijn afgeschilderd, die hij den ander had aangedaan.

2e. De opvoedsters moesten zich in tegenwoordigheid van de kinderen de grootst mogelijke zelfbeperking opleggen: zij mochten geen waardering over gedrag of karakter van de kinderen uitspreken en moesten met vriendelijkheden en liefkozingen uiterst spaarzaam zijn. Streng verboden waren stormachtige liefdesuitingen van de kant der volwassenen (b.v. hete kussen, innige omhelzingen enz.). Zeer terecht legt Vera Schmidt er de nadruk op, dat dergelijke liefdesuitingen veel meer voldoen aan de bevredigingsbehoeften der volwassenen dan aan die der kinderen.

Hiermee was gebroken met een tweede nadelig principe van de moreel-autoritaire kinderopvoeding: wie meent een kind te mogen slaan, die meent eveneens er zijn onbevredigde sexualiteit aan te mogen uitleven; de verdedigers van de gezinsopvoeding plegen hierbij het voorbeeld te geven. Breekt men met de strenge en moreel-autoritaire opvoedingsmethode, dan wordt het ook overbodig met kussen weer goed te maken wat men met slaan bedorven heeft.

3e. De gehele omgeving van het kind werd aan zijn leeftijd en behoeften aangepast. Het speelgoed en materiaal werd zo gekozen, dat het tegemoetkwam aan de kinderlijke dadendrang

en scheppingskracht; ontstonden er nieuwe behoeften bij de kinderen, dan werd ook het speelgoed en arbeidsmateriaal dienovereenkomstig gewijzigd. Het principe van de aanpassing van het materiaal aan de behoeften, i.p.v. de behoeften aan het materiaal, stemt volstrekt overeen met de elementaire opvattingen van de sexuele economie. Het geldt niet alleen voor het kindertehuis, maar ook voor heel het maatschappelijke zijn: *de behoeften moeten niet ondergeschikt zijn aan de economie, maar de economische instellingen moeten ondergeschikt zijn aan de behoeften.*

Hier bleek duidelijk, dat er ook nog een kenmerkend verschil is tussen het sexueel-economische principe en dat van Maria Montessori, die de kinderen een eenmaal vastgesteld materiaal om zo te zeggen op uniforme wijze laat bedienen.

Vera Schmidt verdedigde de opvatting: „Als de aanpassing van het kind aan de reële omstandigheden zonder al te grote moeilijkheden plaats wil vinden, dan mag de buitenwereld niet de indruk van een vijandige macht op hem maken. Wij doen derhalve ons best hem de werkelijkheid zo aangenaam mogelijk te maken en iedere primitieve lust, waarvan hij afstand moet leren doen, door verstandige, rationele genoegens te vervangen." Dit wil dus zeggen, dat het kind de werkelijkheid, waaraan het zich vrijwillig dient aan te passen, eerst moet leren liefhebben. Het moet zich met vreugde kunnen identificeren met de omringende wereld: dát is *het principe der sexuele economie.* Daartegenover staat het *moreel-autoritaire* principe, dat tracht het kind zich aan een fundamenteel tegengestelde en vijandige omgeving te doen aanpassen, niet door middel van liefdevolle identificatie met deze omgeving, doch door verplichting, zo niet met behulp van morele druk. Het is sexueel-economisch, als een moeder of opvoedster zich zó gedraagt, dat een kind haar spontaan lief heeft. Dat de maatschappelijke, godsdienstige of wettelijke eis wordt gesteld „gij zult uw moeder liefhebben", ook als zij zich niet lief gedraagt, is autoritaire moraal.

Op verschillende manieren werd het de kinderen gemakkelijker gemaakt zich in het maatschappelijke samenleven te schikken. De noodzaak daartoe was gelegen in de levensomstandigheden en de interne ordening van de kindergemeen-

schap, zij was niet het resultaat van de willekeur van neurotische, zieke, eerzuchtige, liefdeshongerige volwassenen. Men verklaarde de kinderen verstandelijk wat en waarom men iets van hen verlangde; bevelen werden niet gegeven. Het kind, dat onvermijdelijk bepaalde driftbevredigingen moet opgeven, deed daarvan gemakkelijk afstand, omdat het daarvoor een andere („hogere") driftbevrediging in de plaats verwierf, b.v. die van de liefde van de volwassenen, of de kameraadjes e.d. Het zelfbewustzijn en onafhankelijkheidsgevoel van het kind werden gesterkt en gesteund, omdat die kinderen, die niet geleid, maar zelfbewust en onafhankelijk zijn, zich het gemakkelijkste in de noodzakelijkheden des levens schikken. Dergelijke feiten zijn voor een kinderdriller niet te begrijpen en toch zijn zij vanzelfsprekend. Het sexueel-economische principe van vrijwillige afstand van sociaal niet meer mogelijke driftbevredigingen werd ook toegepast bij de opvoeding tot reinheid. Het was de opvoeders streng verboden ook maar iets te verbieden. De kinderen wisten daardoor niet eens, dat men hun sexuele behoeften anders zou kunnen beoordelen dan andere natuurlijke lichaamsbehoeften. Zij bevredigden ze dan ook rustig en zonder angst, onder de ogen der opvoedsters, precies zoals honger en dorst. Dat bespaarde de kinderen alle heimelijkheid, versterkte hun vertrouwen in en binding aan de opvoedsters, bevorderde de *aanpassing aan de realiteit* en schiep op die manier een gunstige grondslag voor de gehele ontwikkeling. De opvoedsters hadden onder die omstandigheden de volle mogelijkheid de sexuele ontwikkeling stap voor stap te volgen en de sublimering van bepaalde aandriften te bevorderen en te ondersteunen.

Wij kunnen Vera Schmidt dankbaar zijn voor haar vermaning, dat de opvoeder aan zichzelf moet werken. Het was n.l. gebleken, dat onrust en onordelijkheid onder de kinderen, gewoonlijk het gevolg waren van onbewust neurotische gedragingen van de opvoeders. Een sexueel-economische opvoeding van den kleuter is onmogelijk, zolang de opvoeders niet vrij van irrationele gevoelens zijn, of deze ten minste kennen en beheersen.

In de z.g. westelijke cultuurkringen kunnen de moeders en opvoedsters niet verdragen, dat het kind lang nadat het

de leeftijd van 6 maanden bereikt heeft, nog *niet* gewend is aan het potje. In Vera Schmidt's kindertehuis ging men pas tegen het einde van het 2e jaar er toe over de kinderen „op bepaalde tijden" op het potje te zetten; maar nooit werden zij gedwongen hun behoefte juist op die manier te verrichten. Zij werden niet berispt, als ze zich nat maakten.

Dit centrale feit uit de opvoeding tot reinheid toont ons welke wezenlijke voorwaarden nog vervuld moeten zijn, voor men aan een sexueel-economische structurering van het kind kan denken. In het gezin is dit onmogelijk, het gaat alleen maar in het kinder*collectief*. Tegenover de verderfelijke opvattingen van ongeschoolde, ondeskundige artsen en paedagogen, die geloven tegen een bedwaterend kind met helse straffen te moeten optreden (waardoor zij dit lijden alleen maar onuitroeibaar vastleggen) staat dit bericht van Vera Schmidt: „Een ongeveer driejarig meisje viel terug tot het bedwateren. Men liet dit rustig gaan. Na drie maanden werd het kind vanzelf weer schoon." Ook dit feit zal een autoritair denkend paedagoog totaal onbegrijpelijk zijn. Het is daarom niet minder vanzelfsprekend.

„De instelling van de kinderen in de kwestie van het schoon-worden is volmaakt rustig en bewust; van weerstand en humeurigheid merken we niets. Zij verbinden met het ontlasten en urineren geen gevoelens van schande of schaamte. Onze methode schijnt ons de juiste om de kinderen te bewaren voor de ernstig-traumatische ondervindingen, die anders zo vaak een gevolg van de opvoeding tot beheersing van de excretie zijn", schrijft Vera Schmidt. De oorzaak van zware stoornissen in de orgastische potentie van volwassenen, is in verreweg de meeste gevallen, naar uit de analytische ervaring blijkt, de strenge opvoeding tot reinheid van het kind. Deze maakt namelijk, dat het kind een gevoel van schaamte en schande vastknoopt aan de *genitale* functie. Het ligt voor de hand, dat op die manier de geschiktheid om de vegetatief-energetische huishouding te kunnen regelen, vernietigd wordt. De handelwijze van Vera Schmidt was volkomen juist; kleine kinderen, die geen gevoel van schande of schaamte verbinden met de functie der excretie, verwerven ook niet de grondslag voor later optredende genitale storingen.

De kinderen van Vera Schmidt's kindertehuis werden op geen enkele manier gehinderd in de bevrediging van hun bewegingslust. Zij hadden gelegenheid te stoeien, te springen, te hollen en te doen wat ze maar wilden. Zij kregen daardoor de kans dit natuurlijke streven niet alleen uit te leven, maar ook cultureel te gebruiken. Dit stemt volkomen overeen met de sexueel-economische opvatting, dat de *vrijheid* van de kinderlijke drift *de* voorwaarde is voor haar sublimatie, d.i. de omzetting in culturele prestaties, en dat haar remming door verdringing haar aan de sublimatie onttrekt.

In onze (westelijke) kindertehuizen, waarin de kinderen „voor cultuur geschikt" gemaakt en aan „de realiteit aangepast" worden, doordat men hun de motoriek afsnoert, zien wij het tegenovergestelde, n.l. tussen het 4e en 6e jaar een ontstellende verandering van het gehele gedrag van het kind van natuurlijk, levendig en motorisch in stil en braaf. De kinderen *verkoelen*. Anna Freud bevestigt dit feit in haar geschrift „Inleiding in de psycho-analyse voor paedagogen" (in het Hollands uitgekomen bij Van Stockum & Zn., Den Haag), becritiseert het echter niet, want zij wil het kind bewust tot *burgerlijk* mens opvoeden. Haar opvatting is dezelfde als die der gehele burgerlijke paedagogiek, welke de natuurlijke bewegelijkheid van het kind als een tegenstelling van zijn cultuurgeschiktheid ziet. Precies het tegenovergestelde is juist.

Zeer belangrijk zijn de berichten van Vera Schmidt over de onanie van haar leerlingetjes. De kinderen onaneerden „naar verhouding weinig". V. S. maakte zeer terecht onderscheid tussen de onanie, die bepaald is door zuiver lichamelijke, van de geslachtsdelen uitgaande prikkels en die tot bevrediging van de genitale lustbehoeften dient, en die andere onanie, „welke als reactie op een van de buitenwereld ondervonden krenking, vernedering of vrijheidsbeperking" optreedt. De eerste vorm biedt de opvoeding in 't geheel geen moeilijkheden. De tweede vorm is het gevolg van verhoogde vegetatieve opwinding, veroorzaakt door weerspannigheid en angst, die het kind met behulp van de genitale prikkeling tracht af te voeren. Vera Schmidt zag deze dingen beter dan Anna Freud, die van mening is, dat de z.g. excessieve onanie der kinderen een gevolg is van „de driftmatige dwang zich uit te leven".

Behalve, dat de zelfbevrediging zich zonder enige geheimzinnigheid onder de ogen der opvoedsters afspeelde, mochten de kinderen ook volkomen vrij hun sexuele nieuwsgierigheid onder elkaar bevredigen. Zij mochten elkaar ongestoord bekijken; in overeenstemming hiermee waren hun uitingen over het naakte lichaam „volstrekt zakelijk en rustig". „Wij konden bemerken, dat de belangstelling voor de geslachtsorganen niet gedurende het naakt-zijn optreedt, maar alleen wanneer de kinderen aangekleed waren." De kinderen kregen op vragen over geslachtelijke aangelegenheden heldere en waarheidsgetrouwe antwoorden. Zij kenden geen macht, autoriteit of dergelijke van ouders. Vader en moeder waren voor hen geliefde, ideale wezens. „Het is niet onmogelijk", schrijft Vera Schmidt, „dat deze goede betrekkingen tussen ouders en kinderen alleen maar daar kunnen ontstaan, waar de opvoeding buiten het ouderlijke huis plaats vindt."

Terwijl de practijk van het kindertehuis geheel gebaseerd was op de (sexueel-economische) levens- en driftbeaming, week de theoretische opvatting hier van af. In de motivering van de leidraad voor de arbeid in het kindertehuis spreekt Vera Schmidt over „de overwinning van het lustprincipe" en de noodzakelijkheid dit door het „realiteitsprincipe te vervangen". Zij was in de onjuiste, mechanische opvatting van de psa. bevangen, dat lust en arbeidsvermogen tegenstellingen van elkaar zouden zijn, terwijl zij toch in de verwezenlijking van het bij een bepaalde leeftijd behorende lustprincipe, de beste grondslag van sublimering en sociale aanpassing had kunnen zien. Haar practische arbeid weersprak haar theoretische opvatting.

Belangrijk voor de beoordeling van dergelijke practische pogingen tot omvorming van het nieuwe geslacht, is het lot, dat het kindertehuis onderging. Reeds spoedig na de oprichting verbreidden zich allerlei geruchten in de stad. Het heette, dat in het tehuis de ergste dingen gebeurden, dat de opvoeders de kinderen te vroeg sexueel prikkelden uit experimenteerzucht e.d. De autoriteiten stelden een onderzoek in en het Volkscommissariaat voor Voorlichting verklaarde, dat het kindertehuis niet langer in stand kon worden gehouden. Men motiveerde dit besluit echter met de te hoge onderhoudskosten. De werkelijke reden was evenwel, dat de nieuwe direc-

teur van het Psycho-neurologische Instituut, waarvan het kindertehuis een onderdeel was, een vernietigend oordeel over de methoden geveld had. Hij belasterde en beschimpte zelfs de directie, de medewerkers en de kinderen van het laboratorium. Dit was voor het Psycho-neurologische Instituut voldoende om direct iedere verdere materiële steun aan het kindertehuis te staken en er zich ook ideologisch tegenover te stellen.

Men stond voor de sluiting. Daar verscheen op de dag, dat de sluiting zou worden bekend gemaakt, een vertegenwoordiger van de Duitse Mijnwerkersbond „Union" en deed het kindertehuis uit naam van de Duitse en Russische Mijnwerkersbond het aanbod, de nieuwe wetenschappelijke opvoedingspogingen materiëel en ideëel te ondersteunen. Vanaf April 1922 werd het kindertehuis door de Duitse mijnwerkers van levensmiddelen en door de Russische van brandstoffen voorzien. De naam werd veranderd in „Kinderlaboratorium Internationale Solidariteit". Het kon zich echter toch nog maar kort handhaven. Commissies, scherp toezicht, inhouding van de ondersteuning e.d. maakten er een eind aan. Dit geschiedde omstreeks dezelfde tijd, dat de algemene remming in de Russische sexuele revolutie zich begon door te zetten...

Niet onvermeld mag blijven, dat ook de Int. Psychoanalytische Vereniging deels sceptisch, deels zeer afwijzend tegenover de pogingen van Vera Schmidt stond. De latere *anti*-sexuele ontwikkeling van de psa. bleek toen reeds in de kiem aanwezig. Met dat al was het werk van Vera Schmidt de eerste poging in de geschiedenis der paedagogiek om aan de theorie van de kindersexualiteit practische inhoud te geven. Een poging, die men, wat haar historische betekenis betreft — niet natuurlijk wat het mensenmateriaal aangaat — gerust met de Parijse Commune mag vergelijken. Vera Schmidt was ongetwijfeld de eerste paedagoge, die zuiver intuïtief zowel de noodzaak als het wezen van de socialistische omvorming van den mens practisch inzag. En zoals altijd en overal hebben ook hier de overheid, „geleerden", psychologen en beroepspaedagogen de reactie aan de overwinning geholpen, terwijl daarentegen de mijnwerkersorganisaties bewezen, zonder veel theoretische kennis de volle betekenis van het probleem te bevatten.

Vergelijken we nu deze correcte poging tot omvorming van den kleuter met datgene wat een z.g. Sovjet-paedagoog zich terzelfder tijd volkomen ongehinderd kon permitteren, dan zal ons duidelijk worden, dat wij ons, als zich opnieuw een revolutionnaire gelegenheid voordoet, tot de Mijnwerkersbonden moeten wenden en niet op de burgerlijke, reactionnair geschoolde psychologen vertrouwen mogen.

3. Schijnrevolutionnaire opvoeding.

Bij de opvoeding van het opgroeiende kind, vooral in een collectief, stoot de volwassene onmiddellijk op de moeilijke problemen van de sexuele opvoeding. Deze is weliswaar niet te scheiden van de overige opvoeding, maar biedt toch veel meer en veel specialer moeilijkheden. De opvoeder zelf heeft, ook als hij van proletarische afkomst is, een grondige, burgerlijke sexuele opvoeding genoten: ouders, school, kerk, film en heel de burgerlijke omgeving, hebben hem met sexueel-vijandige opvattingen doordrenkt, die in conflict komen met zijn eigen revolutionnaire inzichten. Wil de opvoeder revolutionnair en niet burgerlijk opvoeden, dan zal hij zich zijn eigen meningen moeten vormen en die in de opvoeding moeten toepassen. Hij zal veel aan de burgerlijke sexuele wetenschap moeten ontlenen, veel daarvan als anti-sexueel moeten verwerpen, veel recht moeten buigen. Dat is een grote en moeilijke taak, waarmee tot dusver nog maar een voorzichtig begin is gemaakt. De grootste rem en hinderpaal zijn hierbij de dominees in het revolutionnaire kamp. Dit zijn burgerlijke, sexueel verwrongen intellectuelen, revolutionnairen uit neurotische motieven, die in plaats van met kennis van zaken te helpen, alleen maar verwarring stichten.

Tot hen behoort Salkind, lid van de Communistische Academie en van de Int. Psycho-analytische Vereniging tegelijkertijd. Zijn opvattingen werden in de S.U. door de revolutionnaire jeugd fel bestreden, maar zij beheersten de officiële ideologie, óók in Duitsland. Zijn artikel „Enige vraagstukken nopens de sexuele opvoeding van de Jonge Pionieren" in „Het proletarische kind" (12e Jrg. Nr. 1/2 1932) bereidde de Duitse Sexpol veel moeilijkheden. Maar juist daaraan laat

zich duidelijk demonstreren hoe hopeloos de vermenging van revolutionnaire vorm en sexueel-vijandige inhoud is.

Nadat Salkind in dat artikel terecht heeft vastgesteld, dat de Pioniersbeweging de kinderen in hun „belangrijkste ontwikkelingsperiode" organiseert en de middelen bezit, die het gezin en de school ontbreken, schrijft hij:

„Daarom moet zij de scherpste strijd voeren tegen de hoofdremmen, *de parasitaire sexuele omschakeling van de energie der opgroeiende kinderen.*"

En verder:

„Als de pionier-leiders het verstaan de kinderen het materiaal van het pionierswerk te brengen in een vorm, die weerklank vindt in de behoeften van de overgangsleeftijd, dan blijft er voor parasitaire krachten geen energie meer over."

Salkind beschouwt de kindersexualiteit dus als parasitair, wil haar verhinderen, omschakelen enz. Maar hij wil dat doen ten gunste van iets anders dan zijn precies zo denkende burgerlijke collega's. Is voor hen de ethiek, de godsdienst of de cultuur het motief, voor hem is dat het collectief:

„Hoofdzakelijk verwilderde, eenzame kinderen, die geen levend contact met leeftijdsgenootjes hebben en te veel aan zichzelf zijn overgelaten, vallen ten prooi aan vroegtijdige sexuele driften.... Hoe meer men zich buiten het collectief plaatst en aan de eenzaamheid overgeeft, des te dichter is men bij een vroegrijp parasitisme."

Woorden zonder zin? Neen, een bewijs, dat Salkind voor al het geslachtelijke een enorme angst koestert, dat hij het *onderscheid* niet kent tussen *gestoord* en *ongestoord* liefdeleven, omdat hij niet de oorzaken van het „verwilderde" sexuele leven onderzoekt. Een bewijs, dat hij niet ziet, dat de remming van de sexuele driften — die natuurlijk nooit gedood kunnen worden — de verwildering schept en collectieve samenwerking alsdan volkomen onmogelijk maakt. En waar Salkind hier uitdrukkelijk spreekt van „kinderen" van 13—16 jaar (dus geslachtsrijpe jongeren), daar is het wel goed hier nadrukkelijk te wijzen op de ervaringen in de Berlijnse communistische jeugdgroepen. Juist die groepen kwamen tot

verval, waarin te weinig meisjes waren en juist die ontplooiden zich goed, waarin het aantal jongens en meisjes ongeveer gelijk was.

In het volgende zinnetje komt de tegenstelling tussen vorm en inhoud opnieuw scherp aan het licht:

„Een actief collectivisme is het beste middel het kind op te voeden tot het gevoel van sexuele gelijkheid; een medewerker(ster) roept geen onnutte liefdesgedachten wakker, daarvoor is geen teveel aan krachten of vrije tijd meer beschikbaar."

Salkind propageert dus de „gelijkheid der geslachten" in de *ongeoorloofdheid van het liefdeleven.* Precies hetzelfde wat de katholieke jongerenbonden propageren. En om het den pionier-leider voor altijd onmogelijk te maken de juiste uitweg te vinden, eist Salkind naast volkomen wederzijds vertrouwen, achting en oprechtheid in het jongeren-collectief... een volledig doodzwijgen van de sexuele vraagstukken en -moeilijkheden, de bestrijding van de onanie („die schadelijke gewoonte"!) en een onbesproken sexueel gedrag. Precies hetzelfde deed de Duitse pater Stiekemman.

„...niet zonder dringende noodzaak en slechts na voorafgaande alarmsignalen kan en mag de leider onder andere problemen het sexuele probleem aanroeren", zegt Salkind tenslotte. Dus toch, als uiterste noodzaak, wil hij de jongens sexuele voorlichting, maar natuurlijk niet de bevrediging in sexuele spelen en onanie toestaan! Alsof dit mogelijk ware. Men kan de waarheid over de functie der sexuele bevrediging niet voor hen verborgen houden. Men kan alleen de waarheid zeggen en het leven hier eindelijk zijn vrije loop laten. Sexuele potentie en lichamelijke schoonheid moeten idealen van de revolutionnaire vrijheidsbeweging worden.

4. Opnieuw: de kwestie der verwaarloosden.

Hoewel de S.U., zoals we reeds aantoonden, al het mogelijke gedaan heeft om het probleem van de verwaarloosde kinderen op te lossen, gelukte haar dit niet. Nog in Juni 1935 publiceerde de Raad van Volkscommissarissen der U.S.S.R. een besluit, waarin de medewerking van alle bevoegde instanties ingeroepen werd om de duizenden in stad en land

vagebonderende jeugdige verwaarloosden, in de bestaande inrichtingen te brengen of naar hun ouders terug te sturen. Men greep terug op de verantwoordelijkheid van de ouders en trof maatregelen, die niet meer in de lijn van de vroegere opvoedingsprincipes lagen. Hadden deze opvoedingsprincipes zelf gefaald? Neen; maar ze hadden wel het hoofdprobleem onaangeroerd gelaten, waren het zelfs vaak bewust uit de weg gegaan. Dat was het probleem van de sexualiteit der kinderen. Want collectieve maatschappelijke ideologie en collectief leven van de volwassenen *bij handhaving van ascetische eisen voor de kinderen, van sexuele huichelarij en gezinsopvoeding, moet met noodwendigheid leiden tot verwaarlozing der kinderen.* Het is totaal onmogelijk bij een algemene ontwikkeling in vrije zin, de sexuele behoeften van het kind zonder nadeel voor de maatschappij en het kind-zelf, te onderdrukken.

In de Noorse krant „Arbeiderbladet" van 16 Juni 1935 werd meegedeeld, dat de Sovjetregering tot razzia's op de verwaarloosde kinderen moest overgaan. Het blad wees er op, dat de kinderen zich niet alleen schuldig maakten aan diefstal, inbraak, plundering en bedelarij, maar dat zij ook bij duizenden door geslachtsziekten waren aangetast. „Als een pestvloed voerden de kinderen de smetstof met zich mee van plaats naar plaats." Wel stonden de openbare badhuizen, kinder- en ziekenhuizen gratis voor hen open, maar zij weigerden van deze instellingen gebruik te maken. Het bleek, dat de kinderen in troepen uit de kindertehuizen vluchtten. Bijna dagelijks, zo bericht „Arbeiderbladet", kan men in de „Izwestia" advertenties lezen, waarin naar gevluchte kinderen gezocht wordt. „Tot voor kort kwamen dergelijke advertenties in de Russische pers niet voor, doch thans zijn zij schering en inslag", zegt „Arbeiderbladet". Het blad somt ook de tegenmaatregelen van de Sovjetregering op: terbeschikkingstelling van goede leraren, werktuigen, machines, onderwijsfilms en speciale leerboeken. Bovendien werd de gehele bevolking tot bestrijding van het euvel gemobiliseerd en de ouders met een boete van 200 roebel bedreigd voor roverijen en straatschenderijen hunner kinderen, terwijl zij voor de schade aan derden verantwoordelijk werden gesteld. Ouders, die hun kinderen niet voldoende onder toezicht hielden, moes-

Sovjetsysteem. Men kan zonder voorbehoud zeggen, dat de verwaarlozing van de kinderen en de jongeren de zichtbare uitdrukking is van de ondergrondse sexuele crisis in het leven van deze categorieën. En het mag bij voorbaat worden gezegd, dat het geen maatschappij ooit gelukken zal, het verwaarloosdenprobleem en het probleem van de psychopaten onder de jongeren op te lossen, als zij niet de moed en de kennis heeft om het geslachtsleven van de kinderen en de jongeren in sexueel-beamende zin te ordenen.

De oplossing van het verwaarloosdenvraagstuk en van de kinderopvoedingsproblemen in 't algemeen, hangt af van de vraag of en hoe het gelukken zal de incestueuze en met schuldgevoel beladen haatbinding van de kinderen aan de ouders en van de ouders aan de kinderen, bij de psychische structuurvorming uit te schakelen. Het is logisch, dat dit zeker niet lukt, als het kind niet in het opvoedingscollectief komt, nog vóór het in staat is die zo nadelige bindingen aan de ouders te vormen, dus reeds vóór zijn 4e jaar. Dat betekent *niet* de vernietiging van de natuurlijke liefdesband tussen ouders en kinderen, *wel* de vernietiging van de *ziekelijk-neurotische* bindingen. De volbrenging van die taak zal zeker niet gelukken, als de tegenstelling tussen collectief en gezin niet wordt opgeheven. De ouders moeten hun kinderen en de kinderen moeten hun ouders onvoorwaardelijk en onbelemmerd kunnen liefhebben. Maar, hoe vreemd dit ook klinken moge, daarvoor is juist de opheffing van het gezin en de gezinsopvoeding absoluut noodzakelijk. Wij zullen falen, als wij niet de veroordeling van de kindersexualiteit en de daaruit voortkomende gevoelens van de kinderen, dat zij wegens sexuele verlangens en daden uit de maatschappij zijn gestoten, overwinnen.

Fanina Halle deelt op pag. 235 van haar bekende boek „De vrouw in Sovjet-Rusland" (ten bewijze van de zedelijkheid van het Sovjetsysteem en ter rehabilitatie van het communisme voor heel de „zedelijke" burgerlijke wereld) het volgende mee:

„De 6-jarige Garrik: „Om 's hemelswil, wat is er dan gebeurd?" „Iets ontzettends. De 8-jarige Ljubka, die nog nauwelijks kan schrijven, is „verliefd" op den 8-jarigen

Pawlik en heeft hem een briefje in handen gespeeld met deze woorden: „Mijn heerlijk suikerkoekje, mijn zoet bonbonnetje, mijn gouden brillant...." „Verliefdheid! Wat een kleinburgerlijkheid! De tijden van Tsaar Nicolaas zijn voorbij!" De zaak wordt opgewonden besproken en Ljubka mag tot straf drie dagen niet op de speelplaats komen."

Wij moeten het absoluut onmogelijk maken, dat zulke dingen kunnen worden meegedeeld. Paedagogen en „socialistische" sexologen, die de aanblik van twee elkaar liefkozende kinderen niet kunnen verdragen, die de bekoorlijkheid en de natuurlijke vanzelfsprekendheid van de kinderlijke sexualiteit niet vermogen te bevatten, zijn totaal onbruikbaar voor de socialistisch-revolutionnaire opvoeding van het nieuwe geslacht, hoe goed ze het overigens ook bedoelen. In de kinderlijke sexuele gevoelens, in de kinderlijke, zinlijke liefdesbetuiging ligt oneindig veel meer zedelijkheid, echtheid, kracht en levenswil als in duizenden lege leerstellingen en analyses. Hier, in de levendigheid van het wezen van het kind, ligt de garantie voor de opbouw van een socialistische maatschappij met werkelijk vrije mensen, alleen hier. Dit staat vast. Maar het zou weer zeer verkeerd zijn, als men met deze simpele vaststelling reeds alle problemen voor opgelost hield. Wij moeten er op voorbereid zijn, dat de omvorming van de menselijke zielsstructuur van de patriarchale, autoritaire in de socialistische, vrijwillige, lustlievende en vreugdevolle levensvormen, ons nog voor de moeilijkste problemen en opgaven zal stellen. Men heeft zo vaak de Marxistische zin, dat „de opvoeder zelf moet worden opgevoed" onnadenkend, mechanisch, herhaald. Het is thans tijd de betekenis van deze ongetwijfeld juiste gedachte te concretiseren en practische inhoud te geven: de opvoeders van het nieuwe geslacht, de ouders, paedagogen, leiders van staat, maatschappij en economie, zij allen moeten eerst zelf sexueel in orde zijn, voordat zij kunnen toelaten, dat men de kinderen en jongeren sexueel-economisch opvoedt.[1])

---

[1]) Zie voor de sexuele opvoeding van het kind ook: Dr. Annie Reich „Als kinderen vragen gaan..." (15 ct.); Irma Kessel, Montessori-leidster „Kinderen klagen aan!" (20 ct.) Verkrijgbaar Postbus 1030, R'dam.

HOOFDSTUK VII.

Conclusies uit de strijd om de levensvernieuwing in de S.U.

De opvoeders, de jeugdleiders, de organisatie-functionnarissen en alle anderen, die de dagelijkse problemen met practische middelen moeten aanpakken, zullen van mij nu concrete aanwijzingen voor hun arbeid verlangen. Dat is begrijpelijk, maar het is buitengewoon moeilijk aan dit verlangen te voldoen. Men kan uit de mis- en tegenslagen van de revoluties voorlopig voornamelijk slechts leren op welke klippen de menselijke omwentelingspogingen strandden, en men kan in algemene trekken de middelen en wegen van de de revolutionnaire ontwikkeling uitstippelen, die ongeveer de richting aangeven, waarin wij te zoeken hebben. Doch wij kunnen niet weten, hoe ingeval van een nieuwe revolutionnaire omwenteling in het een of andere land, de verhoudingen er concreet uit zullen zien. Het gaat er tenslotte altijd maar om, algemene grondbeginselen in concrete situaties toe te passen. Utopistische voorstellingen van bepaalde onderdelen versperren op het beslissende moment alleen maar de weg naar de concrete werkelijkheid.

Een van de vele algemene grondbeginselen, die uit het onderzoek van de remmingen der sexuele revolutie in de Sovjet-Unie voortspruiten, is ongetwijfeld *de uitdrukkelijke waarborging van alle mogelijkheden en voorwaarden voor het sexuele geluk van den mens.* Daar de Sovjetistische sexuele wetgeving tussen 1917 en 1921 stellig in die richting ging, zouden wij deze wetten met slechts geringe wijzigingen kunnen overnemen. Maar dit zou geenszins voldoende zijn. Er zijn bijzondere maatregelen nodig om de uitgevaardigde wetten ook in de practijk om te zetten, d.w.z. om ze

tot bestanddeel van de menselijke ziel te doen worden. Daarenboven ontbraken in de S.U. ook de maatregelen, die de spontaan ontstane revolutie in het sexuele leven in geregelde banen hadden kunnen leiden.

Teneinde de revolutionnaire sexuele wetgeving voor alle tijden veilig te stellen, is het beslist noodzakelijk de zorg voor de sexuele gezondheid van de bevolking uit handen van de urologen en oude professoren te nemen. Het moet iederen arbeider, elke vrouw, elken boer en allen jongeren duidelijk worden, dat er op dit gebied in de burgerlijke maatschappij in 't geheel geen autoriteiten bestaan; dat diegenen, die zichzelf voor sexuele hygiënisten en specialisten houden, doordrenkt zijn van de ascetische geest en van de angst voor het „zedelijke gedrag van de mensen". Op grond van mijn werk onder de jeugd en in de arbeidersorganisaties staat het voor mij vast, dat iedere gewone, ongeschoolde, doch frisse arbeidersjongen een beter gevoel en een zuiverder instinct voor de vragen van het sexuele leven heeft dan één van de bovengenoemde autoriteiten. Het zal de arbeidersklasse gemakkelijk gelukken om op grond hiervan uit haar eigen midden die functionnarissen en organisaties voort te brengen, die de kwesties der sexuele revolutie zullen hebben te regelen.

De herordening van het geslachtsleven moet met de (veranderde) opvoeding van het kind beginnen. Daartoe is de herscholing van de paedagogen noodzakelijk en ook, dat de massa leert haar juiste instinct in deze aangelegenheden te gebruiken om critiek te oefenen op de sexologisch verkeerd geschoolde paedagogen. Het herscholen van de paedagogen zal vermoedelijk gemakkelijker vallen dan het overtuigen van de hygiënisten en bevolkingspolitici. In West-Europa en Amerika zoeken de opvoeders uit het links-burgerlijke kamp reeds gestadig en spontaan naar nieuwe wegen in de opvoeding en ontwikkelen reeds dikwijls de sexualiteits-beamende inzichten.

De herordening van het sexuele leven zal mislukken, als de politieke leiders van de arbeidersbeweging daaraan niet de haar toekomende aandacht zullen wijden. Sexueel-ascetisch ingestelde politieke massa-leiders zijn grote hinderpalen. Wij zullen de politieke leiders, die op het gebied van het sexuele

leven ongeschoold zijn en veelal zelf met hun moeilijkheden te kampen hebben, de overtuiging moeten bijbrengen, dat zij moeten leren, alvorens hier te mogen leiden.

Voorts zal men niet mogen nalaten de spontaan ontstaande discussies over „het sexuele vraagstuk" in de totaal-arbeid voor de opbouw van de socialistische maatschappij in te schakelen, in plaats van ze, gelijk tot dusver, als een „afleiding van de klassestrijd" ter zijde te schuiven. Nooit zal een triomferende revolutie meer mogen dulden, dat socialistische dominees, moraliserende intellectuelen, dwangmatig tobbende kniesoren of sexueel gestoorde vrouwen over de herordening van het sexuele leven beslissen. Men dient er rekening mee te houden, dat deze groepen der bevolking, juist op het ogenblik dat de grootste klaarheid vereist is, zich door onbewuste gevoelens gedreven, in de debatten mengen. De ongeschoolde arbeider pleegt in dergelijke gevallen uit respect voor den intellectueel te zwijgen; hij denkt, dat de intellectueel een beter gefundeerd oordeel heeft. Dat is onjuist.

Het zal nodig zijn in iedere massa-organisatie sexueelpolitiek goed geschoolde functionnarissen op te nemen, die alleen de taak zullen hebben de ontwikkeling der organisatie in sexueel opzicht te observeren, daaruit te leren en in samenwerking met de sexueel-politieke centrale de moeilijkheden op te lossen.

Wij willen ons tot deze paar aanduidingen beperken. Naast de revolutionnair-sexuele wetgeving en de maatregelen tot waarborging hiervan, moet — naar uit de ervaringen in het verleden gebleken is — o.a. het volgende gebeuren:

Alle literatuur, die in enigerlei vorm sexuele angst kweekt, moet verboden en bestreden worden. Daaronder vallen zowel de prullige misdadigersromans, als de gruwelsprookjes voor kinderen en natuurlijk ook de onverbloemde pornografie en soortgelijke producten. Dit alles dient te worden vervangen door een literatuur, die in plaats van huiveringwekkende en griezelige gevoelens, het zuivere gevoel voor de oneindig veelvuldige bronnen en soorten van de natuurlijke levenslust beschrijft en behandelt.

Uit het verleden is ondubbelzinnig gebleken, dat het de ouders, opvoeders en overheid verboden moet worden het

kinderlijke- of jongerengeslachtsleven op enigerlei wijze te belemmeren. Op welke wijze dit verbod uitgevaardigd en in zijn uitvoering gewaarborgd zal worden, is thans nog niet te zeggen, doch *de noodwendigheid van maatschappelijke en wettelijke bescherming van de kinder- en jongerensexualiteit staat buiten twijfel.*

De beste wettelijke maatregel zou maar een vodje papier blijven, als men zich niet spoedig een helder inzicht zou verwerven in de moeilijkheden, die bij de bestaande politieke en menselijk-structurele omstandigheden zullen voortvloeien uit een beaming van de kinder- en jongerensexualiteit. Indien ouders en opvoeders niet zelf verkeerd en sexueel oneconomisch zouden zijn opgevoed en de kinderen en jongeren direct onder de best-mogelijke opvoedingsomstandigheden geplaatst zouden kunnen worden, dan zou alles eenvoudig genoeg zijn. Maar daar dit niet het geval zal zijn, zal men twee belangrijke maatregelen moeten nemen.

A. Men moet op verscheidene plaatsen over grotere gebieden verspreid, overeenkomstig de aanwezige mogelijkheden en middelen, collectieve *model-opvoedingsinrichtingen* voor kinderen en jongeren oprichten, waarin de best-geschoolde, meest levensbeamende, sexueel gezondste opvoeders de ontwikkeling van de opgroeiende generatie nauwkeurig bestuderen en de practische kwesties oplossen moeten. Deze model-opvoedingsinrichtingen zullen, om zo te zeggen, de centra zijn, van waaruit zich de grondbeginselen en opvattingen nopens de nieuwe ordening over de gehele maatschappij zullen uitbreiden. Een langdurig, zwaar en moeizaam werk, doch de enige mogelijkheid om op het probleem van 's mensen onderdanigheid op de duur vat te krijgen. Naast de model-opvoedingsinrichtingen zouden wetenschappelijke instituten op geheel andere wijze dan totnogtoe geschiedde, onderzoekingen moeten verrichten naar de physiologie van de sexualiteit, de voorkoming van zielsziekten en de voorwaarden van de sexuele hygiëne. Het verzamelen van verschillende soorten phallussen en condooms zullen zij niet meer als hun belangrijkste taak beschouwen!

B. De voorbereiding van de sexueel-economische, natuurlijke regeling van het geslachtsleven der massa, zal buiten

deze centra de belangrijkste taak zijn. Daarbij zal wel vooreerst het grondbeginsel moeten gelden, dat het geslachtsleven géén privaatzaak is; hiermee is natuurlijk niet bedoeld, dat een of ander rijksambtenaar het recht zou krijgen zich in iemands bedgeheimen te mengen. Bedoeld wordt, dat de zorg voor de sexuele omvorming van den mens, teneinde hem in het volle bezit van zijn sexueel lustvermogen te stellen, niet kan worden overgelaten aan het particulier initiatief, maar een kardinale kwestie van heel het maatschappelijke leven is.

Voor de massa kunnen, overeenkomstig de bestaande economische mogelijkheden, onmiddellijk enige maatregelen worden genomen ter voorbereiding van de toekomstige ordening van het sexuele leven. Voorwaarde hiertoe zal zijn, dat men het geslachtsleven der massa niet als een zoveelste rangs aangelegenheid beschouwt. Men zal dus pogingen moeten ondernemen om goede voorbehoedmiddelen te produceren op dezelfde manier en met dezelfde nauwkeurigheid als men grote machines fabriceert. Het oprichten van de best-mogelijke, centraal georganiseerde voorbehoedmiddelenfabrieken onder wetenschappelijke leiding en met uitsluiting van alle winstmakerij, zal tot de eerste maatregelen moeten behoren, als men streeft naar sexuele hygiëne voor de massa. De propaganda voor zwangerschapsvoorkoming ter vermindering van de abortus, mag geen dode letter blijven, doch moet *practisch* worden georganiseerd.

Het is beslist onmogelijk een herhaling van de Sovjetistische sexuele catastrofe te voorkomen, als men niet onmiddellijk na de machtsverovering met de oplossing van het *ruimte-probleem* voor de jongeren en ongehuwden begint. Voorzover ik de jeugd ken zal zij zelf met plezier het vraagstuk van de verschaffing van ruimte practisch aanpakken en niet op maatregelen van bovenaf wachten. Het bouwen van voorlopige jeugdtehuizen is nodig en ook mogelijk, vooropgesteld, dat er geen overheidsinstanties zijn, die zich daartegen (uit morele overwegingen) verzetten. De jeugd moet het gevoel krijgen, dat zij alle gelegenheid heeft haar eigen leven op te bouwen. Zij zal zich daarom zeker niet aan haar algemene maatschappelijke arbeid onttrekken; integendeel, als zij

de ruimte-kwestie langzamerhand zelf zal hebben opgelost, dan zal zij ook met tiendubbele toewijding meedoen aan de algemene sociale arbeid. De gehele bevolking moet het onbegrensde gevoel van zekerheid hebben, dat de revolutionnaire staatsleiding alles doet om het sexuele genot te garanderen, zonder beperking, zonder „mits" of „maar". De voorlichting van de massa over de gevaarlijkheid en schadelijkheid van abortus en geslachtsziekten, zal in dezelfde mate overbodig worden als de massale voorlichting over de waarde van de gezonde en natuurlijke sexualiteit zal doordringen.

Als de bevolking zich in haar sexuele behoeften begrepen gevoelt, dan zal zij ook met plezier machines fabriceren — zonder dwang. Een sexueel gelukkig levende bevolking zal de beste garantie zijn voor de algemene maatschappelijke zekerheid. Zij zal met vreugde haar leven opbouwen en dit tegen ieder reactionnair gevaar verdedigen.

Wil men niet gedwongen worden om later wegens de „sexuele chaos" in leger en vloot, terug te grijpen op de homosexualiteits-paragraaf, dan moet men vantevoren overgaan tot de oplossing van één van de moeilijkste problemen der maatschappelijke sexuele economie, *n.l. het betrekken van de vrouwelijke jeugd in het leven van het leger en de vloot.* Hoe ongelofelijk dit den tegenwoordigen militairen specialisten in de oren moge klinken: er is geen andere weg, als men de diepe vernedering van de sexualiteit door de militaire dienst wil vermijden. Het is overigens duidelijk, dat dit probleem niet zo maar op te lossen is; het bovenstaande duidt principiëel de weg aan, die men te gaan zal hebben.

Toneel, film en letterkunde mogen niet meer uitsluitend in dienst staan van de economie, zoals in de S.U. het geval was. Men kan de problemen van het liefdeleven, die in de burgerlijke wereld en in de literatuur van alle tijden 90 % van alle scheppingen beheersen, niet uitschakelen en ze ook niet door verheerlijking en bezinging van de machines vervangen. In de plaats van de *burgerlijk-patriarchale* liefdescultuur moet juist de *socialistische* in de literatuur, de film enz. tot uitdrukking worden gebracht. Alleen dan zullen wij ons de terugval tot de burgerlijke vorm, de sentimentele kitsch, besparen.

Het algemene werk op sexueel-politiek gebied zal niet langer zijn overgeleverd aan het initiatief van ondeskundige artsen of romantisch aangelegde vrouwen, maar — gelijk ieder onderdeel van het maatschappelijke leven — *collectief* georganiseerd en onbureaucratisch opgelost worden. Het is overbodig zich reeds nu over de details van deze organisatie het hoofd te breken De kwestie van de organisatie-wijze zal zichzelf regelen, wanneer het geslachtsleven van de bevolking vooraan in de rij van de maatschappelijke verzorging zal staan.

In geen geval zal een centrale instelling de herordening van het sexuele leven mogen decreteren. Een over heel het land verbreid net van sexueel-politieke organisaties zal het contact onderhouden tussen het levende leven der massa en de deskundig geschoolde centra. Deze organisaties zullen, naar het voorbeeld van de instructie-avonden der Duitse Sexpol, de problemen uit het leven der massa ter discussie stellen en met de reeds mogelijke oplossingen weer tot de massa terugkeren. De verantwoordelijke onderzoekers en leidende sexuele politici moeten onder alle omstandigheden de toets van sexuele gezondheid en afwezigheid van iedere soort ascetische of moraliserende mentaliteit kunnen doorstaan.

De godsdienst zullen wij niet bestrijden; maar wij zullen ons ook niet het recht laten ontnemen het sexuele geluk van de massa te verzekeren en de ontdekkingen van de natuurwetenschappen onder de massa te brengen. Het zal dan wel blijken of de kerk gelijk krijgt met haar bewering, dat het godsdienstige gevoel van bovenaardse oorsprong is. Intussen willen wij haar ook niet verhelen, dat wij de kinderen en jongeren beschermen zullen tegen het inplanten van alle soorten sexuele angst- en schuldgevoelens.

Gedurende het proces van de sociale revolutie zal het gezin onvermijdelijk ten onder gaan. Een terugkeer tot de oude gezinsorde is onmogelijk. Met de familie-gevoelens en gezinsbindingen van de massa moet rekening worden gehouden, door het gezinsprobleem aldoor opnieuw *volkomen in het openbaar* in zijn levende werkelijkheid te behandelen en te beheersen.

Het algemene cultuur-revolutionnaire standpunt van de Sexpol, dat zich zonder theoretisch-gewrongen leerstellingen

kristalliseert uit de plaatsgrijpende levensprocessen, is het volgende.

Het vegetatieve leven van den mens, dat hij gemeen heeft met heel de levende natuur, streeft naar zelfontplooiïng, dringt tot daden, wil lust verwerven en onlust vermijden. Het wil zichzelf verwerkelijken in de vorm van golvende, vloeiende, vrijstromende gevoelens, die de kern-elementen van iedere voorwaartsdrijvende, dus revolutionnaire, wereldbeschouwing zijn. Ook het z.g. „religieuze beleven" en het „oceanische gevoel" vinden hun grondslag in vegetatieve levensverschijnselen. Het gelukte onlangs van enige dezer vegetatieve gevoelens aan te tonen, dat zij gelijk zijn aan electrische ladingsprocessen in het levende weefsel. Begrijpelijk, want de mens is slechts een deel van de natuur, die in zijn geheel electrisch geladen is.

Het religieuze gevoel van eenheid met het al, met heel de cosmos, is dus een natuurgevoel. Maar de mystificering van de organische golfbeweging bewerkstelligde haar volstrekte verlamming i.p.v. haar ontplooiïng. Christus voerde de armen tegen de rijken aan. Het oer-christendom was in de grond een communistische beweging. De voorwaartsstrevende, levensbeamende kracht daarvan sloeg echter door de gelijktijdige sexualiteits-ontkenning in haar tegendeel, het ascetische, het bovenaardse om. Tot staatskerk geworden, verloochende het internationale, naar de verlossing van den mens strevende christendom zijn eigen oorsprong. De kerk heeft haar kracht te danken aan de diepgaande levens-ontkennende wijziging van de menselijke zielsstructuur door de metaphysische constructie van het leven: zij leeft van het leven, dat zij doodt.

In de Marxistische maatschappijleer brak zich het inzicht in de economische voorwaarden van het voorwaartsstrevende leven baan. De Sovjet-Unie bewees hiervan de juistheid. Doch de inperking door grof-economische en mechanistische opvattingen veroorzaakten een gevaarlijke kentering naar de levensontkenning, met al de in dit boek behandelde gevolgen van dien. Het economisme had in die jaren een zware politieke strijd te doorstaan, omdat het de vorming van de vegetatieve levenswil als „psychologie" veroordeelde en overliet aan de mystici.

In het Nieuw-heidendom van het Duitse nationaal-socialisme brak zich het vegetatieve leven opnieuw baan. De fascistische ideologie had een beter begrip voor de vegetatieve golfbeweging dan de kerk. Zij haalde haar uit de hemel en plaatste haar op de aarde. De nationaal-socialistische mystiek van de „golving van het bloed" en de „verbondenheid van bloed en bodem" betekent dus een *stap voorwaarts* in vergelijking met de oud-christelijke erfzonde-leer. Maar in de nieuwe mystificering en de reactionnaire economische politiek, sterft de levensbeaming opnieuw de verstikkingsdood. Zij slaat opnieuw in levensontkenning om en wordt tot rem van de levensontplooiïng door haar ideologie van het ascetisme, van de onderworpenheid, en van de plicht van de volksgemeenschap met de kapitalisten. Desondanks is het onmogelijk de zonden-leer te verdedigen tegenover de leer van de „golving van het bloed"; men moet laatstgenoemde voorwaartsdrijven en rechtbuigen.

Uit deze verhouding tussen oud-christendom en Nieuw-heidendom vloeien vele misverstanden voort. Sommigen verheffen het Nieuw-heidendom tot *de* religie van de revolutionnairen. Zij bespeuren wel de vooruitstrevende tendenz, maar zien niet de verbuiging in het mystieke. Anderen willen de kerk tegen de fascistische ideologie in bescherming nemen, in de mening daarmee revolutionnair te handelen. Het kan zijn, dat dit actueel-politiek juist is, maar op de duur raakt men daarmee op een dwaalspoor. Er bevinden zich onder de socialisten velen, die het „religieuze gevoel" niet geheel zouden willen missen. Voorzover zij de vegetatieve ontplooiingstendenz bedoelen, hebben zij gelijk. Voorzover zij de reële verbuiging en remming van het leven niet zien, hebben zij ongelijk. Nog niemand durft het te wagen de levensontplooiïng bij de wortel, de sexualiteit, te vatten en allen benutten onbewust hun sexualiteitsangst om het leven weliswaar te beamen in godsdienstig of revolutionnair streven, maar het practisch bij de volgende ademtocht weer in levensontkenning te doen verkeren door de verwerping van de sexualiteit. Aldus completeren elkaar religieuze socialisten en economistische Marxisten.

Het onderstaande schema verduidelijkt het hierboven gezegde.

Schema van de cultuurpolitieke ontwikkeling

De wetenschap van de economie der sexualiteit heeft uit haar natuurwetenschappelijke grondslag en de maatschappelijke processen deze correcte conclusie getrokken: *de levensbeaming moet in haar subjectieve vorm als beaming van de sexuele lust en in haar objectief-maatschappelijke vorm als socialistische planmatige economie subjectief tot massa-bewustzijn worden en objectief tot ontplooiing worden gebracht.* De *levensbeaming* moet georganiseerd *veroverd* worden. De lustangst der mensen is hun eigen machtigste tegenstander.

De door de maatschappelijke storing van het natuurlijke lustverloop ontstane organische lustangst, maakt in de vorm van bescheidenheid, moraliteit, horigheid aan een leider enz., de kern van alle moeilijkheden uit, die de massa-psychologische en sexueel-politieke practijk dagelijks ontmoet. Weliswaar schaamt men zich er voor impotent, levensbang en stijf te zijn, zoals men er zich ook voor schaamt politiek reactionnair te zijn; de sexuele potentie is het hoge ideaal gebleven, evengoed als revolutionnair zijn: iedere reactionnair doet zich tegenwoordig voor als revolutionnair. Maar men hoort nu eenmaal niet graag, dat zijn levensgeluk verwoest werd en dat men een verknoeide toekomst *achter de rug* heeft. Daarom weert de ouderdom zich steeds sterker tegen de concrete levensbeaming van de jeugd. Daarom wordt de ouder wordende jongere conservatief. Men bekent zichzelf niet graag, dat men meer van zijn leven had kunnen maken, dat men thans ontkent en verguist, wat men eenmaal prees en beaamde, en dat tot verwerkelijking van de eigen levenswensen een omstelling van het gehele levensproces *noodzakelijk* is, welke vele liefgeworden surrogaatbevredigingen en illusies vernietigt. Men vervloekt niet gaarne de uitvoerders van de autoritaire staatsmacht en de ascetische ideologie, want zij heten „vader" en „moeder"; men resigneert, maar men geeft de hoop nooit geheél op.

Doch het leven laat zich in zijn ontplooiing niet tegenhouden. Men vatte het maatschappelijke proces niet zonder reden als natuurproces op. De *„historische noodzaak"* van het socialisme is niets anders dan de *actuele,* biologische noodzaak van de levensontplooiing. De ombuiging in het ascetische, autoritaire, levensontkennende gelukt momenteel

misschien nog éénmaal; maar aan het einde staat de zegepraal van de natuurkrachten in den mens: *de eenheid van natuur en cultuur*. Alle tekenen wijzen er op, dat het leven in fel verzet is gekomen tegen de opgelegde levenswijze. De strijd om het „nieuwe leven" is thans pas goed begonnen, voorlopig nog in de vorm van de ergst denkbare materiële en geestelijke verwoestingen. Doch zij, die in staat zijn het leven te begrijpen, versagen niet. Wie zat is, steelt niet. Wie sexueel gelukkig is, heeft geen „moreel houvast" nodig en beleeft de meest waarachtige en natuurlijke „godsdienst". Het leven is zo eenvoudig als deze feiten. Het wordt slechts gecompliceerd door de levensbang geworden menselijke structuur.

De algemene theoretische en practische verwerkelijking van de eenvoud der levensfuncties en de zekerstelling van haar productiviteit, dat is het wezen van de culturele revolutie. Haar basis kan alleen maar de socialistische, planmatige economie zijn.

INHOUD:

blz.
Inleiding V
Voorwoord XIII

Deel I: Het bankroet der sexuele moraal.

Hoofdstuk I: De medische grondslagen van de sexueel-politieke critiek 1
1. Van het morele naar het sexueel-economische principe . 1
2. Een weerlegging van de Freudiaanse cultuur-theorie . 9
a. Sexuele verdringing en driftafstand 9
b. Driftbevrediging en driftafstand 13
3. Secundaire drift en morele regeling 21
4. Onze „moraal" 26
Hoofdstuk II: De mislukking van de sexuele hervorming 31
Hoofdstuk III: Het huwelijk als oorsprong van de tegenstellingen in het burgerlijke geslachtsleven 37
Hoofdstuk IV: De invloed van de burgerlijke sexuele moraal 44
1. „Objectieve, a-politieke" wetenschap 44
2. De huwelijksmoraal als rem op iedere sexuele hervorming 57
a. Helène Stöcker 57
b. August Forel 63
c. Het einde van de Wereldliga voor Sexuele Hervorming 64
3. De sexuele voorlichting in het slop 67
Hoofdstuk V: Het burgerlijk gezin als opvoedingsapparaat 78
1. De invloed van de maatschappelijke ideologieën . . 80
2. De driehoekstructuur 82
Hoofdstuk VI: Het probleem van de puberteit . . 88
1. Het puberteitsconflict 88
2. Maatschappelijke eisen en sexuele werkelijkheid . . 93
a. Proletarische jeugd 95
b. Grootkapitalistische jeugd 100
3. Een onethische beschouwing over het geslachtsverkeer van de jeugd 108

a. Sexuele onthouding in de puberteitsperiode . . 109
b. De onanie 116
c. Het geslachtsverkeer der geslachtsrijpe jeugd . . 118
Hoofdstuk VII: Huwelijk en duurzame sexuele verbintenis 123
1. De duurzame sexuele verbintenis 123
2. Het huwelijksprobleem 134
a. De maatschappelijke functie van het huwelijk . . 137
b. De innerlijke tegenstrijdigheid van het huwelijk . 147

Deel II: De strijd om de „levensvernieuwing" in de Sowjet-Unie.

Enige noodzakelijke opmerkingen vooraf . . 155
Hoofdstuk I: De „opheffing" van het gezin . . . 159
Hoofdstuk II: De sexuele revolutie 166
1. De regering gaat voor 166
2. Waarschuwingen van arbeiderszijde 172
Hoofdstuk III: De remming van de sexuele revolutie 185
1. De voorwaarden voor de remming 185
2. In plaats van inzicht en leiding . . . moraal . . . 191
3. Objectieve oorzaken van de remming 199
Hoofdstuk IV: Vooruitgang en stilstand, bevordering en remming van de geboortenregeling. De wetten inzake homosexualiteit 205
Principiële oplossing 219
De homosexualiteit weer strafbaar gesteld 220
Hoofdstuk V: De remming in de jeugdcommunes . . 225
1. Revolutionnaire jeugd 225
2. Jeugdcommunes 228
a. De commune Sorokin 231
b. De arbeidscommune voor verwaarloosden „Bolsjewo" 235
c. De jeugd op zoek naar nieuwe levensvormen . . 236
d. Gezin en commune, de onverzoenbare tegenstellingen 241
3. De grondvormen van de nieuwe zielsstructuur . . 246
Hoofstuk VI: Problemen rond de kinderlijke sexualiteit 250
1. Collectieve structuurvorming 251
2. Niet-autoritaire omvorming van de kinderziel . . . 256
3. Schijnrevolutionnaire opvoeding 264
4. Opnieuw: de kwestie der verwaarloosden 266
Hoofdstuk VII: Conclusies uit de strijd om de levensvernieuwing in de S.U. 272

De VAU

stelt zich ten doel, het uitgeven van boeken en geschriften op populair-wetenschappelijk en algemeen cultureel terrein, welker inhoud dient ter verbreiding en verdieping der vrij-socialistische denkbeelden.

Alle medewerking tot dit doel geschiedt belangloos.

Voor slechts 12 cent per week verkrijgt men recht op alle reeds verschenen of nog uit te geven werken. Wekelijks of maandelijks wordt dit abonnementsgeld door onze leden opgehaald en zonder verdere kosten ontvangt men dan onze uitgaven thuis.

Geeft u daarom nog heden bij nevenstaande adressen op als abonné op onze uitgaven. Kent u de werkwijze van de VAU nog niet? Vraagt dan gratis toezending van ons propaganda-materiaal aan het secretariaat:

Boeroestraat 4² - Amsterdam Oost

Wat gaf de VAU reeds uit?

Willy Schlamm:
„Diktatuur der leugen" — voor abonnees:
144 blz. . . . . f 0.72

Helmuth Groth:
„Kameraad Peter"
265 blz. . . . . f 1.20

A. L. Constandse, F. van Looy:
„Sexuele Problemen"
200 blz. . . . . f 1.20

Bart de Ligt:
„Kerk, Cultuur en Samenleving"
500 blz. f 1.20 (uitverkocht)

Mr. H. Giltay:
Sociaal-culturele vernieuwing en psycho-analyse
160 blz. . . . . f 0.96

Josine Schmidt:
„De Partij"
270 blz. . . . . f 1.44

Al deze uitgaven zijn keurig verzorgd en gebonden.
In losse verkoop belangrijk duurder!

Binnenkort verschijnt voorts:

„Het Imperialisme"
een belangrijk en actueel werk over het int. imperialisme, Nederlandse vertaling en bewerking: A. van de Plaats en Mr. H. van Wijk.

H. E. Kaminski
„Bakoenine, het leven van een revolutionnair"

Meerdere belangrijke werken in voorbereiding!

Bestellingen bij afdelingen en correspondenten en bij den penningmeester der VAU: Orteliuskade 10³
Amsterdam West - Postgiro 330248

De VAU

stelt zich ten doel, het uitgeven van boeken en geschriften op populair-wetenschappelijk en algemeen cultureel terrein, welker inhoud dient ter verbreiding en verdieping der vrij-socialistische denkbeelden.

●

Alle medewerking tot dit doel geschiedt belangloos.

●

Voor slechts 12 cent per week verkrijgt men recht op alle reeds verschenen of nog uit te geven werken. Wekelijks of maandelijks wordt dit abonnementsgeld door onze leden opgehaald en zonder verdere kosten ontvangt men dan onze uitgaven thuis.

●

Geeft u daarom nog heden bij nevenstaande adressen op als abonné op onze uitgaven. Kent u de werkwijze van de VAU nog niet? Vraagt dan gratis toezending van ons propaganda-materiaal aan het secretariaat:

Boeroestraat 4² - Amsterdam Oost

Wat gaf de VAU reeds uit?

Willy Schlamm:
„Diktatuur der leugen" voor abonnees:
144 blz. . . . . f 0.72

Helmuth Groth:
„Kameraad Peter"
265 blz. . . . . f 1.20

A. L. Constandse, F. van Looy:
„Sexuele Problemen"
200 blz. . . . . f 1.20

Bart de Ligt:
„Kerk, Cultuur en Samenleving"
500 blz. f 1.20 (uitverkocht)

Mr. H. Giltay:
Sociaal-culturele vernieuwing en psycho-analyse
160 blz. . . . . f 0.96

Josine Schmidt:
„De Partij"
270 blz. . . . . f 1.44

Al deze uitgaven zijn keurig verzorgd en gebonden.
In losse verkoop belangrijk duurder!

Binnenkort verschijnt voorts:

„Het Imperialisme"
een belangrijk en actueel werk over het int. imperialisme, Nederlandse vertaling en bewerking: A. van de Plaats en Mr. H. van Wijk.

H. E. Kaminski
„Bakoenine, het leven van een revolutionnair"

Meerdere belangrijke werken in voorbereiding!

Bestellingen bij afdelingen en correspondenten en bij den penningmeester der VAU: Orteliuskade 10³
Amsterdam West - Postgiro 330248

Afdelingen en correspondenten der VAU:

Aartswoud:	Jannes Baron
Almelo:	Wed. Hammink, Rietstraat 256
Alkmaar:	N. Blankman, Julianastraat 16
Amsterdam O.:	J. Schuur, Boeroestraat 4[2]
„ „	Th. Harsman, Burmanstraat 15[1]
„ W.:	D. Daatselaar, Orteliuskade 10[3]
„ Z.:	W. Cappel, Borsenburgstraat 15
„ „	H. Jansen, van Walbeekstraat 90
„ N.:	Bonekamp, Kamperfoelieweg 70[h]
Assendelft:	J. van Harlingen, Dorpsstraat 926
Blaricum:	G. van Houten, Fransepad 10
Borne:	L. Oldersma, Textielstraat 3
Dordrecht:	C. Roodbol, Bootjessteeg 123, Zwijndrecht
Enschedé:	B. Lenting, Esdoornstraat 42
Emmer-Compascuum:	Harm Poelman, 2e Woningbouw 602
Farmsum:	R. Berrelkamp, Molenstraat B 404
Finsterwolde:	J. Meulenkamp
Groningen:	J. Cornelis, Zonnebloemstraat 17
„	E. Kruisinga, Oliemuldersweg 94a
„	D. Ploeger, Klaprooslaan 49a
Den Haag:	A. Breddels, Roggeveenstraat 74
Hemrik:	E. Rudolphy
Hengelo O.:	H. de Groot, Anthoniusstraat 77
Hilversum:	Hein Nijveen, Eemnesseweg 110
Hoogezand:	L. Pekelder, van Royenstraat 144 Oost
Hoorn:	H. Wagemaker, Veenenlaan 217
Katlijk (Fr.):	K. de Kroon
Leeuwarden:	G. van de Wal, Anemoonstraat 4
Rotterdam:	S. H. Loggen, Kruizemuntstraat 18c
„	S. de Vries, Brede Hilledijk 86
„ Z.:	G. Schut, Sneeuwbalstraat 28[b]
Musselkanaal:	A. Rutze, Schoolstraat 68
Velsen Noord:	A. van Vuuren, de Lethstraat 17
Vijfhuizen (H'meer):	Jo van Rijn, Spaarnwouderweg 834
Westzaan:	W. Hartman, Zuideinde 106
Wieringen:	Reinier Holtjer, Westerklief
Woldendorp:	G. de Groot, Olgershoeve
IJmuiden:	G. van 't Veer, Trompstraat 131
Zuidbroek:	H. Bos, Heiligelaan
Zwijndrecht:	C. Roodbol, Bootjessteeg 123
In België, Leuven:	Jef Stroobants, Diestsestr. 205

VERKLARENDE WOORDENLIJST

abortus provocatus — opzettelijk afbreken van de zwangerschap
abstract — los van de werkelijkheid (tegenstelling van concreet)
actueel — tegenwoordig; van onmiddellijke betekenis
aesthetisch — smaakvol, schoon
affect — gemoedsbeweging
alternatief — de enige andere mogelijkheid
alimenten — onderhoudsbijdragen
anale phase — de periode, waarin de sexualiteit door de lust aan de ontlasting bepaald wordt
anorganisch — niet tot de levende natuur behorend
ascese — strenge onthouding van alle levensgeneugten
atrophie — verkwijning, wegtering
biologie — de leer van de grondslagen van het leven
capaciteit — vermogen, bekwaamheid
camouflage — vermomming
clitoris — kittelaar (van de vrouwelijke genitaliën)
cohabiteren — geslachtelijk verkeren
coïtus — geslachtsdaad
collectivering — vergemeenschappelijking
compenseren — vergoeden
complicatie — verwikkeling
compromis — overeenkomst
concreet — werkelijk, bestaand, waarneembaar
condoom — voorbehoedmiddel voor den man
constructie — samenstelling, wijze van inrichten
crimineel — misdadig
decreet — verordening
de facto — in feite
denunciatie — verraderij, aanbrenging
dialectisch — zich in tegenstellingen ontwikkelend
differentiëring — ontwikkeling van verschillen
dislocatie — verdeling over verschillende plaatsen
dynamiek — voortbewegende kracht
emancipatie — ontvoogding, vrijmaking; in 't bijzonder rechtsgelijkheid van man en vrouw
epiphysusvoegen — gewrichtseinden van de bekkenbeenderen
ethisch — tot de zedenleer behorend
ethnologisch — tot de volkenkunde behorend

exhibitionisme — de drang zich (bij voorkeur ontbloot) ten toon te stellen
epidemie — besmettelijke ziekte
exces — buitensporigheid, uitwas
excretie — uitscheiding
exponent — aanwijzer
explosie — ontploffing
fase — trap (van ontwikkeling)
filister — bekrompen mens
filosofie — wijsbegeerte, waarheidsleer
finalistisch — uitgaande van het eindstadium
fixatie — bevestiging, vastzetting
fraseologie — verzameling van nietszeggende uitdrukkingen
frigide — koud
geboorte-coëfficient — standvastige hoeveelheid geboorten
geborneerd — bekrompen, beperkt
geciviliseerd — beschaafd
genitaal — tot het geslachtsapparaat behorend
gynaecologisch — tot de vrouwenziekten-leer behorend
heroïsch — heldhaftig
heterosexualiteit — geslachtsdrift gericht op het andere geslacht
homosexualiteit — geslachtsdrift gericht op het zelfde geslacht
hoorndrager — bedrogen echtgenoot (volgens de Griekse mythologie aan „horens" herkenbaar)
hormonen — producten van de inwendige afscheiding
humanitair — algemeen-menselijk
hypochondrie — zwaarmoedigheid, ziekelijke zwartgalligheid
identiek — gelijk aan
identificatie — vereenzelviging met
illegaal — niet wettelijk, onwettig
illusoir — denkbeeldig, niet in werkelijkheid bestaand
impasse — netelige toestand
impotentie — geslachtelijk onvermogen
impuls — aandrift
incestieus — gebonden aan bloedverwanten
indicatie — hier: op medische aanwijzing
infantilisme — tot de kinderleeftijd behorend
inferno — hel
inhaerent — onafscheidelijk verbonden aan
initiatief — zelfstandig optreden, het doen van voorstellen e.d.

irrationeel — onredelijk, niet verstandelijk
kolchos — collectief landbouwbedrijf in de S.U.
komsomol — lid van de jeugdorganisatie der S.U.
lesbisch — tot de vrouwen-homosexualiteit behorend
legalisatie — wettelijk regelen; tot wettige handeling maken
libido — de energie der geslachtsdrift
machinaties — kuiperijen
manipulaties — handelingen
masochisme — het beleven van sexuele lust bij het ondergaan van pijn en smart (tegenovergestelde van sadisme)
mathematiek — rekenkunde; in 't bijzonder wiskundige problematiek
matriarchaat — moederheerschappij
mentaliteit — geestesgesteldheid, gezindheid
metaphysisch — bovenzinnelijk, bovennatuurlijk
monogamie — enkelhuwelijk
motivering — uiteenzetting der beweegredenen
motoriek — beweegkracht
mystificeren — verbinden met het z.g. bovennatuurlijke
neurasthenici — zenuwzwakken
neurose-prophylaxe — voorkoming van zenuwziekten
niveau — peil
objectief — onpersoonlijk, zakelijk, onbevooroordeeld
oraal — de mond betreffend
orgasme — het hoogtepunt van de geslachtsdaad; volledige totaal-ontspannende bevrediging in de geslachtsdaad
orgiën — zwelgpartijen
pan-sexualisme — in alles het geslachtelijke ziend
parasitair — klaplopend; levend als een woekerplant
partiëel — bij gedeelten
pathogeen — ziekmakend
patriarchaat — vaderheerschappij; maatschappij waarin erfrecht volgens de manlijke lijn bestaat
perversie — geslachtelijke ontaarding
pessarium — ringvormig instrument voor de vrouw tot voorkoming van zwangerschap (baarmoederkrans)
phallussen — stoffelijke zinnebeelden voor het manlijke lid
physiologie — wetenschap van de functies van het menselijk lichaam
pollutie — zaadstorting
polyandrie — veelmannerij
polygamie — veelwijverij

pornografie — grof-opzettelijk zinneprikkelende beschrijving of afbeelding
potentie — innerlijke kracht; geslachtelijk vermogen
prae-genitaal — voor-genitaal
promiscuïteit — ongeregelde geslachtelijke betrekkingen
prophylaxe — voorkoming
provoceren — uitdagen
psycho-analyse — zielsontleding
psycho-diagnostisch — vaststelling van geestesverschijnsel
psycho-energetisch — tot de energie van de ziel behorend
psychologisme — leer, die alles uit de ziel verklaart
psychopathisch — zielsziek
psychose — zielsziekte
psycho-therapie — genezing van de ziel
puberielen — geslachtsrijp wordenden
pupil — minderjarige leerling
rationalisatie — motivering van een gevoel met schijnbaar redelijke argumenten; ook: doeltreffender maken van de productie-techniek
razzia — onverwachte overval, jachttocht
rehabilitatie — eerherstel
regrederen — teruggaan, terugvallen
regulatie — regeling
resignatie — gelatenheid, zelfverloochening
revolte — opstand, verzet
sadisme — het beleven van sexuele lust bij het kwellen van mensen en dieren (tegenovergestelde van masochisme)
selectie — uitzoeking, keuze
sexuele economie — de leer van het evenwicht tussen de productie en het verbruik van sexuele energie.
sociologisch — tot de maatschappijwetenschap behorend
steriliteit — onvruchtbaarheid
stigma — litteken, brandmerk
structuur — bouw, samenstelling
subjectief — persoonlijk beoordeeld
sublimatie — omzetting van sexuele energie in geestesprestaties
surrogaat — vervangingsmiddel
therapeutisch — geneeskundig
trauma — verwonding
urologen — artsen voor de urinewegen
vaginaal — tot de schede behorend
vegetatief — tot het systeem van het leven behorend; het eenvoudigste leven